

Power Vilmos:

ILLEM- KÓDEX

PAPOK ÉS SZERZETESÉK
SZÁMÁRA

A • SZERZŐ • KIADÁSA • BUDAPEST

I L L E M - K Ó D E X

PAPOK ÉS SZERZETESÉK SZÁMÁRA

IRTA:

TOWER VILMOS

PÁPAI PRELÁTUS, M. KIR. NY. TÁBORI FŐESPERES,
A „SZENT ISTVÁN AKADEÉMIA” ÉS A „KATONAI ÍRÓK KÖRE” RENDES,
A LONDONI „AUTHORS’ CLUB” TB. TAGJA

ELSŐ KÖTET

BUDAPEST, 1938

S Z E R Z Ő K I A D Á S A

Nihil obstat. Dr. Julius Czapik censor dioecesanus. Nr. 2394/1938. Imprimatur.
Strigoni, die 4. Junii 1938. Dr. Joannes Drahos vicarius generalis.

Nyomatott: Korda R. T. nyomdájában. Budapest, VIII., Csepreghy-utca 2.

Előszó

Katonaiskolai tanár koromban több éven át adtam elő az „Illemtant” mint rendes tantárgyat tisztjelölteknek. Néhány szeminárium vezetősége is felkért, hogy papjelölteknek sorozatos illemtani előadásokat tartsak.

E tanítások és előadások közben érlelődött meg bennem a terv, hogy a klérus számára megírjam az Illem-kódexet.

A laikus közönség számára minden kultúrállamban elég illemtani könyv jelent meg, de ezek nem elégitik ki a papság és szerzetesek különleges igényeit. Viszont a kizáróan papok és szerzetesek számára megjelent írások vagy elévültek vagy rövid terjedelmük és nagy általánosságban mozgó útmutatásaik miatt alig felelnek meg a célnak.

Jelen könyvemben a papi és szerzetesi élet minden higondolható eshetőségét szem előtt óhajtottam tartani. Ezért könyvemben olyan kérdéseket is felvettem, amelyekről illemtani könyvekben ritkán esik szó.

Sőt könyvembe a szoros értelemben vett illemtani tárgyakon kívül felvettem mindazt, ami a jó, buzgó, Isten Szíve szerint való pap és szerzetes életébe bele — „illik”. Ezért könyvem számos fejezete elmélkedésül is felhasználható.

Bár írásomba belesűrítettem élemedett korom minden tapasztalatát és lelkemnek minden segíteni vágyását, mégis tudom, hogy (a Szentírás szavait használva) „balgább vagyok, mint a többi ember és nincsen emberi bölcseségem.” (Példab. 30, 2.) Annak is tudatában vagyok, hogy milyen óriási felelősséget

veszek magamra e könyv kiadásával. Ezért félve is fogtam hozzá és megvallom, hogy nem egy fejezetét térdenállva, imádkozva írtam, hogy az Úr kegyelme óvjon meg tévedésektől, túlzásoktól és kilengésektől.

Olvasóimat arra kérem, hogy érzékenység nélkül olvassák könyvemet. Utólagos megjegyzéseikért és hozzászólásaikért rendkívül hálás volnék.

Budapest, 1938 (I., Logodi-u. 9. I. 8.).

Szerző.

Bevezető

Az istenes élet voltakép minden igazi és a lélek belső kultúrájából fakadó illemszabálynak alapja, forrása, feltétele.

Mennyire tele van a Szentírás örökérvényű társadalmi s érintkezési illemszabályokkal. Csak, szinte kapásból, néhány ilyen hely: Prov. 17, 24; 18, 13. Eccli. 19, 26—27; 20, 7—8; 21, 23. és 26—9; 31, 12—14. és 17—21; 32, 10—13. Máté: 5, 39—42; 6, 12; 7, 12; 10, 16; 11, 19; 20, 27—28; Lk. 6, 31—36; 14, 8—11; 22, 26; Ján. 8, 29; 13, 15; Róm. 12, 10—21; 12, 7; 15, 1—8; Eph. 4, 1—4; 4, 29—31; I Kor. 9, 22; 13, 1—8. Phil. 4, 8; Jac. 3, 17.

A társadalmi együttélés azonban számos *világias jellegű* külsőséget is kitermelt, amelynek figyelmes s gondos követését, iratlan vagy írott törvény gyanánt minden művelt embertől szigorúan és könyörtelenül számonkéri.

Igaz, a mai világ sok tekintetben képmutató. Befogadja társaságába, sőt megbecsüli és kifogástalan uraknak tekinti a nyilvános bűnösöket is, mint pl. a házasságtörőket, érvénytelen házasságban élőket, nemtelen úton meggazdagodókat, feltéve, hogy ezek az álurak egyébként a kellemes társalgás mesterei, az ügyes forgolódás bűvészei, bizonyos külsőségek frástudói, akik nagyszerűen tudják színlelni az érdeklődést és mímelni a szolgálatkészséget, leplezni az unalmat, és vajmi gyakran az irígységet, gyűlöletet és undort. Főképp, ha magas állás, fényes kitüntetés, előkelő rang és nagy vagyon segít eltakarni a belső rothadást.

Viszont ugyanez a világ gyakran megveti, lenézi,

sőt társaságából kitessékeli s száműzi azokat, akik minden tisztességük, kifogástalan jellemük, feltétlen becsületességük és erkölcsi érintetlenségük mellett, néhány, magukban véve roppant jelentéktelen külsőséget szem elől tévesztenek, pl. a látogatást 8 napon belül nem viszonzozzák, vagy a fehér asztalnál — Uram bocsá' — a kést szájukhoz emelik.

Am felsőbb okból nekünk, egyházi személyeknek mégis ragaszkodnunk kell a társadalmi illemszabályokhoz. Ezt követeli hivatásunk magasztos, szent célja.

A Szentírás kiemeli Mózesről, hogy „*Dilectus Deo et hominibus*“ volt (Eccl. 45, 1.) és Krisztus Urunkról: „*Proficiebat sapientia et aetate et gratia apud Deum et homines.*“ (Lk. 2, 52.)

A papi s szerzetesi erényeken kívül a külső illem is szükséges ahhoz, hogy barátokat szerezzünk, híveink bizalmát megnyerjük, lelkükhöz közelebb férközzünk és üdvösségüket szolgáljuk. Az illemszabályok a felebaráti szeretetnek apró s finom megnyilatkozásai. Az illem minden cselekedetünkre bizonyos fűszert szór és illatot áraszt. Caesar lelkét minden bűn terhelte, Cato minden erényben kitűnt, de az utóbbiban hiányzottak az érintkezés finomságai, amelyeknek az előbbi mestere volt. És íme, a bűnös Caesarért rajongtak, Catót pedig még barátai sem szívelték.

Illemtudásunkkal közös állásunknak is nagyobb tekintélyt kölcsönözünk. Viszont az illemszabályok ismeretének s gyakorlatának hiánya többé-kevésbé mindig válaszfal köztünk és a világi elem között, főképp a műveltebbek körében.

Ezért a trienti zsinat (22. ülés) a klérus lelkére köti azt a „szent kötelességet“, hogy ruházatában, magatartásában, járásában, beszédében, egész lényében és fellépésében méltóan viselkedjék.

Mercier Désiré bíboros, a híres mechelni érsek mondotta: a jó papnak a Szentírás hetvenharmadik könyvét is ismernie kell. Értette rajta a jó modort és az illemszabályokra vonatkozó tudnivalókat.

De az illemszabályoknak annyiban is köze van a

hívásunkhoz, amennyiben minden illemszabály önuralmat követel, tehát erre nevel is. Voltakép minden illem- és etikett-szabály egyúttal a nyers természetnek, vad indulatnak és veszélyes szenvedélynek egy-egy fékje, amire a papnak és főképp a szerzetesnek legnagyobb szüksége van. Ily értelemben igaza volt Goethenek: „Es gibt kein äusseres Zeichen der Höflichkeit, das nicht einen tiefen sittlichen Grund hätte.“

Viszont az is igaz, hogy életszentség és a többi szükséges papi, illetve szerzetesi erény nélkül az összes illem- s etikett-szabályok alapos ismerete és pontos követése legfeljebb csak szalon-hósti termelhet ki, aki minden külső csiszoltság ellenére is csakhamar elárulja, hogy álarcot visel és csúnya, torz, visszataszító és gyászos belsőt takar.

*

Szertartás, modor és etikett az első lépést jelenti a barbárságból kiemelkedő népnél. Viszont, ha csak ezeken van a főszű, akkor ezek a kultúra legnagyobb hátráltatóivá válnak.

Az illem-előírások, modor-szokások és etikett-szabályok változnak korok és helyek szerint és különböznek társadalmi rétegek szerint. Más volt az illemszokás a múlt században, mint a jelenben, más hazánkban, mint pl. távoli Keleten és más az udvari körökben, mint az alsóbb osztályokban.

A klérusnak is megvan a maga különös illem-tana és etikett-előírása.

A papi és szerzetesi hivatás fönsége, magasztosága, szent célja, fegyelme, ősi hagyománya és különleges ruházata természetessé teszi, hogy saját illemtanát, a világiak illemtanával való sokoldalú azonosságán felül, még külön, magasabbrendű, finomabb, nemesebb, előkelőbb és óvatosabb szabályokkal tetézzék.

Még néhány szót e könyv helyes használatához: Először olvassuk végig, de lassú ütemben, figyelmesen, hogy általános tájékozódást szerezzünk benne.

Semmiesetre se fussuk át, mint egy regényt, és ne olvassuk sebtiben, mert úgy járunk vele, mint aki

egy kiló cukrászsüteményt tíz perc alatt akarna felhabzsolni. Legjobb naponta csak egy-egy fejezettel beérni.

Ellenben — és ez a legfontosabb — a könyvet a megfelelő alkalmakkor felütjük a rávonatkozó helyen és ezt újra, fokozott figyelemmel, gondosan áttanulmányozzuk. Pl. látogatás előtt elolvassuk az erről szóló fejezeteket, utazás előtt az erről szólót stb.

De vannak könyvemben oly fejezetek is, amelyeket üdvös minél többször átolvasgatni. A megismételt igazságok a lélek háta mögé is férkőznek és a tudatalattinak mélyenfekvő részeit is elfoglalják, körülhálózák.

Könyvünknek többszöri olvasása csiszolja, finomítja, nemesíti, szoktatja és gyakoroltatja illemérzésünket, ránevel arra, amit a francia „savoir vivre”-nek mond, a német pedig „Schliff”-nek nevez.

I. rész

Illemszabályok önmagunkkal szemben

1. fejezet

Otthonunk

Boldogságunk fészke, munkánk műhelye, legtöbb időtöltésünk helye, pihenésünk hajléka, énünknek mintegy tágabb ruhája: az otthonunk, a lakásunk.

Ismeretlen egyházi személy jellemét, egyéniségét, ízlését hamar s könnyen megismerhetjük lakásáról s ennek berendezéséről.

Lakásunkban megfordulnak jó- és rosszakaratóiak. Előbbiek, hogy tanuljanak, épüljenek és lelki nyereséggel távozhassanak, utóbbiak, hogy bírálni, gáncsolni, elítélni valót találjanak vagy fedezzenek fel benne. Mert az bizonyos, hogy ha valahol, hát egyházi személyek otthonában különös érdeklődéssel és kíváncsisággal tekintgetnek széjjel és figyelnek meg minden apróságot: „Semmi sincs elrejtve.” (Lk. 8, 17.)

Már ebből is következik, hogy otthonunkra nagy gondot kell fordítanunk és arra kell törekednünk, hogy az szent hivatásunknak minden tekintetben megfelelő legyen.

Ma már mindenütt felállítanak mutogatnak „minta-gazdaságot”, „minta kertészetet”, „minta iskolát”, stb., hát legyen az egyházi személy otthona, lakása, szobája is „minta szerű”.

Az angol büszkén vallja, hogy „My house is my castle.” Mi nem elégedhetünk meg azzal, hogy a mi

otthonunk csupán kastélyunk vagy várunk legyen. A mi lakásunknak több az igénye! Legyen az imaház, szentély, kápolna, a felséges, diadalmas, krisztusi világnézetnek székszéke. Hiszen az otthonunk is valahogyan ahhoz az evangéliumi fényhez és világossághoz tartozik, amelyről az Úr mondja, hogy világoskodjék az emberek előtt. (Mt. 5, 16.)

*

Otthonunknak hat főtulajdonsága legyen: az egyházi jelleg, az egyszerűség, lakályosság, rend, tisztaság és célszerűség.

*

A) *Az egyházi jelleg.* Lakásunk berendezése, stílusa, bútorzata, képei, egész légköre mindenkiben önkénytelenül azt a gondolatot ébressze, hogy lakója az imádságnak és munkának szerény, alázatos, finom lelkű embere, Jézus Szíve szerint élő pap vagy szerzetes.

B) *Az egyszerűség.* Egyházi személy otthonának egyik legszebb tulajdonsága a nemes egyszerűség.

Ez felel meg világnézetünknek, amely a földi életet rövidlejáratú, átmeneti időnek vallja és a súlypontot az örökkévalóságba helyezi. Mint boldogult nagy Prohászkaunk mondotta: Úgy tekintünk a lakásunkat, mint a madár, amely a fa ágára száll, de csak azért, hogy azt mihamarább elhagyja.

Fournier Szent Péter szerint a papi, szerzetesi lakásnak a szegénység s egyszerűség a legszebb ékessége.

Még sohasem hallottam, hogy valaki dicsérte s magasztalta volna egyházi személynek előkelő, ragyogó, nagyúrias, nagyzó lakását, ellenben például Vianney Szent János szegényes szobája, kezdetleges bútorkészítéssel ma is bámulat, csodálat és tisztelet tárgya. Vianney tudvalevően eladta jobb bútorkészítéjét, hogy bővebben jótékonykodhassék. (Trochu—Árvay: Az arsi plébános, Budapest, 1932. 344.)

Gróf Laszberg, volt győri főispán, mondotta egyik beszédében: „Nekem soha nem imponált jobban szoba vagy lakás, mint a jó karmelita atyák egyszerű fülkéje, fényezetlen, szinte ősállapotú bútorkészítéssel.”

Egy magyar püspök közölte velem, hogy irodaigazgató korában egyik káplán szobájában roppant értékes íróasztalt és hét drága keleti szőnyeget talált, amely a káplán sajátja volt. Az irodaigazgató megkérdezte a káplántól: „Ha egy szegény zsellér a maga szobájába belép és látja ezt az előkelőséget, nem restel tőle elkérni két pengőt egy szentmisére?” De most jön a dolog érdekessége. Néhány hónap múlva ugyanez a káplán kisebb fokú rekedtséget szerezvén, azonnal az egyházmegyei hatósághoz folyamodott 120 pengő segélyért, hogy lkába utazhassék, jelentve, hogy ő maga oly szegény, hogy még *adóssággal* is meg kell küzdenie.

Milyen más egy *magasrangú* pap példája: A háborús években nem fűttette szobáját, mert mint mondani szokta: „Mit gondolnak majd a szegények, ha látják, hogy én olyan jól fűtök, míg ők odahaza dideregnek a hidegtől.” (Euchariszt. Ért. 1928. III. 45.)

Mily gyönyörű s örökszép dicséret, amelyet Doran Hurley mond Monsignor Flaganan prelátus s püspöki helynök egyszerű lakásáról: „The bedroom of Monsignor was an index of the man's truly humble soul. Stripped of all accessories, it was the room of an austere anchorite rather than of the man we knew, the familiar figure he presented to the world.” (Doran Hurley: Monsignor, New-York, 1936. p. 80.)

A kommunizmus idején történt. A soproni kommunisták betörték a sopronbánfalvi karmelita apácák zárdájába „requírálni”, mohó reménnyel rabolni. Az apácákat ki akarták kergetni, helyükbe vörösérmű családokat akartak oda telepíteni. De amikor csodálkozva és ámulva látták a szűk cellák egyszerűségét, nyomorult szegénységét, koldusos berendezését, annyira meglepődtek és meghatódtak, hogy nemcsak békében hagyták a szegény nővéreket, hanem még élelemmel is ellátták őket. — Igen, a szegénység erényét necsak hirdessük és magasztaljuk a nyelvünkkel, hanem azt — legalább okkal-móddal — kedveltessük is meg — példánkkal.

Már a papnevelő intézetekben és szerzeteseknél a felszentelés előtti években sokszor kell a fiatal leviták lelkére kötni az egyszerűséget és takarékossgot, a szemináriumi előjárók pedig adjanak e tekintetben is nemes példát növendékeiknek! Amikor dr. Zalka János győri püspök megkérdezte Hahnekamp György kano-noktól, a szeminárium szentéletű rektorától, hogy miért lakik az intézet egyetlen szobájában, szerzetesi egyszerűségben, a rektor azt felelte: propter exemplum.

Az egyszerűséggel ellentétes, gazdag, tüntető, fényűző lakás valahogy az anyaghoz való erős tapadást s vonzódást árul el.

Ne értsük félre egymást!

Senki sem kívánja, hogy annyira leegyszerűsítsük és leszegényítsük hajlékunkat, mint Krisztus Urunk, aki azt mondotta magáról, hogy „a rókáknak barlangjaik, a madaraknak fészkek van, de az Emberfiának nincs, ahová lehajtsa fejét”. Azt sem kívánja senki, hogy tartózkodási helyünk tekintetében Assisi Szent Ferenc és más hasonló életű szentek csodás példáját kövessük. Azért nem követeljük, sőt nem is követelhetjük mindenkitől Krisztus Urunk és dicső szentjeinek tökéletes követését e pontban, mert ehhez az erényesség-hősies foka, kivételes hivatás és különös isteni kegyelem szükséges. De van rá még egy komoly okunk. T. i. ismerve az átlagos emberi természetet, félő, hogy a túlságosan szegény, rideg, üres, sivár szobából a lakója is menekülni igyekszik, erősen kikívánczik belőle az utcára, társaságba, vendéglőbe, kávéházba stb. Ismertem egy Erdélyből menekült papot, aki megvallotta, hogy szükség-lakásának alkalmatlan, szűk, rideg volta szinte kikergette, kiűzte, úgyhogy, ha néhány garasra szert tudott tenni, azonnal elutazott valahová.

A mai, kifinomodott ízlésű, kényes igényű, főképp a műveltebb és jobb osztályhoz tartozó hívek húzódoznak, talán még irtóznak is tőlünk, ha — legalább nagyjában — nem az ő életüket élnők, hanem — *szerintük!* — egy ismeretlen, idegen, érthetetlen, természetellenes és nem utánozható síkban mozognánk.

A szegényebbje előtt meg talán tekintélyünk szenvedne kárt a nála is egyszerűbb lakás és berendezés révén.

De legalább ne legyen Krisztus Urunk, illetve a szentek példája és a mi otthonunk között kiáltó, éles, kihívó, tüntető, bántó ellentét!

Különbség van a meszeletlen, csupasz fal és a cikornyás színű, agyoncicomázott, mindenféle s fajta képpel, fényképpel, tükörrel, tányérral agyonzsúfolt fal között; különbség a falóca és a Madame Récamier öltözőjét is megszégyenítően díszes, agyonpárnázott heverő között, szóval a sivár, koldusosan szegény és a tékozlóan fényűző, pazarul teletömött lakás között. Tartsuk meg tehát az arany középutat!

Legfőképpen ott bosszantó, bántó, sértő és evangélium-ellenes Isten szolgájának fényűző lakása, ha ezzel rikító ellentétben van a gondja alá tartozó Istenházának szegénysége s elhanyagolt volta. Nem kell-e neki is megismételni Dávid király szavát, amelyet a Prófétahoz intézett: „Én cédruspalotában lakom, az Isten ládája pedig bőrök között vagyon.” (II Kir. 7, 2.)

C) *Lakályosság!* Az egyszerűség mellett azonban törekedjünk otthonunkat lakályossá, barátságossá, meleggé, meghitté, derültté tenni. Elég ehhez kis fészület, néhány szép szentkép, egy-két szobavirág, szenteltvíztartó és egyéb gyakorlati, *használati* apróság (ízléses tintatartó, helyes hamutartó, alkalmas lámpa stb.).

Láttam már karthauzi, pálos, karmelita cellát gyalulatlan asztallal, fényezetlen ládával, szalmafonatú székkal, kemény fekvőhellyel és a falon egyedül a fészületet. Mégis éreztem és élveztem, hogy mennyi poézis, gondolat, lélek, szépség, melegség és eszményiség fért bele és a belépőnek lelkét felsőbb, szebb, magasabbrendű, tökéletesebb életnek fénye, derűje, melege érinti meg.

Viszont bizonyára minden olvasóm járt már olyan előkelő, káprázatosan fényűző, művészi ízlésű lakásokban, amelyekben a tágas termék, vagyontérő bútorok, értékesnél értékesebb keleti szőnyegek, mesés képek, drága szobrok, megfizethetetlen művészi csecsebecsék,

felbecsülhetetlen vázák, ragyogó fényözőn és kápráz-
tató szín-összevisszaság mellett is idegenül, nyugtala-
nul, kényelmetlenül és úgy érezzük magunkat, mint
egy bútor- vagy régiség-nagykereskedő fűtetlen, levegőt-
len, dohos raktártermeiben, ahonnan szeretnénk mi-
előbb kiszökni s menekülni.

A lakás lakályossá (comfortossá) tétele hatványo-
zott kötelességünké válik, ha a reánk bízottak laká-
sáról, otthonáról vagy szobájáról van szó. Hadd idéz-
zem itt egy misszionárius szavait: „Szegénységhez és
egyszerűséghez szokott szerzetes vagyok, mégis egyes
plébániákon fájoan csap meg a nyomorult káplánszoba
képe. Ebben a szobában annyi a nélkülözés, sivárság,
üresség, hogy azt otthonnak nem érezheti fiatal, az
anyai kéz készítette fészekből csak nemrég kirepült
lakója.” (Egyh. Lapok 1924. II. 25.)

Jól jegyezzük meg: ha a szobák egyszerűségét
hangsúlyozzuk, nem azt az egyszerűséget értjük, amelyet
valakire rákényszerítünk, hanem amelyet önmagunknak
és önszántunkból tökéletesítünk egyszerűvé.

Ha csak az alárendelteken akarom gyakorolni
az egyszerűséget, olcsóságot és takarékoságot, akkor
lebecsüljük, lefokozzuk alárendeltjeinket és — önma-
gunkat.

Kivételek, amikor a szükségesnél előkelőbb, mu-
tatósabb és drágább berendezés is indokolt: a) Ha az
mint leltári bútorzat, elődünktől maradt ránk. b) Ha
mint családi örökséghez, a kegyelet szálai fűznek min-
ket. c) Ha a berendezést vagy egyes részeit ajándék-
kép kaptuk. d) Ha nem a magunk lakta és használta,
hanem másoknak fenntartott szobáról van szó, pl.
vendégszobáról. e) Végre vannak egyházi állások és
fokozatok, amelyek bizonyos rangszerű életmódot (rep-
rezentációt) követelnek. Így a bíborosok, pápai nun-
ciusok, érsekek, püspökök, a szerzetesrendek maga-
sabb előljárói, magasabb rangú katonapapok stb.,
akik oly vendégeket is fogadnak, akikkel szemben
ugyancsak illem-kötelesség, hogy éppen *e vendégek*
rangjának megfelelően fogadhassák őket. Hozzávehet-

jük még azt a lélektani okot is, hogy — sajnos — sok világi érzelmű ember még lelki szempontból sem veszi tekintély számba azt, aki nagy s magas állásával ellentétesnek látszó szegényes külső keretben mutatkozik.

A lakályossághoz tartozik, hogy otthonunk ízléses legyen, a szépérzékét kielégítse és a művészeti követelményeknek is megfeleljen.

D) A *rend*. Otthonunk további követelménye legyen a rend. Íróasztalunkon, szekrényeinkben, a könyvtárban, a leltárban, az elő-, fogadó-, háló- és cselédszobában, a konyhában, éléskamrában, fürdőszobában, pincében, padláson, faházban, szóval lakásunk minden zegzugában, a feltűnő és eltakart helyeken egyaránt, példás rend uralkodjék. A philosophia perennis szerint a rend „dispositio plurium in unum”. Minden a maga megfelelő helyén legyen. „The right thing in the right place!” Ha használtunk valamit, használat után rögtön rakjuk a maga helyére. Mert: „Ami nincs a maga helyén, az szemét!”

Az egyik plébánián a következőket tapasztaltam: az előszoba asztalán volt hegyén-hátán a sematizmus, a vasaló és egy női fésű. A dolgozószobában: székek össze-vissza, az egyikén feküdt egy macska, a másik támláján a plébános húgának köténye, az íróasztalon iratcsomók, piszkos kalap, szennyes zsebkendő, pár kezelő, a pincekulcs, a perselypénz, használt tányér, kávéscsésze, kenyérháj, nagy csomag gyertya, a tavalyi és az idei egyházi naptár és a boroshéber. De minek folytassam?

Xenophon a rendetlenséget olyan földműveshez hasonlítja, aki a magtárába összevegyítve hajítja a búzát, a rozst, a borsót, s ha ezek valamelyikére szüksége van, azt szemenkint kiválogatja.

Valóban tudok esetről, amikor papot sürgősen beteghez hívtak. Ha rögtön elindult volna, még élve találta volna a beteget. El is akart indulni azonnal, ámde nem találta hamarjában a szent olajos edényt,

amelyről úgy tudta, hogy a szobájában van. Átszaladt a templomba, majd vissza, izgatottan, ingerülten kereste, kutatta minden fiókban, minden szekrényben. Amire azután végre megtalálta és elindult, már jöttek elébe, hogy a beteg meghalt.

A párizsi nuncius kérésére egy tudós, szentéletű pap felkereste a megüresedett püspöki szék egyik főjelöltjét, hogy az otthon közvetlen helyszínén nyert tapasztalatai alapján tájékoztassa a nunciust, illetve az ő révén Rómát. A jelentés kedvező volt, csupán ezt jegyezte még meg a kiküldött pap: „Tout est chez lui mal en ordre.” És e néhány szó elég volt ahhoz, hogy a nuncius a maga részéről elejtse a jelöltet.

Ilyenkor eszébe jut az embernek a régi perzsa mondás: „A rendetlen ember rendetlen jellemű.”

Otthonunk legyen — a takarítás idejét kivéve — mindig oly állapotban, hogy ha abba idegen lép, ne kelljen nekünk is, neki is szégyenkeznie. A ház és a szobák rendjeért elsősorban mindig a ház vagy a szoba ura a felelős, és csak tizedsorban az, aki azt takarítani, vagy rendbehozni köteles.

Illik gondot fordítani a ház udvarára, környékére, kertjére, ennek kerítésére stb., hogy e helyeken is rend s tisztaság uralkodjék. Egyházi jellegű épületek e tekintetben is mintául szolgáljanak. „Az elhanyagolt udvar, a bedőlt kerítés és a gázos kert nemcsak a pusztulás sivár képe, hanem a lelki hanyagságnak is jelképe, amelyre méltán alkalmazható a Szentlélek megróvása: „Elmentem a rest ember szántója mellett, s az oktan férfiú szőlője alatt, és íme, az egészet ellepte a csalán, a színét felverte a tövis és leomlott a kőkerítése.” Példb. 24, 30. 31. (A szombath. egyházm. zsin. 496. §.)

E) A *tisztaság*. Otthonunk tisztaságára négy okból is fölötte ügyelnünk kell. Először is, mert ez hozzátartozik az egyházi személy otthoni szentélyének méltóságához. Másodszor, mert lakásunk tisztasága testi egészségünknek egyik főfeltétele. Harmadszor, az egyházi személy otthonának mintaszerű tisztaságából rend-

szerint lelki tisztaságára is következtethetünk, míg a tapasztalat szerint, aki a külső tisztaságot elhanyagolja, gyakran a belsőre sem fordít sok gondot. És végre, otthonunk tisztasága és rendje kedélyünkre is jó, kellemes, nemesítő, üdítő hatással van és a legszebb ékessége a háznak.

Otthonunk tisztántartásához tartozik többek között az, hogy:

a) Az összes tárgyak a lehetőség szerint pormentesek legyenek.

b) A képek ne lógjanak oly magasan, hogy tisztogatásuk nehézséget okozzon. Ferdén se lógjanak!

c) Sohase köpjünk a földre, sem a szobában, sem az udvarban vagy a kertben. Erre való a köpőcsésze és a zsebkendő.

d) A tisztasághoz tartozik a levegő tisztasága, a naponkinti takarítás és minden helyiségnek alapos szellőztetése. Szellőztetésre legcélszerűbb a huzat. „Öt percnyi szellőztetés kereszt-huzattal többet ér, mint egy óras szellőztetés huzat nélkül.”

A naponkinti takarításon és szellőztetésen kívül szükséges az időszakos (pl. ünnepek előtti) nagytakarítás, tatarozás, meszelés, festés, a fűtési időszak előtt a kályhák gondos megtisztítása a koromtól, központi és etage-fűtőszervezeteknél a kályha-vezetékek, radiátorok és fűrdőberendezések átvizsgálata. Ahol villany van, ott nagyon ajánlatos a porszívó használata. Az ajtókilincseket és a ház minden érc tárgyát hetenkint egyszer fényesíttessük ki.

e) Az otthon tisztaságához tartozik a férgectől és élősdiektől való mentesség is. A lakásban bolhák, poloskák, csótányok, svábbogarak, hangyák jelenléte legelsősorban a tisztántartás hiányára vall. Ahol állandóan és alaposan tisztítják a lakást, nem fordulhatnak meg élősdiek. Kivétel a házi légy, amely a legtisztább lakásba is bejuthat.

Legyek ellen a természetadta ellenségeken (házi-szárnyasok, verebek stb.) kívül a különböző légy-ellenes szerek és légyfogók szolgálnak. Ezeket persze

rövid időnkint változtatnunk kell, leginkább az ebéd-lőben.

f) Lakásunkba való belépés előtt alaposan tisztogassuk meg lábunkat. Olyan helyeken, ahol nincs mélyebb sár, nagyon ajánlatos a sárcipő használata. Cselédségünknek se engedjük meg, hogy azzal a cipővel lépjen szobánkba, amellyel az istállóban, vagy a trágyadombon dolgozott.

g) Különösen a szerzetesházak ragyogjanak a tisztaságtól. Cleanliness is next Godliness — mondja a régi angol közmondás. Amilyen jó, kellemes, felemelő és üdítő hatást gyakorol a tiszta, rendes zárda, éppolyan lehangoló, visszataszító látvány a poros, piszkos, dohos, pókhálós, rossz szagú, foltos falú, elhanyagolt padlójú szerzetsház. Vannak egyes szerzetesrendek, amelyeknek szinte velejárója a feltűnő, ragyogó, jól-eső, példás tisztaság és rend. De az ellenkezőre is akad példa.

Néhány szegény káplánra is ráférne a nagyobb gondozás. Kerschbaumer írja egy káplánról, hogy a reggelijét a konyha mellett levő cselédszobában találta fel, amelyben még az éjjeli fülledt, áporodott levegő rossz szagát kellett a reggelivel együtt „élveznie”. Ugyanezen szobában tisztogatták a szolgálok a csizmákat s cipőket, itt aludt a pudli kutya, és néha itt szárították a gyors mosás egyes díszpéldányait, sőt a pincéből felhozott savanyú káposztát is itt tartották.

F) A célszerűség. Otthonunk hatodik kelléke a célszerűség legyen.

Új épület emelése előtt tartsuk szem előtt a következőket:

a) Az épület tartós legyen. Manapság gyakran csak szemre és oly könnyedén építenek, hogy éppen csak egy emberöltőt él túl.

b) Ügyeljünk, hogy az épület az egészségügyi követelményeknek mindenképp megfeleljen: a főbb szobák napos oldalra kerüljenek, elég magasak, szárazak és világosak legyenek. (Az egyes szobák kívánatos tulajdonságairól alább lesz szó.)

Az otthon adjon lehetőséget a szabad levegőn való tartózkodásra. Ezért arra törekedjünk, hogy a lakáshoz tartozzék kert vagy nyitott folyosó. „Az olyan lakás, — mondotta egy híres orvos — amelynek kertje vagy legalább nyílt folyosója vagy erkélye nincs, csak fél-lakás!”

Az olyan lakás, szoba vagy helyiség, amelyben a virág nem él meg vagy csak sínylődik: veszélyes az emberre is!

A sok függöny, szőnyeg, amely csak a port gyűjti össze és a napsugarat fogja fel, felesleges, sőt káros.

Ami különösen a plébániaépületeket, az Anya-szentegyháznak e legfontosabb kis lelki várait illeti, a következőkre ügyeljünk:

a) A ház ne legyen olyan kicsi, hogy az egészség, kényelem és használhatóság rovására legyen, de ugyancsak teljesen feleslegesek és célszerűtlenek a kaszárnya nagyságú, palotaszerű épületek.

b) A plébánia lehetőleg a templom közelében, sőt tözsomszédságában épüljön. A legeszményibb, ha a plébánián legalább egyik szobának ablaka a szentély felé nyílik, hogy lakói ott is tarthassanak szentséglátogatást és ellenőrizhessék az örök lámpát.

c) A plébániaépület ne legyen rideg, kaszárnyához, börtönhöz vagy adóhivatalhoz hasonló, hanem legyen csinos, kedves, barátságos, hivoató, szemet gyönyörködtető. Legjobb és legszebb, ha a plébánia jól ápolt kertben van, vagy legalább előtte bekerített virágágyszlik.

d) A plébániának nem kell éppen emeletesnek lennie, de jól emelkedjék ki a földszínről és legyen okvetlenül alapincézett.

e) A plébános szobái közül az egyik elég széles és tágas legyen, hogy papi s egyéb gyűlések, bérmlás, közös ebédek céljára is felhasználható legyen.

Minden egyházi személy hivatalos és lelkiismereti kötelessége, hogy a használt vagy a felügyeletére bí-

zott épületek és részeinek jókarbantartásáról gondoskodják.

Nagyobb átalakításokat, helyreállításokat és tatarozásokat idejekorán kérni s szorgalmazni kell. Egyházi épületek változtatásához, nagyobb átalakításához vagy tatarozásához egyházhatósági, előjárói és kegyúri engedély szükséges. Ha a tatarozás vagy javítás elhalaszthatatlanul sürgős, vagyis elhalasztása jelentékeny kárral járna, azt azonnal el lehet, sőt el kell végeztetni, de ilyenkor utólagosan kell az illetékes tényezők jóváhagyását kikérni.

Gondoskodnunk kell az épületeknek tűzkár ellen való arányos biztosításáról. Új papi, szerzetesi és egyházi jellegű építkezéseknél legyen gondunk arra is, hogy az épület ellenséges repülők akna- és gyújtó bombái, valamint mérges gáztámadás ellen korszerű védelmet nyújtsanak.

A karbantartás kötelessége magában foglalja azt is, hogy a javadalmas a hivatalos épületeken felmerülő kisebb javításokat (pl. ajtózár elromlása, egyetlen ablaktábla betörése stb.) a saját költségén eszközölje. (1477. canon 3. §.)

Minden egyházi és javadalmi épületet csak rendeltetésének megfelelő célra szabad használni.

Nagy illetlenség, kíméletlenség és jogtalanság az épületet vagy ennek valamely részét oly célra használni, amely annak kárára lenne, pl. ha az egyik lakószobát magtárnak, a könyvtárt lomtárnak, az üresen maradt káplánszobát éléskamrának használnók.

Illik az egyházi épületekhez tartozó fákat gondozni és fenntartani. Ezeket az egyházi felsőbbtség nélkül kivágni tilos. Az elszáradt, előregedett vagy szükségből kivágott gyümölcsfák helyébe újakat illik ültetni.

Aki az egyházi jellegű épületeket nem gondozza, elhanyagolja, vagy a károk javításáról azonnal nem gondoskodik, az vét az egyházi vagyon ellen, vét az elődök ellen, akik sok gonddal és féltő szeretettel őrizték az épületet az utódok számára és végül vét

az utódok ellen, akiknek az ő hanyagsága okozta károkat sok áldozattal kell helyrehozniok. Az épületek elhanyagolásáért és megkárosodásáért anyagilag is felelősek vagyunk, a kárt meg kell térítenünk. (1476. can. 2. § és 2147. can. 5. §.) Javadalmasoknál az okozott kárt a hagyaték terhére is meg kell téríttetni.

Ami a lakásunk egyes részeit illeti:

a) A *bejárat*. Már a bejárat legyen kedves, hívogató, kellemes hatású. Mindíg kellemetlenül érzi magát az idegen, ha a plébánián vagy a szerzetes portán való csengetésre az első visszhang: a kutyaugatás, majd hosszabb várakozás után a kaput nyitónak száraz, idegenszerű, sokszor haragos, bosszús, kutató tekintete és nyers, udvariatlan kérdése: „Mit akar?” vagy „Kit keres?”

A kopogtatót ne várakoztassuk soká és a kaput nyitó szíves, barátságos, udvarias, kedves szóval és tekintettel érdeklődjék az idegen szándéka felől.

Nagyon ajánlatos az egyházi jellegű épületek bejáratí ajtóin vagy ezek felett kedves, barátságos, jóleső felirat. Pl. „Isten hozott!” vagy „Én vagyok a jó pásztor”, „Jöjjetek hozzám mindnyájan, akik fáradtok és terhelve vagytok és én megnyhítlek titeket.” A rideg, hideg, hivatalos szagú „Plébániahivatal” helyett ajánlatosabb az ilyen felírás: „Lelkipásztor”, „Plébános-atya”, vagy a még bizalmasabb: „Lelkiatyátok”, „Lelkipásztorotok”. Egy intézeti lelkész ajtaján olvastam e feliratot: „Ajtó és szívem mindenki számára mindenkor nyitva.” Egy lelkész háza homlokzatán olvastam e szép, oktató s épületes feliratot: „Csak a szállásom! A lakásom az örökkévalóságban lesz!” Egy német plébánosén: „Porta haec semper patet, sed magis patet cor”, egy angol pap kertes háza kapuján:

“Who would care to seek for flowers
When the spring forestalls his wishes?
All who to my garden come
Bring not flowers, but bear them hence.”

Egy nyelvű községben az ilyen feliratot mindig az illető község híveinek anyanyelvén készítsük, több nyelvű vidéken vagy valamennyi használatos nyelven vagy latin nyelven, amely utóbbit azután többízben meg lehet magyarázni akár a szószéken, akár az iskolában.

b) *A szobák.* Ahol a lakás több szobából áll, nappali és hálósobául használjuk a legegészségesebb, legtágasabb, legjobb és legalkalmasabb két szobát, mert hiszen ezekben töltjük el életünk legnagyobb részét. Viszont, ahol vendégfogadó szobára, ú. n. szalónszobára is telik, erre a célra a legkisebb, a többi szobánál kevésbbé egészségeset válasszuk, mert erre a szobára kerül a legritkábban a használat. Egy híres orvos-tanár szokta mondani: Inkább 3 hálósobát tartunk, mint egy szalont. Persze, ha lehetséges, valósítsuk meg valamennyi szobában a mai lakás 4 főkövetelményét: tér, levegő, világosság és napfény.

Minden szobában a bútort és berendezés feleljen meg az illető szoba különleges rendeltetésének. Ne tartunk az ebédlőben ruhákat, az irodában tányérokat, a szalónban anyakönyveket.

Szobánk ne legyen zsúfolt, ne legyen kirakatszerű, kiabáló, hivalkodó, ellenben legyen benne arány és szerves egység. Papi s szerzetesi szobákba legjobban illik az egyszerű vonalú, síma, minden faragástól, giccsztől, erőszakolt és ízléstelen díszítő elemtől mentes, de ízléses bútort. Amennyiben a művészetet is alkalmazni akarjuk bútorainkon, legjobban ajánlom a divat változásaitól független, kimeríthetetlen, gazdag, örök-szép és az élet gyakorlati követelményeihez mégis alkalmazkodó, becsületes *népi művészetet*. Épp a magyar népművészet az egész világon vezet.

Ne annyira arra törekedjünk, hogy szobánk divatos, hanem inkább, hogy korszerű legyen. A divat csak máról-holnapra változó irányt jelez, míg a korszerűség azt keresi, hogy a lakás minél jobban megfeleljen céljának és a lakó egyéniségének. Használjuk fel a modern és *bevált* vívmányok áldásait.

Ne vigyünk lakásunkba semmi felesleget, ami csak porfogó-többletet és felesleges munkát jelent.

Ajánlatos az ajtókat, ablakokat fehérre festeni, (csontszín) falainkat egyszerű vajszínre, a mennyezetet pedig egész fehérre. Ezzel meleggé, kedvessé, világossá és derültté tesszük a lakásunkat.

Annak ellenére, hogy a bútorok idő folytán romlanak, a leltári, illetve a szerzetesi bútorokat a kezelő köteles kímélni, jókarban tartani, a kisebb javításokat saját költségén megcsináltatni, mert ezek romlásáért a javadalmas bizonyos arányban anyagilag is felelős.

Amennyiben a leltári bútorok a természetes elhasználódás következtében idővel használhatatlannak válnának, e körülményt a leltári szemle alkalmával, a leltárból való törlés végett, jelenteni kell.

c) *A feszület, képek, imazsámoly és szenteltvíztartó.*

Ha idegen szobába lépünk, legtöbbször éppen a faliképek ötlenek a szemünkbe, önkénytelenül is azokra irányul tekintetünk. Fokozottabb mértékben egyházi személyek lakásában.

Azt szokták mondani, hogy a falaknak is van szájuk, mégpedig beszédes szájuk. Elárulják tulajdonosuknak a világnézetét, ízlését és művészi érzékét.

Ha valahol csupa vadászjelenetet ábrázoló képet látok, joggal következtetek arra, hogy tulajdonosuk vadász, ha csupa állatképet, a gazdájuk állatbarát, ha meztelen alakokat veszek észre, tudom, hogy buja természetű vagy erkölcstelen emberrel lesz dolgom stb.

Ebből következik, hogy egyházi személyek otthonában mily nagy súlyt kell fektetni a faldíszre.

Elsősorban illik, hogy Isten szolgája otthonában és a zárda mindenegyes helyiségében (előszoba, konyha, fürdőszoba, műhely stb.) legalább egyszerű fakereszt, de lehetőleg feszület függjön a falon! Íróasztalunkon is legyen akár feszület, akár az Úr Jézus kis szobra.

A faliképek legnagyobb része vallásos tárgyú legyen. A szobák főhelyét szentkép díszítse. A szentképeken

kívül a szobák falain csak a szülők, a pápa, püspök, szerzetes előljárók, az elődök vagy plébániákon a plébánia területén született papok képe lógjon. Világi tárgyú képből minél kevesebbet tartunk és ezek nagyságra, értékre és elhelyezési tekintetben szemmel láthatóan a szentképek után következzenek.

Általában képből ne legyen sok egy-egy szobában. E téren inkább a minőségre, mint a mennyiségre fektessük a fősúlyt. Szobánk ne legyen kiállításszerű és ne hasonlítson képereskedéshez.¹

Kétféle kép ne foglaljon helyet egyházi személy lakásában. Az egyik az illetőnek saját képmása. Ismernek papot, akinek portréja és fényképe különféle nagyságban és keretben legalább 25-féle változatban és pózban a lakás különféle helyén látható. Lakása e tekintetben hasonlít egy primadonna budoárjához. A saját képünk kifüggesztése legfeljebb akkor jogosult, ha a hívek vagy valamelyik lelki gyermekünk ajándéka. De ilyenkor sem illik azt szobánk főhelyére rakni.

Nem emelhető kifogás csoportképek kifüggesztése ellen, amelyen mi is szerepelünk, illetve saját apróbb fényképeink elhelyezése ellen, kevésbé feltűnő helyeken, pl. harmóniumon, íróasztalon stb.

A másik fajta kép, amelyet soha, semmiféle körülmények között sem szabad tűrnünk otthonunkban, amelyen megütközhetnének híveink vagy látogatóink. Ilyen volna például egy fiatal nő képe, még akkor is, ha az híveink előtt ismeretlen saját nővérünké, vagy rokonunké volna, mert a kép nem tünteti fel ezt a vérségi jeleget.

Egy magasszínvonalú folyóiratunk említi a következő példát egyik papról, akinek ebédlőjében a következő nagy aranykeretű kép látható: szerelmes pár halad az erdőben, mögöttük szerzetes követi a párt mélabús tekintettel. A festmény alatt ez a szöveg olvasható: Fájdalmas visszaemlékezés. (Euchar. Értesítő.

¹ Kivételt alkothat az a pap, aki kimondottan műgyűjtő, vagy pedig maga festi képeit.

Győr, 1928. II. 46.) Egyik főpap vendégszobájában a bibliai Juditnak eléggé érzékies ábrázolású, nagyméretű festménye lógott. Hány világi vendég ütközhetett meg e képen, akinek talán sejtelve sem volt arról, hogy a kép bibliai személyt ábrázol. „Jaj a botránkoztatónak!”

Az öröklámpa fénye mellett sokszor tartunk kis ház- és szobakutatást és akkor könnyen el fogjuk találni, mi szabad, mi illik és miről kell lemondanunk, ha azt akarjuk, hogy az Úr Jézus jól érezze magát hajlékunkban.

Szobánk kívánatos berendezéséhez tartozik az imazsámoly (Prie Dieu) is. Pótolhatja ezt egy párnázott vagy bőrrel bevont zsámoly is, amelyet íróasztalunk alá rejthetünk, ha nincs rá szükségünk.

Szenteltvíztartó is legyen minden egyházi személy szobájában, mégpedig szenteltvízzel!

d) A W. C. Nem szívesen, de mégis kötelességünk, arról a helyről is írunk, amely egy házban sem hiányozhatik. Nevezzük e helyet angol módra W. C.-nek (water-closet, olv. vót-r klozet).

A tiszta házat és a tiszta urat a W. C.-ről ismerjük meg, illetve arról, hogy azt milyen állapotban hagyta el (pl. otthon, szeretházban, magánházaiban, szállodában). Mert a W. C. tisztasága csalihatatlan tükre a használók külső és belső tisztaság-érzetének.

Ismertem egy tábornokot, aki a kaszárnyai szemlék alkalmával legelőször a W. C.-ket szemlélte meg. Sőt egy alkalommal megtörtént, hogy ezzel be is fejezte a szemlést. „Ha már — mondotta — e helyeken is ily feltűnő nagy a tisztaság, feltételezem, hogy másutt még nagyobb.” Azt hiszem, fején találta a szegetet.

1915-ben a háborúval kapcsolatban a szentgabrieli missziósatyák (Mödling mellett, Ausztriában) átengedték hatalmas rendházuknak felét a Vörös Keresztnek sebesült, beteg és lábadozó katonák részére.

A Vörös Kereszt ottani megbízottja (báró D.) napközben a hivatalos időben szintén a rendháznak kórházzá alakított részében lakott, de a jobb ízlésű úr nem bírta el a katonák használta és bepíszkolt W. C.-

ket, ezért arra kérte a missziósatyákat, engedjék meg neki kivételesen a rendházi rész illemhelyének használatát. Ez az úr néhány hét után úgy nyilatkozott, hogy ha más nem, hát a missziós papok illemhelye az intézménynek legszebb apológiája, mert — mint folytatta — ha a 300 szerzetes használta illemhelyet mindig a legnagyobb fokú tisztaságban és kifogástalan állapotban találta, ez akkora belső fegyelmezettségnek és tisztaságérzetnek önkéntes megnyilatkozása, amely előtt bámulattal kell meghajolni és ami nagy, nem közönséges lelkekre vall.

Több helyen láttam már figyelmeztető táblát a W. C. aiján: „Oly állapotban hagyd el e helyet, aminőnek találni óhajtod.” Úgy gondolom, hogy egyházi személyek számára felesleges az ilyen intő tábla. Bennünk kell akkora tisztaságérzetnek lennie, amely e téren kizár minden fogyatékoságot.

e) *A kutya és macska.*

Aki egyszer elolvassa Marquise de Ramboures „L'Eglise et la pitié envers les animaux” c. híres művét (Paris, Lecoffre), az az állatban is meg fogja találni és meg fogja bámulni Isten felséges gondolatát.

Iean Henri Fabre francia állattantudós az egész életét a rovarok életének tanulmányozásával töltötte. „Souvenirs Entomologique” c. híres nagy munkája máig utolérhetetlen. Egyszer kérdezte tőle valaki, hogy hisz-e Istenben? És a tudós, aki éppen hangyáit figyelte, mondá: „Nem mondhatnám, hogy hiszek Istenben. Én látom Őt!”

Nem rendelte-e el az ószövetségben maga az Úr, hogy a hetedik napon az állatokat is pihentetni kell. Nem olvassuk-e az evangéliumban, hogy egyetlen veréb sem hull le a háztetőről az Atya tudta nélkül, és hogy a kútba esett állatot mindenki még szombaton is kihúzza. Sok kiváló szent életrajzában épülünk nemes állatszeretetükön. Ilyenek: Aranyszájú Szent János, Nazz. Szent Gergely, Assisi Szent Ferenc, Pádúai Szent Antal és annyi más.

Tehát szabad, illik, dicséretes és nemes dolog

kedvelni az állatokat, a kutyát és macskát is. De az állatkedvelésnek is meglegyen a maga *józan* alakja és határa.

Faluhelyen a házőrző kutyának a tartása szinte elengedhetetlen szükségszerűség. Mark Benney a legveszedelmesebb amerikai betörő 1936-ban fogházbüntetését arra használta fel, hogy megírta betörő multja emlékeit és kalandjait („Low Company”). E könyvben megírja a hírhedt betörő, hogy a szolgásközelítetttől nem sokat tartott, mert régi tapasztalása, hogy a személyzet éjjel csak a legvégső szükség esetén hagyja el szobáját. Ellenben a „legmegbízhatóbb” személyzetnél is jobban félt a kutya jelzésétől.

Patkányfogásra is hasznos és alkalmas néhány kutyafaj. Az ellen sem lehet senkinek kifogása, ha öreg, nyugdíjas papok kíséretnek használnak derék, hűséges kutyákat.

De ne tartsunk ú. n. luxus kutyákat. És még kevésbé egész kutyacsaládot.

A házőrző kutyát nappal tartsuk megkötözve, mégpedig jól hátul, nehogy — mint már említettük — minden vendéget először a kutya ugatása üdvözljön. Különösen veszedelmes a harapós kutyának szabadontartása. De a nem harapósat is kötözzük meg nappal, mert különösen a nők és gyermekek ijedeznek a bejáratnál leső kutyáktól. Még a nem ijedősekre sem öröm, ha a kutya végigszagolja ruhájukat, gyanús tekintettel kíséri őket, vagy esős, sáros időben megosztja velük nedvességét és piszkát.

A kutyának ott a helye, ahová való. Sajnos egynémely kutya-gazda annyira megszokja ebének neveltségét, hogy már észre sem veszi és fel sem tűnik neki, ha a vendég nem talál örömet kedvencének bolháin és nyalogatásain.

Mi több, a híres Hansjakob azt állítja, hogy a papok kutyái a legneveltebbek, mert a legelkényeztetettebbek.

A kényeztetésről jut eszembe: Ismertem egy plébánost, akinek a kutyáját gyűlölte az egész házi-

nép — féltékenységből. Mert az egész házban a plébános legjobban ezt az állatját szerette, féltette és becézte. Jaj volt annak, aki a kutyájához nyúlt. És amidőn az illető pap hirtelen elhunyt, a házinép első teendője volt a kutyát megmérgezni.

Még rosszabb, ha a kutya a házvezetőnőnek a kedvence. De a legrosszabb eset, ha a plébánosnak meg a káplánnak is van egy-egy kedvelt kutyája. Érdekes, hogy ez a két-fajta kutya mindig hadilábon áll egymással. Az oka? Találják el olvasóim.

Mit szólnunk ahhoz a neveletlen, illetlen, izléstelen és mindenkép helytelen szokáshoz, ha a pap a saját asztalánál eteti a kutyát, amelynél mások (pl. a káplánok) is étkeznek. Vagy, ami még útálatosabb, ha a házigazda a saját tányérját engedi át az ebnek a kinyalásra, úgyhogy a vele étkezők sohasem tudhatják, hogy a legközelebbi étkezéskor nem ugyanabból a tányérből kell-e enniök.

Kerschbaumer egy esetet közöl, amikor a plébános asztalánál együtt étkező rokon házvezetőnő étkezés közben bolházza a kutyákat és a vadászaton elcsípett ugróművészeket a fehér abroszon ítélte és nyomta halálra azzal az ujjával, amellyel később a kenyeret szeldelte a szomszédoknak.

Pap, főképp lelkipásztor, az utcán se kísértesse magát kutyájával. Nem valami épületes látvány, ha a pap kutyája összeverekedik valamely hívének az ebével, vagy ha a pap kutyája véletlenül egy másnemű társára téved . . . Milyen kellemetlen, ha a pap felkeresi valamely hívét, akinek a kutyája ismert ellenlábasa az övének.

Még kevésbé járja, ha a pap a filiába viszi a kutyáját. Megtörtént, hogy mialatt a pap misézett, a templom előtt a kutyára rátámadt a falunak féltékeny kutyaserege. Iszonyatos sívítás, vonyítás, ugatás, láрма. A pap pedig odainti az oltárhoz az egyházfit és oda szól neki: Ez bizonyosan az én szegény kutyám, menjen ki és védelmezze meg . . .

Az meg már szinte hihetetlenül hangzik, de az

említett nagyhírű prépost úr a tanúm rá, hogy az egyik pap még a templomba is magával vitte a kutyáját, amely a ministránsok mellett harmadiknak figyelt a gazdája mozdulataira. Egyszer azután rájött a rosszullét és ép a legszentebb pillanatokban adta ki magából a bevételt. Nemde az ilyen eset már a patológia körébe tartozik? Itt már joggal a pszichiáter segítségét kellene igénybe venni.

Elrettentésül még egy megtörtént eset: A káplán provízióra is elvitte magával kutyáját. Mialatt a betegét gyóntatta, a félig nyitott ajtón betipeg egy tyúk. A kutya neki. A kétségbeesett tyúk felrepül az asztalra, neki az égő gyertyának, amely a feszülettel együtt felborul és csekély híja, hogy a Sanctissimumnak nem történt nagyobb baja, mint hogy a pyxisben ezzel együtt a földre hullott.

Azt talán mondanom sem kell, hogy jól nevelt, illemtudó ember, ha látogatóba megy, nem viszi magával a kutyáját és ha már elviszi, a látogatás idejére a házon vagy a lakáson kívül hagyja. Nem mindenki kedveli a kutyát, és még kevésbé kedvelik a bolhát, amelyeket magával cipel, és a veszélyt, hogy a kutya esetleg ott is kiadja a bevételt, mert hisz a rosszullét bármikor elfoghatja. Végre, ma már tudjuk, hogy a kutya szőrözete igen sok, az emberre veszedelmes mikrobát tartalmaz. Ezért a kutyák cirógatása sem veszélytelen.

Ami pedig a kutya ellenlábását, a macskát illeti, egerfogásra pótolhatatlan. De a macska se legyen a pap vagy szerzetes állandó szobatársa.

Ismertem egy kanonokot, — az Isten nyugosztalja — aki annyira a szobájában őrizte két macskáját, hogy télen vagy rossz időben ki sem engedte őket. Kibírhatatlan bűz volt a szobájában. A szolgálonak reggel a felkelés után első dolga volt a macskák piszkát eltakarítani és azokat gondozni.

Dr. Szabó József, egyetemi orvostanár, a szegedi ideg- s elmegyógy. klinika igazgatója mondotta, hogy az ő tapasztalata szerint a túlzó macskabarátok csak-

nem kivétel nélkül külön, szeszélyes, kiszámíthatatlan lelkű emberek. Egy bölcs, öreg pap pedig a mondó volt, hogy a macskakedvelők macskatermészetűek: ma hízelegnek, holnap karmolnak, óvakodjál tőlük!

2. Fejezet

Vita communis

Az Egyház évezredes jó és szomorú tapasztalatai alapján, édesanyai szívének minden szeretetével és aggodalmával azt óhajtja, hogy a világi papok is közös fedél alatt, egy házban, bizonyos szabályok mellett, családtagokként, meleg szeretetben együtt éljenek: „*Consuetudo vitae communis inter clericos laudanda ac studenda est, eaque, ubi viget, quantum fieri potest, servanda.*” (134. canon.) Már a szent Zsoltáros hangoztatta: „*Quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum.*” (Ps. 132.)

E kívánság elsősorban a plébánosra és káplánjaira vonatkozik, de kiterjed egyúttal a hitoktatókra, a nagyobb városokban lakó összes világi papokra, a nyugdíjasokra, a teológiai, egyetemi, más tanárookra, sőt (bocsánat a vakmerő szóért!) még a káptalanokra is, amelyek hajdan, évszázadokon át épp a legszebb példát adták az épületes közös életre.

Végül vonatkozik az Egyház szóban levő kívánsága, mégpedig hatványozott módon, azokra a szerzetesekre is, akik valamely állami, megyei vagy magánállás címén a rendházon kívül szoktak élni, mint pl. egyetemi tanárok, tankerületi főigazgatók stb. Ezeknek saját lelkük üdve, rendjükhöz való tartozás érzete, rendtársaik iránt való szeretete és a jó példa egyaránt azt követeli, hogy ők is ne külön házban lakjanak, ne külön háztartást vezessenek, hanem a többi rendtestvérrel egy fedél alatt, a közös szent szabályok áldó közösségében éljenek és tökéletesedjenek. Így rendeli

az Egyház is: „In quavis religione vita communis accurate ab omnibus servetur etiam in iis, quae ad victum, ad vestitum et ad supellectilem pertinent.” (594. c. 1. §.) Éppen a szerzetesekre vonatkozik elsősorban a régi, igaz mondás: „Serva regulam et regula servavit te.”

Egy főapát mondotta nekem, hogy azok a szerzetesek, akik a közösségtől elvonultan szeretnek élni, rendszerint elvesztek a rend, sőt gyakran az Egyház számára is.

Igaz, hogy főképp a világi papoknál, a közös élet megvalósítása körül felmerülhetnek különféle természetű nehézségek is, pl. nagyvárosi papokat a legkülönbébb időpontokban veszik igénybe (az előadási órák, a különféle egyesületek), más papoknak meg szüleiket, testvéreiket kell eltartani stb. Mindazonáltal jóakarattal, szent szándékkal és áldozatos lélekkel mégis meg lehet valósítani a vita communist. Hiszen meg is valósult évszázadokon át és élő valóság ma is sok országban, számtalan egyházmegyében.

Az egyházi törvénykönyv is „szokásról” („consuetudo vitae communis”) szól e pontban. Valóban. Szent Ágoston papjainak is közös, családi életük volt. A Holzhauser Bertalan (1613—1658) alapította „világi papok kongregációja” több mint száz évig megvalósította a papok közös életét.

Dr. Sipos István írja: „Holzhauser alapítása valószínűleg a szerzetesi életet utánzó kongregáció volt, amelynek tagjai közös szabályokat követtek; házaikban lehetőleg férfi cselédet alkalmaztak. A tulajdonjogot és a szabadrendelkezést magánvagyonuk felett megtartották, egyházi jövedelmeik azonban közösek voltak, s ami tisztességes ellátásukon felül megmaradt, jótékony célokra fordították. Fogadalmat nem tettek, hanem esküvel kötelezték magukat a társulatban való megmaradásra. Mindenegyik háznak főnökén kívül voltak espereskerületi, egyházmegyei, tartományi és általános előjárói. Papi tökéletességre való komoly törekvés, a tudományokkal való foglalkozás, buzgó lelkipásztorkodás, bizonyos imák, gyakori tanácskozá-

sok, évi lelkigyakorlat voltak kötelezettségeik. 1674-ben az esztergomi egyházmegyében is meghonosult, és két évre rá a primás, szuffragán püspökeinek is melegen ajánlotta a közös életet."

Legújabbán (1937) a bécsi bíboros-érsek rendelte el, hogy egész egyházmegyéjében, Bécsben is, valamennyi plébánián be kell vezetni a vita communist. (Archiv f. kat. Kirchenrecht, 1937. 517. 5.) Magyarországon a plébániákon kívül már évek óta megvan a vita communis, Budapesten a Regnum Marianumban (8 világi pappal), a Canisiumban (9 világi pappal) és a Vallásalap tulajdonában levő hitoktatói házban (6 hittanárral).

Ott, ahol a vita communis bevezetése még elháríthatatlan nehézségekbe kerülne, pótolható volna valamelyes hasonló célú „Egyesülettel”, amelyben a gyakori összejövetelek, a közös heti gyónások, évi lelkigyakorlatok stb. némikép helyettesíthetnék a közös életet. Ilyenfajta egyesületek ma már számos országban létesültek, hogy a különben önállóan élő papságot valahogy mégis a közös élet áldásaiban részesítsék. Ilyen egyesületeket találhatunk Olasz-, Francia-, Angols-Németország, Belgium, Svájc és az Egyesült Államok számos egyházmegyéjében. A Szentatya ilyen egyesületek alapításakor gyakran kifejezte örömét, áldását küldte az egyesületeknek és óhaját nyilvánította, hogy sikerük minél nagyobb s tartósabb legyen, mások pedig kövessék példájukat.

3. Fejezet

Az idő

Szobáink, ezek felszerelése, bútorzata, könyvtára és stílusa otthonunknak csak a testét alkotják, a lelkét az adja meg, amivel és ahogyan időnket eltöltjük benne.

Mi az idő? Eddig még senki sem tudta maradék

nélkül meghatározni vagy megmagyarázni. Voltakép nagy titok és mélységes rejtély. Még részeiben is. A múlt nem más, mint volt jövő, a jövő még nem jelen, a jelen pedig hasonló a geometriai ponthoz, amely már csak inkább elméletben létezik, vagy hasonló a szikrához, amely mintha csak azért lobbannék fel, hogy máris kialudjék. „Sed fugit interea, fugit irreparabile tempus.” (Virgilius: Georg. 3, 284.) De persze, mint minden hasonlat, ez is sántikál.

Am szent valóság, hogy: „Az idő rövid” (I Kor. 7, 29.), hogy minden pillanat életünkben csak egyszer jelentkezik, soha többé nem tér vissza és hogy egykor számot kell adnunk minden napunkról, óráinkról, percünkről, sőt másodpercünkről.

Ismeretes a közhellyé vált angol közmondás: Time is money. Én ezt a mondást emberi tévedésnek minősítem, mert az időt nem lehet pénz módjára gyűjteni, összehalmozni és a jövő számára letétbe helyezni. Nem is lehet kölcsönkérni, vagy kölcsönkép kamatra kiadni. Nem lehet konzerválni. Legfeljebb egyben hasonlít az idő a pénzhez, abban, hogy sokan mindkettőt eltékozzák és elpocsékolják.

“Time is not money, it is rather eternity!” Az idő nem pénz, hanem inkább volna nevezhető örökkévalóságnak; oly értelemben, hogy a mi időnk s felhasználása a kezdete, kiindulópontja, minősítője, alakítója és mértékmegállapítója a másvilági, végnélküli, halhatatlan életünknek.

Ezért kell az időt, mint Isten legdrágább ajándékát, és annak minden, még legkisebb részletét is jól, alaposan fel- és kihasználni. Ez az igazi „életművészet” és a valódi bölcsesség, amint az Apostol is mondja: „Mint bölcssek, jól érvényesítsétek az időt.” (Eph. 5, 16.) És amint már a pogány Horatius is lelkünkre kötötte: „Carpe diem!” (Horatius: Ódák I. 11, 8.), vagy nálunk Berzsenyi: „Minden órának leszakaszd virágát!”

Vannak, akik az „időtöltést” (így nevezik az idő eltékozlását, az ú. n. „naplopást”) előbbre helyezik az idő kihasználásánál. Nem csoda, ha P. Lorient

lelki igazgató minden lelkigyakorlatát a pap s a szerzetes „legveszedelmesebb bűnével” kezdte: „Passer le temps à ne rien faire.”

Vannak ismét, akikről nem lehet éppen azt állítani, hogy kedvelik a semmittevést, de nem szeretik az időt azzal kitölteni, amivel kellene és amivel első-sorban kellene. Ezek inkább „foglalkoznak” valamivel, mint hivatásszerűen tevékenykednek. Vannak, akik ebben vagy abban a hivatásban 50—60—70 évig „működtek”, valójában pedig talán mindössze csupán 2—3 évre zsugorodnék az az idő, amelyet közvetlenül vagy közvetve Isten dicsőségére, saját lelkük vagy más lelkek igazi érdekében dolgoztak.

Viszont síron innen és síron túl nincs édesebb, kellemesebb, vigasztalóbb, megnyugtatóbb, jólesőbb és boldogítóbb tudat, mint az, hogy életünk minden idejét Isten szándéka szerint töltöttük el.

Állat, növény és ásvány, csillag és bolygó, folyam, patak és forrás, esőcsepp és hópehely, az egész természet minden pillanatot rendeltetésének megoldására fordít, amelyet a Teremtő eléje szabott. Annál inkább, annál hatványozottabban és fokozottabban kötelességünk nekünk, a teremtés koronáinak, sőt, mint Istennek szentelt személyeknek, e koronán a legdrágább ékköveknek követnünk a világapostol intését: „Jól értékesítétek az időt!” (Kol. 4, 5.) és: „Míg időnk van, tegyünk jót!” (Gal. 6, 10.)

4. Fejezet

Napirend

Az idő észszerű, józan és hasznos kihasználására a legjobb, legfőkéletesebb és talán egyedül hathatós eszköz: a napirend és ennek pontos, lelkiismeretes és állhatatos követése.

Úgy értem, hogy napról-napra vagy azonnal a

felkelés után, vagy ami sokkal beváltabb, minden előző este készítsunk napirendet. Akár óráról-órára megszabjuk, mi lesz a teendőnk, akár a teendőket sorakoztassuk egymásután, jelezve az időtartamot, amelyet reá szánunk.

Az elsőre példatöredék:

5 ó: felkelés,

6 ó 30 p: elmélkedés,

6 ó: szentmise,

6 ó 45 p: reggeli,

6 ó 45 p-től 7 ó-ig: séta, stb.

A másakra példa:

szentmise hálaadással 45 p,

reggeli 10 p,

séta 30 p,

előkészület hittanórára 35 p, stb.

Napirend nélkül a legtöbb idő azzal a belső tanácskozással, helyesebben tanácstalansággal fecserlődik el, hogy most mihez is fogjak, mibe is kezdjek. Napirend nélkül nagyon sokszor nem tudjuk, mit csináljunk, mert hiányzik az elhatározás indító oka s ereje. Ugyancsak a napirend szerkesztése megtanít bennünket arra, hogy meg tudjuk különböztetni a fő s lényeges teendőket a mellékesektől, a célt az eszköztől.

Napirend nélkül élő emberek szoktak leginkább panaszkodni, hogy semmire sincs idejük. Pedig igaz, amit egy svéd írónál olvastam, hogy az olyan ember, aki panaszkodik, hogy semmire sem ér rá, annak nincs is semmi tennivalója.

Bühler Károly osztrák tanár, a világ egyik leg-híresebb lélekbúvára, a munkások és munkanélküliek lelkiállapotának tanulmányozása közben rádőbent arra, hogy: „A munkában álló munkás *sokkal több időt* tud olvasásra, szórakozásra, mozilátogatásra, gyermekeivel való foglalkozásra, önművelésre fordítani, mint a munkanélküli, akinek *látszólag mindenre van ideje*. A munkában álló napjainak szabályos ütemébe könnyen bele tudja illeszteni ezeket a programpontokat. A munkanélkülinek a sok semmittevésben, ide-oda

sétálgatásban, panaszkodásban úgy szétmorzsolódik a napja, hogy *semmire sem marad ideje*.“ („Die Arbeitslosen von Marienthal.“)

Még valami: a napirend híján az említett sok belső tanácsstalanság, mint megannyi rés közé észrevétlenül is beszüremkedik, belecsúszik és belelopakodik a kényelem ördöge, a kényelemmel a természetünk szabadjára engedése és esetleg a sokféle bűn, rossz szokás és szenvedély.

Persze a napirend egyes pontjait és tételeit *helyesen* kell megállapítanunk: „Mindennek megvan a maga órája“, mondja a Szentírás. (Préd. 3, 1.) „Chaque chose a son temps!“ Tehát kövessük a régi arany-szabályt: először jöjjön a szükséges, azután a hasznos és végül a kellemes — és maradjon el a felesleges. A „mindent a maga idején“ még mást is jelent: amit reggel kell végeznünk, ne toljuk estére, amit először kell befejeznünk, azt ne hagyjuk a végére és amit ma megtehetünk, ne halasszuk holnapra.

Morgen, morgen, nur nicht heute,

Sagen alle faulen Leute.

Étkezésünk, és — bocsánat a megjegyzésért — ha lehetséges, a W. C. látogatása is, történnék meghatározott időben. Az előbbi a pontosság követeli meg, a másodikat az orvosok ajánlják.

Természetesen a napirendbe beleilleszthető, sőt beleillesztendő a pihenés, az üdülés ideje is, úgyhogy az erők bevétele és kiadása egyensúlyban maradjon. A napirend elkészítésénél mérlegelnünk kell, hogy *egészségünk és idegzetünk megóvása mellett*, mennyi lehet a legnagyobb napi teljesítmény.

•

Bámulatos, hogy mennyit tud végezni az ember az időnek gazdaságos, okos, észszerű kihasználásával. Nehemias tudott időt szakítani arra, hogy akkor is ostromolja az ég Urát eredményes imádsággal, amikor a perzsa király trónja mögött várakozott. Szent Ágoston megtérése óta, annyi okos és bölcs könyvet írt,

hogy más, sokkal hosszabb éltű ember elolvasására sem találna időt.

A napirend terén nem elég csak megállapítani teendőnk sorrendjét, hanem azt erős akarattal, pontosan követni is kell. E téren követnünk kell a költő szavát:

Ich will! Ich soll! Ich muss! Ich kann!

A legkönnyebb teendő is terhessé válik, ha nehezen fanyalodunk rá és nem fogunk hozzá azonnal és teljes hévvel. „Minden dolog kezdete nehéz”, mondja a közmondás, tehát kardunkkal mindjárt a kezdetet ütjük le és a folytatás már könnyűvé válik.

A napirend nehézségeivel is úgy vagyunk, mint a hideg fürdővel. Hacsak a lábunk hegyét dugjuk bele félénken, kedvetlenül, visszahúzódunk és kellemetlennek érezzük, de ha „zsupszt neki”, egyszerre nyakig beleugrunk, pompásan fogjuk magunkat érezni.

Tehát semmiesetre se kövessük Pató Pál jelszavát: „Ej, ráérünk arra még”, hanem inkább azét az angolét, aki parancsot kapott, hogy Londonból Indiába induljon. A barátja, aki tanúja volt a parancsoknak, kérdezte emberüktől, hogy mikor szándékozik indulni. Az angol így felelt: „Most!” Aki belekapott a munkába, az már átjutott a nehezebbik felén.

De a kezdet nehézségén való átlendülésen kívül van még egy másik, talán éppoly komoly akadálya a napirend pontos betartásának. Ez a mai kor két szórakoztató eszközének mértéken felül való élvezése. Az egyik az újság, a másik a rádió.

Okos, jóakaró ember volt, aki azt a tanácsot adta: „Újságot mindig csak állva olvassunk!” Vagyis nem ülve, nem kényelmes helyzetben, nehogy a kettő között kényelmesség nagyönis elrabolja hasznosabb és szükséges dolgoktól drága időnket.

Minek is „falni” az újságot? Minek elejétől végig mindent átböngészni?

Először is az újság tartalmának legnagyobb része csupán napi (ephemer) értékű. Amit ma nagy érdek-

lődéssel olvasunk, az már holnap untat bennünket. Ennek bizonyítására csak tessék egyszer egy hónappal ezelőtt megjelent ujságot elolvasni. Nem is bírnánk megtenni.

Azután meg ne terheljük az emlékezőtehetségünket azzal, ami nem fontos. A nagy tudás és tanulás egyik előfeltétele az ú. n. ismeretszűrés, vagyis, hogy törekedjünk emlékezetünkől távoltartani vagy felejtetni, ami hétköznapi, múltó értékű és csak azt befogadni, vagy megőrizni, ami fontos, ami ünnepi, ami megérdemli az emlékezetbe való beraktározást. „Az emlékezet művészete a művészi felejtés.”

„Nem is képzeljük, — írja Mulford — mennyi felesleges súly nehezedik a testünkre s lelkünkre naponként a rondaságok orgiáiban, amelyeket a napi sajtó minden reggel elénk tálal. Használhat-e egyáltalán valakinek, ha a földön 24 óra alatt történt minden szerencsétlenség, bűn s borzalom felől tájékoztatják?”

Komoly ember az ujságból csak azokat a részeket „olvassa el”, amelyeket vagy hivatása körében (pl. prédikációban, iskolában, egyesületben) felhasználhat, vagy amelyeket minden művelt embernek valóban ismernie kell. A többit szoros értelemben legfeljebb csak „átfutja”.

A boldogult nagy Prohászka püspök is így tett nemkülönben Apponyi Albert gróf.

A másik, időt veszélyeztető szórakozás a rádió. Pihenésül, üdülésül, szórakozásul, néha okulás, tanulás végett hallgassuk csak, de mindig mértékkel! A napi-rendben előre állapítsuk meg, meddig akarjuk élvezni és a zárós időpontban katonás pontossággal és határozottsággal zárjuk el a készüléket.

Erdekes az a mérleg, amelyet a newyorki társadalomtudományi kutatóintézet állított fel 1937-ben az átlagos ember tevékenységéről. E szerint pl. egy hetvenéves ember 23 évet olvasással tölt el, 23 évet szórakozással s üdüléssel, 13 évet beszélgetéssel, 6 évet evéssel és 1'5 évet látogatással és csupán 3'5 évet

munkával. A számításban nem szerepel a jótett, az adakozás, az önzetlen szeretet sugallta működés!

Kétségbeejtő volna, ha a papok és szerzetesek működésénél csak megközelítően is hasonló mérleg volna megállapítható.

A sem nem szükséges, sem nem hasznos időtöltésre való csábítást, csak annyiba vegyük, mint a legyek incselkedését.

„Azok a percek és negyedórák, amelyeket csaknem mindnyájan oly esztelenül elvesztünk azzal az ürügygel, hogy nem érdemes valamibe belekezdeni, az év végén rengeteg összegre szaporodnak.” (Payot: Az akarat nevelése. 1921. II. 32.)

•

Még egy nagyon fontos szó a napirend követésének nehézségéről.

A nehézségek csak kezdetben jelentkeznek. Később a napirend pontos követése már szokássá, második természetünkkel erősödik. De ha a nehézségek megmaradnának is, vagy idővel ismét felújulnának: ezeket és a leküzdésükkel járó apróbb áldozatokat állandóan ajánljuk fel Istennek, esetleg valamely különös szent célra. Ezzel kimondhatatlan sok s gazdag kegyelemforrást nyitunk mindennapi munkánkra.

•

A napirend pontos követésére szorítsuk és szoktassuk a házbelleket is. Meghatározott időben keljenek és térjenek nyugalomra, az étkezési időre legyen kész az ebéd s vacsora stb.

•

Annak a napja, aki napirend szerint él, sokkal kellemesebben telik el, rövidebbnek tűnik fel és mentes az idegölő unalomtól.

A napirend pontos követése hatalmasan fejleszti az akaratot és fékezi az alsóbbrendű természet tőlakódó ellenállását.

A napirend szerint való elfoglaltságnak áldását érezzük a szomorúság, félelem, aggodalom és gyász

esetén is. A folytonos és folyton változó elfoglaltság eltereli a figyelmet a leverő, lenyűgöző, kellemetlen gondolatoktól és érzelmektől.

A józan és észszerű napirendhez való pontos alkalmazkodás egyúttal gyógyítója mindenfajta idegességnek is.

Tappehorn Antalnak van egy érdekes könyve. A címe: „Die Kunst reich zu werden.” És vajjon mit ajánl a szerző mint a meggazdagodás első és hathatós eszközét? A józan és átgondolt napirend lelkiismeretes követését. (82. old.)

•

Persze a napirend értünk van és nem mi a napirendért. Ezért ne forgasson ki bennünket munkakedvünkből és jó hangulatunkból, ha előre nem látott látogatások, körülmények, hivatásos teendők és hasonlók meggátolnak bennünket a napirend követésében. Ilyenkor is őrizzük meg lelkünk rugalmasságát és alkalmazkodóképességét. Főképp akkor, ha felsőbbrendű kötelesség szólít ki a napirend keretéből, például: ha hirtelen súlyos beteghez hívnak, váratlanul gyónók jelentkeznek s hasonlók. Ilyen esetben a napirendet fel kell függeszteni és hazaérkezve, át kell alakítani.

Egy megtörtént példa: az egyik püspöki székhelyen a nagyszámú katonaság csak a tágas székes-egyházban végezhetne volna el húsvéti közös gyónását, mégpedig d. u. 3 óra tájban, mert öt órakor már más, elhalaszthatatlan feladat várt rá. A káptalan, megtagadta a templom átengedését a nevezett időre azzal a megokolással, hogy akkor szokták elvégezni a délutáni officiumot.

Az esetben az officiumot vagy egy félórával előbb vagy kivételesen a sekrestyében is elvégezhetnék volna, mert a *napirend a lelkekért van és nem a lelkek a napirendért!* Ha a kettő összeütközik, mindig a napirendnek kell hátrálnia.

5. Fejezet

Az alvás

A napirend első és legfontosabb pontja a felkelés. Mivel azonban ez élettani és erkölcsi összefüggésben van az alvással, előbb röviden erről kell szólnunk.

Az alvás az élethez tartozik. Ezért ne vonjuk el magunktól a szükséges alvást.

Itt-ott, helyel-közzel egy-egy megkurtított alvás még senkinek sem ártott, de az alvásnak heteken, hónapokon át való jelentékeny megrövidítése veszéllyel járhat. Hiszen tudjuk, hogy 4–6 napi teljes álmatlanság halállal végződik.

Már Szent Ignác hangsúlyozta, hogy az összes vezeklések között leghamarabb megárthat a virrasztás, ha az ember azt okosság nélkül gyakorolja. Szalézi Szent Ferenc is azt mondja: „Hihetetlen, hogy mily veszélyes a hosszas virrasztás. Fiatalkorban ezt nem érezzük, de annál inkább később. Sokan már munkaképtelenné váltak a hosszú virrasztás következtében.” És egy magyar tudós egyetemi tanár mondotta a sz.-i püspöknek: „Az életben mindent lehet pótolni, csak a szervezettől hosszabb időn át megvont alvást nem.”

Sokkal gyakoribb azonban az alvással kapcsolatos másik hiba: az elégséges alvás idejének kinyújtása és az ágyban való henyélés.

Fontos kérdés tehát, mennyi időt fordítsunk az alváshoz az egészség, erkölcs és illem szempontjából.

Ez az idő nemcsak személyenkint és koronkint, de ugyanannál a személynél és ugyanabban a korban is különböző lehet a szerint, mivel töltöttük a napot, milyen az egészségi állapotunk stb. Az alvás mélysége is számításba jön. Sőt Szent Benedek, a nyugati szerzetesek pátriárkája, aki szabályzatában külön fejezetet szentel az alvásnak, ennek kezdetét és időtartamát az évszakokhoz kívánja szabni. E téren tehát a természetnek kell döntenie. De hozzávetően mégis

általános szabályt jelez az évszázados tapasztalat és a tudomány.

Ime néhány, általánosan ismert régi, tekintélyes szabály:

A salerno i iskoláé így hangzott:

„Sex horis dormire sat est juvenique senique,
Septem vix pigro, nulli concedimus octo.”

Vagyis a hat órai alvást ajánlja, hetet a restnek is nehezen enged, nyolcat már senkinek.

Egy másik régi mondás még szigorúbb:

„Quinque horas dormisse sat est juvenique senique,
Sex mercatori, septem de stemmate natis,
Octo damus pigris, qui nulla negotia curant.”

Ez tehát csak a magasrangúaknak enged hét órai alvást, a kalmárnak hatot, a többinek csak ötöt.

Sir Cooke mondása, amelyet a brit birodalomban ismernek és tanítanak, hat órai alvást ír elő:

“Six hours in sleep, in law's grave study six,
Four spend in prayer — the rest in Nature fix.”

Voltak minden időben ú. n. alvásakrobaták, akik még öt órai alváásra sem szorultak, mint pl. Napoleon, Goethe, Mirabeau, Edison stb. A világháborúban is előfordult, hogy csapatok 2—3 napon át is bírták az ébrenléetet és heteken át csupán 2—3 órai alváshoz jutottak és mégis kitűnően harcoltak. A középkor szigorú életű szerzetesei is keveset aludtak. Kőrmükre gyertyát erősítettek, amely 2—3 órai égés után kezükre égett, amitől felébredtek. Azonban az alvásnak, helyesebben ébren-maradásnak eme hőseit nem kell, nem is tanácsos utánoznunk. De elvként megállapíthatjuk, hogy *hét órai alvás minden egészséges, felnőtt embernek teljesen elegendő.*

Hét óránál továbbtartó alvással már kezdődik a naplopás!

Van egy érdekes török mondás. Azt tartja, hogy Allah minden embernek már születésekor kimérte az

alvási időt és a táplálék-mennyiséget. Aki tovább alszik és a kelleténél többet eszik, az előbb fogyasztja el a kimért mennyiséget, tehát rövidebb ideig él; viszont, aki takarékoskodik az alvással és kevesebbet eszik, tovább bírja az életet.

Jegyezzük meg jól: *Van szükség-alvás és van luxus-alvás.* Az előbbi (5—7 órán át tartó) üdit, frissít, új erőt s munkakedvet ad, rugékonnyá teszi a szervezetet és utána „kialudva” érezzük magunkat.

Ellenben a luxus-alvás (hét órán túl) kifárasztja az idegeket, elpuhítja az izomzatot, kedvezőtlenül hat a kedélyre, rontja a hangulatot, csökkenti a munkakedvet, gyengíti akaratumkat, veszélyezteti erkölcsünket, utána bágyadtnak, fáradtnak, nehézkesnek, levertnek, szinte összetörtnek érezzük magunkat.

Még a szükség-alvással is életünknek egy harmadát töltjük ki. Sőt ha bele vesszük a gyermekkor 12—15 órai alvását, akkor még sokkal többet. Minek hát ezt az amúgyis hatalmas időmennyiséget lustasággal, kényelemmel növelni és tetézni, amikor ez még hozzá *káros* az egészségre, az idegzetre és az erkölcsre?!

Már Kant mondotta: „Das wechselnde Erwachen und wieder Einschlummern in langen Winternächten ist für das ganze Nervensystem lähmend, zermalmend und in täuschender Ruhe krafterschöpfend: mithin die Gemächlichkeit hier eine Ursache der Verkürzung des Lebens.” (Kant: Von der Macht des Gemütes. Leipzig. Meyers Volkbücher 12. old.)

Az időtartamon kívül azonban, mind egészségi, mind erkölcsi és illemszempontból fontos az alvás *megkezdésének* az időpontja is!

Ősrégi és az egész világon, minden népnél egyaránt elismert szabály, hogy az éjfél előtti órák alkalmasabbak és értékesebbek az alvásra, mint az éjfél utániak. Az Egyház szerzetei is többé-kevésbé e szabályhoz alkalmazkodtak. A tudomány is megerősítette ez ősrégi szabályt és a szerzetesek gyakorlatát. Például Stöckmann heidelbergi orvos-tanár önmagán és másokon eszközölt számos kísérlet alapján azt

állítja, hogy alvásra a legtermészetesebb, a legegészségesebb, legkiadósabb és legpihentetőbb idő az, amely este 7 órától éjfélig (helyesebben és pontosan éjjel 11 óra 20 percig) tart. Szerinte az, aki valamivel hét óra előtt lefekszik és oly szerencsés, hogy 7 órakor már el is tud aludni, az már éjfél előtt félórával felkelhet és megkezdheti a napot. Ebben a két időközben a négy és fél órai alvás teljesen elegendő a szervezet megújulására (regenerálására).

6. Fejezet

Az álmatlanság

Az alvással kapcsolatban szólnunk kell az ú. n. álmatlanságról is, amely talán nehézségnek látszik ama követelésünkkel szemben, hogy legfeljebb hét órát szenteljünk az alvásnak.

Azt szokták mondani, hogy az édes pihenés és az egészséges álom a lelki békének és a testi szervezet egyensúlyának a jele és áldása. „In pace in idipsum dormiam et requiescam.” Viszont az álmatlanság mindig az egyensúly hiányát, az egyensúly visszanyerésére irányuló küzdelmet, egyenetlenséget, harcot jelez. Betegneknél a szervezet harcol a kóros anyaggal, öregeknél az életösztön a közeledő feloszlással, az idegbajosnál a test nyugalomra való törekvése az idegek nagyfokú ingerlékenységével. A szellemi elsötétülés álmatlansággal szokott kezdődni. „Az őrülség előcsarnoka az álmatlanság: az ész harca az agy kóros elváltozásával.” A szóbanforgó „harc” nem mindig háborús gyilkosság, hanem csupán kellemetlen csete-paté.

Az álmatlanság leggyakoribb okai: külső okok (mint szokatlan zaj, kellemetlen szag, a megszokott pihenőhely hiánya, a szoba szellőzetlensége stb.), nagyobb fokú érzelmesedés, magasabb vérnyomás, betegség, fájdalom, nagyobb izgalom, túlfeszített testi vagy

szellemi munka, délutáni alvás, a délután vagy este fogyasztott kávé vagy tea, súlyos gondok s aggodalmak, lelkiismeretfurdalás, türelmetlen, nagy várakozás, szerelem, csalódás, félelem és végre az idegesség. Utóbbinak egy-egy faja az álmatlanságtól való félelem és az elalvás erőltetése.

Az álmatlanságnak egyik további oka a nappali hajsztolt munka. Utána még lefekvéskor is törlik, zúzzák, gyötrik magukat az emberek mindenféle gondolattal, tervvel, talán még jobban kifárasztva magukat, mint nappal. Persze, hogy az ilyen lélekzet nélkül, fékezhetetlenül rohanó és vágató lélek, az eleven erő törvénye szerint az ágyban is a nyugtalanság örvényébe kerül. Sokan azért nem tudnak elaludni, mert nem feküsznek le mindennap ugyanabban az időben és *a legtöbben azért panaszkodnak álmatlanságról, mert sokkal több időt töltenek az ágyban és a fekvéssel, mint kellene.*

Az álmatlanságban szenvedőket különben megnyugtatom és megvigasztalom: ha nem is alusznak egészen öntudatlan állapotban, a néhány órán át viszonylagos nyugalomban töltött fekvés mégis megadja a szervezetnek a szükséges felüdülést. A szendergés, álmokkal átszőtt szunnyadás és a teljes álomba merülés nem ellentétek, hanem egymásba folyó fokozatok és alig különböznek egymástól.

Dr. Dinald Laird, a hamiltoni Colgate-egyetem tanára s az ottani lélektani intézet vezetője azt állítja, hogy az ú. n. művelt emberek 70 %-a szenved álmatlanságban. Viszont számos ú. n. álmatlanságban szenvedő eleget és jól alszik a nélkül, hogy ennek tudatában volna.

Mindenki keresse meg álmatlanságának okát és ezt törekedjék megszüntetni. Csak lehetőleg kerüljük az ú. n. altatószereket. Az ezek okozta alvás voltaképp elkábítás és szinte úgy hat, mint egy ütés a koponyára. Dr. H. Malten szerint: „Jedes Schlafmittel überdeckt nur einfach grobmechanisch das Symptom.“

Altatószerrel gyógyítani az álmatlanságot annyit jelent, mint Belzebubbba üzenni ki az ördögöt.

A jó alvást elősegítik:

a) Az elfáradás, amelyet a *napirend szerint* végzett munka és jól kitöltött napi elfoglaltság okoz. Különbség van az elfáradás és a túlfeszített munka okozta kimerülés, elcsigázás között. Az előbbi édes alvást szerez, az utóbbi nem. A túlfeszített munka túlságosan igénybe veszi a szervezetnek természetes teljesítő képességét és ezért nemcsak nem segíti elő, hanem akadályozza az alvást.

b) Mindennap ugyanabban a korai időpontban való lefekvés.

c) Mértékletes, könnyű vacsora. (Jéz. Sir. f. 31, 24.) Elfogyasztását lefekvés előtt 2—3 órával fejezzük be.

d) Lefekvés előtt rövid séta, vagy ha erre nem telik, kis szobatorna.

e) Szent Bernát parancsát is jó követnünk: „Curae sollicitudines, servitutes, expectate me hic, donec revertar ad vos!” Vagy, mint egy okos laikus testvér mondotta a tartományi főnök úrnak: „Gondjait tessék a cipők mellé a külső ajtóküszöbre helyezni. Reggel majd ismét beadom őket!”

Persze régi, évtizedeken át megszokott életmódunknak és napirendünknek megváltoztatása néha nagy áldozatba kerül, de mint Kempis mondja: „consuetudo consuetudine vincitur”, szokást szokással kell leküzdeni.

A felkelés

A napirend lelkiismeretes követésének próbaköve, legnehezebb és legfontosabb pontja a reggeli felkelés.

Ha módunkban van, szokjuk meg, hogy minden nap ugyanabban az időpontban keljünk fel. És ha ez az időpont elérkezett és jelzi, hogy „már itt az idő, hogy felkeljünk” (Róm. 13, 11.), késedelem és húzódo-

zás nélkül ne is keljünk, hanem ugorjunk ki ágyunkból. A Szentírás is int bennünket: „Felkelés idején ne húzódozzál!” (Jéz. Sir. f. 32, 15.)

Az ágyból való későbbi feltápáskodás, az időn túl való heverés, forgolódás mindig a lustaság, kényelem, hanyagság, úrhatnamság, munkától való fázás, fegyelmetlenség, főképp gyenge akarat, puha jellem és érzékiségre való hajlam jele.

„Ahogy az ajtó a sarkán,
Úgy fordul a lusta ágyán.”

(Példab. 26, 14.)

Bergson mondja: „Korán kelni és akarni egy és ugyanaz.”¹

A tapasztalat mutatja, hogy aki a napirendet pontos felkeléssel kezdi, az jól is szokta folytatni. Viszont, aki már a felkelésnél megszegte a napirendet, az rendszerint a többi ponton is túlteszi magát. Egy inas mondotta a szerzetes gimnázium igazgatójáról: „Ha az igazgató úr a szokottnál egy órával később kel fel, ezt az elvesztett órát egész nap keresi.”

A korai felkelésben kövessük az Úr Jézus példáját, akiről az Evangélista megírja, hogy: „*Korán hajnalban* fölkelvén . . . imádkozott.” (Márk 1, 35.) Hasonlóképp a szentek is, mint Liguori Szent Alfonz, Vianney Szent János, Szent Paszkál, Hoffbauer Kelemen, Néri Szent Fülöp, Don Bosco.

Az Anyaszentegyház és a szerzetesrendek évezredes gyakorlata is a reggel korai, első óráit szánta az istentiszteleteknek: „*Iam lucis orto sidere, Deum precemur supplices.*” „*Mane exaudies vocem meam.*” (Ps. 5, 4.) „*Et ego ad te Dne clamavi et mane oratio mea praeveniet te.*” (Ps. 87, 14.)

Ismeretes Vianney mondása: „Az ördög nem sokba veszi a vezeklő övet; ami legyőzi őt, az az önmegtágadás ételben és — alvásban.”

Sokan és sokszor kikérdezték már a hosszú életü

¹ „A nevetés.” II. kiad. 205. old.

embereket, hogy minek tulajdonítják életszívósságukat. Életmódjuk bizony nagyon különböző volt. De egyben csaknem mindegyik megegyezett: a korai felkelésben. Stolz Albán a szerzetesek hosszú korát szintén korai felkelésüknek tulajdonította. („Dürre Kränter“ 93. old.)

Paphoz, szerzeteshez különben is illik, hogy az idő megbecsülésében, tehát a korai és pontos felkelésben is, jó példát adjon híveinek és házbelieinek.

A gyakori gyónásra és áldozásra való buzdítás is hiábavaló, ha nem vagyunk korán a gyóntatószékben. Egy buzgó pap azt mondja a Linzer Quartalschrift 1920. évf.-ban (555. o.): „Ich könnte nicht einmal annähernd sagen, wieviel tausend Beichtkinder ich losgesprochen habe. Wenn ich aber die Lossprechungen abschätze, welche auf die einzelnen Tagesstunden entfallen, so habe ich die weitaus grössere Hälfte der Lossprechungen erteilt in den Stunde von $\frac{1}{2}$ 6 bis $\frac{1}{2}$ 7.“ Vagyis a legtöbb gyónója a korai órákban volt.

Milyen csúnya, méltatlan, megbotrántoztató eset, ha egy hívő reggel 8, sőt 9 órakor gyónni óhajt, és a sekrestyés azt jelenti, hogy a főtisztelendő úr még az ágyban van. És mily szeretetlen, kartársiatlan, tunya és lelkiismeretlen eljárás, ha a még fiatal, egészséges plébános a káplánjait kora reggel gyóntatni engedi, ő maga pedig napról-napra 8, 9 óráig lustálkodik a hálószobájában!

7. Fejezet

A délutáni alvás

Lehetőleg ne szokjuk meg a délutáni alvást, ha csak az orvos nem javasolja. De ha már valaki mindenképpen szükségét érzi a délutáni pihenésnek, *elégedjék meg negyedórával*, legfeljebb 20 perccel. Ezt az időt egyetlen perccel se hosszabbítsuk meg. E végett vagy használjunk pontos s erősen berregő ébresztőórát, vagy

ébresztessük fel magunkat. „Lázhőmérővel testünk hőfokát, délutáni felkelés pontosságával pedig akaraterőnk mérhetjük meg.”

A negyedórai délutáni alvás teljesen elegendő szellemünk és testünk napközi pihentetésére. A hosszabb fekvés a testet lomhává, ernyedtté, fáradttá, nehézé, agyunkat ködössé, zavaritá teszi, idegeinket megbizseregteti, és a testiség ördögét keltegeti. Emlékezzünk csak arra, hogy Dávid király házasságtörésének történetét is e szavakkal vezeti be a Szentírás: „Történék, hogy Dávid egyik délután felkelt fekvőhelyéről.” (Kir. II. 11, 2.)

Ebéd után inkább sétáljunk egy negyedórát, vagy töltsük el ezt az időt a szerzetesek régi, okos és bevált szokása szerint „rekreációval”, vagyis kellemes társalgással, tereferével, ujságolvasással (ezt csak állva!), ártatlan társasjátékkal, kertgondozással, virágöntözéssel s hasonlókkal.

Hacsak tehetjük, étkezés előtt és után 10—20 percig ne foglalkozzunk erős, megerőltető szellemi vagy testi munkával.

A nappali hosszabb alvás csak akkor jogosult, ha hivatásunkból kifolyóan az éjjelt fel kellett áldoznunk felsőbb célra. Ilyenkor természetesen pótolhatjuk nappal az éjjel elmaradt alvást. Magáról az Úr Jézusról is tudjuk, hogy ha hivatása megkövetelte, egész éjszeleket átvirrasztott, de azután nappal pótolta a testi pihenés szükségletét, pl. a Genezáreti-tavon a nagy vihar közepette is.

8. Fejezet

Testünk gondozása

Testünk gondozása erkölcsi kötelességünk is. Legelsősorban azért, mert a szentáldozás révén a Legfelségesebbnek cibóriumai, Krisztus testének tagjai és

a Szentléleknek élő templomai vagyunk. „*Membra sumus corporis Ejus, de carne ejus et de ossibus ejus.*” (Eph. 5, 30.) „*Vos enim estis templum Dei vivi.*” (Cor. II. 6, 16.) „*Nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus Sancti, qui in vobis est?*” (Cor. I. 6, 19.) Márpedig a templomot és a cibóriumot gondozni, tisztán tartani, épségére ügyelni szent kötelességünk: „*Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos!*” (Cor. I. 3, 17.)

Másodszor kötelességünk testünk kellő ápolása, mert ennek elhanyagolása papi méltóságunknak, szerzetesi tekintélyünknek rovására válnék, és a hívekkel, sőt az egymás között való érintkezést is kellemetlenné tenné, vagy megnehezítené. Mi több, a kifogásolt állapotban való megjelenés sértő a társaságra, mert a vele való nemtörődésre és fitymálására vall.

Égészégi okból is szükséges testünk ápolása. A mi személyünk és földi életünk nemcsak a mienk, hanem az Egyházé is, amely drága pénzen, sok fáradsággal és áldozattal nevelt minket pappá vagy szerzetessé. Ezért már csak hálából is illik testünk ápolása és egészségünk megóvása, hogy annál tovább lehessünk szolgálatára a szent ügynek.

Az egészségen felül a helyes és józan testápolás kedélyünkre is jó, kedvező, üdítő hatással van.

E helyen természetesen csak annyiban lesz szó a testápolásról, amennyiben ez az illem körébe vág.

A testápolás első és főkelléke a tisztaság, — tehát a tisztálkodás. Minden papi és szerzetesi házban legyen fürdőszoba, vagy legalább jó, alkalmas fürdőkád. Másnak a hiányában a nagy mosóteknő is megteszi, sőt több szempontból még jobb, mint a hideg fémkád.

Hetenkint legalább egyszer, a melegebb évszakban kétszer kell fürödnünk, és ezenfelül még mindannyiszor, ahányszor nagyobb izzadás, elporosodás, vagy elpiszkosodás után a test aznapi tisztálkodást

kíván. A legeszményibb szokás persze, ha valaki minden nap megfürödhetik.¹

Ha azonban hosszabb időn át sem volna alkalmunk a fürdésre, akkor ezt a test teljes lemosásával kell pótolnunk. Ehhez elég egy nagyobb, szélesebb mosdótál és egy mosdókesztyű vagy szivacs (az előbbi célszerűbb!).

A bőr hámlási termékeinek lerakódása, az izzadság váladéka, keveredve a külvilág porával, füstjével, kormával, mintegy mérges piszokkéreggel vonja be a testet, amely nagyszerű talaja és táplálója a fertőző csíráknak, akadályozza a bőrlélekzést, és oly kellemetlen szagot terjeszt, amelyet az illető maga nem érez, de amelynek bűze annál kellemetlenebb és tűrhetetlenebb környezetünkre.

Az egész testre kiterjeszkedő fürdőkön kívül naponta legalább egyszer alaposan mosakodjunk. „Legalább“, mondtam, mert az egyszeri mosakodással csak a minimumot jeleztük.

A legeszményibb tisztálkodás a mindennapi esti fürdés, a reggeli üdítő mosakodás és napközben kezünknek és arcunknak annyiszor való lemosása, valahányszor arra rászorulunk.

Amennyiben este nem fürödhetünk, ajánlatos, hogy legalább a főmosakodás este történjék, nehogy a napi piszokkal feküdjünk az ágyba. Mivel ennek a mosakodásnak a tisztálkodás a célja, történhetik langyos vízzel. Alapos esti mosakodás esetén a reggeli mosakodásnak csak felfrissítő, üdítő és edző célja van és ezért ilyenkor hideg vizet használjunk és a mosako-

¹ E helyen legyen szabad kedves olvasóimat a fürdőkád ama veszélyére figyelmeztetni, hogy síma, síkos volta miatt, főképp a kiszállásnál könnyen megcsúszhatnak az ember. Egy nagy életbiztosító társaság évtizedes adatgyűjteménye szerint a bázi balesetek 30 százaléka a fürdőkádban történik. Óvakodjunk a fürdőkádban a villanyvezeték felesleges érintésétől is! Végre a magas-korú, szívbjajos, erős véredényelmesesedésben szenvedő és nagy vérnyomású egyének ne használjanak forró fürdőt, hanem csak langyosat.

dás necsak az arcra és a kezekre, hanem az egész felső testre szorítkozzék.

A tisztálkodás fontosságából és a mosakodás gyakoriságából önként következik, hogy akinek nincs fürdőszobája, annak legalább a mosdószekrénye legyen célszerű: egyszerű, tágas és feltétlenül tiszta. Maga a mosdótál minél több vizet tudjon befogadni. Kant szokta mondani, hogy a bőr tisztántartása jobb vértisztító minden teánál, gyógyfűnél és hajtőszernél, valamint természetesebb és hasznosabb 1000 doboz orvoságnál.

9. Fejezet

A fejápolás

Kezdjük a hajápolással. Hajunk legyen ápolat, de ne kiáltsa világba hiúságunkat. Hajviseletünk legyen egyszerű, komoly, minden túlzás vagy különcködés nélkül. Hozzánk legjobban illik az elől felálló hajviselet (à la nature) vagy az egészen rövidre nyírott. Utóbbinak jó oldala, hogy nem kell a fésülködésre sok időt pazarolnunk. Ne növezzük hajunkat a kellőnél hosszabbra. Manapság az ú. n. „művészsörény” sérti a jó ízlést és különcségre mutat. Éppoly kevésbé illik hozzánk, hogy a borbélynál ízléstelen hajművészeti alakzatokat rendeljünk.

A hajápolás főszabálya ugyancsak a tisztaság. Hetenkint egyszer vagy kétszer este langyos (ha lehet, eső-) vízzel és szappannal mossuk meg fejünket. A hajmosást legcélszerűbben a fürdőszobában, fürdés közben végezhetjük. Ha ez nem lehetséges, lefekvés előtt végezzük, hogy a haj az ágyban megszáradhasson. Ezzel meggátoljuk a fejkorpásodást is. Ellenben semmiesetre se használjunk különféle, főkép illatos hajkenőcsöket. Ez piperkőcökhöz illik, de nem hozzánk: „Male olet, qui semper bene olet!”

A hajápolásról mondtak értelemszerűen vonatkoznak a szakáll és bajusz ápolására azoknál az egyházi személyeknél, akik jogosultak viselésükre.

Olyan egyházi személyeknél, akik borotválkoznak, nem ajánlom az ú. n. barkónak (pofaszakállnak) viselését, mert felesleges és nem jól fest Isten szolgája arcán.¹

A hajkorona viselése *kötelező*. (136. canon 1.) „Nisi recepti populorum mores aliter ferant.” (U. o.) A S. Congregatio 1926 júl. 1-én (A. A. S. XVIII. 312.) kiadott körlevelében újra hangsúlyozza, hogy *minden* klerikus köteles tonzúrát viselni. Hogy a hajkorona viselése bűn terhe alatt kötelező, abban az összes hitudósok megegyeznek, csak abban az egyben nem egyeznek meg, hogy milyen bűn terhe alatt; illetve, hogy milyen hosszú az az idő, amely után halálos bűnt követ el a klerikus („in sacris constitutus et beneficiatus”), aki nem visel hajkoronát.² Csak egyház- és papüldözés esetén hagyhatjuk el a hajkoronát, amikor az egyházi ruha viselése is veszélyes. Ellenben, ha az egyházi ruha viselése nem veszélyes, csupán tilos, tüntetően viseljük a tonzúrát.

Esztétikai okból időnként ollózzuk ki az orrlyukakból és fülkagylókból a kiálló szőrszálakat.

*

Az arcápolás illettanához tartozik a gyakori borotválkozás is. Szokjuk meg a mindennapi borotválkozást. Angliában és sok más helyütt nem tartják úrnak és szalonképesnek, aki nem simára borotváltan

¹ Érdekes, hogy a legtöbb arcismerő (fiziognómiai) szakkönyv szerint a pofaszakállt viselők rendesen nagyon kényelmesek, hivatásuk körébe eső teendőkben hanyagok és megbízhatatlanok. Persze e véleményük helyességéről nem kezeskedhetem.

² Sajnos, hogy egyes országokban annyira kiment a szokásból a tonzúra, hogy ha elvétele egyik-másik viselő, a hívek elcsodálkoznak rajta. K. O. prelátus és W. plébános egyszer együtt nyaraltak valamely faluban. A nép nem tudta megjegyezni a nevüket, hanem így különböztette meg a két papot egymástól: „A sebes fejű” (t. i. a hajkoronás prelátus) és a „széles pofájú”.

jelenik meg. A borotválatlan arc nemcsak esztétikailag kellemetlen hatású, hanem az ápolatlanságnak, elhanyagoltságnak és másokkal való nemtörődömségnek a gyanúját is könnyen kiválthatja.

Néhány szigorú rend szabályai eltiltják a mindennapos borotválkozást, de ma már e szerzetesrendek tagjainak is hallgaton vagy szokás alapján megengedik a mindennapos borotválkozást, mert rájöttek, hogy a borotás arcot még a szigorú szerzetesnek is rovására írják, ápolatlanságnak minősítik és valahogy bántja a hívek szépérzékét, jó ízlését.

Különös illem-kötelesség a borotválkozás vasár- és ünnepnapokon, ünnepi alkalmakkor, ha bárhová látogatóba megyünk, vagy előre bemondott látogatást fogadunk.

Az arcon, nyakon stb. keletkezett bőratkáknak (comedo, németül Mitesser) az orvostudomány szerint többféle oka lehet: gyomorbaj, vérszegénység, jó gazdag táplálék (hal, csokoládé) stb., de a legesleggyakoribb oka a bőr kellő tisztántartásának a hiánya. A legjobb védőeszköz tehát nem a bőratkák kinyomása vagy értéktelen kozmetikus szerek alkalmazása, hanem a gyakori fürdő és a *nappali többszörös* szappannal és meleg vízzel való alapos mosakodás.¹

10. Fejezet

A száj- és fogápolás

A testápolásnak egyik legfontosabb része a szájnak és fogazatnak helyes ápolása.

¹ A bőratka nemcsak elcsúfítja az arcot és joggal az ápolatlanság gyanúját keltheti a szemlélőben, hanem veszélyes is lehet. T. i. a comedo-ban háromféle baktérium is tanyázik rengeteg tömegben és ezeken felül a legtöbben egy szabad szemmel nem látható, nyolc lábú atka (*demodex follicularum*) élőszködik, amely néha kellemetlen gyulladást okozhat.

A fog nemcsak a jó rágáshoz, hanem a kellő emésztéshez is szükséges. Az orvostudomány kimutatta, hogy a romlott fog és foghúsgyenyedés (pyorrhea) számtalan más és komoly betegségnek oka s kiinduló pontja lehet. Ilyenek: ízületi gyulladás, szív-, vese-, vakbélgyulladás, torok- és középfülgyulladás, bizonyos kiütések, furunculus, carbunculus, anthrax, sőt rájöttek, hogy a műtétek után fellépő tüdőgyulladásos esetek 3%-ról 0.64%-ra csökkentek, ha a műtétek előtt a betegek fogazatát rendbehozták. (A newyorki Lenor Hill-klinika kísérletei.) Innen az a bevált mondás: ép fog: ép gyomor; ép gyomor: ép test; ép test: ép lélek.

A rossz fogazat az arcot is elcsúfíthatja és a beszéd érthetőségét gyengítheti.

De illő, hogy szánkat és fogazatunkat nemcsak az egészség és jó ízlés végett tartsuk tisztán, hanem főkép felsőbb indító okból, hiszen szánkba fogadjuk a Legszentebbet, a Teremtő ajándékozta anyagi kenyeret.

A helyes száj- és fogápoláshoz bő és részletes tanácsot talál az olvasó Tower Vilmos: „Papi és szerzetesi diéta” c. művében. 1938. E helyen csak azt tanácsoljuk, hogy lehetőleg minden étkezés után mossuk ki szánkat.

A száj kimosása és fogaink tisztítása legfontosabb lefekvés előtt. Inkább hagyjuk el a reggeli s napközi szájmosást, csak az estit ne! A szájban visszamaradt ételmaradékok főkép éjjel erjednek, bomlanak és rontják a fogazatot. Ezért ügyeljünk arra, hogy sem étel, sem édes folyadék ne maradjon vissza a fogaink között, mert ez bomlást, erjedést okoz és elősegíti a fogkőképződést.

A fogkefével necsak elől tisztítsuk és dörzsöljük fogainkat, hanem hátul, alulról felfelé s vissza, és minden lehetséges irányban.

Nagyon óvakodjunk attól, hogy leheletünk kellemetlen szagú legyen. Ha szánkat és fogunkat a fenti szabályok szerint ápoljuk, e címen nem kell félünkünk szánk kellemetlen szagától. De lehetséges, hogy

e kellemetlen szag gyomrunktól ered, pl. valamely ételtől, teszem fel fokhagymától, de eredhet gyomorbetegségtől is. Ez esetben orvoshoz forduljunk. Kellemetlen leheletszagot okoz reggel az előző este fogyasztott bor, pálinka és sör is, amely szagot főképp az éhgyomros nők rögtön kiérzik (pl. a gyóntatószékben).

Minden fél- vagy negyedévben vizsgáltsassuk át fogazatunkat lelkiismeretes fogorvossal. Még akkor is, ha fájdalmat nem érzünk, hogy az esetleg kezdő, de még általunk észre nem vett hiányokat csírájukban pótolhassuk vagy megszüntethessük.

11. Fejezet

Kezünk

A világ manapság sokat ad a kéz finomságára és a köröm tisztántartására. A kéz- és körömápolás ma már külön szakmunkát foglalkoztat és valóságos tudománnyá, művészetté fajult.

Művelt, úri körökben a műveletlenség, illetlenség, elmaradottság, alsóbbrendűség és elhanyagoltság jelének tartják, ha valakinek a keze nem tiszta, körmei pedig piszkosak, „gyászszegélyűek”.

Mi, egyházi személyek, főképp, ha fölszentelt papok vagyunk, ne tartsuk kisebb jelentőségűnek kezünk és körmünk tisztántartását. Nem annyira a világ ítélete miatt, hanem ugyancsak felsőbb, magasabb, szentebb indításból. Ujjainkkal érintjük naponként a Legszentebbet, az Urat. Kezünkkel adunk az Ő nevében áldást! Ujjainkkal osztjuk szét híveinknek az Egyház legdrágább kincsét, a Szentostyát. Ha imádkozunk, kezünk imádságos összetevésével jelezzük, hogy az égbe száll lelkünk.

A kézápolás és körömfényesítés (manikűrözés) elfinomult, körmönfont műveleteit engedjük át az időt

vesztegető delnőknek, de piszkot pillanatra se tűrünk kezünkön vagy körmünk szélén.

A rendes mosakodáson felül mossuk meg kezünket, valahányszor szent ténykedést (szentmisét, áldoztatást, keresztelest stb.) kezdünk, minden étkezés előtt, ha piszkos vagy fertőzésre alkalmas tárgyat érintettünk (pl. pénzt olvastunk), ruhaváltáskor, többszöri kézfogás után, látogatások előtt stb.

„Si fore vis sanus, ablue saepe manus!” mondták már a régiek. A szentmise ősrégi ritusa előírja a kézmosást és a szerzetesek is már alapításuktól kezdve kötelezővé tették az étkezés előtt való kézmosást, amikor még híre-hamva sem volt a baktériumokról szóló ismeretünknek.

Nagyon tanácsos, hogy állandóan magunknál hordjunk körömtisztogatót, mert sohasem tudhatjuk, hogy mikor szorulunk rá. De óriási illemhiba volna, ha mások jelenlétében fognánk a körömtisztogatáshoz. Csak legkivételesebb esetben történhetné ez meg, de ilyenkor is előre bocsánatot kellene kérnünk a jelenlevőktől és a műveletet elrejtve kellene végeznünk.

A körmököt hosszúra növeszteni, karom- vagy ásószerűvé torzítani nem illik állásunkhoz. A körmöt rágni vagy foggal harapni: nagy csiszolatlanság.

Körmünket kb. hetenkint vágjuk, közönséges vagy ú. n. körömmollóval, egyenletesen.

Kezünknek két leggyakoribb hibája az állandó izzadás és a hideg vagy fagy okozta vörösség, duzzadás vagy felpattogzás.

A nedves, ragadós tapintatú kéz érintése néha valósággal hátborzongató érzést vált ki. Ha a formalin-kezelés és bőséges forró vízben való nagyon gyakori mosások nem szüntetik meg a kezek káros izzadását, forduljunk szakorvoshoz.

Még csak azt ajánljuk az izzadó kezűeknek, hogy soha más kesztyűt, mint pamutból készültet, ne viseljenek. A bőrkesztyű viselése a kézizzadásra hajlamos egyéneknek, ha már teljesen gyógyultak is, jó néhány nap alatt újra előidézhetheti a bajt.

A másik gyakori kézbaj a bőrvörösödés, duzzadó fagyás és a régi gyógyulatlan vagy félig gyógyult fagyás kiújulása ellen úgy védekezhetünk, ha kezünket este, lefekvés előtt vazelinnal, glicerinnel vagy lanolinnal alaposan bedörzsöljük.

Ezt a bedörzsölést azonnal meg kell kezdeni, amint hidegebbre fordul az idő és következetesen minden este folytatni. Ugyancsak dörzsöljük be kezünk felső részét az említett vagy más alkalmas szerekekkel akkor is, ha fagyos időben vagy erős, hideg szélben hosszabb sétára indulunk, avagy ha nagyon hideg templomban kell miséznünk.

12. Fejezet

Lábunk

Lábunk ápolására is nagy gondunk legyen.

Különösen óvakodjunk attól, hogy lábunk kellemetlen szagú legyen. Alig van áthatóbb, visszataszítóbb és undorítóbb szag, mint a piszkos, izzadságos láb büze. Sajnos, az ilyen láb tulajdonosa maga ritkán szokta érezni a bűzt, de a környezet annál kellemetlenebbül. A lábszag ellen az egyedüli védőszer a többszöri, nyáron mindennapos fürdő vagy lábfürdő és a gyakori harisnyaváltás.

Lábunk körmeit szintén rendszeresen vágjuk. Tanácsos a lábkörmöket a széleken nem egészen a bőrig levágni, mert ezzel megakadályozzuk a kínos körömbenővést.

A tyúkszemet, lábujjfagyást és lábdudorodásokat vagy lábkeményedéseket leginkább azzal előzhetjük meg, ha állandóan kényelmes, tehát nem szűk cipőt viselünk és ha cipőnket mindennap változtatjuk. Pl. az egyik párt páros, a másikat páratlan napokon viseljük. Ilyenkor t. i. a láb nem alakul egyik cipő után sem, viszont alig van két cipő, amelynek alakja telje-

sen egyforma lenne, különösen, ha a két pár cipőt különböző helyen vagy időben készíttetjük.

A helyes és rendszeres testápolásra már a szemináriumban és a novitátusban szoktassuk a jelölteket!

13. Fejezet

Az egészség

Az egészség a legfőbb földi adomány, amelyről egykor szintén számot kell adnunk adományozójának, a Teremtőnek. Az egészségre való ügyelés tehát szent kötelesség is.

Isten belénk öntötte az életfenntartási ösztönt, hogy védjük életünket. Mózes törvényeinek egy része egészségvédelmi volt. Az Úr Jézus és az apostolok számos betegnek adták vissza az egészségét.

Egészség nélkül az élet iszonyú teher, nélküle nincs munkakedv, vidámság, öröm, lelkesedés, buzgóság, pezsgő élet és eredményes tevékenykedés.

Csak az egészséges test képes teljesen és hiánytalanul megfelelni még a felsőbbrendű, sőt lelki szent kötelességeinknek is. Csak az egészséges mell, tüdő, torok tudja kellően hirdetni az Úr evangéliumát. Csak az egészséges test tud ellenállni a hivatásunkkal járó sok veszedelemnek és a szervezetünkre káros hatásoknak (ragályos betegek gyóntatása, rossz időben temetés, hideg templomban misézés, ülő életmód, nem éppen egészséges ruházatunk stb.).

És még egy, nem éppen utolsó helyre való, nagyon fontos ok:

Már Rousseau mondotta és helyesen mondotta: „A testnek legyen ereje, hogy a léleknek engedelmeskedhessék. A jó szolgának erősnek kell lennie . . . Minél gyengébb a test, annál többet parancsol; minél erősebb, annál engedelmeskedőbb. Minden érzéki szenvedély tanyája az elpuhult test.”

Ezért már a szemináriumba és szerzetes rendekbe való felvételnél is lelkiismeretesen vizsgáltsuk meg a jelöltek egészségét (és — hangerejét!) De az összes előjáróknak is kötelessége, hogy alárendeltjeiknek egészségére ügyeljenek. Mi pedig mindnyájan ápoljuk, fejlesszük, védjük testünk egészségét!

*

Egyházi személyek testi egészségének ápolására, fenntartására és fejlesztésére ajánlható eszközök:

a) A józan, mértékletes életmód, beleértve a helyes étmódot is.¹

b) Mi sem hosszabbítja meg jobban az életet, mint a nyugodt lelkiismeret.

c) A szabad levegőn való minél több tartózkodás (séta, járás-keelés, kerti munka stb.). „Lakásunkat úgy kell tekinteni, mint szükséges rosszat.”

d) Amikor csak lehet, otthon is tartsuk nyitva az ablakot. Csupán a huzattól óvakodjunk. Lakásunkban a tiszta, jó levegő életkérdés. Romlott levegőben való állandó tartózkodás, sajnos, sokak részéről nem ismert vérmérgezést okoz, amely nagy ingerlékenységben, ideggyöngeségben, képzelt betegségben (hypochondria), kedélybetegségben és az ú. n. anyagcserebetegségekben nyilvánul. Kevés zöld szobanövény is hozzájárul a szobai levegő tisztításához. De e célra ne erős illatú, hanem inkább gyorsan növekvő növényeket szerezzünk be.

A breviáriumot, olvasmányainkat végezzük a kertben vagy a tiszta, pormentes udvaron. Nyáron aludjunk nyitott ablaknál. A fiatalabb és edzettebbek még a többi évszakokban is elbírák a nyitott ablakot, esetleg a szomszéd szobáét, de a túlzástól óvakodjunk, mert veszünk rá lehet.

e) Ha van rá módunk, ajánlatos a lég- vagy

¹ A helyes ételmezésről, étkezésről és táplálkozásról ki-
merítő, részletes felvilágosításokat és tanácsokat ad *Tower Vilmos*:
„Papi és szerzetesi diéta. Bel- és külföldi orvosok közreműködésével” c. mű. 1938.

napfürdő is, hiszen ruházatunk amúgy is erősen elzárja testünköt a levegőt és főként a napfényt. De mind-egyiket csak akkor használjuk, ha bizonyosak vagyunk, hogy mások tekintete nem ér minket. Ha valakinek, úgy nekünk egyházi személyeknek hatványozott fok-ban szemérmeseknek kell lennünk. *Otthon* legfeljebb pap-szerzetestársaink láthatnak minket fürdőruhában (közös *férfi*-fürdőben persze a többi férfi fürdőző is).

„Ki ne látta volna, hogy a pincében kicsírázott burgonya mint kúszik néha méterekre, hogy végre oda-tarthassa fejcskékjét valamely keskeny résen beszűrődő napsugárnak. Vagy hogy a sötétben tartott növények mint hajolnak, kúsznak a világosság felé? Kimondha-tatlan nagy éltető erő lehet a napsugárban, ha a ter-mészet ez apró páriái majdnem szellemi megnyilvánu-lást mutatnak iránta! . . . Mindenegyik napfürdő az ember szervezetére haszon, valóságos leraktározott tartalékerő. A napsugár az egészséges embernek áldás, a betegnek pedig bevált orvosság.” (Dr. Bucsányi Gy.: A napfény gyógyhatása és a napfürdő.)

Persze a napfürdőnél is óvatosságra van szüksé-günk. Kezdetben elég 5—10 perc, a leghosszabb idő 30 perc. Itt is áll, hogy omne quod est nimium, vertitur in vitium. A jóból is megárt a sok. Az átmenet nélkül hosszabb ideig tartó napfürdő nemcsak a bőrt pörköl-i le, hanem a vérben is káros elváltozást okoz és az idegességet is nagyon fokozza. A napozásnál ne a le-barnulás legyen a cél, sőt minél lassabban történik a leburnulás, annál több erősítő és gyógyerejű sugarat tud testünk elnyelni és elraktározni.

Van, aki kezdetben kissé szédül a napfürdőtől. Az ilyen eleinte a kora reggeli órákban veheti a nap-fürdőt. Idősebbek a fejükre és a szívükre nedves ken-dőt rakhatnak.

f) Hacsak tehetjük, ne múlják el a nap egy órai alapos és egyhuzamban tett séta nélkül. Különösen télen! A séta és a szabadban való mozgás állandó elmaradásának következményei: fejfájás, rossz emésztés, állandó meghűlés, nátha, stb.

A téli levegő tisztább, üdítőbb, erősítőbb, mint a nyomott, tikkasztó s rekkenő nyári levegő. Különösen havazás után, amely minden tisztátalanságot a földre ránt, a levegő valóságos, hamisítatlan, éltető varázsszer, bűvital, csodaszer és a tüdőre egészen különös évszaki csemege. A finom, tiszta, csípős, éles fagyszellő bizserreg és zsihog a vérben, mint a szénsav a pezsgőben és jobban szolgálja az egészséget, mint a legdrágább „nyaralás”. Edzi, erősíti a testet a meghűléssel szemben, jótékonyan serkenti az idegeket és még a szellemi képességre is üdítőbb hatással van.

Ha egészségesek vagyunk, ne tartson vissza bennünket a mindennapos sétától az ú. n. rossz idő sem. Puskinnal tartok, hogy nincs „rossz idő”, hanem csak jó, jobb és legjobb. Éppen az ú. n. szeles, zimankós, nedves idő, a legjobb időnél is jobban áthatja testünket, fürdeti bőrünket, csuklóztatja meg idegeinket, gyúrja, dörzsöli és dömöcköli minden izmunkat. „A szél a természet ingyenes gyógy-massage-ja.”

„Mindestens eine Stunde stramm marschieren. Sonst kommt Mutter Natur mit der Zuchtrute in Gestalt einer Krankheit.” (Dr. Thraenhart: Landluft in unserer Wohnung. 1926.)

A sétáknak egyik jó oldala az is, hogy falun a szabad természet, városban a nagy forgalom és a sok kirakat leköti az ember figyelmét s érdeklődését, elvonatkoztatja önmagától és egyúttal elvonja a természetellenes életmódtól, valamint a nemi ösztön keltetésénél nagyobb mozgólódásaitól.

g) *Valamelyes kézimunka.* Pl. kerti munka, lombfűrészet, favágás, valamely ipari munka stb.

Már Aristoteles mondotta, hogy: „Mozgásból áll az élet és ez a lényege.” Valóban szívünk szüntelenül ver, tüdönk állandóan pőfékel, beleink folyton gomolyognak, mirigyeink szakadatlanul kiválasztanak. Mármost ezt az állandó belső mozgást a külsőnek is támogatnia kell. A kettőnek párhuzamosan kell működnie. Márpedig mint papok és szerzetesek sok ülésre, aránylag kevés mozgási lehetőségre vagyunk utalva. A

következmény, hogy az izmok elerőtlenednek, elvesztik rugalmasságukat, a táplálék nem ég el munkára, hanem mint tétlen zsiradék felhalmozódik a kötőszövetekben.¹

Egyházi személyeknél a folytonos ülő életmódnak különösen két gyakori következménye: a hiányos székelés és az aranyér.

Ezért ajánlatos valamely munka végzése. Csak arra ügyeljünk, hogy kezdetben meg ne erőltessük a munkához még nem szokott szervezetünket.

h) Hasznos a komoly, tervszerű tornászás, testgyakorlat vagy csuklózás, különösen a reggeli órákban akár a szabad levegőn, akár szobánkban nyitott ablak mellett.

Hivatásunk folytán testünknek csak egyes izmait vesszük igénybe, míg a többi izom elsatnyul és a vérkeringés egyenetlenné válik. Ezen segít a tornászás. Ezenfelül a rendszeres tornászás megóv a merevségtől, ügyessé tesz, egyaránt erősíti az izmokat és az akaratot, szilárdná teszi a jellemet, férfiassá az embert, kifejleszti a határozottságot, a pontosságot, rugékonnyá teszi a testet, frissé varázsolja a kedélyünket és meg erősíti lelkivilágunk hajlékonyságát is.

Komoly pedagógus azt ajánlja, hogy csak 100 egymásután következő napon tornásszunk. Abból a tapasztalatból indult ki, hogy aki ennyi ideig kitart mellette, az meg fogja tapasztalni jó oldalát, meg fogja kedvelni és azontúl sem fogja elhagyni.

A reggeli tornát pótolhatjuk vagy kiegészíthetjük délben az étkezés előtt, vagy este a lefekvés előtt végzett pár percnyi tornával.

Mégis ajánlom, hogy mielőtt állandó testgyakorlathoz fogunk, vizsgáltsuk meg magunkat orvossal, nehogy a szívnek, vesének, ereknek vagy más testrésznek bántalma miatt veszedelemnek tegyük ki magunkat.

¹ A kövérség betegség! Megakadályozásának módját l.: Tower Vilmos: „*Papi és szerzetesi diéta*, bel- s külföldi orvosok közreműködésével” c. művét.

i) Ami a *sportot* illeti, bizony meg kell vallanunk, hogy egyházi személy szabadságát e téren erősen korlátozza hivatása, állásának méltósága, ruházata, szeméremérzete és a hívek általános felfogása.

Részünkről leginkább akkor jöhet számba a sport, ha azt zárt területen, magunk között űzhetjük. Ez esetben nagyszerű és pompás az úszás, korcsolyázás, tenisz, labdarúgás, golf, evezés stb. Egyébként arany igazság, hogy: „A legjobb, legegészségesebb és legtermészetesebb sport a (festi) munka!”

Ott, ahol a nagyközönséggel együtt űzünk valamely sportot, nagyon ügyeljünk arra, hogy állásunknak megfelelően öltözködjünk. A híveket erősen megbotráncoztatja, ha látják, hogy egyházi személy pl. fehér tenisz nadrágban, trikóingben játszik, vagy ha fürdőruhában illegeti-billegeti magát másnemű hívei előtt is.

*

Égészségünk ápolásáról szóló fejezetünket azzal a nagyon fontos tanáccsal zárjuk, hogy — főkép 40—45 éves korunktól kezdve — időközönként, pl. minden évben, vizsgáltsuk meg magunkat orvosszakértőkkel, akár érzünk bizonyos kellemetlen vagy fájó tüneteket, akár nem. A lelkiismeretes orvos néha csekély tanács-csal, figyelmeztetéssel vagy utasítással életmentően avatkozhatik életünkbe, vagy megóvhat nagyobb bajok-tól. A betegség korai felismerése nagyon megjavítja a gyógyulási arányszámot és a tapasztalt szemű orvos, valamint a vér-, szív-, vizelet-, Röntgen- stb. vizsgálat már jóval a kellemetlen tünetek előtt észreveszi vagy jelzi a betegséget, vagy megkülönböztet könnyen össze- téveszthető betegségeket, amelyeknek gyógyítási módja talán éppen ellentétes az általunk gondolttal.

Az időközi orvosi vizsgálatot lehetőleg kórház- ban vagy olyan intézetben végeztessük, ahol egyúttal Röntgen-, vér-, szív-, vizelet-, stb. vizsgálatra is lehető- ség van.

Ne felejtjük el egy híres orvostanár mondását: „Több a képzelt egészséges, mint a képzelt beteg!”

14. Fejezet

Ruházat

E cím alatt nem a liturgiai öltözetéről lesz szó, hanem az egyházi személyeknek magánéletében használt ruházatról.

Bölcs intézkedés volt az Egyház részéről, hogy az első századok keresztényüldözésének megszűntével külön ruhát rendelt el papjainak,¹ hogy ezeket és később szerzeteseit megkülönböztesse a világiaktól, emelje őket és a lélektani törvények alapján az előírt külsővel is nagyobb belső fegyelemre, összetartásra, egységes szellemre és tökéletesebb életmódra szorítsa őket.

„Etsi habitus non facit monachum, oportet tamen clericos vestes proprio congruentes ordinari semper deferre, ut per decentiam habitus extrinseci morum honestatem intrinsecam ostendant.” (Conc. Trid. Sess. XIV. de ref. c. 6.)

Hogy milyen szoros összefüggés van az állás vagy egyén és a ruhája között, mutatják az ilyen és hasonló kifejezések, mint: A király palástja. Elnyerte a bíborosi kalapot. Bemocskolta reverendáját. Beöltözött. Felvette a szűzek fátyolát. „Megszaggatta ruháit” (Par. II. 34, 19.); mint gúnynév: „Csuhasok” stb.

Az Egyházi Törvénykönyv az egyházi ruházatra vonatkozóan így rendelkezik:

„Omnes clerici decentem habitum ecclesiasticum, secundum legitimas locorum consuetudines et Ordinarii loci praescripta deferant.” (Cod. Juris Canonici. Can. 136. § 1.)

A S. Congr. Concilii 1931 júl. 28-án kelt körlevele (A. A. S. XXIII. 336.) „egyházi” ruhának azt

¹ A keresztényüldözések idején, amikor a pogányok különösen a papokra vetették ki hálójukat, nem lett volna bölcs dolog a papokat ruházatban megkülönböztetni a világiaktól. Ez időben csupán a nagyobb egyszerűség és disztelenség jellemezte a klérus öltözetét.

minősíti, amelyet *csak* klerikusok viselnek és amely a világiakétól szabásban, alakban és színben eltérő.

Bár az Egyházi Törvénykönyv nem említi kimondottan a reverendát, a jelen egyházi fegyelem szerint („secundum legitimas locorum consuetudines et Ordinarii loci praescripta”) az egyházi személyek előírt rendes ruházata a legtöbb országban az előírással reverenda (taláris, soutane) a hozzávaló övvel és collare-val, illetve az előírt szerzetesi öltöny. Magyarországon is ez az előírás.

Ennek alapján egyházi személy csak kivételesen és fontos, észszerű okból viselhet tisztességes, komoly, fekete vagy legalább is sötétszínű, térdig érő, olyan polgári ruhát, amely első tekintetre is feltűníteti egyházi személy mivoltát (collare, nyakig gombolt mellény stb.) és minden tekintetben megfelel szent állása méltóságának. Ilyen okok: gazdálkodási foglalkozás, hosszabb utazás, magasabb hegy megmászása, sáros utakon, rosszabb időben huzamosabb út (pl. a leányegyházba).

Némely országban *törvényessé vált* általános szokás alapján egyházi személyek, főképp világi papok, a templomon kívül mindig hordhatnak *egyházi jellegű* polgári ruhát, vagyis olyant, amelyről papi jellegük mégis mindig felismerhető (pl. Németországban vagy az Amerikai Egyesült Államokban).¹

Más országokban, illetve egyházmegyékben a püspöki kar megengedte a pap és szerzetes cserkészparancsnokoknak, hogy táborozás idején *az előírt papi jelvénnnyel ellátott* cserkészruhát viselhetik.

¹ Az amerikai Egyesült Államokban (U. S. A.) gyakran csak a csukott mellény és az esetleges collare árulja el a papi vagy szerzetesi mivoltot. Reverenda csak a templomban vagy hivatalos ténykedéseknél használatos. A Skandináv államokban a templomon és a rendházon kívül még a szerzetesek is a világi papok ruházatában járnak.

Az előírássos ruha

Még az előírt ruházat viselése esetén is több szempontot kell tekintetbe vennünk. Gyakran a ruha szerint ítélik meg az embert, legalább is az első találkozásakor.

„Man empfängt dich nach deinem Gewande

Und entlässt dich nach deinem Verstande.”

„A ruha beszél, a ruhának nyelve van, elárulja, kivel van dolgunk” mondotta egy aranymisés misszionárius. De különös fokban áll ez az egyházi személyre.

Tartsuk hát szem előtt a következő szabályokat:

1. Egyházi ruhánk legyen tisztaságban, alakban, szabásban és színben mindig *kifogástalan*. Nem hiúság vagy tetszenivágyás végett, hanem legeslegelső sorban azért, mert mi az Úr Jézus szent testének és vérének élő kelyhei, a Szentlélek templomai vagyunk. „Glorificate et portate Deum in corpore vestro.” (Cor. I. 60, 20. V. ö. Cor. I. 3, 16—17. és II. 6, 16.) 2. Mert mi képviselői vagyunk az Egyháznak, Urunk „makulátlan jegyesének”. 3. A mi ruhánk nemcsak a személynünknek, hanem egész rendünknek jellegét tünteti fel. Végre az általános lélektani szabály szerint a kifogástalan öltözet emeli, öregbíti a tekintélyt, amelyre nekünk — ugyancsak felsőbb célból — szükségünk van. Ismeretes Bacon mondása: „A pleasing figure is a perpetual letter of recommendation.” A tetszetős ruha állandó ajánlólevél. A művészi kép hatását is emeli a hozzá illő keret. Persze a ruha tetszetős, kellemes volta is ne cél legyen, hanem eszköz!

Ezért a szabónkat is válogassuk meg, közbe-közbe pedig ruhánk vasalásáról, tisztításáról és javításáról se feledkezzünk meg. Egyik-másik papon bizony úgy áll a ruha, mintha ószeresnél vette volna, vagy mintha vasvillával hányták volna rá.

Óvakodjunk a rendetlen, gondozatlan, piszkos,

feltos, pecsétetes, elhanyagolt, lompos ruházattól. Kerschbaumen egy káplánról írja, hogy lyukas kabátban, szakadozott nadrágban járván, az egyik koldus — üzleti konkurrenciát vélvén benne — le akarta tartóztatni. (Paterfamilias. 116. old.) Egy dunántúli kánonok az utcán úgy járt-kelt, hogy rövid nadrágja és még rövidebb reverendája alól csaknem mindig kilátszott a — piszkos alsónadrág.

Ismertem egy plébánost, akit egyszer papi koronán nagy diadallal ünnepeltek, mert csodát fedeztek fel rajta: a különben felső karimáig mindig sáros csizmája ez alkalommal tiszta s fényes volt!

Persze a ruházkodásban is fel kell tételeznünk legalább valamelyes „jó ízlést”. Ezt sem tudás, sem életszentség, sem gazdagság, de még művészi tehetség sem pótolja. A jó ízlés nemcsak a ruha és anyagának a megválogatásában, hanem még használatának módjában is megnyilvánul. A jó ízlésű emberen a legegyszerűbb ruha is előkelő hatású, rajta semmi „fel nem tűnik”, míg az ízléstelenen még a legdrágább és legkitűnőbb szabónál készült ruha is esetlenül fest.

A jó ízlés legyen állásbeli és egyéni. Utóbbi azt keresi, ami az illető személyéhez, korához, természetéhez, alakjához, különleges állásához és vagyoni helyzetéhez legjobban illik.

Akinek nincs jó ízlése, kérje ki másoknak, főnem ízlésűeknek tanácsát. Már a szemináriumban és ujoncévekben kell a növendékekben fejleszteni a jó ízlést.

Egy jónevű papot püspököknek szántak. De amikor az ország legilletékesebb személye meglátta a jelöltet, sebtiben lemondott róla. „Aki — mondotta — még öltözködni sem tud és önmagát sem tudja rendbeszedni, hogyan tudna rendben tartani egész egyházmegyét?” Valóban, rendetlen öltözködésből könnyen lelki ziláltságra, közömbösségre és pontatlanságra következethetünk.

Persze a ruha kifogástalansága nem ellenkezik a nemes szerénységgel, rendi szegénységgel és előkelő egyszerűséggel, sőt mindezt feltételezi.

Vianney Szent János és Hofbauer Szent Kelemen ugyancsak szegényesen jártak, de mindig tisztán. Utóbbiról írja életrajza: „Trug eine Kleidung, solange sie eben tragen liess, sie aber rein und säuberlich hielt und die Lücken gleich selbst ausbesserte, so gut er eben konnte.“ A boldogult Prohászka Ottokár nagy püspökrőlmondotta el sógornője e sorok írójának, hogy a püspök a szerzett vagy kapott új reverendaszövetet sokszor elajándékozta a szegényeknek és ő maga tovább hordta az elnyűtt ruhát, de nem tűrt rajta piszokfoltot, pecsétet és naponta saját kezével többször kifefélte öltönyét.¹

2. Egyházi ruhánkat mindig *előírásosan* viseljük. Így pl. hazánkban a testhezálló reverendákhoz mindig a cingulust, skapulárét hordó szerzetesek (pl. bencések) mindig a skapulárét is hordják. Feszés, testhezálló reverenda öv nélkül izléstelen és egy öreg jezsuita páter szerint úgy fest, mint a töltött hurka. Ellenben az öv arányossá teszi a talárist.

Ugyancsak izléstelen a nagyon rövid „taláris (?)” is, amely alól tenyérszíni magasságban látszik ki a nadrag vagy a cipőnk füle.

3. *Tiszteljük* egyházi ruhánkat. Vannak papok és szerzetesek, akik öltözköskor, vetkőzköskor mindig tisztelettel és hálával megcsókolják reverendájukat, szent hivatásuknak e külső jelvényét.

4. Öltözködésünkben legyünk *szemérmesek*. Illetlen dolog, ha egyházi személy — akár a legkínzóbb hőségben is — ingujsban vagy mezítláb fogadja híveit, alkalmazottai előtt mosakszik, öltözködik vagy vetkőződik s hasonlók.

5. Az egyes *alkalmaknak megfelelően* öltözköd-

¹ Ma már oly szerzetek is vannak, amelyeknek tagjai nem hordanak külön szerzetesi ruhát, hanem polgárit (pl. „Az isteni Gondviselés szegény szolgái” Olaszországban), hogy karitatív és szociális munkájukkal olyan városi tömegekbe is behatolhassanak, amelyek félnek vagy irtóznak minden papi, szerzetesi s egyházi dologtól. De ezek is mindig kifogástalan, tiszta és tiszteletet parancsoló, komoly szabású ruhában jelenjenek meg és részükről „non sit . . . indumenti vestimentorum cultus”. (Petri I. 3, 3.)

jünk. Nem jelenhetünk meg ünnepélyes alkalommal, vagy püspökünk előtt hétköznapi ruhánkban és nem megyünk a szántóföldünkre en parade.

Kifogástalan, ünnepies ruhában, előírt módon és kitüntető jelvényeinkkel jelenünk meg, valahányszor akár a kötelesség, akár az illendőség ezt megköveteli. Így:

a) Nagyobb, fényesebb ünnepélyeken, ha ezeken mint szereplők veszünk részt.

b) Ha magasabb előljárók előtt kell megjelennünk.

c) Ha társadalmilag velünk kb. egyenlő, vagy nálunk magasabb rangú személyeknél avagy családoknál az első (ú. n. bemutatkozó) látogatást végezzük, vagy ezeknek első (bemutatkozó) látogatását viszonozzuk.

d) Ha valakit különös alkalmakkor meg akarunk tisztelni, pl. aranymisést, ezüstmisést, névnapot ült.

e) Ha nagyon előkelő, vagy válogatott közönség előtt ünnepi szónok minőségben lépünk fel.

f) Díszelőadásokon.

Az ünnepi ruha fokozása a teljes díszben vagy gálában való megjelenés, amikor állásunkat megillető legünnepélyesebb ruhánkat és minden egyházi s egyéb kitüntetéseink külső jelvényeit viseljük.

Ilyen teljes díszben illik megjelennünk *általában mindannyiszor, valahányszor a polgári előkelőségek frakkban, díszmagyarban, a katonatisztek pedig teljes díszben (díszöltözetben) jelennek meg.*

Államfői, katonai és egyéb, nem szorosan egyházi kitüntetések csak reverendán viseljük! A Szentatya, az államfő, egyházmegyénk főpásztora és szerzetesrendünk főnöke előtt való megjelenéskor előírt, illetve kívánatos ruházatról később lesz szó.

6. Ez alkalommal azt is meg kell említenünk, hogy *mikor ne viseljük* kitüntető jelvényeinket. Válasz: ha semmi szükség sincs rájuk és semmiféle jogcím nem követeli viselésüket. Persze, itt a kellő érzéken és jó ízlésen kívül a rang is számításba jön. Pl. püspöknél mindenki természetesnek fogja találni, ha lilaszegélyű

s gombos reverendában jár. Ellenben jogos volna ugyan, de nem nagyon tanácsos, ha pl. egy pápai tb. káplán állandóan ugyancsak lilaszegélyű s gombos reverendában járna, mert ezt *nála* könnyen hivalkodásnak vagy tüntető viselkedésnek minősíthetnék.

Ne bökjük ki a paptársak szemét oly kitüntető jelvények *hivalkodó, tüntető és állandó viselésével*, amelyhez nekik joguk nincs. Magas műveltséget árul el, aki nem használja ki mindíg előjogait.

Ha teljes díszben gyalog, villamoson, autóbuszon kell megjelennünk, feltűnés elkerülése végett, lehetőleg rejtjük el díszünket körgallérral vagy felöltővel, ha csak oly általános jellegű ünnepről nincs szó, amelyet mindenki (gyalogjáró, autóbuszon utazó stb.) ünnepel. Ma a népre egyházi személy részéről nem a fényesség, ragyogás, színpompa és szeme elé tolakodó rangjelvények hatnak, hanem inkább a nemes egyszerűség, kedvesség és természetesség. — Láttam egy főpapot teljes díszben a villamosnak kisszakaszos helyén: az ilyesmi a jó ízlést is erősen sérti.

Nem illik díszruhát viselnünk, ha olyan, nálunk magasabb rangúakkal kell együtt lennünk, akik egyszerű ruhában jelennek meg. Pl. megtudjuk, hogy egy összejövetelen a bíborosérsek pallium nélkül jelenik meg. Ez esetben a püspököknek, prelátusoknak, kanonokoknak stb. szintén pallium nélkül illik megjelenni.

Ha jogos kétségben vagyunk, hogy ünnepélyesebb, vagy egyszerűbb ruhában jelenjünk-e meg, válasszuk az utóbbit. Az egyszerűségre alig fizetett még valaki rá.

E helyen megemlítjük, hogy *reverendán* nem illik semmiféle politikai, egyesületi, társadalmi vagy ünnepi *jelvényt* viselni. Csupán csak az egyházi és nagyobb ünnepi alkalmakkor polgári vagy katonai kitüntetések hordhatunk a reverendán. De utóbbiakat sem illik állandóan vagy derűre-borúra hordani, mert feltűnő hiúságra mutatna. Csak az egyenruhában megjelenő katonapap hordhat állandóan, sőt ünnepélyes alkalmakkor köteles hordani katonai kitüntetések.

7. *Kerüljük ruházatban a különködést, a helyi*

ősrégi és általános szokásoktól való eltérést, a túlzásokat, ósdiságot, piperköcséget, általában mindazt, ami feltűnést kelt, szemet szúr, nevetségessé tesz vagy kellemetlen megjegyzésekre adhat okot.

Ismertem egy plébánost, aki mint pápai kamarás — a civil mellényén lilaszínű gombokat viselt. Egy kanonok télen-nyáron, vasárnapon és hétköznapiakon állandóan magas köcsőgkalapban (cilinder) járt. Egy szerzetes-tanár folyton szürke bokavédővel és olyan feltűnően nagy és vastag sétatobbal (helyesebben: oszloppal) sétálgatott, aminőt csak cirkuszi bohócok kezében szokott meg a szem.

Túlzásnak és különködésnek kell tartanunk minden olyan viseletet, amely — bármilyen egyházas is — az évtizedes helyi szokásokkal ellenkezik. Pl., ha valaki Magyarországon a francia papok fehér nyakszalagját viselné vagy az olasz papok módjára nadrag nélkül viselné a reverendát.

A túlzás egy neme az ú. n. gigerliskedés és ál-gavalléroskodás. Olyanok is akadnak, akik mindíg úgy ruházkodnak és viselkednek, mintha állandóan ünnepelnék önmagukat és szüntelenül szerelmet vallának saját kiválóságuknak.

Az ilyenek persze azt vélik, hogy pompásan festenek, pedig az ú. n. gigerliskedés, ficsúroskodás, fenegyerekesség és ál-gavalléroskodás nem egyéb, mint a hiúságnak és ostobaságnak sikertelen keresztezése.

8. Minden egyházi személy, aki átmenetileg idegen országban vagy egyházmegyében tartózkodik, jogosult a saját egyházmegyéjében vagy hazai rendjében előírt egyházi ruhát hordani, még az esetben is, ha ez a ruházata különböznék az ottanitól. Viszont azonban jogosult az illető ország szokásaihoz is alkalmazkodni, főképp akkor, ha a saját otthoni ruházata feltűnést vagy megbotránkoztatást keltene. (V. ö. Akt. Ap. Sedis VIII. 148. és köv. old.)

Visszaélések a ruházatban

1. Roppantul helytelenítendő és semmikép sem tűrhető visszaélés a *teljes polgári ruha viselése*.

Arról a papról, főképp szerzetesről, aki teljes polgári ruhában jár, azt szokták a kartársak mondani és méginkább gondolni, hogy „rosszban sántikál”, rosszban töri a fejét.

Maga a S. Congr. Concilii 1931 júl. 28-i körlevele is azt mondja, hogy az egyházi ruhát fitymáló egyházi személyek veszedelemnek teszik ki magukat, hogy olyanokat cselekesznek, ami állásukkal össze nem férő és ahhoz méltatlan, sőt attól egészen el is idegenednek. Valóban a reverenda és szerzetesi öltöny sok tekintetben erős védőszer és nem egyszer őre a papi, illetve szerzetesi tekintélynek és erénynek.

Egy kérdés! Tessék azokra az egyházi személyekre gondolni, akiket a szíves olvasó is kiválóan nagyra becsül, tisztel s értékel és akik az Egyház díszére s dicsőségére válnak Isten és ember előtt! Látták már ezeket *teljes* civilben parádézni vagy bujkálni?

Soha!

Viszont tessék gondolni azokra az ú. n. „exlex” papokra és szerzetesekre, akiket e minőségükben senki sem vesz komolyan, akik az Egyháznak sok szomorúságot, előljáróiknak rengeteg bosszúságot okoznak, akik példájukkal annyiszor megbotránkoztatják a jó érzelműeket és akik közül egynéhányat talán már fel is kellett függeszteni. Hát ezeket, helyesebben ezek leg többjét bizonyára gyakran láthatják *teljes* polgári ruhában.

Vegyék legalább e helyen tudomásul az érdekeltek, hogy a *teljes* polgári ruhának *huzamosabb időn át való viselése halálos bűnnel jár*.

Ezt bizonyítja:

a) Az egyházi ruha viselésére vonatkozó előírásoknak szokatlanul gyakori hangoztatása (már az V.

századtól kezdve) az egyetemes és tartományi zsinatokon és a legújabb Egyházi Törvénykönyvben.

b) Az a szigorú büntetés, amelyet az Egyház azokra szab, akik hosszabb időn át nem viselik az előírt egyházi ruhát. Oly büntetéssel sújtja őket, aminőt egyébként csak súlyos vétségek esetén ró ki. Így a 2379. canon ekként ítélkezik:

„Clerici, contra praescriptum can. 136, habitum ecclesiasticum non gestantes, *graviter* moneantur; transacto inutiliter mense a monitione, quod ad clericos minores attinet, servetur praescriptum eiusdem can. 136. § 3; clerici autem maiores, salvo praescripto can. 188, n. 7, *ab ordinis receptis suspendantur*, et si ad vitae genus a statu clericali alienum notorie transierint, nec, rursus moniti, resipuerint, post tres menses ab hac ultima monitione *Deponantur*.“

Az Egyházi Törvény e szigorú rendelkezésén felül a S. Congregatio Concilii még külön, kétféleképpen (először 1926 júl. 1-én¹, majd 1931 júl. 28-án²) körlevél alakjában, újra erősen hangsúlyozza az egyházi ruha viselésének kötelezettségét és felhatalmazza az ordinariusokat, hogy az engedetlennel szemben alkalmazzák az Egy. Tvk. büntetéseit.

c) Az a sok mellékkörülmény, amely a teljes polgári ruhában való megjelenéssel összefügg, főképp a hívek és jó érzésűek megbotránkoztatása.

d) Végre a moralisták egyhangú tanítása. Így Lig. Sz. Alfonz felvetve a kérdést: „De clericis beneficiatis vel in sacris constitutis, an hi peccent graviter, si habitum non deferant“, így dönt: „Per se loquendo, *non dubitandum, hos graviter peccare*.“ (Theologia Moralis. Tom. VI. Tract. 5, n. 825. Hasonlóképp Lehmkühl: Theol. Mor. V. II. Tr. VII. c. III. § 1.) Persze ők is elismerik e pontban a parvitas materiae enyhítő körülményét, pl. ha valaki a polgári ruhát csak otthoni

¹ A. A. S. XVIII. 312—313.

² A. A. S. XXIII. 326.

lakásában vagy a hívek nagyobb megbotránkoztatása nélkül csak néhány (1—6) napon át viselné.

Viszont Lehmkuhl szerint egészen bizonyosan halálos bünt követ el az, aki — bár a legrövidebb időre is — „ex contemptu, cum scandalo (gravi) vel ad pravum finem” vetné le az egyházi ruhát.

A teljes polgári ruha viselését csak súlyos és jogos ok igazolhatja, pl. nagy és általános vallásüldözés, hitetlenek, pogányok, másvallásúak területén való átutazás, ha az egyházi ruhában való megjelenés életveszedelemmel vagy súlyos bántalom veszélyével járna. De semmiesetre sem számítható ide az az eset, amikor a pap vagy szerzetes szégyel egyenruhájában bizonyos helyeken, társaságokban megjelenni, ha mindjárt szent ruhája iránt érzett tiszteletből is. Mert, ahová egyházi öltönyben nem mehet, ott egyáltalán nincs helye!

Gúnyos megjegyzések, kihívó tekintetek elhárítása végett sem szabad teljes polgári ruhát viselni. Krisztus szolgájának tudnia kell elviselni és tűrni az ilyen apróbb kellemetlenségeket.

2. A rövid kabát. E tárgyban különböztetnünk kell. Vannak országok (pl. az Amerikai Egyesült Államok), ahol a rövid kabát viselése collaréval és nyakig érő mellénnyel régi, általános és törvényesített szokás alapján megengedett viselet.

E helyen nem ilyen országok egyházi személyeihez szólunk.

De miért ne viseljünk rövid kabátot?

a) Csak figyeljük meg kartársainkat, hogyan festenek rövid kabátban, többnyire gyűrött, kitérdelt nadrágjukkal s lompos stílusalanságukkal.

A rövid kabát csak akkor ízléses, ha elsőrangú minőségű, kifogástalan szabású és hozzá a nadrág is szépen kivastalt, szabályszerűen lóg és stílszerűen alkalmazkodik a kabáthoz. De én nehezen emlékszem rá, hogy láttam volna ízlésesen öltözött egyházi személyt rövid kabátban, legfeljebb a szabók képes árjegyzékeiben.

b) A hívek se becsülik a rövid kabátot és vele

azt, aki viseli. Épp e napokban mondotta nekem egy országosan ismert, sokat utazó prépost-plébános, hogy észrevette, hogy valahányszor valamely idegen városban, községben vagy faluban reverendába öltözötten jelent meg, öregje-apraja megsüvegelte, a nők Dícsértessékkal üdvözölték. Ha „hosszú civilben” jelent meg, a köszönők száma erősen megfogyatkozott. Ha pedig rövid kabátban járt-kelt, alig vették szemügyre és akik köszöntötték is, a tiszteletnek valamelyes alsóbb fokával tették. Különösen a nők és gyermekek vonták meg tőle a köszöntést, többen pedig rá se hederítettek, nem is szólva az apácákról, akik e tekintetben az Egyháznál is egyházasabban ítélkeznek. De mi tagadás, mi magunk is nem látjuk és köszöntjük-e szívesebben a papot és szerzetest, ha reverendában jelenik meg, mintha rövid kabátban tűnik elő?

c) Végre, hogy a hosszabb, térdigérő kabát szebb, jobban fest, komolyabb és előkelőbb, azt igazolja az egész művelt világ polgárainak közös ízlése és divatja is. Ünnepies alkalmakkor ők is hosszabb ruhát használnak (frakk, zsakett, evening dress, az ú. n. „Ferenc József”, a díszmagyar stb.). A diplomaták díszkabátja is az egész világon térdigérő és sok országban a katonatisztek díszkabátja is az, holott szolgálati öltönyük ez országokban is mindig rövid. Sőt, papok és szerzetesek még ott is, ahol a rövid kabát viselése egyházi részről megengedett, ünnepélyes alkalmakkor ugyancsak térdigérő kabátot öltenek. Egy magyar főpap megjegyezte: „Papokon a rövid kabát ugyanaz, mint a nőknél a térdigérő szoknya.”

3. Tilos és egyházi személyhez éppen nem illő a feltűnően világos ruhának, valamint a sport-, turista- vagy vadászruhának és térdnadrágnak a viselése. Az ilyen ruha csökkenti a hívekben a viselője iránt való tiszteletet és bizalmat, sőt komikus hatást válthat ki a szemlélőben. El tudnánk képzelni szent papokat, pl. egy Nérei Szent Fülöpöt, az arsi plébánost, Hofbauer Szent Kelement, Don Boscot vagy a Szentséges Atyát,

a Majláthokat, Prohászkákat, Faulhabereket térdnadrágban vagy turistaöltözetben? Sapienti sat!

4. Végre tilos szent ténykedést (misézés, gyónatás, szentségek kiszolgáltatása stb.) reverenda nélkül végezni. Az Egyházi Tvk. és a S. Congr. Concilii 1931. júl. 28-án kelt körlevele egyaránt kimondja és elrendeli, hogy a szentmisénél a pap „vestem, quae ad talos pertingat” köteles viselni. A körlevél felszólítja a plébánosokat és templomigazgatókat, hogy ne engedjék meg templomukban a misézést oly papoknak, akiknek nincsen reverendájuk.¹

17. Fejezet

Egyes ruházati cikkek

1. *Nadrág.* Vannak országok, ahol a papok általánosan reverendában járván, nadrágot egyáltalán nem viselnek, hanem helyette fekete alsónadrágot és ugyanilyen színű hosszú harisnyát. Meleg vagy forró éghajlatú országokban e viseletnek több jó, de van néhány rossz oldala is.

Ha már ú. n. papi civilben járunk, a nadrág legyen mindig vagy fekete vagy legalább nagyon sötét és feltétlenül egyszínű. Színe egyezzek a felsőkabáttal.

A nadrág szélessége a lábához igazodjék. Nadrágunkat többször vasaltassuk ki. Ez nem hiúság, hanem jó ízlés dolga. Nincs csúnyább, mint a gyűrött, viseltes, kitérdelt, minden képzelt alakot játszó, jobban mondva, alakatlan nadrág. A vasalást otthon is elvégeztethetjük, sőt ismerek több papot, aki maga szokta kivasalni a nadrágját. Nem kell hozzá nagy művészet!

¹ Hacsak a sekrestyében nincs idegen misézők részére ú. n. vendég-reverenda. Utazásnál, hogy egyrészt a reverenda ne növelje csomagunk terjedelmét, másrészt, hogy az Egyház előírását is kövessük, kiegészítésként ajánlatos az ú. n. szoknya-reverenda használata, amely ha nagyon vékony szövetből készül, nagyon kevés helyet foglal el az utazóbőröndben.

2. *A collare.* Itt főképp két szabály érvényesüljön. Az első: használjuk mindig az előírtat! Világi pap ne viselje a bencésekét és a cisztercita ne a világi papét, de egyik se hordja soha a világiak divat-gallérját.

Csak egy kivétel van, amikor bármely pap az előírt kemény vagy feszes gallér helyett (alakban a bencésekéhez hasonló) puhát viselhet: ha nyakán kelések (furunculus, carbunculus, anthrax) támadnak vagy ezekre nagyon hajlamos.

A második szabály a feltétlen tisztaság, vagyis gallérjának (collare, ligula stb.) minél gyakoribb váltása.

3. Az *öv.* Már fentebb említettük, hogy hazánkban a testhez álló reverenda viselésének velejárója az *öv* (szíj, korda). Nemcsak az előírás, hanem a szépérvék követelményének címén. Érdekes, hogy a sabinai zsinat már 1494-ben elrendelte, hogy egyházi személyek a reverenda fölött mindig hordják a cingulust (c. 10.). Azóta is számos tartományi zsinaton, püspöki körlevélben és rendi határozmányban megismételték e követelményt.

Kis termethez nem illik a nagyon széles, magashoz a keskeny *öv.* Különbség van az esperesi (főesperesi), kamarási, prelátusi és bíborosi *öv* színe között. Tartsunk e tekintetben is fegyelmet!

4. *Kalap.* Az első kérdés, viseljük-e kalapot? Vannak országok, ahol lehetetlenség számba megy, hogy egyházi személy kalap nélkül jelenjék meg az utcán, pl. Angolországban. Ez esetben természetesen alkalmazkodnunk kell a helyi szokáshoz.

Viszont egészségi okból, éppen a papnak és szerzetesnek kellene legjobban megszokni a hajadonfővel való járást. Mert ha állandóan kalapot hord, a hideg templomban, temetések vagy más, a szabadban tartott istentiszteletek alkalmával hamar szerezhet hurutot, náthát, fejfájást, sőt szembaját. Az elkényeztetett fej bőrnek elég egy kis légáram és máris megvan a nátha, a hurut!

Szerintem tartsuk meg az arany középutat. Vagyis az utcára, nyilvános helyre vigyünk mindig kalapot.

De ahol alkalom és mód kínálkozik, vigyük a kezünkben. A kalap nélkül való járást persze nyáron kell megkezdenuünk, viszont óvakodjunk a túlzástól. Főkép a kopasz fejűek és ritka hajúak, erős napsütéskor pedig valamennyien, jól teszik, ha szépen fejükre rakják a kalapot. Ne quid nimis!

Egészségi okból ajánlatos az átlukasztott kalap viselése is.

A kalap alakja, anyaga feleljen meg a helyi szokásoknak. A kalap sokszor egész megjelenésünknek különös jelleget adhat.

Senkinek sem áll jól az oldalra csapott, ferdén viselt kalap, de egyházi személyeknek legkevésbbé. Mindíg valamilyen betyáros, különcködő, szeszélyes és bogaras ember hatását kelti. Ugyancsak nem fest jól a homlokunkra erősen lehúzott vagy a tarkóra visszaszorított kalap.

5. *A lábbeli.* Hogy a lábbeli minőségének is köze van jellemünkhöz, bizonyítja a francia mondás: „Elle est des meilleurs chaussures” és a kínai: „Papucsodról és orrod hegyéről ismerlek meg.”

A kifogástalan lábbeli hozzátartozik a jólöltözöttséghez, míg a kifogásolható, lyukas talpú, félretaposott sarkú és piszkos lábbeli lerontja még a legjobb, legfinomabb és legkitűnőbbben álló ünneplő ruha hatását is.

Egyházi személy csak komoly és mindíg csak fekete színű cipőt (félcipőt, csizmát) viselhet.

Szandált csak otthon, papucsot csupán a hálószobában illik viselni. A sarutlan szerzetesekről persze itt nincs szó.

Csizmában úri helyen *látogatóba* menni nem illik. Általában a csizma *nem társasági*, hanem csak szükségdarab a sáros utcára vagy szántóföldre. Faluhelyen, rossz, sáros időben kivételesen csizmában is lehet társaságba menni, feltéve, hogy a házigazda és hozzátartozói is csizmában vannak.

Sárban, esőben, hóban ajánlatos a sár- vagy hócipő viselése mind egészségi, mind gyakorlati és tisztasági szempontból, mert megóv a meghűléstől és a

lakás padlójának bepíszkolásától. De sárcipőben másnak a szobájába lépni illetlenség és sértés számba mehet; kivéve üzleti és olyan hivatalos helyiségeket (pósta, adóhivatal), ahol az emberek személyválogatás nélkül ki-bejárnak és ott rövid ideig tartózkodnak.

A láb egészsége és jó érzésünk megköveteli, hogy cipőnk kényelmes legyen. Ne legyen szűk, mert akadályozza a szabad menést és fájdalmas tyúkszemot okoz, de bő se legyen, mert a járást lomposná teszi.

Harisnyánk lehet foltozott, de sohasem lyukas. Színe sötétebb árnyalatú legyen és sohasem feltűnő!

Akik akár szegénységből, akár a megfelelő munka miatt (laikus testvérek) harisnya helyett kapcát viselnek, ügyeljenek, hogy az ki ne lógjon a cipőből.

Harisnyánkat és kapcánkat gyakran változtassuk, télen hetenkint legalább kétszer, nyáron naponkint vagy kétnaponkint.

6. *A fehérnemű.* Már a neve mutatja, hogy leglényegesebb kelléke a tisztaság. Minél többször változtassuk! Télen átlag minden ötödik, nyáron minden második vagy harmadik napon. Nagyobb izzadás után azonnal!

Sok országban a rendes nappali ing alatt télen-nyáron még éjjel is az ú. n. pókhálóinget (Netzhemd) viselik, amelyet orvosi részről is ajánlanak, mert megkönnyíti a bőrlélekzést, beszívja az izzadságot és mivel a levegő rossz hővezető, óv a gyorsabb hőváltozásoktól.

A kezelő viselete ajánlatos a felsőruha ujjvégeinek kímélésére. Legjobb és legcélszerűbb, ha a kezelő össze van varrva az inggel.

7. *Házikabát.* Egyházi személynek még házikabátja, pizsamája, pongyolája is komoly színű, a világiakénál hosszabb és állandóan tiszta legyen. Házikabátot a hálószobán kívül csak betegség esetén viselhetünk, pizsamát csak a hálószobában.

8. *Zsebkendő.* „Az a tárgy, amelynek révén meg lehet különböztetni a művelt, illetendő embert a kevésbé művelteitől.” Zsebkendőnk legyen mindig tiszta, lehetőleg fehér és jó anyagból (legjobb a lenből készült).

Lehet színes is, de ez esetben finom ízléssel válogassuk meg a megfelelő mintát. Csak a burnótos ember kénytelen állandóan színes zsebkendőt használni.

Orrfúvásakor és köpésnél egyaránt zsebkendőnk közepét használjuk, nem a szélét. Használat után a zsebkendőt nem összegyűrve, hanem vizsgálgatás nélkül, összehajtva tesszük zsebre.

Zsebkendőnk használata minél hangtalanabbul és észrevétlenebbül történjék.

Köhögés, tüszentés és (ha már sehogy sem tudnánk visszatartani) ásítás alkalmával tartsuk zsebkendőnk szánk elé. Ha az inger oly hirtelenül jelentkeznek, hogy nem volna időnk zsebkendőnk használatára, zsebkendő helyett a *bal* tenyerünket helyezzük szánk elé, nem a jobbkezünket, mert utóbbival kezet fogunk. Márpedig mint fentebb már említettük, illetlen és egészségi szempontból veszélyes a köhögéssel vagy tüszentéssel megnedvezett kezünket nyújtani felebarátunknak.

Nagyon ajánlatos minden ruhadarabban állandóan két zsebkendőt tartani, nehogy nélküle kellemetlen meglepetéseknek legyünk kitéve.

9. *Kesztyű.* Mikor viseljük?

a) Télen, ha fázik a kezünk.

b) Nagyobb ünnepélyek alkalmával.

c) Előkelőbb helyeken való látogatáskor, főképp az első (bemutatkozó) látogatáskor és ennek viszonzásakor.

d) Ha magas személyek előtt kell megjelennünk (államfő, bíboros, uralkodó ház tagjai, miniszter, püspök stb.).

Kolduló szerzetesek tagjai csak a hideg ellen való védelmül hordhatnak kesztyűt, egyébként minden alkalommal kesztyű nélkül jelenhetnek meg.

Kesztyűnk legyen tiszta, jó állapotban, ne legyen szűk és lyukas ujjú.

Nem szükséges kézfogás alkalmával a jobbkeztől lehúzni a kesztyűt. A honvéd tisztikarnak pl. meg is tiltották e rossz szokást. Azzal okolták meg: úri

ember csak tiszta kesztyűt használ. Ha a kesztyű piszkos, ne tessék használni!

10. *Szemüveg.* Egyházi személy vagy az ú. n. pápaszemet vagy orrcsипtetőt (Zwicker) használjon. Előbbi jobban illik hozzá és alkalmasabb is.

Monoklit pap ezidőszerint nem hordhat. Nem pedig azért, mert — joggal-e vagy nem, ez nem tartozik ide — a közvélemény a mai napig a monokli viselőjében mindig valami ficsúras, kérkedő, hivalkodó, „gígerlis” jeleget szimatol, mert mindenki tudja, hogy 99 monoklis közül legfeljebb egynek rossz a félszeme.

Gergely István írónk írta valahol, hogy a monokli az álarcnak egyik fajtája és a himneműek arcpirosítója.

A monokli merevvé, mozdulatlanná, csaknem lárvaszerűvé teszi az ábrázatot, ami mindenkihez illik inkább, mint egyházi személyhez.

Akik valóban csak félszemükre rövid- vagy messzelátók, azok olyan szemüveget használjanak, amelynek mindegyik fele az illető szemnek megfelelő.

11. Az egyes egyházi kitüntetésekkel járó *külső jevényeket* nem ismertetjük, részben, mert minden kitüntetett amúgyis megkapja a kitüntetés jelvényeire vonatkozó utasítást, részint mivel számos helyen még különleges kiváltságtöbbletek is érvényesek, pl. csaknem minden régebbi káptalan tagjainak vannak különleges jogai.

12. *Gyászviselés.* Legközelebbi rokonainkat (szülők, testvérek, elsőfokú sógor; görög szertartású r. kat.-nál: feleség, gyermek) külsőleg egy esztendeig gyászoljuk, mégpedig az első 6 hónapig teljes, a második 6 hónapig félgyással. Egyházi személynél a gyász külső jeléül elég a balkaron a fekete karszalag (fátyolszalag) viselése, fekete kalap, fekete kesztyűvel. Nyilvános helyek látogatását (amennyiben persze nem vág hivatásunk körébe), különösen az első félévben, lehetőleg kerüljük. Ellenben tudományos előadásokon, sőt étkezési időben nyilvános étteremben is megjelenhetünk, ha itteni étkezésre szorulunk.

Még néhány gyakorlati öltözködési szabály.

1. Ünnepi megjelenés esetén (pl. pápai koronázási

évforduló, püspöki székfoglaló, országos jellegű egyh. ünnepély, stb.), amikor több főpap és pap jelenik meg az ünnepély színhelyén, nagy súlyt fektessünk az egyöntetű megjelenésre és öltözetre.

Milyen szemet bántó, jó ízlést sértő, az Egyház egységes jellegének szimbolumát megcsúfoló és a világiakra éppen nem épületes látvány, ha az egy és ugyanabban a rangfokozatban levő egyh. személyek is annyi-féle egyházi ruhában jelennek meg, ahányan vannak. Az egyik nagy, egyházi jellegű ünnepélyen hat prelátus jelent meg, az egyik mantelletában, a másik ferraioloneban, a harmadik mucetumban, a negyedik lilaszínű, az ötödik lilaszegélyű, a hatodik fekete reverendában. És ilyen összevisszaságban jelent meg a többi dignitárius is.

Legcélszerűbb, ha a helyi legfőbb egyházi hatóság minden esetben pontosan előírja (a nála magasabb rangúakat *kéri*), hogy kiki milyen ruhában jelenjék meg.

2. Szokjuk meg, hogy öltönydarabjainkat ne dobáljuk, hevertessük, vagy aggassuk szerteszéjjel, hanem azokat rendben, a megfelelő ruhafogason a szekrényben őrizzük.

3. Szokjuk meg, hogy otthon is mindig rendes és főképp tiszta ruhában tartózkodjunk. Természetes, hogy a kevésbbé jó, látogatásra vagy utcára már nem való ruhát otthon viseljük el, de ezen se tűrjünk pecsétet, piszokfoltot, szakadást.

4. Minden öltözködés befejezése után és valahányszor elhagyjuk lakásunkat, ajánlatos szemlét tartani magunk felett vagy a tükörbe nézni. Akkor nem történhetik meg, hogy valakinek a kis skapuláréja hátul kilóg, vagy nagy ünnepen díszruhában, de a fején felejtett rossz házisapkában megy végig az utcán.

Szerzetházakban, ahol a cellákban nincs tükör, vagy nem megfelelő, a kapust kérhetjük meg, hogy egy pillantással ellenőrizze öltözetünket.

5. Ne ajándékozzuk el használt reverendánkat világi személynek, főképp, ha az illető ismeretlen, vagy ha

mégis, előzetesen fejtsük széjjel a részeket, nehogy esetleg az illető visszaélhessen a szent jellegű ruhával.

Egy vasmegyei plébános vándor koldusnak ajándékozott régi reverendát. Ez magára öltötte és több községben ezzel koldult, kéregető barátoknak adva ki magát.¹

6. Végrendeletünkben határozzuk meg, hogy egyházi jellegű ruháinkat (reverenda, öv, pallium, mantelleta, stb.) ki örökölje. Legcélszerűbb azokat a legközelebbi Oltáregyesületre vagy szegénysorsú paptársainkra, teológusokra hagyni.

7. Néhány szó a papok, szerzetesek holttestének ruházatról:

Az elhunytat rendes egyházi ruhájába (reverenda, rendi öltöny, alba, öv, karkötő, stóla, miseruha, biretum) öltöztetjük rendi fokozatának és rangjának megfelelő jelvényekkel. Az előírt szín: viola, a bűnbánat színe. Némely szerzetesrend tagjait csak a rendi öltözetben szokás eltemetni.

A kézbe feszületet vagy rózsafüzért helyezünk vagy mindkettőt.

Az öltöztetéssel sietni kell, nehogy a test megmerevedjék. Ha már megmerevedett, a reverendát elől begombolva hagyjuk és hátul végig széjjelhasítjuk és így fedjük be vele a holttestet, hasonlóképp helyezzük el az albát is. A karok elhelyezése a reverenda és alba ujjaiába nem okoz nehézséget. Ekként felöltöztethetjük a holttestet a nélkül, hogy azt fel kellene emelnünk, kivéve kissé a fejet és a két kart.

Némelyik pap, főként oly helyeken, ahol nők szokták a halottakat felöltöztetni, szeméremérből meghagyja végrendeletében vagy élőszóval, hogy halála után ne mosdassák és öltöztessék fel. Ez persze csak az alsóruhákra vonatkozik. Az illető akaratát okvetlenül teljesíteni kell.

A koporsó fölé azonban nem szabad elhelyezni

¹ Egy még komolyabb és botrányosabb esetet közöl a Linzer Quartalschrift: 1894. II. 494. old.

miseruhát, stólát, kelyhet paténával,¹ sem feszületet, Szűz Máriának, vagy más szentnek szobrát.² De más jelvényt, pl. pápa koporsójára tiarát, püspökére mitrát, presbiterére birétumot szabad helyezni.³ Virágok, csokrok, füzérek elhelyezése a S. R. C. szava szerint „tűrhető”.⁴

18. Fejezet

Az étkezés illemtana

Az étkezés első s legfőbb szabálya s törvénye, hogy azt ne csupán gyomortöltésnek, az éhség csillapításának és élvezetnek tekintsük, hanem Isten akarata teljesítésének, Isten dicsőségére történő áldásos ténykedésnek. Ahogy Szent Pál is oktat bennünket: „Akár esztek, akár isztok, akár bármi mást tesztek, mindent Isten dicsőségére cselekedjete.” (Kor. I. 10, 31.)

Ezért állítjuk minden étkezésünket az áldást kérő és hálaadó ima keretébe. Ezzel az étkezést mintegy istentiszteleti magaslatra emeljük, ahogy ezt a régi keresztények tették, összekapcsolva a szeretetlakomát az istentisztelettel.

Az étkezésnek ez a magasabb síkba emelése és megszentelése mintegy felsőbbrendű ízzel, zamattal, színnel és örömmel fűszerezi eledeleinket. Ahogy a Szentírás is említi az őskeresztényekről: „Vigadozással és a szív egyszerűségével vették magukhoz az eledelt.” (Ap. Csel. 2, 46.)

Talán épp az étkezésnek említett megszentelése

¹ S. R. C. 4034. ad 3. Lásd még Guillelmo Tower: „Instructio Practica de Missis votivis et de Requie” c. művet: 2. kiadás 51—56. old.

² U. o. n. 16.

³ S. R. C. 2578. ad 12, Martinucci: Lib. IV. c. 10. n. 15.

⁴ „Tolerari potest.” S. R. C. 3804. ad VI.

és felsőbb célra való beállítása teszi érthetővé és megokolttá, hogy az étkezést mindenkor bizonyos hagyományos, szertartásos illem-előírásokkal körítették és szabályozták. „A terített asztalnak régtől fogva megvannak a maga megdönthetetlen törvényei.”

Melyek ezek a törvények, szabályok és tanácsok?

*

Ha rajtunk múlik, az étkezés kezdetét állandó időpontban állapítsuk meg és ezt pontosan tartsuk meg. Fokozottabb mértékben kötelez ez a pontosság, ha más asztalánál étkezünk vagy a mi asztalunkon étkeznek mások is. Amint már említettük, a pontatlanság jellemhiba és az általános megbízhatatlanságnak jele.

Természetesen a konyhaszemélyzetet is rá kell nevelnünk és szoktatnunk a pontosságra!

*

Éppen az étkezésnek szinte istentiszteleti jellegéből magyarázhatjuk azt az egész világon elterjedt és szentesített illemszabályt, hogy az étkezésre megfelelő jobb, tiszta ruhában, mosott arccal és kézzel, megtisztított körmoekkel, megfésült hajjal, leporolt vagy tisztított cipőben jelenjünk meg. Ezt különben az étvágy kölcsönös biztosítása is megköveteli. Ez magyarázza meg az ősrégi egyházi szabályt, hogy szerzetesek étkezőasztalánál csak reverendában jelenhetünk meg.

Ez a ruha-, s öltözköszabály már a reggeli asztalra is vonatkozik. Nem illik a reggelihez hálóköntösben vagy pizsamában megjelenni. Még nagyobb hiba volna, ha valaki mosdatlanul és fésületlenül ülne le a reggelihez. Arról pedig ne is essék szó, hogy — betegség esetét kivéve — pap vagy szerzetes az ágyban költse el reggelijét. Ez a lustaságnak, kényelemnek és akaratgyengéségnek szomorú példája volna, elválva attól, hogy az ilyen pap vagy szerzetes bizonyára nem misézett vagy hallgatott szentmisét.

A ruházatra és tisztaságra még nagyobb gondot kell fordítanunk vásár- s ünnepnapokon, ünnepi ebédek- ken vagy vacsorákon és ha előkelő vendéget várunk.

Már az asztalterítésre is ügyeljünk. Abrosz és asztalkendő (serviette, szalvéta) legyen tiszta, de tartsuk és óvjuk is tisztán! Akinek tányérja körül az abrosz nagyon piszkos, foltos, pecsétetes, az maga is nagyon piszkos vagy neveletlen szokott lenni.

Ne tűrjünk asztalunkon nagyon kicsorbult, fel-tűnően repedt tálakat s tányérokat, erősen elgörbült villákat, rongyos asztalkendőket. Az abrosz, tányérok, edények, poharak, evőeszközök lehetnek és a lehetőség szerint legyenek is egyszerűek, de e mellett mindig teljesen tiszták. Nincs ízléstelenebb és az étvágyat meg-rontóbb, mintha a tányéron a törőrongy foszlányait vagy az előző étkezés rászáradt ételmaradványait, a villa hegyei között pedig fekete piszokréteget kell megpillantanunk.

*

A *reggeli*. A csészéket az aláhelyezett csésze-aljakon már a reggelizők megjelenése előtt az abroszra rakjuk. A csészék lehetőleg egyformák legyenek alakban, színben és stílusban. Nem szép látvány, ha mindegyik személynek más-más a csészéje. A kiskanalat a csészealjra helyezzük. Ha a reggelihez a kávé, teán, csokoládén kívül mást is találunk, a csészétől jobbra egy másik *kistányérban* kést és — ha bizonyos étel kívánja — villát helyezünk el. A kés a felszolgált vajhoz, jam-hez, a villa a húshoz (sonkához) kell.

A közös vajas tányérra mindig *külön* kést, a jam-es, mézes tányér vagy edény mellé *külön* kanalat kell tenni. E külön evőeszközzel veszünk ki magunknak a közös edényből és azt a vétel után mindig visszahelyezzük.

Nagy illetlenség a vajat vagy jam-et állandóan a közös tálból venni. Ebből egyszerre csak annyit vegyünk, amennyit el akarunk fogyasztani. Egyszer, legfeljebb kétszer megismételhetjük a vételt.

Úri helyen a *kávét* nem adják készen a csészébe, hanem vagy a felszolgáló vagy kiki maga önt annyi kávé és tejet a csészéjébe, amennyi ízlésének megtele. Hasonlókép a cukorból is mindenki maga

vesz tetszése szerint. Valamikor csak a (ezüst) cukorharapófogóval volt szabad a cukrot venni, ma már ez divatját multá. Még akkor is, ha a régi cukortartó mellé vagy fölé helyezik is a hozzátartozó fogót, szabad két ujjunkkal a cukor után nyúlni.

A *reggeli teát* rendszerint szintén a fogyasztás előtt öntik a csészébe. Csak több személy számára rendezett vendég-délutánokon (zsúrokon, fogadó-délutánokon) tálalják mindig készen a teát, de ez esetben is a cukrot, rumot, citromot, konyakot, tejet, tejszínt mindenki maga adja hozzá.

A csészét sem magunk, sem mások számára *nem* töltjük színültig. A kávét kiskanállal, a teát vagy kanállal vagy közvetlenül a csészéből isszuk. Utóbbi esetben a kanalat előbb mindig kiemeljük a csészéből és a csészealjra helyezzük, a csészét pedig a fülénél fogjuk meg.

A süteménynek kávéba vagy teába darabolása és mártogatása illetlen dolog. Ez csupán az öreg, fogatlan urak kiváltsága lehet. A zsemlyét vagy süteményt ujjunkkal széttördelve esszük, a felkennivalót pedig vagy az egész kenyérszeletre vagy (ami helyesebb) a már letört darabra kenjük. Előbbi esetben a kenyérből késsel vágjuk le az egyes darabokat, a nélkül, hogy a kést a szánkhoz emelnénk. A kenyérből való harapás illetlen dolog. Csupán az elkészített szendvicseket (sandwich) szabad feldarabolatlanul, harapva fogyasztani.

Rágás közben ajkunk zárva legyen. Étkezésünk és ivásunk minél hangtalanabb legyen.

Teli szájjal se ne igyunk, se ne beszéljünk. Ha éppen olyankor szólítana meg minket valaki, amikor *véletlenül* nagyobb falatot vettünk szánkba, siessünk a lenyeléssel és úgy adjuk a választ. „Véletlent” említettem, mert fegyelmezett, művelt ember sohasem vesz szájába olyan nagy falatot, amely megakadályozná a helyes beszédben.

Az asztalra való könyökölés, a székek ülés közben két lábra állítása, a székekkel való himbálózás illetlenség. A széken nyugodtan ülünk. Kerüljük a szé-

nek folyton ide-oda való tologatását. A széket oly közel húzzuk magunk alá, hogy kényelmesen ülünk ugyan, de körülöttünk mások mozgását ne akadályozzuk.

A fogvájó használatáról és egyéb, a reggelire is vonatkozó illemszabályokról alább lesz szó.

Az *ebéd*. Megismételjük, amit már a reggelineél is említettünk, hogy mielőtt étkezésre indulnánk, vizsgáljuk felül ruhánkat, cipőnket, kezünket, körmeinket! Hanyag, poros öltözetben, sáros cipővel, fekete, széles körmű vagy tintafoltos kézzel a fehér-asztalhoz ülni neveletlenség.

Ne felejtsünk el magunkkal vinni tiszta zsebkendőt. Természetesen, ha szükséges, az asztalnál is használhatjuk zsebkendőnket, de minél kevesebb feltűnéssel. A hangos orrfúvás (hát még az ú. n. trombitálás) nem úri asztalhoz illő. A tapasztalat kényszerít arra a figyelmeztetésre is, hogy ez a szükséges ruhadarab, amint már a neve is mutatja, a zsebbe való és nem arra, hogy azt az asztalon, széken, zsöllyeszékben, a díván sarkában vagy a cingulusunkban tartogassuk vagy felejtsük.¹

Az ebédnek pontos időben való megkezdése és a pontos megjelenés magától értődő, szigorú kötelesség. Ha bármi okból elkéstünk, kötelességünk magunkat az asztalfőn ülőnél (asztalelnök) kimenteni. Ha pedig az asztalelnök késik le, ez valamennyi asztaltársától kér bocsánatot.

A *terítés*. A tiszta abroszon mindegyik étkező elé helyezzük az első fogáshoz szükséges tányért. Valamikor szokás volt 3—4 tányért is egymás fölé rakni az első 3—4 fogás számára. Ma már csak egy tányért raknak az étkező elé, legfeljebb még a levesestányérnak a második fogás tányérja fölé való helyezése engedhető meg, de ez is kimegy a divatból.

¹ Csak egy esetet képzelek el, amikor a zsebkendőt a cingulus belső oldalába dughatjuk: ha olyan náthások vagyunk, hogy szinte minden pillanatban szükségünk van rá.

A kést (v. késeket) a tányértól jobb, a villát (villákat) bal oldalra, a (nagy- és kis-) kanalakat pedig a tányér mögé (vagy elé) helyezzük. Ahol még a régi időből fennmaradt (intézetekben még ma is hasznos!) ú. n. evőeszköz-hidacsát találjuk, ezt a tányértól jobbra helyezzük el és ráhelyezzük a kést és villát, de a kanál ez esetben is a tányér mögé kerül.

Minden fogás után a használt evőeszközt a tányéron hagyjuk. Erről a fejezet végén még bővebben lesz szó. Ha azonban olyan helyen (pl. falusi gazdánál, iparosnál) étkeznénk, ahol az evőeszközt nem váltják fel minden fogás után, ez esetben a leves elfogyasztása után a leveseskanalat a levesestányérba helyezzük, a többi fogás után pedig a használt evőeszközöket egy darabka kenyérbéllel megtisztogatva az abroszra vagy az említett evőeszköz-hidacsára rakjuk.

A felszolgáló (inas vagy cseléd) az evőeszközt a használt tányérral együtt kiviszi és az új tányérral együtt behozza az új evőeszközt is.

Ha olyan ételt szolgálnak fel, amelyhez mellékletet is tálnak (saláta, kompót, uborka stb.) az e célra szolgáló *kisebb* tányért a rendes tányértól balra, kissé hátrább helyezzük el. Az asztalkendőt vagy a tányérra vagy a tányér mellé balra helyezzük. A több ülésű asztalnál ajánlatos az asztalkendőket számozott vagy különböző színű gyűrűkbe vagy vászonzacskókba csúsztatni (esetleges felcserélések megelőzése végett). Természetesen minden új vendégnek vagy étkezőnek tiszta asztalkendő jár, az állandó étkezők asztalkendőjét pedig gyakran váltjuk fel, legalább is minden héten egyszer.

Minden fogás elfogyasztása után (ha már minden étkező végzett!) a házigazda (gondnok) jelzésére a felszolgáló azonnal eltávolítja a használt tányérokat s evőeszközöket és csak ezek eltávolítása *után* hozza a tiszta tányérokat és evőeszközöket és ezek elhelyezése *után* az új fogást.

Nagy hiba, ha akár az új tányérokat akár az új

fogást akkor hozzák, amikor az előbbi fogásnál használt tányérok és evőeszközök még az asztalon vannak.

*

Az első asztali ima előtt az asztalról ne együnk semmit, még a kenyérből se tördeljünk és harapdáljunk. Hasonlókép az italhoz sem nyúlunk.

Az ima végeztével megvárjuk, míg az asztalfőn levő helyet foglal, csak utána ülhetünk le mi is.

Szerzetesházban és intézetekben mindig a legmagasabb előljáró az asztalelnök, plébániákon a plébános, de ha vendég van, az asztalelnökség neki engedhető át, sőt ha nagyon magasrangú, át is kell engedni. Ha a vendég nem magasrangú és őt nem az asztalfőre ültetjük, akkor a helye vagy az asztalelnök jobb-ján van, vagy annak a jó barátjának, testvérének stb. a jobb-ján, aki az illetőt meghívta. A vendégről bővebbet a vendéglátásról szóló fejezetben találhatunk.

Az étkezés megkezdése előtt a jó étvágy kívánása már kiment a divatból.

Az *asztalkendőt* még a leves, illetve az első fogás¹ megkezdése előtt félig kinyitva az ölünkre terítjük. Bármennyire logikátlan és célszerűtlen is, de a mai illemkódex szerint az asztalkendőt nem illik a nyakunkba akasztani, a végét gallér mögé dugni vagy a reverenda felső gombjai közé szorítani, szóval csecsemő-kötény gyanánt mellvédül használni. Az illemkódex abból indul ki, hogy minden felnőttnek már kell tudnia úgy étkezni, hogy ruháját asztalkendő nélkül is képes tisztán tartani. Legfeljebb cingulusunkba akaszthatjuk és erősíthetjük a szalvétát, hogy le ne csússzék ölünkéről.

Némely házban a levest kimérve adják az asztalra. Tűrhető szokás. De sokkal tanácsosabb, illőbb és figyelemesebb, ha mindenki maga merít magának annyit, amennyit akar. Ez az utóbbi szokás nemcsak maibb, hanem célszerűbb és tapintatosabb is, mert sokan vannak, akik akár orvosi rendeletre, akár szokásból vagy

¹ Vannak országok, ahol nem a levessel kezdik az ebédet.

más okból nem fogyasztanak levest, a már kitálalt levest pedig restellik érintetlenül otthagyni.

Nem illik a levesestálban való vájkálás. A mindenképpen „de profundis” elv a levesmerítésnél önzésre vall.

A levesestálat vagy a felszolgálók vagy maguk az étkezők továbbítják. Utóbbi esetben mindenki tartsa kötelességének a tálat szomszédjának *átnyújtani* (nem pedig egyszerűen maga elé vagy mellé helyezni).

Általános és minden étkezésre és fogásra érvényes szabály, hogy a kínálatra szolgáló tálat mindig a megkínált személynek baloldalára helyezzük, míg a használt edényeket és evőeszközöket az étkező jobboldaláról távolítjuk el. Ha az étkezők maguk továbbítják a tálat, mégpedig esetlegesen jobbról balra, minden átvevő helyezze a tálat a maga baloldalára és így vegye ki belőle a részét.

Addig, míg az asztalfőn ülő meg nem mártja kanalát a levesben, vagyis nem kezdi meg az étkezést, a többi se fogjon hozzá az étkezéshez. Erre különösen olyan helyen ügyeljünk, ahol az asztalfőn magasrangú személy (vagy hölgy) ül.

A *kanalat* jobbkezünk három első ujjával fogjuk meg olyformán, hogy ez csak a harmadik ujjon nyugszék. A hüvelyk- és mutatóujjal csak rögzítjük a kanalat, előbbivel fenn, utóbbival lejjebb. Röviden: a kanalat ne fogjuk marokra, hanem körülbelül úgy tartjuk, mint a tollszárat szoktuk, könnyedén. A kanalat csak körülbelül félig telítve emeljük a szánkhoz, a folyadékot pedig minél hangtalanabban, szürcsölés nélkül nyeljük le. A levest lehet a kanálnak akár hegyes, akár széles oldaláról magunkhoz venni, de az előbbi a szokásosabb, általánosabb és célszerűbb.

Ha a leves forró, nem fújuk, nem is kavargatjuk, hanem egyszerűen várunk. A levesbe vizet vagy bort önteni, avagy kenyeret aprítani nem illik.

A levesben levő galuskát, puha gombócot, zöldséget vagy hús-részeket csak kanállal aprítjuk, nem pedig késsel. Kivételt csak a szakács hibájából keményre

főtt nagyobb gombóccal tehetünk. Ezt azért tanácsos villával és késsel aprítani, nehogy a kanállal nyomva, valamelyik szomszéd ölébe vagy ruhájára repüljön, de ha a különben kemény gombóc elég kicsi, egészen is szánkba vehetjük.

Nem illik a levesestányérból az utolsó csepp kiürítését is erőszakolni, a tányért a kanállal karcolgatni, a kanalat lenyalni és a tányért oldalra fordítani, legkevésbé a fölemelt tányérból a maradék-levest szánkba önteni.

Ha a levest nem tálból kínálják, hanem azt csészében tálalják, ez esetben a fogyasztásához rendszeren *nem* használunk kanalat, hanem a levest közvetlenül a csészéből isszuk. De ilyenkor az első hörpintésnél óvatosak legyünk, nehogy az esetleg még forró lé megégesse szánkat.

A leves elfogyasztása után a házigazda jelzésére a felszolgáló az étkezők jobboldala felől elviszi a használt tányérokat a leves-kanalakkal együtt; utóbbiakat minél hangtalanabban, mindannyiszor a legfelsőbb tányérra téve. Sok szerzetesházban az étkezők (pl. noviciusok, laikus testvérek) maguk továbbítják a megüresedett tányérokat. Ez is minél hangtalanabban történjék, hogy a lelkiolvasmányt ne zavarja.

A *húsételt* némely országban (házánkban is) már feldarabolva és szeletekre vagy adagokra osztva tálalják. Más országokban a húsételeket a házigazda, a tészta-neműeket a háziasszony, a papi házban mindkettőt a házigazda, magán az étkező asztalon darabolja fel és osztja szét. Utóbbi esetben a daraboló jól tanulja meg a felszeletelést és adagolást, hogy ezt ne csak ügyesen, hanem tisztán és ízlésesen is végezhesse, a világért sem nyúlva kezével az ételhez.

Ahol azonban (mint nálunk is) nem a házigazda a kiosztó, minden étkező maga veszi ki a részét a közös tálból.

Ha az ételeket rangsor, illetve ülőrend szerint hordják körül kínálásra, vegyünk ki a tálból a nélkül, hogy szomszédunknak felkínálnók az elsőbbséget; ő úgysem

fogadná el és ezzel csak szükségtelenül feltartanók a személyzetet. Ellenben, ha az ételt nem a felszolgáló hordja körül, hanem a tálat az étkezők maguk adják kézről-kézre, ez esetben a rangban vagy korban jóval fölöttünk állónak (vagy hölgynek) felajánlhatjuk az elsőbbséget. E művelet közben óvakodjunk ujjunkat az ételbe mártani vagy a tálat egészen a peremén megragadni, mert könnyen összetörhet és a tartalma az abroszra vagy a szomszédok ruhájára, illetve a padlóra hullhat. Ha ez a kellemetlenség mégis megtörténne velünk, alázatos s udvarias módon kérjünk bocsánatot.

Általában a tál átvételénél és átadásánál nagyon ügyeljünk, hogy ne ömöljék semmi az abroszra vagy a szomszéd, illetve a magunk ruhájára.

Boldogult édesatyám szokta mondani: „Ha lakodalomra vagy bankettre hívnak, ne a legjobb ruhádat öltsd magadra.” T. i. ilyen alkalmakkor legkönnyebben megtörténik, hogy a kisegítő vagy a gyakorlatlan felszolgáló ránk önti a pecsenyés tál levét vagy „hasonló veszedelmet”.

Nem illik már messziről szemügyre venni, hogy mit hoznak be a tálban. Még kevésbé illik, sőt csúnya önzés jele, ha valaki a tálban össze-visszakeresgél és akár az evőeszközzel, akár a szemével turkál az adagok között és percekig gondolkodik, hogy melyik a neki való nagyobb, jobb, ízletesebb vagy kedvezőbb falat. Ha a tálat elének hozzák, a kezünk ügyébe eső adagot vegyük ki. Amely szeletet egyszer már érintett a kezünkben levő villa, azt okvetlenül ki is kell vennünk, ezt visszahelyezni nem illik és annyit jelentene, hogy ez a szelet számomra rossz, majd jó lesz a szomszédoknak.

A tálból az ételeket az ottrlevő vagy e célra külön szerelt evőeszközzel emeljük tányérunkra. A húst villával (esetleg a tálban levő kanál segítségével), körzetes kanállal, a mártást a mártáskanállal (alakban különbözik a rendes kanáltól), a főzeléket vagy salátát a hozzá való ezüst-, csont- vagy favillával s kanállal helyezzük tányérunkra.

Csak annyit szabad minden fogásból a tányérunkra emelni, amennyiről feltesszük, hogy azt el is tudjuk fogyasztani. Abból, amit a tányérunkba raktunk, soha nem tehetünk vissza semmit a tálba.

A közös tál evőeszközeit ne felejtsük a tányérunkon, hanem azokat helyezzük vissza a tálba vagy a tálát tartó tálcára, mégpedig úgy, hogy azok egyrészt ne essenek le, másrészt, hogy azokat a legközelebbi vevő legkönnyebben elérje.

Húsevés közben a villát a bal-, a kést jobbkezünkben tartjuk.

Jegyezzük meg jól azt az étkezési főszabályt, hogy a kést soha, semmiféle étellel kapcsolatban és semmiféle körülmények között sem szabad a szánkhoz emelni vagy a szánkba dugni. Minden ételt kizáróan csak villával vagy kanállal szabad szánkba emelni. A kés csupán csak arra szolgálhat, hogy az ételt széjjelvágja vagy a villára segítse.

A kést és villát a nyelének közepén vagy felső végén fogjuk meg. Nem illik egyiket sem az alsó résznél (pengéhez vagy villahegyekhez közel) megfogni. Az evőeszközt könnyedén kell fogni és nem „megragadni”, „átmarkolni” vagy görcsösen összeszorítani.

A kézfej legyen a kés és villa felett, nem pedig alatta. A jobbkez mutató ujjá a kés felső szegélyén, a balkéz mutató ujjá pedig a villa lapos részén nyugodjék. A kis ujjnak félretartása csúnya szokás. Nem illik a villát egész a nyeléig szánkba dugni. Ugyancsak nem illik nyelvünk kinyújtása, mintha üdvözölni akarná az újabb falatot.

Nem szabad a tányérban levő ételt már előre teljesen feldarabolni, hanem csak azt a *kis* darabot metszük le, illetve daraboljuk fel a villával, amelyet éppen magunkhoz akarunk venni. A villára pedig mindig csak keveset, illetve annyit tűzdeljünk (pl. húst) vagy rakjunk (pl. rizst, főzeléket), amennyit szánk nagy nyitása nélkül könnyen magunkhoz vehetünk.

Az egyes különleges ételek fogyasztási módjáról a következő fejezetben lesz szó.

A kenyér és zsemlye és néhány más nagyon kevés ételnemű kivételével (erről a köv. fejezetben lesz szó), az ételt kézbe venni nem szabad, legkevésbé a húsételt. Minden művelt embernek úgy kell tudni kezelni a kést és villát, hogy ezekkel még a szárnyast (csibét, foglyot, békacombot stb.) is el tudja fogyasztani kezének közvetlen használata nélkül.

A csontokat tányérunk oldalán rakjuk egymásmellé, de nem a ferde peremére, nehogy az abroszra hulljanak. Sok helyen, nagyon helyesen, az apróbb csontok s szálkák részére külön, félholdalakú tányérkát használnak, amelyekbe a csontokat vagy halmaradványokat átrakjuk, nem kézzel, hanem evőeszközzel. Nehogy e művelet közben a csontok az abroszra hulljanak, a csonttányérkát egészen közel visszük tányérunkhoz. Ezért is van a csonttányérnak félholdalakja, hogy tányérunkhoz símuljon.

A hús mellékleteit, pl. rizst, burgonyát, tarhonyát, főzeléket stb. mindig villával esszük, sohasem késsel vagy kanállal. A késsel — amint már említettük — az ételt csak a villára segítjük.

A tányérban levő maradékot nem kell az utolsó szemig erőlködve összeszedni és ezzel szinte az éhezőt és ki nem elégítettet adni.

A mártásból csak annyit merítsünk a tányérunkba, amennyi a hús ízesítésére szükséges, nem pedig, hogy tányérunk tavacskához hasonlítson. A mártástartóból nem öntjük a mártást tányérunkba, hanem belekanalazzuk. A kenyérnek a mártásba merítése nem illem-szerű, mégkevésbé a tányérnak kenyérrel való „kitisztítása”.

A kenyeret (zsemlyét) — amint már a reggelinél is megemlítettük — sohasem harapjuk, nem is metszük, hanem ujjainkkal daraboljuk, mégpedig lehetőleg a tányér fölött, nehogy vele az abroszra szemeteljünk. A kenyér-evéskor ne különködjünk, pl. hogy vagy csak a belét vágjuk ki és a héját az asztalon hagyjuk vagy fordítva. Galacsint se készítsünk belőle. Ha a terítékhez adott kenyérünk elfogyott, várunk, míg a

felszolgáló alkalmazott elhalad mellettünk és akkor csendes hangon vagy alkalmas jellel kérünk tőle újabb darabot.

Bár szokás az asztalra *sót, paprikát, borsot* és (tésztahoz) porcukrot helyezni; mégis, ha nem okvetlenül szükséges, ne akarjuk velük „megjavítani” az ételt. De ha már megtesszük, a só vagy egyéb fűszert sohasem szabad kézzel vagy azzal az evőeszközzel kivennünk, amelyet már használtunk. Ezért a házigazda kötelessége, hogy a só vagy fűszer mellé kis csont (vagy ezüst) kanalacskát helyezzen. Csakis abban az esetben, ha a só- vagy fűszertartályban nincs megfelelő eszköz és a tartalmára okvetlenül szükségünk van, szabad belőle saját *tiszta* késünk hegyével venni.

A legtöbb *tésztát* villával esszük, késsel csak kivételesen akkor, ha a tészta keménysége vagy egyéb minősége azt okvetlenül megkövetelné.

A *gyümölcs* evési módjáról a következő fejezetben lesz szó! A gyümölcstálalás előtt néha szokás langyos vízzel töltött ujjmosó üvegedényt rakni elénk tányérban, alája pedig papírszalvétát. Óvatosság! Ez a víz nem inni vagy szájmosásra való, hanem a gyümölcsfogyasztás *után* az ujjak lemosására szolgál. Azért teszik elénk, a rendes tányér helyére, hogy meg ne feledkezzünk a használatáról és a gyümölcstől nedves ujjainkat ne az asztalkendőbe töröljük. Ellenben amint a felszolgáló az ujjmosót elénk rakta, azt mi azonnal előbbre vagy oldalra helyezzük, hogy az utána következő rendes tányérnak helyet adjunk. Néha az ujjmosó tányérkát a rendes gyümölcsöstányérra helyezik vagy ezzel együtt teszik az asztalra. Ez esetben is az ujjmosót mi magunk azonnal leemeljük a rendes tányérról és eléje vagy oldalt helyezzük el. A gyümölcs elfogyasztása után ujjainkat megmossuk az ujjmosó tányérkában és a mellé helyezett *papír*-szalvétával töröljük szárazra, nem pedig a rendes szalvétába vagy — Isten őrizz! — az abroszba, mert a gyümölcs eltávolíthatatlan foltot hagy maga után. Ujjaink lemosása történetik — diszkrétén!

Néhány szó a *fogvájóról* (fogpiszkáló). Fehérsztalnál lehetőleg ne használjunk fogvájót. Némely országban, pl. Angliában, a fogvájó használata illetlenség számba megy. Nálunk ezideig még szokásban van. De ha használjuk is, semmikép se kövessük azt a régi, ma már teljesen divatjától multá helytelen szokást, hogy míg jobbkezünkkel a fogunkat tisztogattuk, addig a balkézszel elfödttük jobbunkat. Ezzel csak még feltűnőbbé tesszük a műveletet, holott a fogvájó használatánál is szabály, hogy ez feltűnés nélkül történjék.

Bár, mint említettük, a fogvájó használata lassankint kezd kiszorulni, mégis nyugodtan használhatjuk akkor, ha a házigazda tányérunk mellé vagy mögé az asztalra helyezte. Előkelőbb helyeken nem fából faragott, hanem selyempapírba burkolt tollfogvájót tesznek az asztalra. Ilyet minden jobb háztartási üzletben kaphatunk.

A fogvájót nem illik minden fogás, hanem csak az utolsó fogás után, rövid időre használni. Nem illik a fogvájót kezünkben tartva beszélgetni vagy gesztikulálni.

A fogvájó használata közben a száj zárva marad és a fogvájóval csak az ajkak keskeny résén át érinthetjük fogunkat.

Nagy illetlenség fogvájóval a fülünket piszkálni, a használt fogvájót az abroszba vagy szalvétába törölni, vagy gyufát használni fogvájó gyanánt. Arról pedig szó se essék, hogy valaki a villa hegyével pótolja a fogvájót.

•

Ami étkezés közben az *ital* fogyasztását illeti, a következőket tartsuk szem előtt:

a) A fiatalabbak addig ne kezdjék az ivást, míg az asztalfőn ülő vagy a magasabb vendég meg nem ízlelte az italt. Előbb csupán vizet ihatunk.

A fiatalabb sem meg nem kezdheti a szeszes ital élvezetét, sem erre fel nem szólíthatja az idősebbet.

b) Egy-egy ürítésre csak keveset igyunk, lassan

és hangtalanul. Úriember kortyonkint iszik és a *teli* poharat soha egyszerre nem hörpinti le fenékgig.

c) Se a mi poharunkat, se a másikat ne töltsük színültig.

d) Mielőtt másoknak újonnan megkezdett üveg-ből töltenénk, előbb egy kevéskét a mi poharunkba öntsünk, nehogy a vendég kapja az esetleges parafadugó-darabkákat.

e) Nem illik alkoholos italt kérni az asztal tulajdonosától vagy a felszolgálótól, ha nem kínálnak meg vele, vagy nem töltenek poharunkba.

f) Minden ital, de főképen a vörös bor töltésénél, vagy a bowle (melegített és fűszerezett, gyümölcscsel főtt szeszes ital) kikanalazásánál ügyelnünk kell arra, hogy egy csepp se folyjék az abroszra, és hogy az üveg vagy tál ne kerüljön nedves talppal az asztalra, mert ez a tulajdonosnak kárt és bosszúságot okoz.

Az „egészségre ivás” és koccintás szabályai:

a) Illetlen, már divatját múlt és csak nagyon alacsony műveltségű egyéneknek szokás, hogy ha valakinek (legyen az bár házigazda vagy az asztalelnök) kedve támad az ivásra, a többit is felszólítja rá („animálja”). Mindenki akkor igyék, amikor kedve tartja, ízlése kívánja vagy szomja követeli. A házigazda, illetve a meghívó csupán a vendégét (vendégeit) üdvözölheti, illetve kívánhat neki egészséget és ez alkalommal provokálhatja az ivást. Ugyancsak csupán a házigazda vagy az asztalelnök kezdeményezheti az első koccintást.

b) Különbséget kell tennünk az „egészségre ivás” és a koccintás között. T. i. az „egészségre ivás”, vagyis a fehér-asztalnál szokásos üdvözlő köszöntés az egész világon ismert és használatos, ellenben a koccintás a legtöbb országban ismeretlen. Ezért e kettőt külön kell választanunk.

c) A koccintás nélkül történő „egészségre ivás” szertartása a következő (amelynek előírásos alakjára számos országban nagy súlyt fektetnek): A borral vagy pezsgővel telt poharat arcunk magasságáig emeljük, miközben felső testünket alig észrevehetően a meg-

tisztelendő felé hajtjuk, poharunkat kissé feléje emelve, egy pillanatra a szemébe nézünk, és közben vagy semmit sem szólunk, vagy csupán ennyit: „Kedves egészségére!” Utána egy kortyot magunkhoz véve, újra az illető felé nézünk és kissé meghajolva felemeljük a poharunkat.

Ha távolabb ülő személyt akarunk így üdvözölni, vagy az illetőnek ebbeli üdvözlését viszonzni, akkor az illetőhöz küldjük a felszolgáló szolgát (inast) azzal az utasítással, „jelentse X. úrnak, hogy szeretnénk poharunkat emelni az ő egészségére”, vagy egyszerűen: „bátorkodnánk az ő egészségére inni”.

d) A koccintásnál a poharak felső szélét magasságban könnyedén összeütjük, *miközben egymás szemébe nézünk* és utána egy kortyot iszunk.

e) Felköszöntők, toastok után illik a poharunkból inni, vagy a pohárnak ajkunkhoz emelésével csak színelni az ivást. Az már a mult század egyes mulatós társaságának babonája volt, hogy ha valakinek egészségére ittak, a poharat fenékiig kellett kiüríteni. Ma ez az ú. n. „exezés” csak éretlen kamaszoknál tapasztalható. Sajnos, néha hangulatos társaságban még ma is annyiszor isznak egymás *egészségére*, hogy végre mindannyian *rosszul lesznek*.

Az ú. n. „Szent János-áldás” címén a búcsúzás alkalmával a pohár újratelítése és kiürítése már szintén kiment a divatból.

A pezsgőről később lesz szó.

f) Sörrel sohasem koccintunk, sem valakinek egészségére nem iszunk, legfeljebb kissé (arasznyira) felemeljük a söröspoharat és egymásra tekintve, újra letesszük és utána mindjárt iszunk.

*

A feketekávé felszolgálásánál szokás az asztalra tejet is állítani, mert vannak, akik ezzel keverve szeretik a fekete italt („kapuciner”). A feketekávénak konyakkal, rummal, whiskyvel való keverését, vagy tejszín-

habbal való felöntését hagyjuk ingyenc szájú világiak számára.

A feketekávés csésze mellé tett kiskanállal szabad a cukor feloldását siettetni, de egyébként ne hagyjuk a kanalat a csészében, mert rendesen a csészében maradt kanál miatt dül ki a tartalma az abroszra.

*

Az étkezés végeztével az asztalkendővel könnyedén megtörölhetjük a szánkat, de soha az arcunkat, vagy izzadó fejünket.

Idegen helyen az asztalkendőt nem hajtjuk össze egészen, hanem csak felületesen, kisebb alakúra hajtva helyezzük az asztalra, mert nem szabad feltennünk, hogy a házigazda a szalvétát mosás előtt még másvalaki elé rakja. Ellenben otthon, szerzházakban, intézetekben az asztalkendőt mindenki teljesen összehajtva, a saját részére megjelölt gyűrűbe, vagy tasakba szokta helyezni.

*

Az étkezőasztaltól csak az asztalfőn ülőnek felkelte és az asztali hálaima után szabad felkelni vagy távozni. Ha az idő előtti felkelést vagy távozást valamely fontos ok mégis megkövetelné, az asztalelnöktől (teljesen egyenrangúak társaságában az asztaltársaktól) engedélyt kell kérni.

A távozó a szoba elhagyása előtt, előbb az asztalelnök előtt, majd fejének félkörmozdulatával a többiek előtt illendően fejet hajt.

Hogy mikor megengedett az ú. n. „láthatatlan”, vagyis észre nem vehető (házánkban „hollandi”-nak mondott) távozás, arról egy másik fejezetben lesz szó.

Az általános asztalbontás után, az asztalelnök az egész asztal előtt, a többiek pedig előbb az asztalelnök, majd egymás előtt némán meghajolnak.

Házánkban szokás ebéd vagy vacsora után, egymásnak kézszorítással kapcsolatban „kedves egészséget”, vagy papi s szerzetesi asztalnál „proficiát”-ot kívánni. Ez a szokás fenntartható. (Németország egyes

vidékein „Mahlzeit“ szóval búcsúznak az asztaltársak a fehér-asztaltól, de kézszorítás nélkül.)

*

Az uzsonnának a fogyasztása a reggeliéhez, a vacsoráé az ebédéhez hasonló. Csak azt a különbséget említem még meg, hogy ebédhez és vacsorához fehér abroszt terítünk, reggelihez és uzsonnához akár fehéret, akár tarkát, de az asztalkendőnek e tekintetben egyeznie kell az abrosszal.

19. Fejezet

Még néhány általános étkezési szabály

Míg a legmagasabb rangú az asztalhoz le nem ült, a terítékes asztalnál senki sem foglalhat helyet.

Az asztalnál való helyes ülés módja: felső testünk ne érintse az asztalt, hanem tőle kb. tenyérnyire távol legyen. Ne könyököljünk az asztallapra. Kezünk feje, csuklója vagy alsókarunk fele könnyedén és természetesen az asztal szélén pihenhet. Ne terpeszkedjünk, ne nyújtózkodjunk, ne ásítazzunk!

Ebéd közben ügyeljünk arra, hogy a székkal ne okozzunk zajt. Ülünk rajta csendesen és nyugodtan, ne húzzuk majd előre, majd hátra.

Ha — vendégérkezéskor, toast alkalmával vagy bármely más okból — étkezés közben fel kell kelnünk, a szék mozgatása minél kisebb zajjal történjék.

Szemünket ne meresszük állandóan az ételes tálra!

Az asztalra helyezett gyümölcsből és édességekből nem illik előbb enni s torkoskodni, míg erre sor nem kerül.

Kétszernél többször lehetőleg ne vegyünk egy-egy fogásból, mégha meg is kínálnak vele.

Viszont, ha egy-egy ételt nem szeretünk, vagy tilos ennünk, hagyjuk a felszolgálót megjegyzés, vagy magyarázás nélkül tovább menni. A pusztá „köszö-

nöm" összekötve szerény, alig észrevehető visszautasító mozdulattal elégséges. Viszont, ne törjünk ki örömbé és ne áradozzunk, ha kedvelt ételünket hozzák.

Olyan ritkább, vagy értékesebb ételekből vagy italokból, amelyekből kisebb mennyiséget tálalnak, szerényen vegyünk, hogy arányosan másoknak is jusson.

A felszolgálót ki kell tanítani, hogy az evőeszközt csak a nyelének felső részén szabad megfogni. Hasonlóképen, ha mi nyújtunk valakinek evőeszközt.

Az evőeszköz törölgetése a fehér-asztalnál — ha az asztalterítő alatt dugva tesszük is — sértés a házigazdára. Ha véletlenül mégis szükség volna rá és nem volna módunkban a felszolgálótól új evőeszközt kérni, a piszkot észrevétlenül távolítsuk el, mégpedig ne az asztalkendővel, hanem darabka kenyérrel, amelyet azután vagy a tányér szélére, vagy egyelőre a tányér pereme alá helyezünk és étkezés után a tányérra.

Az ételeket a tálból ki kell emelni, nem pedig kitornálni.

A forró ételt ne fújjuk, hanem várjuk, míg kihűl.

Ügyeljünk arra, hogy a saját evőeszközünket sohasse cseréljük fel a közös tálban levőkkel!

Az evőeszközt közelítsük a szánkhoz és nem fordítva.

A szájba akaratlanul jutott csontszilánkokat vagy a gyümölcsmagot nem kézzel, hanem a villa vagy kanál segítségével kell a tányér szélére helyezni.

Az evőeszközzel játszani, hadonászni vagy csörömpölni nem illik.

Illetlen dolog beszéd közben a kést vagy villát felfelé tartani.

Ha az evőeszközt vagy kenyeret leejtettük, vetes-sük fel a felszolgáló szolgálával és kérjünk másikat. De ha a szolga vagy nincs jelen vagy távol van, magunk emeljük fel. Hasonlókép, ha a mellettünk ülő magasabb rangú vagy a mi meghívottunk ejt le valamit.

Az evőeszközt lenyalni nem szabad.

Az ételt a tányérban összekeverni, kavarni: modortalanság.

Ha étkezés közben szánkát meg kellene törölnünk, azt soha ne a kezünkkel, hanem a *kibontott* asztalkendővel végezzük. (Az *összehajtott* asztalkendőbe se kezünket, se szánkát nem illik letörölni!)

Csak akkora falatot emeljünk a szánkhoz, hogy ezt ne kelljen túlságosan kinyitnunk.

Mint már fentebb említettük, az evőeszközt a használat után ne az abroszra, hanem a tányérra helyezzük, kivéve olyan intézetekben vagy szegényebb zárdákban, amelyekben nem szokás az evőeszközt felcserélni, amely esetben ezeket minden következő fogás előtt kenyérbéllel letisztítjuk, emezt pedig az elfogyasztott étel tányérjába rakjuk.

Oriási illetlenség az ujjunkat az egyes ételek közben vagy után lenyalni. Hasonló nagy illetlenség a fehér-asztalnál való krákogás, a zsebkendő használata nélkül való vagy feltűnő köhögés és tüsszentés. Már említettük, hogy ha a köhögés vagy tüsszentés oly gyorsan érne minket, hogy nem volna már időnk a zsebkendő kivételére, szánk, illetve orrunk elé soha a jobb, hanem mindig a *bal* tenyeret helyezzük, mert a jobbal kezét fogunk másokkal.

Ahogy nem illik az étkezést vagy valamely ételt lebírálni és ezzel mások étvágyát is rontani, éppúgy nem illik valamely étel felett gyerekesen és hangosan elcsodálkozni. Ellenben ajánlatos, illő s hálás dolog, sőt finom érzésre vall, ha időnként a házigazdának, a gondnoknak és a szakácsnak illő alakban, a helyes időpontban, röviden (néha elég egyetlen szóval is) elismerésünket nyilvánítjuk.

Ne faljunk! Ne habzsoljunk! Ne csámcsogjunk! Ne szürcsölgjünk! Ne csettintsünk! Efféle száj-, nyelv- és ajakhangok, zörejek és neszek a neveletlenség jelei.

Evés közben ne hajoljunk le mélyen a tányér fölé. Szakértők szerint ez a mohóság és érzékiség jele.

Rágás közben az ajkak csukva maradnak.

Más előtt az asztalnál átnyúlni, átkönyökölni, áthajolni nem illik. Ha szükség van valamire, ennek átnyújtására a felszolgálót, ennek hiányában a tárgyhoz

legközelebb ülő asztaltársat kell felkérnünk. Csak ha a szomszédunk nálunk sokkal idősebb vagy magasabb rangú: felkelünk és magunk hozzuk el a kívánt dolgot. Különbösen minden étkező ügyeljen, hogy két szomszédja és átellenese semmiben se szenvedjen hiányt. (Kenyér, só, ecet, olaj, cukor, víz stb.)

Elégedjünk meg a feltálatl étellel. Nem azért élünk, hogy együnk, hanem azért eszünk, hogy éljünk és ezt a célt mindig elérjük, ha néha-néha nem is a mi ízlésünk szerinti étel kerül az asztalra. Hogy is mondja az Úr Jézus, az Isten Fia? „Ha valamely városba mentek és ott befogadnak titeket, egyetek, amit elétek adnak.” (Luk. 10, 8.)

Ha már mindenképen bírálni akarjuk az ételt vagy italt, soha ne mondjuk, hogy ez vagy az „nem jó”, hanem csupán, hogy „*nekem* nem ízlik”. Mert lehet, hogy ami nincs a mi ínyünkre, azt más pompásnak és kitűnőnek tartja. Ellenben, ha nekünk ízlik valami, arra bátran mondhatjuk, hogy „ez jó”, vagy „de finom ez az étel”, mert ezzel nem rontjuk mások étvágyát.

Ha az ételben hajszalet, legyet vagy más tisztátalanságot találunk, *megjegyzés és feltűnés nélkül* távolítsuk el. Ha pedig undorodnánk a további étkezéstől, hagyjuk ott az ételt, vagy kellő alkalommal adjuk át a tányért a felszolgálónak és kérjünk másikat.

Asztalnál kezünket ne dugjuk a zsebbe. Viszont kezünkkel ne hadonázzunk, nehogy valamit felborítsunk, vagy szomszédunk ruháját érintsük. Általában kerüljünk mindent, ami asztaltársainkat bosszanthatná vagy ingerelhetné.

Újabb időben a használt tányérunkon nyelvünkkel jobbra irányítva, *egymásmellé* fektetett kés és villa azt jelenti, hogy az éppen fogyasztott ételből nem óhajtottunk többet enni, tehát a felszolgáló a tányért elveheti, illetve felválthatja. Ellenben, ha a kést és villát keresztbe rakjuk, úgyhogy a kés hegye fél-jobbra, a villa fél-balra esik, ez annyit jelent, hogy kínálás esetén még kaphatók vagyunk újabb adagra, vagy, hogy az étke-

zést csak felfüggesztettük (pl. pohárköszöntő, koccintás, zsebkendőhasználat stb. végett). Szóval ilyenkor a felszolgáló ne vigye el, illetve ne váltsa fel a tányérunkat.¹

Ha a felszolgáló kínál minket újra étellel, vagy fogadjuk el a kínálást és a vétel befejezését jelezzük halk „köszönöm”-mel, vagy mondjuk: „Köszönöm, nem kérek.” Ha pedig a házigazda, vagy ennek hozzátartozója (édesanyja, bátyja, húga stb.) kínál minket, akkor a köszönetünket hangosabban és hálás kis fejhajtással kapcsolatban fejezzük ki. Csak ne használjunk ilyenkor közhelyes, banális mentségeket, mint pl.: „Torkig vagyok”, „Már nem bírok”, vagy „Azt akarja, hogy gyomorbajos legyek?” Ha már mindenképpen meg akarjuk toldani az egyszerű „köszönöm” szót, hát mondhatunk ilyesfélét: „Már előre olyan kitűnőnek éreztem a fogást, hogy kettős adagot bátorkodtam venni.”

Terített asztalnál a zsebkész használata tilos.

Tilos az egymás fülébe sugdosás.

Szomszédunknak sohase fordítsunk hátat. Ha ez ritka esetben (pl. az asztal lefényképezésénél) elkerülhetetlen, kérjünk előzetesen bocsánatot. Távolabbi szomszédunkhoz lehetőleg ne szóljunk, de ha feltétlenül szükséges, keljünk fel és menjünk hozzá, vagy a közbeeső szomszédoktól kérjünk előzetesen bocsánatot.

Társasétkezés közben akár ujságnak, akár levélnek vagy könyvnek olvasása nemcsak nagyfokú illetlenség, hanem a társaság iránt való durva kíméletlenség és szomszédainknak tapintatlan, sértő fitymálása.

Ha sürgönynek, expressz levélnek vagy sürgős választ igénylő írásnak az elolvasása étkezés közben elkerülhetetlen volna, az asztaltól vagy legalább is szomszédainktól előzetesen okvetlenül bocsánatot kell kérnünk.

¹ Az evőeszköz különféle felfektetésének említett értelme gyakorlati okon alapul. T. i. a felszolgáló az egymasmellé rakott evőeszközt könnyen és gyorsan fel tudja szedni tányérunkról, míg ha azokat keresztbe raktuk, elvevésük hosszabb időt igényel.

A fehér-asztalnál való magánolvasás tilalma nemcsak a magánházakra, hanem az összes szerzetesházakra és intézetekre is vonatkozik. Csupán a közös, szent lelkiolvasmány kivétel e tekintetben. Illetve még egy kivétel van, amikor *szerzetházban* étkezés közben is megengedhető a magánolvasás. Néhány szerzetesrend szabálya t. i. csak az étteremben és az ú. n. rekreációs szobában engedi meg az olvasást. De megtörténhetik, hogy a rekreációs szobát nem használhatja valaki, viszont ebéd után rögtön távoznia kell, ilyenkor — ismétlem kivételesen — ebéd közben is olvashat a szerzetes. De még ezzel a kivétellel sem élhet, ha az asztalnál — vendég van jelen.

Ha az asztalon valami kárt tettünk (pl. felborítottuk a poharat, paprikatartót, boros poharat stb.), eljárásunk attól függ, hogy azt csak közvetlen szomszédaink vették-e észre, vagy az egész asztal. Előbbi esetben halkan, csupán szomszédainktól, utóbbi esetben a kárvallott házigazdától kérünk bocsánatot.

Nem illik kutyának vagy macskának az étkező szobában enni adni, még kevésbé közvetlenül az asztalról vagy a másik használta tányérról.

Étkezés közben jelentkező küldöncöket, levélhordókat, üzenetvivőket és hivatalos feleket csak az étkező szobán kívül fogadunk.

Étkezés közben bizalmasabb jellegű vagy kényesebb tárgyú közlések és beszélgetések idejére a felszolgáló személyzetet kiküldjük. Általában kerülni kell az olyan beszédanyagokat, amelyek a felszolgáló személyzetet megbotránkoztatnának.

Étkezés közben a hangoskodás, a feltűnő taglejtés, az egész asztalon való átkiabálás vagy megszólítás neveletlenségre mutat.

Nem illik a fehér asztalnál oly tárgyakat megpendíteni, amelyek alkalmasak arra, hogy a társaság békéjét megzavarhatnák vagy veszélyeztethetnék. Éppígy illetlenség ingerültebb hangnemet használni, a társaságot hangos kacajrohammal s hasonlókkal zavarni.

A gazda (gondnok, előjáró) gondoskodik, hogy

az összes étkezők a kosztal mind a mennyiség, mind a minőség és főképp a változatosság tekintetében teljesen meg lehessenek elégedve.

Utolsó tanácsunk: ha egyedül étkezünk is, teljesen a fönti és alább említett illemszabályok szerint viselkedjünk. A szokás hatalma t. i. oly nagy s erős, hogy ha otthon vétünk az illemszabályok ellen és szabadjára engedjük magunkat: a társas étkezésnél, a beszéd és csevegés szórakozásai között csakhamar és akaratlanul is eláruljuk járatlanságunkat akár azzal, hogy valamely illemszabályt megszegünk, akár azzal, hogy a szabályt követjük ugyan, de a gyakorlatlanság nehézségével, esetlenségével, ügyetlenségével, szegletességével vagy félszegségével.

20. Fejezet

Néhány különleges étel s ital fogyasztási módja

1. *Előételeket* villával, kés használata nélkül fogyasztunk és legtöbbjét kenyér nélkül is. Csak néhány kevés előétel-fajta van, amelyet ennek természete miatt kiskanállal is fogyaszthatunk.

2. *Spárga*. Háromféle fogyasztási módja van. Az egyik (legújabb): késsel levágjuk és feldaraboljuk a spárga puha, megehető részeit és ezeket villával emeljük a szánkhoz. A másik mód: két villával esszük olyformán, hogy az egyik villát a kemény rész közepébe szúrjuk, a másik villával pedig a puha részt támasztjuk alá. A harmadik (rég) mód: félkézzel megfogjuk a spárga kemény végét, villával pedig alátámasztjuk a puha részt. E harmadik mód esetén a konyhában a spárga kemény részére pergament-ujjat szoktak húzni, hogy ne legyünk kénytelenek kezünkkel a vajas vagy tejszerű ételt megfogni.

3. A *karfiolt* (kelvirág), *articsókát* és *csigát* csak villával fogyasztjuk.

4. *Tormás virsli.* Attól függ, hogy ebéd közben előétel gyanánt találják-e, avagy zsúrasztalon. Előbbi esetben késsel vágjuk és villával esszük. Utóbbi esetben (és valahányszor a virslit állva fogyasztjuk) csupán kezünkkel esszük, minden evőeszköz nélkül.

5. *Hal.* Főszabályként jegyezzük meg, hogy *hal-hoz soha „rendes“ kést ne vegyünk kezünkbe.* A hal fogyasztásánál a jobbkezben mindig villa van. A balkezben pedig vagy egy második villa, vagy pedig az ú. n. „halkés“. Ez abban különbözik a rendes késtől, hogy életlen pengéjének felső oldala domború és kiállítása díszesebb. Ha a halfogáshoz a házigazda sem halkést, sem második villát nem adna (a halevés régi módja!) a jobbkezünkbe a villát vesszük, balkezünkbe pedig kis darab kenyeret és ezzel pótoljuk a második villát.

Megismételjük: hal-evéshez vagy két villát vagy hal-kést és villát, vagy ezek hiányában villát és falat kenyeret használunk, de soha-soha rendes étkező kést!

A szardiniához és szardellához elég egy villa, legfeljebb használhatunk még támogatásul egy falat kenyeret.

Az úgynevezett ajóka- vagy szardella-gyűrűt hozzávaló miniatűr villával esszük, ennek hiányában az egyes gyűrűket hazánkban fogvájóra is szokták tűzni, bár helyesebb inkább rendes vagy gyümölcs-villát használni.

A szánkba jutott halszálkát ugyancsak a szájhoz (de nem a szájba!) emelt villa segítségével helyezzük tányérunk szélére.

6. *Jég és aszpi.* A halat, rákot, sonkát és sok más hideg ételt néha aszpikkal vagy jégdarabokkal körítik. (Aszpi savanykás húskocsonya.)

Aszpikból mi is vehetünk a tányérunkba egy keveset, de *soha a jégből!*

7. *Citrom.* Húsokhoz és halakhoz gyakran találunk citromszeleteket. A tányérunkon levő citromszeletet a hús- vagy halszeletre rakjuk és a villánkkal a levét rányomjuk.

8. *Saláta.* A salátát villával esszük. Ha azonban a fejessaláta nagy gerezdben jut a tányérunkba, azt előbb késsel széjjelmetszük.

9. *Makaróni.* A makaróni-evés a parmezán sajt bőséges ráhintésével kezdődik. Azután villával és leve-seskanállal jól összeforgatjuk. E művelet után bal-kezünkbe vesszük a kanalat, jobbunkba a villát. Utóbbi-val beleszúrunk a tészta közepébe, és a felmarkolt mennyiségből a kanálba egyetlen pörgetéssel annyit gombolyítunk fel, amennyi ráfér.

A makarónit nem szokás, sőt Olaszországban nem is illik felvagdosni vagy összetörni.

Az ú. n. „al sügo” vagy hasonló makarónis ételek-ben levő húsdarabokat csak villával esszük.

10. *Pástétomot* villával esszük. Ha pedig olyan puha, hogy kenyérre kenhető, úgy fogyasztjuk, mint a vajas kenyeret. Lásd alább.

11. *Tészták.* a) Az egy-két harapásnyi nagyságú apró, hideg süteményeket (pl. pogácsát), valamint a kekszet kézzel ehetjük. b) Az összes többi tésztát kés nélkül csak villával esszük, kést csupán akkor hasz-nálhatunk az eldaraboláshoz, ha a tészta oly kemény (pl. pirított), hogy a villával nem győzzük a darabolást.

12. *Fánk.* Ebédnél és vacsoránál a fánkot késsel és villával vagy még helyesebben két villával esszük, zsúrasztalról azonban pusztá kézzel.

13. *Tengeri vagy kukorica.* Azelőtt a tengerit nem szolgálták fel előkelő helyeken mint emberi ételt, kül-földön ma is többé-kevésbbé ismeretlen, de nálunk néhány év óta már szalonképes lett. Előkelő helyeken a tengerinek mindkét végére már a konyhában két „tengeri-villát” szúrnak. Ez a tengeri-villa apró kis villa, amelynek kb. félujjnyi hosszúságú, ceruza vastag-ságú nyele és kb. 6—8 közt alkotó hegye van, ame-lyet a tengeri csutkájába szúrnak. (Kapható minden háztartási üzletben.) A feltálat tengerit azután mind-két kezünkkel a két tengeri-villánál megfogva, közvet-lenül fogunkkal esszük.

A tengeri-villa használata előtt az előkelők úgy

is ették a tengerit, hogy balkezükkel fogták a tengerit és a jobbkezükben tartott villával kikaparták az egyes szemeket. A tengeri-fogyasztásnak ez a módja már kiment a divatból.

14. Gyümölcs. a) Almát és körtét villával és késsel esszük olyformán, hogy a villát beledöfjük a gyümölcsbe, a késsel ketté, majd mindenegyes felet ismét kettévágunk. Mindenegyes darabba újra beleszúrva villánkat, a késsel meghámozzuk és a villával a szánkhoz emeljük. Almához és körtéhez gyümölcs-evőeszközt mellékelnek, amely kisebb a rendes evőeszköznél.

Ha azonban a házigazda a gyümölcshez nem mellékel gyümölcs-evőeszközt, akkor villa nélkül csak késsel aprítjuk fel az almát és az egyes gerezdeket két ujjunkkal (nem késsel!) szánkba dugjuk. Nem illik az egész almát vagy körtét egyszerre lehámozni, hanem mindig csak egy-egy gerezdet.

b) Őszi barackot mindig késsel és villával esszük, a kajszin barackot csak ujjunk segítségével.

c) Szilvát, cseresznyét ujjunkkal, a szánkban maradt magját pedig villára vagy kis kanálra téve helyezzük tányérunkra. (Csak ha nem mellékeltek villát vagy kanálkát, ejthetjük a magot közvetlenül a tányérba. De ilyenkor félkörbe hajtott tenyerünkkel elfedjük szánkát.)

d) Szőlőt ujjunk segítségével esszük.

e) Epret, málnát, ribizkét kanállal esszük.

f) Narancsot és mandarint kétféleképp ehetünk. A megszokott mód: késünkkel a héját felülről lefelé gerezdek szerint megmetszük, azután — lehetőleg a kés segítségével — meghámozzuk, végül az egyes gerezdeket egyenkint megesszük. Sok házban a narancsot már meghámozva és gerezdekre osztva tálalják.

A narancs s főképp mandarin másik fajta fogyasztása előkelőbb formájú, de ügyességet és gyakorlatot követel és könnyen hámozható gyümölcsöt tételez fel. Ez a mód abban áll, hogy a mandarin héját közepén, „a gömbegyenlítő táján” késsel megmetszük, azután

ugyancsak a késsel ügyesen úgy feszítjük, illetve hámozzuk le a héját, hogy egészben maradjon és így két teljes félgömböt alkosson. E két félgömb egyike szolgál a gyümölcs-bél kis tányérjául, a másik üres félgömbbe pedig beleengedjük a szánkban maradt magvakat.

g) Grapefruit (citroncs). Ezt a közepén kettévágjuk. A lemetszett félgömböt megcukrozzuk s kis kanállal kanalazzuk ki a levét. Külföldön előbb kis hézagot vájnak ki és abban whiskyt, konyakot vagy más szeszt öntenek és ezzel vegyítve eszik — többnyire étkezés előtt, étvágygerjesztőnek (apéritív).

h) Befőttet (kompót) kiskanállal esszük, a magvát úgy kezeljük, mint a c) pontban jeleztük.

15. *Sajt*: a kemény sajthoz éppúgy kést és villát használunk, mint a húshoz. Lágy sajtot késsel apró kenyérdarabra kenve, ujjunkkal szánkhoz emeljük.

16. *Vajat* nem szokás az egész kenyérszeletre egyszerre kenni, hanem egy-egy falatra szánt kenyérdarabra mindannyiszor rákenjük a kis vaját és úgy esszük. Ez alkalommal óvok mindenkit amaz illetlen, káros és csúnya szokástól, hogy a vajaskenyeret magán az abroszon késsel felmetélik. Vajaskenyér-evésnél minden művelet a tányér fölött történik.

17. *A fagylaltot és parfét* ú. n. fagylalt-kanállal, vagy ennek hiányában kávéskanállal esszük, balkezünkben tartva a fagylaltsüteményt (ostya, wafferl, piskóta, kétszersült, habcsók, stb.).

18. *A szendvics* — sandwich angol szó, voltaképp két szelet vajaskenyér közé helyezett hús- és zöldségjelzett). A szendvicset evőeszköz nélkül, kezünkkel esszük.

19. *Rák*. Rákot ma már nem adják héjában, hanem húsát kifejtve, mert kihámozása veszélyes. Hús módjára fogyasztjuk. A ki nem fejtett rák fogyasztásához vannak külön rák-evőeszközök is.

20. *A tojásos ételeket* (frit, brouillé), *pástétomokat, duzmákat* (mousse), *felfújtakat* (soufflée), *göngyölékeket* (croquette), *vagdálékokat* (hachée) csak villával fogyasztjuk.

21. A *vegyes ízelítőket* (hors d'oeuvre) és *kocsonyákat* a szerint esszük, hogy miből állnak.

22. *Osztigát* rendesen nyersen fogyasztjuk. Előbb néhány csepp citromot cseppentünk rá, majd a kagylót balkezünkkel a tányérhoz szorítva, a jobbkezünkben tartott villával lehámozzuk az osztiga testét.

23. Fínom, könnyű *puddingokat, coupe-okat, krémeket, charlotte-okat* kiskanállal fogyasztjuk.

24. A *bort* nem a rendes (víznek való), hanem az ú. n. boros, vagyis hosszúnyakú, kehely-alakú pohárból szoktuk inni. Használatánál a poharat nyakánál fogjuk meg.

25. A *bowle-t* a bowle-tálból az ottlevő kanállal poharunkba kanalazzuk és a mi kiskanalunkkal isszuk. Szabály, hogy a tálból csak a levét kanalazzuk ki, nem pedig a gyümölcsöt és hogy a bowlet soha nem isszuk közvetlenül a pohárból, hanem, mint említettük, csak kávéskanállal.

26. *Pezsgő.*¹ Bár papi és szerzetesi házban ne igen szerepeljen a pezsgő, mert ez ellenkezik állásunk megkövetelte egyszerűséggel és szerénységgel, nemkülönben könnyelműségünk és tékozlásunk hírét is költ-heti, mégis illőnek tartom, hogy mi még a pezsgő kezeléséhez is értsünk. Már csak azért is, hogy ha mégis kezelésére vagy ivására kerül a sor, ne jöjjünk zavarba és ne legyünk félszegek.

A pezsgő kezelése tehát a következő:

1. Az üveget felszolgálás előtt pezsgőhűtőben erősen lehűtjük. E végett a pezsgőhűtőbe apró jégdarabokat helyezünk és a közepébe állítjuk a pezsgő-üveget. Majd vizet öntünk a jégre. A nagyobb hideg elérése végett tanácsos a jeget jól megsózni. A jég közé állított üveget azután a két lapos tenyerünkkel jónéhányszor megforgatjuk.

2. A már eléggé lehűtött üveget kivesszük, szárazra töröljük és az étkezőbe visszük. Itt az asztalon kívül

¹ A pezsgőnek „sekt” neve az olasz „vino secco” (spanyol szárazbogyó-bor) szó megrövidítéséből származik.

először a dugózárnak kis karika-fülét előrehúzzuk és balról jobbra, majd visszafelé, de vízszintesen addig toljuk, míg a zár drótja elreped. (A karika-füleket *nem szabad felsrófolni*, vagyis körben tekerni!)

3. A drótzár eltávolítása után a szabaddá lett dugót egy ujjunkkal lenyomjuk.

4. A dugasz kihúzása előtt némelyek a palack fejét asztalkendővel beborítják. De ez nem éppen szükséges. Nos, a dugót úgy húzzuk ki, hogy a fejét hüvelyk- és mutatóujjunk közé szorítva *bal* irányban (tehát jobbról balra) *lassan* forgatjuk, míg a dugó kijön. Ha ez nehezen menne, a dugó fejét diótörő-fogóval is megforgathatjuk, de mindig *bal* irányban.

5. Ha véletlenül az üveg tartalma hirtelen akarna kiszorulni, egy kést a penge élével (nem a lapos oldalával) az üveg nyílására szorítunk. A kettéosztott hab ereje rögtön megtörik.

A pezsgő kiöntése a pohárba úgy történik, hogy a pezsgőspoharat 45°-nyira az üveg felé hajtjuk és ez utóbbinak nyílását egészen a pohár belső szélére fektetve, a folyadékot *lassan* a pohár belső *oldalára* öntjük (nem a közepére!). Csak ha a felszolgáló az asztalon levő tálcán sorban és rendben levő poharakat telíti, önthet a pohár közepébe.

6. A pezsgőhöz külön ú. n. pezsgőspoharakat használnak. A poharat soha nem szabad $\frac{2}{3}$ részen felül tölteni. Akik a szelídebb habzást kedvelik, az ú. n. pezsgőhabarót (sektquirl, mouline-t) használják.

A pezsgővel való koccintás mindig csak a kissé társunk felé fordított pezsgőspohár legfelső szélével történik.

*

Ha olyan étellel vagy itallal kínálnának minket vagy olyan újfajta evőeszközt raknának elénk, melyeknek fogyasztási vagy kezelési módját nem ismerjük, várjuk meg, míg a házigazda vagy a szomszédunk hozzáfog a fogyasztáshoz és lessük el az új stílust.

Az étkezés felügyelője

A házigazda, szerzetesházakban a gondnok (miniszter, stb.), a következő elveket törekedjék szem előtt tartani.

a) Törődjék a konyhával, érdeklődjék annak ügymenete felől. Kérje ki mások tanácsát.

b) Pontosan ellenőrizze a bevásárlást és az anyagok felhasználását.

c) Törekedjék minél nagyobb takarékosagra. Az igazi művészet nem abban nyilvánul, hogy a bőségből merítsünk, hanem hogy minél kevesebb eszközzel minél többet érjünk el.

d) Legyen tekintettel a konyha és az étkezés egészségügyi oldalára is. A betegek különös kívánságait teljesítse.

e) Követelje meg a konyhában a feltétlen tisztaságot.

f) Legyen gondja az ételek gondos elkészítésére, a kellő változatosságra, a pontosságra és az ügyes, gyors és szívélyes felszolgálásra.

g) Ne sértődjék meg, ha az asztal résztvevői kérésekkel ostromolják, tanácsokkal látják el, kifogásokat emelnek, panaszkodnak vagy bíráló megjegyzéseket tesznek. Nagyon jó fogás a gondnok részéről, ha jogos kifogás esetén, elsőnek ő emel panaszt az étel minősége ellen. Ez rendesen elhallgattatja a többbit. Pl. „Uraim! A következő fogásból ne is vegyenek: gyalázatosan rosszul sikerült.” A következmény? Az urak megkísérlik a fogyasztást és megkönnyebbülve mondják: „Nem is olyan rossz, mint mondtad, vagy ahogy gondoltam.”

h) Nagyobb asztal mellé ajánlatos panaszkönyvet tenni.¹

¹ Ajánlom a következő könyv olvasását és alapos áttanulmányozását: Tower Vilmos: „*Papi és szerzetesi diéta*, bel- és külföldi orvosok közreműködésével.” Budapest, 1938.

22. Fejezet

Az étkezőasztal szelleme

Kereszteljük meg és szenteljük meg a mi étkezésünket! Asztalunk felett állandóan lebegjen Isten dicsőítésének gondolata!

Aurelius az étkezést Isten szolgálatának nevezi, abból indulván ki, hogy testünk a Szentlélek temploma. (Kor. 3, 16. és 6, 19.) A nagy Apostol is arra oktat, hogy akár eszünk, akár iszunk, mindent Isten dicsőségére tegyünk. (Kor. 10, 31.)

Ne felejtjük el, hogy az Úr Jézus legfontosabb kijelentéseit étkezés keretében tette, első csodatettét és a legfölségesebb Szentség alapítását étkezéssel kapcsolta össze. A Szentmise és az Agape összekapcsolása az őskeresztény korban szintén ismeretes.

Ez a szellem követeli meg az asztali imát és ez a szellem vezette be a szerzetes kolostorokba, sok püspöki és a plébánosi ebédlőbe az étkezés idejére a lelkiolvasmányt. És ugyancsak ez a szellem követeli, hogy a papi és szerzetesi fehér-asztalnál fokozottabban uralkodjék a keresztény szeretet, az egyházas viselkedés, a természetes udvariasság, a finom tapintat, előkelő figyelmesség és kölcsönös előzékenység.

Hiszen a papi és szerzetesi közös étkezéssel járó társas együttlét s érintkezés az illető egyházi személyek testvéri és családi életének egyik legfontosabb tényezője is. Egyik-másik helyen (pl. nagyon elfoglalt plébánia, szigorú szerzetesrend) az étkezőasztal néha az egyetlen hely és alkalom, ahol a testvérek egymás között zavartalanul gyakorolhatják a felebaráti szeretetet és a társas érintkezés általános illemszabályait. Sőt lehet mondani, hogy minden testületben a társas, testvéri és kartársi érintkezés a fehér-asztalnál szinte a legfőbb kifejezésre jut.

Ebből következik, hogy az asztalnál mindenki törekedjék gondjait, nehézségeit az ajtón kívül hagyni

és vígan, jókedvvel, derült kedéllyel a légkört minél kellemesebbé tenni.

Mindenki necsak magára, a saját igényeire, szükségleteire és óhajaira gondoljon, hanem ügyeljen a szomszédaiéra is. Milyen gyönyörű, örökös példát adott nekünk e tekintetben a Boldogságos Szűz a kánai menyegzőn. Milyen kedvesen és őszinte egyszerűséggel hívta fel isteni Fiának figyelmét a mások érezte hiányra.

Minél magasabb az étkezők belső műveltsége és lelki gazdagsága, annál inkább háttérbe szorul az étkezés anyagi oldala, annál kevésbé esik szó a jó, kedves és kedvelt ételekről s italokról és annál ritkábbak a viták az egyéni ízlések és kívánságok miatt.

Az étkezésnél a legszebb keresztény erényeket gyakorolhatjuk: az alázatosságot (v. ö. Krisztus Urunk példabeszédét az ülőhelyek válogatásáról), a felebaráti szeretetet, a szerénységet, a mértékletességet, a lemondást, az önmegtagadást, a barátságot, a figyelmességet, az előzékenységet, a szelidséget, az önfegyelmet stb.

Az étteremben való viselkedés sokszor általános ismertetője az illető ház szellemének. Többet mondok: Csak egy órai tartózkodás valamely egyházi testület vagy szerzetesház éttermében az étkezés idején: és világos képet nyerünk az illető testület szelleméről és jelleméről. Előkelő fejmondotta: „A terített asztal minden ház legpontosabb fényképe.”

Willst eines Menschen Bildung du ermessen
Schau fleissig zu, wie er hantiert beim essen.

Hans Georg.

A fehér-asztalnál válik el, hogy ki a komoly, felsőbbrendű, fegyelmezett, figyelmes, művelt, előkelő lelkű és ki az érzéki, fegyelmeztelen, mohó természetű, falánk, testi beállítottságú, ingerei által vezetett, önző, kíméletlen ember.

Az egyházi személyek étkezésének az utolsó vacsorára emlékeztető jellegéből következik, hogy az étkező-asztalon a szent fegyelem szelleme is érvényesüljön. Ezért van minden asztalnál asztalfő, asztalelnök, szerzet-

házakban a házfőnök (perjel, rektor stb.), illetve a legmagasabb előjáró, plébániákon a plébános stb.

Az asztalelnök képviseli és viseli az étkezés ideje alatt a legfőbb tekintélyt, ő őrökdi a kifogástalan szellem és üdvös hagyomány megörzésére és az illemszabályok megtartására. Idegen vendéget neki mutatnak be és ő dönti el, hogy az illetőt hogyan mutatja be az asztal többi tagjának. Ő közli az étkezést illető rendelkezéseket, intézkedéseket és változtatásokat. A későn jövők nála mentik ki magukat, ő adja meg a jelt az asztali imára, az étkezés megkezdésére, a lelki-olvasmány befejezésére, a dohányzásra és az asztalbontásra.

•

Nemcsak az asztalelnöknek és minden előjárónak, hanem az étkezőasztal minden tagjának kötelessége, de egyben érdeke is, hogy súlyt helyezzen még a legkisebb és legjelentéktelenebbnek látszó illemszabályok pontos megtartására, mert csak így vehetjük elejét a hanyagabb, kedélyrontó, kíméletlen alaktalanságnak és az együtt járó fegyelmetlenség beszüremkedésének.

Mindannyian legyünk annak tudatában, hogy aki a terített asztal törvényeit lazítja, az már leszállítja a ház vagy szerzet színvonalát, megzavarja harmóniáját, izléstelenné teszi és megrontja a hangulatát.

23. Fejezet

Az étkezésnél kerülendő bűnök

Az étel-ital Isten ajándéka. Ezzel csak az Ő szent szándéka szerint szabad élnünk, de sohasem — visszaélnünk!

E fejezetben csak az étkezéssel való visszaélésről szolunk. Az italéval külön fejezetben foglalkozunk.

Az étkezéssel kapcsolatos *lelki* hibák és bűnök közös forrása a túlzás vagy mértéktelenség, mint Szent

Tamás mondja: „Appetitus inordinatus edendi et bibendi.” (2. 2. qu. 148. a. 1.)

Az étkezéssel kapcsolatos túlzás megnyilvánulhat:

a) *Az étel mennyiségében:* Ez az ú. n. falánkság, „Sicut in die honeste ambulemus, non in commessationibus.” (Róm. 13, 13.) A falánk ember e pontban az állat színvonala alá süllyed, amely mindig mértéket tart az evésben.

A világ a falánk emberre a hangzatosabb, kevésbé visszataszító „gourmand” nevet használja.¹ De ez nem változtat a dolog lényegén és nem enyhíti a bűnt.

b) *Az evés módjában.* Ez a mohóság, rendszerint az érzékes ember jellemzője. „A mohón étkező rendszerint nemi téren is mohó.” (Foerster F. V.) „Ne légy mohó semilyen lakomán, és ne vesd magad bármely étel után.” (Jézus, Sirák fia 37, 32.)

Sokan nem tudják, hogy a székrekedésnek is egyik gyakori főoka a falánkság és mohóság, vagyis a sok és gyors evés. Egyik-másik ember oly mohón lapátolja az ételt szájába, mintha attól félne, hogy mások elharácsolják előle az ételt. Nekünk az étkezésben türelmet, józanságot és méltóságot kell tanúsítani s ezért együnk lassan, uralkodva az inycsiklandozáson s ösztönön.

c) *Az időben.* A rendes étkezési időn felül való evés, ha ez semmiképp sem indokolt, szintén mértéktelenség. A naponta 3-szor való étkezés (reggel, délből, este) teljesen elégséges. Sőt manapság némely orvos csak a kétszeri étkezést ajánlja.

d) *Az étel mineműségében.* A drága, a különleges ételek kívánása, a „lukulluszi lakomák” után való áhítozás, nem komoly és még kevésbé paphoz s szerzeteshez illő.

e) *Az elkészítés módjában.* Ez az ingyenség. Az

¹ A „gourmand” szót néha, de teljesen hibásan, az ingyencre (Feinschmecker) értik, pedig erre a francia a gourmet szót használja.

ínyenc, az ú. n. gourmet, a túlzott művészettel készített és az ú. n. „pikáns” ételeket hajszolja.

*

A jó Isten azért teremtette a sok ízes, zamatos, édes, szagos ételt, hogy könnyűvé, sőt élvezetessé tegye mindennapi táplálékunkat. Szabad tehát és megengedett „*cum voluptate*” ennünk s innunk, de a morális tiltja, hogy „*ob solam voluptatem*” együnk vagy igyunk. (S. August. Contra Julian. d. IV. c. 14. n. 6—7. S. Gregorus del. 35. Moral. c. 20. n. 49.)

*

Az étkezésről szóló részt nem fejezhetem be méltóbban, mint Loyolai Szent Ignác következő tanácsával: „Mikor valaki eszik, gondolja el, mintha látná, hogyan étkezik Krisztus Urunk apostolaival, miképen iszik, hogyan néz körül és hogyan beszél, igyekezzék tehát Őt követni, úgyhogy az értelme főképen Urunk szemléletében foglalatoskodjék és kevésbbé a teste gondozásában, hogy így a viselkedés és önuralom gyakorlásának módjában nagyobb rendre tehessen szert.” (Loyolai Szent Ignác. Lelkigyakorlatai. Étkez. szabályok. 5. szab.)

24. Fejezet

A dohányzás illemtana

Három kérdés: szabad-e, illik-e, ajánlatos-e Isten szolgájának a dohányzás?

Az első kérdés, *szabad-e* dohányozni Isten szolgájának? Már hogyan szabadna. Kivéve természetesen azokat a szerzeteseket, akiknek rendi szabályai tiltják a dohányzást és kivéve azokat, akiknek egészségére a nikotin élvezete ártalmas. Utóbbiakhoz tartoznak a rekedtségben szenvedők, a gyenge vagy érzékeny hangszálúak, az asztmásak, szembajosak, tüdő- és szívbjára hajlamosak, a gyenge idegzetűek, akiknek egyéb okból

az orvos tiltja a dohányzást és — *akik nem tudnak mértéket tartani a dohányzásban.*

Régebben az Egyház (és egy-két államban a világi hatóság is) szigorúan tiltotta a dohányzást. De azután a nemes növény a monopólium révén az állam hatalmas bevételi forrásává vált és ekként hazafiatlan dolognak tűnt volna fel az államháztartás veszélyeztetése e pontban, így azután a tilalom lassanként érvényét veszítette. Ma egyházi oldalról rendesen csak az utcán való dohányzást tiltják.

A második kérdés, *illik-e* Isten szolgájához a dohányzás? Otthon, baráti körben, vendégségben, vendéglőben, kávéházban a mértékletes dohányzás ellen illem szempontjából sem lehet kifogást emelni.

A harmadik kérdés, *ajánlatos-e* a dohányzás? A dohányos urakat arra kérem, hogy e kérdésre adott válaszat ne méltóztassanak elolvasni, nehogy követ dobjanak reám, ámbátor magam is sok éven át erős dohányos voltam.

De soraim nem is azoknak szólnak, qui sunt in statu habitus acquisiti, hanem csak az ifjabb uraknak, akik in periculo acquirendi habitum sunt.

Ezeknek, vagyis *akik még nem dohányosak*, szív-ből ajánljuk, hogy a dohányzást ne szokják meg. Ezzel megtakarítanak sok pénzt, sok nélkülözést, később pedig sok orvosszert s orvosi költséget.

De tanácsunknak van még egy sokkal fontosabb, lélektanba vágó oka is: A pap és szerzetes Isten szolgálatának szent szenvedélyén kívül, minden más, főkép alsóbbrendű szenvedélytől mentes legyen. Mohl Adolf: „Jeles papok” című kitűnő művében olvasom a szentéletű és nagyérdemű Hahnekamp győri kanonok és szemináriumi rektor következő szavait: „Rabszolgalelekre mutat, ha valaki kis megszokást (értette a dohányzást) nem tud kerülni; hogyan fog az bőjtölni, gyóntatni, betegeket látogatni?” („Jeles papok.” Győr, 1933. 339. o.)

A hívek a nemdohányzó papok és szerzetesek akaraterejét dicsérni és méltányolni szokták, mert „a

nemdohányzó mintegy bizonyítványt állít ki önmagáról, hogy ő nem tartozik az utánczó tömegéhez és hogy önálló ítélettel rendelkezik". Itt jut eszembe boldogult Prohászka püspök szava. Amikor először tisztelt meg magas látogatásával, cigarettával kínáltam meg. „Köszönöm, — mondotta — nem szoktam cigarettázni.” Amikor azután szivarral próbálkoztam, emígy felelt: „Semmiféle csutakot nem szoktam szopni.” Majd amikor megtudta, hogy már én is felhagytam a dohányzással, megjegyezte: „Jobb a jónál” (t. i. a nemdohányzás a dohányzásnál).

Sok vita folyt arról, hogy ártalmas-e a dohányzás az egészségre.

A tapasztalat bizonyítja, hogy az erősebb szervezetűeknek nem árt, mert épp a szervezet bámulatos ellenálló és alkalmazkodó képességénél fogva, a kisebb adagú mérgeket is megszokja, még a nagyobb adagok elviselésére is képessé lesz, védekezik is, sőt a méreg hatása ellen támadóan lép fel és ellenmérget termel.

De ha egyeseknek nem is árt, másoknak és a legtöbbször igen és mi nem tudjuk, nem tartozunk-e az utóbbiak közé.

Igaz ugyan, hogy a dohányzásnak jó oldalai is vannak. Azt mondják, hogy levezeti a haragot, sőt más szenvedélyt is. Lehet, hogy igaz. Azt is mondják, hogy a kedélyt deríti, a munkát megkönnyíti, a bánatban vigasztal, az unalmat elűzi. Mulford Prentice említi, hogy Grant tábornok több csatát nyert szivarjával, mint kardjával. A nikotin hatásáról nem is szólva, már maga a füst beszívása és kifújása, a szétfolyó füstfelhő önkénytelen megfigyelése, felkelti az elmélkedés hangulatát, amelyben nemcsak pihen, hanem új sugallatokra is talál a lélek.

De ezek az állítólagos jó tulajdonságok eltörpülnek a dohányzás rossz oldalai mellett és amikor a dohányzó rádöbben, hogy a nikotinélvezet kárára van, már nem vagy alig tudja elhagyni.

Egyébként a dohányzás illemszabályai a következők:

Nem illik oly helyeken dohányozni, ahol ezzel botrányt okozhatnánk. Egy hitoktató a gimnázium ifjúságát a templomba vezette, az iskolától a kétszáz lépésnyire fekvő templomba, útközben pedig az ifjúság mellett haladva sietett egy cigarettát elszívni. Az ilyesmi akkora akarategyengeségre, önuralomhiányra és önfegyelmetlenségre mutat, hogy az ilyen pap azután hiába beszél vagy prédikál növendékeinek akaraterőről bármely más téren. Nagy gyengeség jele, ha Isten szolgája kénytelen kijelenteni, hogy rövid időre sem tud megenni dohányzás nélkül, vagy nem tud kellő mértéket tartani.

Kneipp páter mondotta: „Nem férfi az, aki nem tud elszívni egy szivart, vagy nem tud meginni egy korsó sört; de még kevésbbé férfi az, aki helyel-közzel nem tud lemondani egy szivarról vagy egy pohár sörről.”

Társaságban magasabb rangúak, korban jóval idősebbek vagy nők jelenlétében (még ha idegenek is), zárt helyen mindig meg kell kérdezni, hogy megengedik-e dohányzásunkat, illetve, hogy a dohányzás nem kellemetlen-e nekik.

Az étkezőasztalnál addig, amíg az asztalfőn ülő rá nem gyújt, vagy a rágyújtásra jelet, illetve engedélyt nem ad, senkinek sem szabad a dohányzást megkezdeni. Viszont az asztalfőn ülő vagy a házigazda, illetve a legmagasabb előljáró, — ha maga nem dohányzik — idején adja meg a jelt vagy engedélyt a dohányzásra. A dohányzást csak a legutolsó fogás után, a fekete-kávé előtt kezdik meg.

Mielőtt idegen szobába lépünk, el kell dobnunk égő csutkáinkat. Látogatás esetén várjuk meg, míg megkínálnak dohányfélével. Semmiesetre sem szabad a kínálás előtt, vagy ennek elmaradása esetén, a saját tárcánkból vett dohányneműre rágyujtani. Meghívott vendég csak a házigazda dohányneműjét fogyaszthatja. A sajátjának élvezete amannak lekicsinylése volna.

Ünnepélyes felvonulások közben, pl. esküvőn,

temetésen stb. feltétlenül tartózkodni kell a dohányzástól.

Ha tehetjük, *hivatalos* fogadószobánkban ne dohányozzunk. Mindenesetre nem tartozik éppen a legkellemesebb benyomások közé, ha nemdohányos ember, nő vagy gyermek belép a plébános úr szobájába és szinte alig veszi őt észre a sűrű, orrfacsaró és szemet könnyeztető pipafüsttől.¹ Ugyancsak nem illik dohányozni közvetlenül gyóntatás, provízió, valamint szentmise előtt.

Idegen hivatalos helyiségben még akkor sem szabad rágyujtanunk, ha ott huzamosabb ideig tartózkodnánk, hacsak a hivatal vezetője erre külön fel nem szólít.

Tűzet csak egyenlőrangú, vagy alsóbb társadalmi osztályhoz tartozó férfitől kérhetünk.

Köszönés és beszéd közben nem illik a cigarettát vagy szivart a szájban tartani. Ugyancsak nem illik a szopókát vagy a pipát mások előtt tisztítani.

Égő dohányneművel ne hadonásszunk, mert könnyen megégethetjük valakinek a bőrét vagy ruháját.

Pipából — kivéve a rövidszárú angol fapipát, amelyből csak cigarettadohányt szokás szívni — lehetőleg csak otthon vagy társaságon kívül dohányozzunk. Magasabbrangúak vagy nők jelenlétében soha! Vasúton se használjuk a pipát, mert a füstje sokkal több, erősebb és bántóbb, mint a többi dohányneműé.

Ügyeljünk arra, hogy a dohány füstje ne szálljon senkinek az arcába. Az elhasznált cigaretta- vagy szivarvéget mindig oltuk el, nehogy tovább füstölögjön, bűzt terjesszen vagy tüzet okozzon.

Erdőben az eldobott véget addig tapossuk, míg megbizonyosodunk, hogy már nem okozhat tüzet. Kocsin

¹ Kellemetlen szivarfüstnek elejét vehetjük, ha a szivarfüstszaggal telített helyiségbe egy vízzel telt vödört állítunk. A víz magába szívja a kellemetlen szagot. A víznek szagfelvevő hatását fokozzuk, ha annyi hypermangánt vegyítünk bele, hogy halványrózsaszínűvé váljék.

arra is kell gondolni, hogy a szél a füstöt vagy szikrát a társaság oldalt vagy hátul ülő tagjai felé viheti.

Másnak a hálósobájában vagy ott, ahol velünk együtt más is alszik, nem illik dohányozni. Legkevesebbé illik betegszobájában rágyújtani, még akkor sem, ha a beteg maga szólítana fel rá.

A cigaretta- és szivarvégeket ne dobáljuk szerteszéjjel a padlóra, a lépcsőházban, a folyosókon stb. Ugyancsak ügyeljünk arra, hogy a cigaretta vagy dohány hamuja ne essék szőnyegre, parkettára, asztalterítőre, dívánra vagy más bútordarabra. A legnagyobb illetlenségek közé tartozik, ha valaki az égő dohány-nemű végét az asztal alá, kályha mögé, a vasúti fülke padlójára stb. dobja.

Dohánykészletünkben tartsunk rendet és tisztaságot!

Nem illő Isten szolgájához, hogy piszkos szopókát hordjon zsebében, ami által a nikotin átható és kellemetlen szaga idővel oly mértékben hatol egész ruházatába, hogy az még a dohányosra is bántó, a nemdohányosra pedig szinte tűrhetetlen. Ugyancsak nem áll jól Isten szolgájához, ha a felöltő felső zsebéből állandóan kiáll a pipa szára vagy a szivar-szopóka, mint árulója gazdája dohányszenvédélyének.

Azt talán említenünk sem kell, hogy milyen óriási illetlenség a dohányzással kapcsolatos köpködés. Ha már szükségünk van rá, azt egyedül zsebkendőnkbe vagy köpöcsészébe tehetjük.

Ha másnak tüzet nyújtunk, az égő gyújtót vagy öngyújtót addig tartsuk, míg a másik dohány-neműje kellően ég; viszont ha nekünk nyújtanak tüzet, előzékenységből vegyük át az illető kezéből.

A tűznyújtás sohase legyen siettető vagy erőszakos. Vannak emberek, különösen a szivarosok vagy pipások közül, akik aprólékos pontossággal megfelelő sorrendben, nagy gonddal és kényelmesen végzik a rágyújtást, ami szerintük hozzátartozik a dohányzás nagyobb élvezetéhez. A siető előzékenység az ilyeneknek csak terhére lenne.

Nagyon rossz szokás és neveletlenség az égő cigarettát az asztal, íróasztal vagy más bútor szélére tenni és így azt esetleg összeégetni. Ha nincs az asztalon hamutartó, kérjünk ilyent, mert hiánya még nem jelenti a szabadságot, hogy akár a hamut, akár a szivarvéget máshová dobjuk.

Néhány szó a dohányzásról való lemondás módjáról:

Gyakran megtörténik, hogy valaki, akár orvosi tanácsra, akár a maga jószántából, nagyon szívesen lemondana a dohányzásról, de visszaretten a nehézségtől.

A dohányzásról való lemondásra sok módot szoktak ajánlani. Ilyen például a hipnotizálás. *Ettől nagyon óvom az olvasót.* Az okát részletesen tárgyalom „A hipnotizmus elméleti, gyakorlati, pedagógiai, orvosi és büntetőjogi szempontból” c. művem 48—71. oldalain.

A másik mód a cigaretták vagy szivarok számának lassankinti és folytonos apasztása. Ez a mód sem szokott beválni.

Egy harmadik mód a befecskendezés (injekció). Így pl. egy köbcentiméter transpulmin-injekció révén oly undor támad a szervezetben, hogy az illető kénytelen abbahagyni a dohányzást. („Medizinische Klinik.” Berlin, 1937 máj. 28. és Magyar Kultúra 1937. 159.)

Egy alkalommal báró L. ny. államtitkárral sétálva, szóba hoztam e módokat, amire ő azt felelte, hogy van mindezeknél sokkal hatásosabb, ártalmatlanabb és biztosabb szer: a karakter! Igaza volt. Magam is tudok rá több példát.

P. Z. I. ferencrendi püspök úrral történt meg novicius korában. A magisztere megcsípett egy pár noviciust a dohányzáson, Z. I. testvért pedig külön behívta a szobájába, és csak ennyit mondott neki: „Hogy még maga is köztük volt, nem hittem volna.” Z. nemsokára bekopogtatott a magiszterhez e szavakkal: „Páter, én ezentúl egész életemen át nem fogok dohányozni.” Meg is tartja szavát máig!

N. püspöknek az orvos azt ajánlotta, hogy „korlátozza” a dohányzást. „Nem fogom korlátozni” —

volt a kemény válasz. — „De Kegyelmes Úram . . .” — az orvos kérlelve-kérlelte a püspököt és bizonyíttatta a korlátozás szükségességét. „Ismét mondom, hogy nem korlátozom a dohányzást, hanem (közben eldobta szivarját) — egészen elhagyom.” Ő is állta szavát élte végéig, pedig hosszú kort élt meg.

Kényszerűségből is le lehet mondani a dohányzásról. De ez nem igazi lemondás. Az igazi, érdemszerző lemondás az, ha valaki egészsége érdekében, vagy magasabb erkölcsi indító okból, önelhatározással válik meg a dohánytól.

A dohányzásban való mértéktartásnak legcélszerűbb eszköze, ha valaki délelőtt egyáltalán nem dohányzik. Ezzel egyrészt védi egészségét, mert a délelőtti dohányzás ártalmasabb a délutáninál, másrészt hozzászokik ahhoz, hogy minden napjának nagyobb szakaszán (az esti lefekvéstől másnap ebédutániig) úgy él, mintha nem volna dohányos.

A mértékletes dohányzó edzi magát a szenvedély hatalma ellen; néha kissé megvárakoztatja magát, vagy egy-egy dohányadagról lemond. Dr. Dollfuss Engelbert, az osztrákok vértanú-kancellárja, a nagybőjtben nem cigarettázott. „Így akart ő is a szenvedő Krisztussal együttérezve, valamiről lemondani.” (Dr. Várkonyi F.: Munkára fel. 1936. 8—9. old.) Senderens János francia kanonok, a világhírű vegyész, a francia Tud. Akadémia tagja († 1937) pénteken és bőjt napokon nem dohányzott.

Nem illő, hogy a pap vagy főkép a szerzetes különösen drága dohányneműt szívjon, asztalánál tartson, vagy ilyennel dicsekedjék. Az ilyesmi mindenféle megjegyzésre is alkalmat szolgáltatna. Pl.: „A szegények számára nincs pénze, de . . .” A nagyon drága dohányáru gazdaságilag mértéktelenség és fényűzés; még akkor is, ha valakinek van rá elég pénze. Nagy értéket nem illik, sőt nem is szabad elfüstölni, még gazdag embernek sem. Az olcsóbb dohányfajták között is vannak jók, ízletesek, elégedjék meg vele a jómódú

is és az így megmaradt pénzt adja a szegényeknek, nyomorgóknak vagy más jó, szent célra.

25. Fejezet

A burnótozás illemszabályai

Lehetőleg ne szokjuk meg a burnótozást sem!

Ha valaki már megszokta, vagy orvos tanácsára használja a burnótot, ne élvezze olyan körben, ott, vagy olyanok előtt, akik szokását nevetség tárgyává tehetnék, pl. a hitoktató növendékei előtt.

Nem illik a burnótot használni fehér-asztalnál!

A burnótozó legyen bőségesen ellátva zsebken-dővel és ezt gyakran változtassa.

Legyen gondja, hogy ruhájáról leverje a ráesett burnótszemeket.

Valamikor divat volt, hogy a burnótozó mindenkit megkínált burnótszelencéjéből, amelynek tartalmát erősen feldícsérte. Viszont az illetudó megkínált egyén rámondta: „Ez igen”, vagy legalább mosolygós szippantással hálálta meg a figyelmet. Ma már nem szokás senkit sem megkínálni burnóttal, kivéve azt, akiről tudjuk, hogy szintén burnótozik.

Mi pedig, akik nem burnótozunk, ne akadjunk fel azokon, akik ennek az élvezetnek hódolnak. Magában véve éppoly ártatlan szokás, mint a dohányzás. Tudjuk, hogy XIII. Leó és X. Pius pápa is burnótozott.

Viszont Kerschbaumer egy nőről emlékezik, aki az Úr asztalához járult, de roppantul megundorodott, amikor a pap burnótos ujjával nyújtotta neki a szentostyát, úgyhogy soha többé nem ment abba a templomba.

Az önművelés

Isten minden szolgájához illik, hogy a szent és egyéb tudományokban s ismeretekben folytonosan tökéletesítse magát.

Az Egyházi Törvénykönyv e tekintetben így rendelkezik: „Clerici studia, *praesertim sacra* (tehát másokat *is!*), recepto sacerdotio, ne intermittant; et in sacris disciplinis solidam illam doctrinam a maioribus traditam et communiter ab Ecclesia receptam sectentur, devitantes profanas vocum novitates et falsi nominis scientiam.” (129. c.)

Elsősorban tehát a szent tudományokat kell művelnünk. Ha valakire, hát reánk, Isten szolgálaira vonatkozik Shakespeare szava:

“Ignorance is the curse of God;

Knowledge the wing wherewith we fly to heaven.”

(A tudatlanság istenkáromlás számba megy, a tudás meg szárny, amellyel az égbe emelkedünk.)

Szalézi Szent Ferenc a papokhoz intézett egyik beszédében a többi között ezeket mondotta: „Igaznak kell tartanom, hogy nincs nagy különbség a tudatlanság és gonoszság között. Sőt az előbbi bizonyos tekintetben még veszélyesebb, ha t. i. fontolóra vesszük, hogy amaz nemcsak az illetőnek válik szégyenére, hanem az egész papi állást megvetésnek teszi ki. Ezért Testvérek, az Isten szerelmére kérlek benneteket, komolyan és szorgalmasan tanuljatok, mert *a tudomány a papra a nyolcadik szentség*. Az Egyházra a legnagyobb szerencsétlenség, ha a tudomány bárkája Isten szolgáinak kezéből idegen kézre kerül. Ez az oka annak, hogy a szerencsétlen Genf reánk rontott, észrevették kényelmünket és hogy megelégszünk a breviáriummal, a nélkül, hogy törekedtünk volna minél nagyobb műveltségre.” (Maupas: Vie de St. François de Sales, IV. IV.) Milyen bölcsen is mondja a magyar közmondás: „A jó pap holtig tanul.”

A pap saját belső, lelkiéletére is fontos a folytonos tanulás és művelődés, mert e nélkül csakhamar ráún szobájára s magányára, kifelé, szórakozásra meg társaságra vágyódik, elaprózódik, világiassá válik és hivatása iránt érzett szeretete is mindinkább megfogyatkozik.

De Isten szolgájának a teológia határain át is érdeklődnie kell, mert a tudománynak minden ága felhasználható szent hivatásában: „Labia sacerdotis custodient sapientiam.” Alig van állás, amelynek gyökei annyira elágazódnának a gyakorlati életbe, mint a papé, hiszen neki a szószéken és a gyóntatószékben az élet minden irányában tanácsot, útbaigazítást s irányítást kell adnia. Ma már a földműves és munkás is sokat olvas és hall (rádió!). Hát még a műveltjel! Méltán megkívánják tehát, hogy a templomban és azonkívül Isten szolgájának szájából többet és jobbat is halljanak, mint csupán a régi, elavult, elhalványult és megfakult közhelyeket és semmitmondó szölamokat. Ezért szükséges, hogy érdeklődésünket az emberi gyarlóság határai között, mindenre kiterjesszük. Szép példát mutat erre Aquinói Szent Tamás, a „Doctor angelicus” és egyházatya, aki áttanulmányozta korának nemcsak szent, hanem világi tudományát is.

A miatt nem kell restelkednünk, hogy nem tudunk mindent, vagy hogy mások többet tudnak, mint mi; de restelkednünk kell, ha nem tanultuk meg mindazt, ami tőlünk telhetett volna. És ki volna az közülünk, aki nem szorulna több tudásra? Egy német épületen olvastam:

„Meister ist, der etwas ersann,
Geselle der, der etwas kann,
Lehrling ist: jedermann.”

Mégis jó és hasznos, ha minden pap és szerzetes egy külön ágba törekszik magát tökéletesíteni. Itt van például a teológiának, pedagógiának, filozófiának egy-egy speciális iránya vagy a világi tudományoknak és művészeteknek egy-egy ága, avagy valamely nyelv elsajátítása. Az ilyen mellék (tudományos vagy művészeti)

irány művelése növeli egyúttal tekintélyünket s befolyásunkat, lehetetlenné teszi az unalmat és kellemes üdülést szerez.

Nagyon üdvös és hasznos volna, ha a püspök vagy rendfőnök minden paptól, illetve szerzetestől megkövetelné, hogy válasszon magának egy-egy bejelentett, különleges tanulmányi szakot és amennyiben maga nem választana, a püspök vagy rendfőnök jelölhetne ki neki illet. Példák: valamely külföldi ország teológiai irodalma, vezető katolikus folyóiratának állandó figyelemmel kísérése, a szociális kérdés, a jótékonyosság ügye, magánjog, közjog, egyházunkat érdeklő törvények gyűjtése, gazdasági kérdés stb.

Manapság különösen a hitvédelem területén szükség az ezzel kapcsolatos profán ismeretek elsajátítására törekedni. Dr. M. M. Piliégler „Predigt u. Prediger d. Zeit“ c. művében joggal mondja és panaszolja, hogy a szemináriumban nyert teológiai ismeretekkel nem állja meg helyét a pap az élet vizsgáin. Ha az ilymódon képzett pap olyasvalakivel találkozik, akinek komoly vallási kérdései, kételyei vannak, a kérdező sokszor megdöbbenve észleli, hogy milyen hiányos, fogytékos, gyakorlatiatlan, beskatulyázott a pap képzettsége. És az elmaradt vagy hiányosan, illetve kielégítetlen választ a vallás és igazság rovasára írja gyakran.

Visszatérve a nyelvtanulásra, Isten szolgája első-sorban olyan nyelveket tanuljon, amelyeket hivatása körében érvényesíthet (pl. szószéken, gyóntatásnál). Teszem fel, egy háromnyelvű község papja első-sorban ezt a három nyelvet tanulja meg alaposan és ne idegen országok nyelvét. A „Linzer Quartalschrift 1909. évf. I. köt. 206. oldalán olvasom, hogy egy angolul tudó német papot szláv nyelvű beteghez hivatnak. A pap maga megvallja: „Wie gerne hätte ich mein ganzes Englisch hingegeben, um Trost sprechen zu können.“

Manapság, amikor nekünk, Isten szolgálóinak, az üldöztetésnek, menekülésnek, száműzetésnek és egyházi működésünk megtiltásának lehetőségével is számolnunk kell, a profán tudás kenyérkeresetül is szolgálhat. Ide-

vág Hitopadesa mondása: „Minden kincs közül a tudomány a legértékesebb, mivel ezt sem el nem lophatják, sem meg nem semmisíthetik.” „Learning is the greatest alms that can be given.” (Fuller.)

A művészet gyakorlását voltaképp csak annak ajánljuk, aki igazi tehetséget érez magában és idővel valami tökéleteset képes alkotni. Plébánosoknál és templomigazgatóknál a zenetudás egyik jó oldala, hogy a kántorral szemben nem jut inferioritásba, aki különben könnyen kihasználhatná az orgonapad fölényét más téren is. Viszont a pap zenetudása azzal a veszéllyel is járhat, hogy azt bizonyos társaságok a saját szóraztatásukra és mulattatásukra kiaknázzák és visszaélnék vele.

A továbbképzésnél óvakodjunk attól, hogy a profán tudományokkal való foglalkozás el ne nyomja vagy háttérbe ne szorítsa a szent tudományokat. Itt példaképünk lehet a boldogult Prohászka püspök. Minden tudomány érdekelte, de elsősorban hittudós volt. Nemcsak alaposan ismerte a teológiát, hanem sokirányú világi ismeretéből is teológiát csinált és a szétágazó tudományokat Istenre összpontosította. Az ő ismerete nem öncél volt, hanem út és eszköz Isten dicsőségére és a lelkek megközelítésére. A szent és profán tudományokat egyaránt mi is ne csupán természetes kíváncsiságból, merő változatosság, unaloműzés vagy tekintélyünk növelése végett műveljük, hanem elsősorban szintén Isten dicsőségére és a lelkek üdvére. „Attende tibi et doctrinae. Hic enim faciens et teipsum saluum facies et eos, qui te audient.” (I Tim. 4, 16.)

Attól is óvakodjunk, hogy a tudás ne tegyen minket önhitté, dölyfössé, elbizakodottá vagy kiállhatatlanná. „Az ismeret — mondja az Apostol — felfuvalkodottá tesz, a szeretet pedig épít. Ha pedig valaki azt véli, hogy megismert valamit, még nem ismerte meg, hogyan kell megismernie.” (I Kor. 8, 1—2.)

A továbbképzésnél még két véglettől is óvakodnunk kell. Az egyik a túlméretezett tanulás. Bármennyire ajánlatos, hasznos és szükséges Isten szolgájá-

nak a folytonos tanulás és szakadatlan továbbképzés, mindazonáltal itt is érvényes a szabály: *Omne quod est nimium, vertitur in vitium*, a jóból is megárt a sok.

Idevág pl. a sétának, az időközi pihenésnek vagy a szükséges éjjeli nyugalomnak állandó vagy tartós megvonása a tanulmány kedvéért. Idevág, ha valakinek az ambíciója nagyobb a tehetségénél és elérhetetlen tanulmányi célt kerget. Ugyancsak idevág a többszöri doktorátus erőltetése is. *Non omnis doctor doctus!* Sőt a tapasztalat azt látszik bizonyítani, hogy a három vagy négy doktorátussal rendelkező testvérek a gyakorlati életben néha nem válnak be.¹ Mindent mértékkel, még a doktorátust is. Elég kettő. Illetőleg egy harmadikat mégis mindenkinek ajánlok, igaz, a legnehezebbet: a *doctoratus perfectionis*-t!

A túlságos szellemi megerőltetés főképp az idegrendszer romlását idézheti elő.

A szellemi túlerőltetésnek nem mindig a kifáradás a jele. Vannak, akik valamely tanulmányban akkora kedvet, örömet és lelkesedést találnak, hogy a fáradtságot nem is veszik észre és így a megengedett határon át kényszerítik idegzetüket. A szellemi kifáradás tárgyi jelei a következők: A munkát már csak vontatva tudjuk végezni, minőségének fogyatkozását magunk is érezzük, kedélyizgatottság vagy ingerlékenység vesz rajtunk erőt. Máskor meg a rokonérzés, öröm, részvétel és esztétikai élvezetek fogyatkozását vesszük észre. Súlyosabb jelek: álmatlanság, fejfájás, furcsa, fájós, nyomó vagy forró érzés az agyban. Még súlyosabb tünetek: az étvágy elvesztése, ideges dyspepsia, neuralgikus vonaglások és a narkotikumok (dohányzás, alkohol) vagy excitantiák (feketekávé, tea) gyakoribb, erősebb és nagyobbfokú megkívánása, mint amelyek a fáradtság érzetét kitolják.

A komoly szellemi munkás okvetlenül rászorul

¹ Az egyik dupla doktorról mondotta a püspök: „*Homo simplex, doctor duplex, asinus triplex.*”

minden évben legalább háromheti és időközben is néhány napos teljes kikapcsolásra.

A másik véget a felületes, kapkodó, rendszertelen, hübele-balázs módjára való ismeretszerzés. Amikor valaki hol itt, hol ott csíp el, olvas vagy fut át most egy cikket, azután egy könyvnek néhány oldalát, majd a lexikon valamely vezérszavát. Pedig csak az előre kidolgozott, terv szerint és komoly haladással felépített szaktudomány visz előre.

E tekintetben ismételten óvom olvasóimat: a hossz-
szas ujságolvasástól, értem rajta a napilapokat. „Akik nagyon komolyan veszik az ujságokat, azokat mi se vegyük komolyan!” Persze az ujságnak bizonyos méretű olvasása, sőt felhasználása ma már szükséges rosszá vált, mert a hívek érdekében e téren is a felszínen kell maradnunk. De kövessük a nagy Prohászka Ottokárt, aki a napi ujsággal rendszeren kb. öt perc alatt végzett és csak azt kereste benne, aminek a szószéken vagy műveiben esetleg hasznát vehette. Ez az igazi, termékeny, okos és hasznos módja az ujságolvasásnak. Az emlékezet a szellem takarékperselye. Befogadó képessége korlátolt. Ne szorítsuk ki a szükségest a haszontalan ismeretekkel.

Viszont azonban, ha az ujságban olyan cikket vagy adatot találunk, amelyet később vagy valamikor a szószéken a hitoktatásban vagy irodalmi működésünkben felhasználhatunk, azt vágjuk ki és tegyük el, megfelelő indexxel kapcsolatban.

A napilapokkal ellentétben, a tudományos és gyakorlati képzettség kimélyítésére szinte elkerülhetetlen a szakfolyóiratok járatása és alapos olvasása, valamint a lelkipásztori konferenciákon és tanfolyamokon való részvétel. A könyvekről alább lesz szó.

Persze el kell ismernünk, hogy manapság Isten szolgájának a tudomány művelése nem kis áldozatba kerül. Nem is annyira az anyagi áldozatra gondolok itt (noha ez is erősen nyom a latba), hanem egyéb irányú teendőinek mindinkább felhalmozódó tömegére. Itt vannak az egyesületek, az Actio Catholica, a Caritas, a

cserkészzet, egyeseknél a gazdaság vezetése, szervezési munka, házi látogatás, irodai munka stb. De viszont épp a tapasztalat mutatja, hogy a legtevékenyebb és legszentebb papok és szerzetesek egyúttal a tudománynak is buzgó művelői. E helyen csak Szent Pál apostolra hivatkozom, aki minden időt és alkalmat felhasznál, még fogságát is, hogy ismereteit bővítse. (V. ö. II Tim. 4, 13.)

Végre ne felejtsük el, hogy a tudományt állandóan imádságunkkal kell kísérnünk: „Actiones nostras quaesumus, Domine, aspirando praeveniri et adjuvando proseguere: ut cuncta nostra oratio et operatio a Te semper incipiat et per Te coepta finiatur.”

Felséges példát mutat e tekintetben is Aquinói Szent Tamás. Mint említettük, áttanulmányozta korának nemcsak szent, hanem profán tudományait is. És mégsem ezekből merítette csodás világosságát, hanem saját vallomása szerint a Feszületből. Éjtszakákat töltött imában, napokon át böjtölt, sokszor egyszerűen a szentségház ajtajára hajtva fejét, kérte az Úr Jézust nehézségeinek megoldására. Ezért mondotta róla Bessarion bíboros, hogy Tamás a szentek között a legtudósabb és a tudósok között a legszentebb. Isten szolgáiban az imádságos életszentség és tudás lényeges összefüggését szemlélteti az Egyház abban is, hogy egyházdoktorokká csak azokat a nagy hittudósokat magasztosítja, akiket előbb szentekké avatott.

27. Fejezet

Könyvtárunk

Az önművelődésnek egyik leghatalmasabb eszköze a könyv, ez a hűséges, hasznos és értékes szellemi barátunk.

Könyveink révén minden idők és minden nemzet legjelesebbjeinek társaságában forgolódhatunk. A

legszentebbekkel, a legbölcsebbekkel, a legszellemesebbekkel és a legjellemesebbekkel. Minden könyvtár az elmúlt korok és jelen idők szellemtörténetének egy-egy hatalmas akkumulátora, az emberi művelődés kincsesháza. Az emberiségre a könyvtár ugyanaz, ami az egyesre az emlékezőtehetség.

Hála Istennek, talán nincs még egy állás, amelynek tagjai annyi könyvet vásárolnának, olvasnának és tanulmányoznának, mint mi, Isten szolgái. Maradjunk is e tekintetben az élen. Szomorúan jellemző volna Isten szolgájára, ha nem volna méltó könyvtára, vagy ha volna is, de csak a molyok, pókok és por számára. Már Cicero mondotta, hogy egy lakás könyvek nélkül olyan, mint a test lélek nélkül.

Persze a könyv kiválasztásán múlik a legtöbb. Csak a legjobb műveket vásároljuk! Inkább kevesebbet, de értékesebbeket. Ez a tanács leginkább a fiataloknak szól, amely a maga lelkesedésében hamar kapható mindenfajta könyv megszerzésére.

Természetesen elsősorban szent hitünkkel és hivatásunkkal összefüggő könyveket vegyünk, másodsorban a többit és a segédműveket (lexikon, szótárak s hasonló). Hajdan a könyvek ritka volta ártott a tudományok haladásának, ma túlságos tömegük inkább megzavar és megnehezíti a drágagyöngyök megtalálását. Ez még az aszkétikus művekre is vonatkozik.

Ha észrevevessük, hogy egy könyv nem válik hasznunkra, inkább előbb tegyük félre, mint később. Igaza van Macaulaynek: „Némely könyvet csak meg kell ízealni, másokat le kell nyelni s csak keveset kell megrágni és megemésztetni.” Szent Bernárd még tovább megy: „Olyan könyv, — mondja — amelyben nem fordul elő Jézus neve, nem érdekel.” Minket se érdekeljen olyan könyv, amely közvetlenül vagy közvetve, közről vagy távolról valahogyan nem érinti szent hivatásunk területét. Csak egy példa: általánosságban nem merném nagyon ajánlani a regények és novellák olvasását, ellenben a nép lelkiezetőjének nagyon hasznosak lehetnek az oly regények és novellák, amelyek a nép

életét, felfogását és szokásait élethűen festik, mert ezek a pap emberismeretét bővítik és őt a néppel való helyes bánásmódban tökéletesítik.

A könyveket legajánlatosabb előre megállapított cél szempontjából keresni, megszerezni és olvasni. A cél nélkül való betűhabzsolás csak felületességre vezet. A válogatás nélkül való olvasás álművelődés. Himnuszunk szerzője jól jegyezte meg: „Célt nem tudó olvasás rest életnek vagy következménye vagy szerzője. Nyavala az, amely a való életnek gyökereit elrágja.” (Kölcsey.)

Az embert meg lehet ismerni olvasmányairól. Elsősorban napilapjáról és folyóiratáról, de könyveiről is. Utóbbiakról azért, mert igaza van Ernest Woodnak, hogy „Men read books, to find their own thought.” („The intuition of the Will.” Adyar, Madras, 1926. pag. 1.)

Ne nézzünk csak a könyvek külsejére. Ne pazaroljuk pénzünket olyan művekre, amelyek csak egyszeri elolvasásra valók, pl. regények, novellák, alkalmi díszművek, jubileumi kiadások, drága kiállítású albumok, egyesületi vaskos évkönyvek s hasonlók. Hisz ezeket ajánlatosabb valamely könyvtárból kikölcsönözni.

Óvakodjunk a többnyire nem is keresztény könyvügynökök erőszakoskodásaitól! Ne engedjük magunkat megtéveszteni sem a részletfizetés maszlagjával, sem más üzleti fogással és trükkel, pl. jótékony cél emlegetésével, nagynevű egyének és egyesületek, kongregációk stb. ajánlásaival. Lehetőleg ne is engedjük az ilyen ügynököket lakásunkba, ne álljunk velük szóba és legkevesébbé ajánljuk őket (levéllel vagy a szószéken) híveinknek. Ezzel már rengeteg visszaélés, rászedés és csalás történt.

Könyveinket ne annyira szórakozás, időtöltés és mulattatás, mint inkább lelki s szellemi tökéletesbülés végett olvassuk. Könnyű, kellemes és mulattató könyvek is hasznosak lehetnek, akárcsak a cukor ételeink-

ben, főképp a gyermekeknek, de csupán cukorból nem élhetünk.

Könyvtárunkból ne hiányozzék egy magunk szerkesztette mű sem: plébániánk, templomunk, lelkipásztorkodásunk vagy hivatásunk fontosabb eseményeinek feljegyzése oly mértékben, aminőben magunk és utódaink annak hasznát vehetik. Tárgya? Kimeríthetetlen. Csak néhány példa: A község sorsdöntő eseményei, a szegényügy, a hívek általános jellemzése, a bevételek és kiadások, a főbb árucikkek árai, a jótévedők nevei stb. Egy plébános keresztutat akart megjavíttatni, de hiányzott rá a pénz, ekkor népének felolvasta a régi plébániai évkönyvből, hogy a hívek annakidején közadakozásból felállították a keresztutat, amennyiben a szegényebb családok évenként 5, a gazdagabbak 10 forintot ajánltak fel. Csakhamar befolyt az ő híveinek áldozatkészségéből is a szükséges összeg.

Inkább kevesebbet olvassunk, de alaposan! Hibás dolog, ha a könyvmoly csak rágódik, de nem emészt. Ha tücsköt-bogarat összeolvasunk, az eredményre ráillik a mondás: *Ex omnibus aliquid, ex toto nihil!*

Jó szokás valamely könyv értékesebb és állandóbb értékű részeit aláhúzni vagy az oldalszélen megjelölni. Másodszori olvasásnál csak az így megjelölt részeket olvashatjuk. Amelyik könyvet nem érdemes kétszer elolvasni, azt kár volt egyszer is átlapozni. Locke szerint egy könyv első átolvasásával csak a nyers anyagot kapjuk, amelyből sok feleslegest és hasznavehetetlen félre kell raknunk. Csak a második olvasásnál válogatjuk ki az alkalmas anyagot szellemi művelődésünk felépítésére.

Az olvasás időtartamában is mértéket kell tartanunk. A mértéktartás és önmérséklés leginkább a szórakoztató olvasmányoknál szükséges, amelyek könnyen belesodorják az olvasót a túlzásba, az éjjelezésbe, más fontosabb olvasmányok vagy ügyek rovására és egészségünk kárára.

Könyvtárunkat tartsuk rendben és tisztán! Minden

könyvnek meglegyen a maga helye. Szerkesszük meg a könyvjegyzéket is.

Bármennyire illő, hasznos és szükséges a magán-könyvtár létesítése, ez ne váljék szenvedéllyé. Ismerem fiatal testvéreket, akik derűre-borúra, készpénz ellenében és hitelre össze-vissza vásároltak könyvtárnyi könyveket és a végén a bírósággal gyűlt meg a dolguk.

Ha valamely könyvet elolvastunk, kölcsönözzük azt szívesen másoknak is, különösen pap és szerzetes testvéreinknek vagy azoknak, akiknek az illető könyv olvasása lelki hasznukra lehet. Igaz, hogy szomorú tapasztalatok alkalmasak volnának az ellenkező tanácsadására. Boldogult atyám szokta mondani: „Ha könyvet adsz kölcsön, cirógasd meg szépen és végy tőle érzékeny búcsút, mert aligha látod viszont.” Valamikor a jó könyveket megvették, de nem olvasták, később olvasták, de nem vették meg. Ma kölcsönkérlik és akár olvassák, akár nem, megtartják.

Nagyobb városokban jó és üdvös volna, ha valamely plébánián vagy szerzetesházban a városi klérus külön egyházi könyvtárt tartana fenn, amely a legértékesebb bel- és külföldi egyházi lapokat s folyóiratokat is járatná és felfektetné a testvérek számára. Hiszen sajnós, a mai anyagi helyzet nem engedi meg az egyeseknek, hogy egy-két folyóiratnál többet rendeljenek, viszont a tudományszomjuk fordított arányban szokott állni jövedelmükkel. Az ilyen közös könyvtárak a katólikus sajtót is fellendítik. Németországban több esperesi kerületben dívik a folyóiratok közös rendelése. A folyóiratok sorshúzás után megállapított sorrendben az egyesek címére érkeznek és mindegyik továbbítja a szomszédnak. Az évi példányokat az esperesi koronán előre elárverezik, az el nem adottak az egyes plébániai könyvtárak tulajdonába mennek át.

Bűn számba megy, hogy egyik-másik pap halála után milyen potom pénzen jutnak az értékesebbnél értékesebb papi könyvek nem keresztény könyvkeres-

kedők kezébe. Testvérek! A végrendeletről ne feledkezzetek meg és végrendeletben könyveitekről!

Igaz, megtörtént az is, hogy egyik plébános utódjára hagyta könyveit, de mikor ez elfoglalta a plébániát, neki is rengeteg könyve lévén, elődje könyveit — néhány kivételével — részint a lomtárba dobta, részint eltűzésre ítélte.

Egy fontos intelem! Ne tartsunk könyvtárunkban olyan könyvet, amely miatt halálunk után másokat megbotránkoztathatunk! Egy papi hagyaték árverezése alkalmával, egy nem éppen paphoz illő könyv címének kikiáltása hangos és gúnyos hahotát váltott ki az árverezők közül, még a helyi szabadelvű ujság is „hálás tartalmú” cikkben röpitette szét a botránkoztató esetet. Az ily esetek távoli következményei persze: vakmerő ítélet, jogtalan általánosítás, hitbeli kételyek és más lelki károk. Halálunk után nem tisztázhatjuk a helyzetet azzal a való ténnyel, hogy sokszor az ilyen kifogásolható könyveket másoktól: pl. tanítványainktól koboztunk el vagy azokat szerkesztők küldték hozzánk bírálatra, vagy saját könyvünk megírásához forrásul szolgáltak. Mert hiszen annak a lehetőségét kizártnak tartom, hogy Isten szolgája a fenti eseteken kívül a saját számára vásárolna rossz könyvet. „A bad book is falsehood and sin in a permanent and impersonal form.” (Manning bíboros.) Ha emberek mondanák mindazt, amelyet némely könyv közöl, az utcára rúgnánk ki őket. „A rossz könyvből állandóan a pokol gőze árad.” (Bossuet.)

28. Fejezet

Hivatalos és kölcsönkönyvtárak

Ha nagy figyelmet kell fordítanunk magánkönyvtárunkra, annál nagyobb felelősséggel és gonddal kell kezelni a reánk bízott hivatalos könyvtárakat (plébá-

nosi, esperesi, káptalani, szemináriumi, egyházmegyei, püspöki, szerzetesi, egyesületi stb. és kölcsönkönyvtárakat).

Ha nem futja nagyon a pénzből, csak állandó értékű és forrásműveket szerezzünk be; de a könyvtár állandó gyarapítására is kell gondolnunk. A könyvtárt rendben és tisztán tartsuk. Sok pap vagy szerzetes azért nem használja a közös vagy hivatalos könyvtárt, mert nem akarja kezét és ruháját bepiszkítani a rengeteg porral, pókhálóval vagy korommal, amely hosszabb időn át ellepi a könyveket és könyvespolcokat.

Minden könyvtárról helyesen vezetett és felfektetett könyvjegyzéket kell készíteni.

Az értéktelennek minősített könyvek kiselejtezése előtt kérjük ki szakértők véleményét és magához a kiselejtezéshez szükséges engedélyt az illetékes előljárótól.

Egyik egyházi nagy könyvtárban az eldobásra szánt könyvek között oly műveket is találtam, amelyeknek már csupán anyagi értéke is jelentékeny volt (pl. az Elsevir-nyomdából valót stb.). Egy nagyobb város plébániai könyvtára a padláson volt, ahol sokszoros porréteg lepte és takarta az értékesebbnél értékesebb könyveket, valóságos irodalmi gyöngyöket; míg egy új, fiatal káplán szakértelme meg nem mentette azokat az egerek, a szű és az idő együttes pusztításától.

Könyveket csak elismervény ellenében adjunk ki bizonyos időre. De ősnymtatványokat, lexikális műveket és értékes, ritka példányokat vagy egyáltalán ne, vagy csak különleges óvatosság mellett adjunk kölcsön. Az elismervényen a fél olvashatóan írja alá a nevét, ellenkező esetben mi pótoljuk nevét olvashatóan. Idegeneket jelenlétünk nélkül ne tőrjünk a hivatalos könyvtárban! Erre a tanácsra már nagyon sok szomorú tapasztalat kényszerít bennünket. Nagyállású és nagytekintélyű tudósok is akadtak a könyvcsempészek soraiban!

Illő, hogy saját szerzeményű könyvekből egy egy példányt küldjünk az egyházmegyei vagy papnöveldei,

illetve szerzetes központi vagy helyi könyvtárba. Viszont illik, hogy az egyházmegyei, illetve szerzetesi könyvtár külön figyelemmel és szorgalommal gyűjtse saját egyházmegyéje, illetve szerzete tagjainak irodalmi termékeit.

Minden valamirevaló plébános gondja legyen, hogy községében kölcsönkönyvtár álljon a hívek rendelkezésére. Ma már az alsóbb néposztályok olvasási éhsége is fokozott. Ne engedjük át ezt a területet idegen vagy ellenséges világnézetűeknek. Sajnos, hazánkban minden katolikus kölcsönkönyvtárra kb. 60 nemkatolikus esik. Pedig az utóbbiaknak raktáron tartott könyvei legnagyobb részben vagy ellenkeznek a jó erkölcsökkel, vagy bomlasztó szellemet terjesztenek, szóval lelkipásztori szempontból károsak, sőt veszélyesek vagy legalább is közömbösek. Milyen siralmas volna, ha a lelkipásztorra e pontban is vonatkoznának az Írás szavai: „Parvuli petierunt panem et non erat, qui frangeret eis.” Nagyobb helyeken törekedjünk arra, hogy vakok számára Braille-féle vakírással kiadott könyveket is beszerezhessünk.

Szánalomraméltó építész volna az, aki gondtalan volna az építőanyag megválasztásában; márpedig a mai közönség világnézetének talán legfontosabb építőkövei a könyvek, folyóiratok és ujságok. Egy jó katolikus kölcsönkönyvtár minden kiadott könyve egy-egy beszédes háziapostol, aki a lelkipásztor helyett akarja helyesbíteni a mai idők rengeteg tévedését.

Persze a kölcsönkönyvtárakat sem elég csak felállítani és könyvekkel megrakni, hanem abba eleven életet kell vinni, az üzemképességet fokozni és minél több olvasót szerezni. Nagyon helyesen írta valaki egyik folyóiratunkban, hogy „Az nem katolikus könyvtár, amely kiírja az ajtajára, hogy csütörtökön d. u. 5—7 között lehet könyvet kapni, a könyvtáros pedig a könyvek tartalmáról, másfelől a kérő lelkiszükségletéről nincs tájékozva.” (Egyh. Lapok: 1931 szept. 196. o.)

Szakemberek szerint csupán papok elhalálózása révén évente legalább 10—15 ezer könyv megy át

antiquariusok kezébe. (Ha legalább volna elég katolikus antiquariusunk!) Ez 100 év alatt 100—150,000 könyvet jelent. Mily hatalmas, tartalmas és értékes kölcsönkönyvtárakat lehetne ezekből létesíteni. Ezért végrendeletünkben ne feledkezzünk meg a hivatalos (pléb., esp., egyházm., papnev. stb.) és kölcsönkönyvtárakról!

Némely helyen a plébániai és kölcsönkönyvtárt egyesítették. Így is megfelel!

Mégcsak egy-két rövid tanács a kölcsönkönyvtárakra vonatkozóan:

Nagyon ajánlatos és hasznos minden könyvön, illetve könyvjelző cédulán betűkkel feltüntetni, hogy milyen állapotú olvasónak való a könyv. Pl. i: ifjúságnak való, éi: érettebb ifjúságnak, f: felnőtteknek, mf: műveltebb felnőtteknek stb. Ekként minden könyv a helyes kézbe jut. Egy katolikus kölcsönkönyvtár az említett jelzések helyett más-más színbe köttette a könyveket, pl. az ifjúságnak valót piros színbe, az érettebbeknek valót szürkébe stb.

Fontos gyakorlati szabály, hogy a kölcsönkönyvtár könyveit legalább minden hónapban egyszer felülvizsgáljuk, a bekötési táblákat időnként megújítsuk és végre, hogy egy-egy kerület vagy egyházmegye népkönyvtáraival összeköttetésben maradjunk. Ennek rengeteg jó oldala van. Csak kettőt említek: ha egy-egy könyvből több példányt rendelünk, nagyobb százalékot kapunk, könyvtárainkat kölcsönösen kicserélhetjük és ezáltal változatosságot biztosíthatunk: a kettős példányokat is kicserélhetjük stb.

29. Fejezet

Pihenés, üdülés és szórakozás

E fejezetben csak az otthoni pihenésről, üdülésről és szórakozásról szólunk. A hivatalos „Szabadság” idejéről, valamint az utazással kapcsolatos pihenésről és üdülésről később, külön fejezetben lesz szó.

Egészségünk, valamint kedélyi és szellemi frisségünk, munkaerőnk fenntartása és munkakedvünk emelése érdekében mindnyájunknak szüksége van megfelelő, időközi, józan, arányos pihenésre és illő szórakozásra.

Nem jó, nem is szabad szakadatlanul dolgoznunk, még szakadatlanul gondolkodnunk sem. A tevékenység is rossz szokássá válhatik. Sőt a *Moralis* egyenesen bűnnek minősíti minden tisztességes szórakozásnak elvből vagy lelki keserűségből való kerülését: „*Contra virtutem eutrapeliae peccatur per defectum, si quis ex animi morositate omnem honestam animi recreationem repudiet vel in aliis impedire nitatur.*” (Müller: *Theol. Moral* II. 177. §. V. ö. S. Thom.: *Summa Th.* 2, 2. qu. 168.)

Az üdülés megvonása „egyike azoknak az okoknak, amelyek a vállat görnyedtté, a haját fehérré és az arcot ráncossá teszik”.

A túlfeszített és túlerőltetett munka sohasem kifogástalan, mindig meglátszanak rajta a gyengeségnek, ingerlékenységnek és fáradtságnak a nyomai.

Természetesen téves és észszerűtlen volna addig erőltetni a munkát, míg a kimerültségi tünetek egyike vagy másika jelentkezik. A munkát úgy kell a pihenéssel arányosítva felváltani, hogy az említett tüneteket egyszersmindenkorra elkerüljük.

Isten szolgálja azonban egyrészt csak állásához és szent hivatásához illő szórakozást kereshet, másrészt ebben is meg kell tartania a helyes mértéket, módot és stílust.

A szórakozás ne legyen magában véve bűnös, vagy bűnre vezető alkalom! Ne zavarja lelkünk egyensúlyát, ne vonjon el minket a hivatalos teendőktől, sőt legyen mindegyikben valamelyest észszerűség, ahogy Tullius mondja: „*In ipso joco aliquod probi ingenii lumen eluceat.*” Végre, minden szórakozást a maga idején kell végezni: „*Omnia tempus habent . . . tempus flendi et tempus ridendi, tempus plangendi et tempus saltandi.*” (Eccles. c. 3.) Az esti időt lehetőleg

otthon töltsük. Csak fontos okból és kivételesen maradjunk ki este.

Ami az időtartamot illeti, jó az isteni terv utánzása: Isten hat nap után egy pihenőt rendelt. E mértékegység szerint napi 6 óra munkának megfelel kb. egy, napi 9 órának kb. másfél óra szórakozás. Munkaidőnek számít a szentmise, breviárium, elmélkedés, egyházi funkció, gyóntatás, prédikációra való előkészület, anyakönyvezés, litánia s hasonlók is.

A megengedett szórakozást is óvatosan kell megválogatnunk. A választásnál ne annyira a hajlamunkat kövessük, mint inkább a józan mérlegelést, szem előtt tartva mindig a szórakozás célját és embertársaink ítéletét, ut non incidat in opprobrium: „Omnia mihi licent sed non omnia expediunt.” (I Kor. 6, 12.)

Nem célom, hogy megkíséreljem kimeríteni a jó és ártatlan szórakozások hosszú sorát. Itt csak az Isten szolgálai számára a leggyakrabban szóba jöhető módokat említem meg. Ilyenek: a séta, a jó és nemes emberekkel, főképp pap- vagy szerzetestestvérekkel való társalgás, testvérek, barátok, ismerősök, szomszéd plébánosok meglátogatása, lelkipásztori (tanári, hitoktatói) házi látogatás, imaóra, szentséglátogatás, gyónásunk elvégzése, a felebaráti szeretet gyakorlása, kat. jellegű társaságok, egyesületek, múzeumok meglátogatása. Mielőtt folytatnók a felsorolást, már e helyen megemlítjük a fontos szabályt: Valahányszor távozzunk hazulról, otthon (vagy ajtónkon) mindig jelezzük, hogy hol találhatunk meg bennünket.

Jó és ártatlan szórakozások még: könnyebb olvasmányok, zene (harmonium, zongora, hegedű, cimbalom; kevésbé a fuvola, trombita, tárogató, mert ezek nagyon igénybe veszik a tüdőt, amelyre a papnak a szószéken és iskolában oly nagy szüksége van), festészet, fényképezés, lombfűrész, könyvkötés, kertészet, madarak ápolása, méhészkedés, otthoni mozi, levélírás, naplózás, ismeretterjesztő előadások vagy felolvasások meghallgatása, rádióhallgatás, fürdés és (bocsánat a

kényesebb ízlésű olvasóktól) néha-néha egy kis favágás, kerti ásás, gyalulás s hasonlók.¹

Erdemes Mulford Prentice tanítását is meghallgatnunk: „Minden erőnek és boldogságnak egyik legfőbbje az a képesség, hogy gondolatainkat bármikor félbe tudjuk szakítani, és teljes fizikai nyugalom közben át tudjuk adni magunkat az álmodozásnak. Csak a szemünk előtt lebegő tájat lássuk vagy halk, felhős képeket vonjunk öntudatunk elé. 60 másodpercnyi álmodozás 60 másodpercnyi eleven nyugalmat jelent testnek és léleknek.

Aki e sorokat olvassa, tartson itt négy-öt pillanattig pihenőt, hátradőlve székén, tétlenül lecsüngő karokkal, a nélkül, hogy gondolkoznék. Maradjon így addig, míg öröme telik benne. Ne kösse le más a figyelmét, mint egy kis füstoszlop, egy felhő, fa vagy egy kis szélről lengetett faág. — Így legalább már vett egy leckét az álmodozás, a lelki elvontság magasabb művészetéből. És szentelt a testének egy atomnyi valóságos pihenést. Lelke pedig magához vett egy pillanattnyi eleven erőt, amely nem mehet veszendőbe többé.” („A győzedelmes élet.” III. kiadás 35. és 37. old.)

Mármost amint hallottuk, a jó és ártatlan szórakozásnak, üdülésnek és pihenésnek annyi módja van, minek szaladjunk káros, tiltott vagy akárcsak kétes szórakozások után?

A szorosabb értelemben vett világi szórakozásról a hindu bölcs talán helyesen állapítja meg: „Wordly enjoyments are miseries in disguise.” A tisztán világi szórakozások gyakran szegénységi bizonyítványok díszkötésben, álarcos nyomorúságok és könnyen szenvedélyre vezető naplopások.

De tartunk szemlét a legszokásosabb szórakozási módok felett.

¹ Egyházi személyek számára alkalmas testgyakorlatokról nemcsakára külön munkám fog megjelenni.

A vendéglő

Isten szolgálja komoly ok nélkül ne menjen vendéglőbe. Az Egyházi Törvénykönyv e pontban így rendelkezik: „Clerici tabernas aliaque similia loca sine necessitate aut alia iusta causa ab Ordinario loci probata ne ingrediantur.” (138. c.)

Komoly ok a vendéglői látogatásra: ha valaki utazás közben vagy idegenben tartózkodás idején, más alkalmas helyen nem étkezhetnék vagy tartózkodhatnék. Komoly ok manapság némely jó és nemes célra vagy ünnepélyes alkalomra rendezett közös ebéd vagy vacsora, bankett, pl. egy katolikus ujság 50 éves jubileuma, egy nagy keresztény előkelőség ünneplése, volt iskolatársak 25 éves összejövetele s hasonlók. Nagyon kivételes esetekben a lelkek üdve is esetleg megkívánhatja a vendéglőnek itt-ott való látogatását. Pl. P. Abel, Bécs híres jezsuita apostola mondotta nekem, hogy ő Bécs férfiai kezdetben vendéglőkben toborozta össze. Persze ezt a példát nem mindenki követheti, és ha igen, csak ritkán, rövid időre és caute.

De bármely fontos ok kényszeríti is Isten szolgáját a vendéglőbe vagy kocsmába, soha nem ereszkedhetik le az ilyen helyiségnek naponkinti vagy nagyon gyakori s hozzá hosszabb ideig tartó látogatására.

A falusi korcsmának már a légköre is mennyire nem az Isten szolgálainak való: a dohányfüst oly sűrű, hogy, mint a magyar mondja, bicskával lehetne vágni, a lárma fülsiketítő, és míg a mulatók józanok, még csak megjárja, de ha mélyebbre néznek a pohár fenekére, beszédben, kifejezésmódban, modorban és tiszteletlen bizalmaskodásban csaknem mindig átlépik a helyes szórakozás, ártatlan felüdülés, illem és jó erkölcs határát, gyakran kellemetlenkednek, ordítanak, dorbézolnak, duhajkodnak, káromkodnak, trágár kifejezéseket használnak, garázdálkodnak és néha verekedést csapnak.

A korcsmározó otthon a feleségének kérése, vagy szemrehányó szavára, a legény pedig szülője tiltó korholására, látszólag joggal ellenvetheti, hogy hiszen a lelki atya is a korcsmába jár inni, mit okvetetlenkedik hát a feleség vagy szülő.

Isten szolgája részéről a korcsmák látogatásának megszokása rengeteg sok bajnak, botránynak, bukásnak és lezüllésnek oka lehet. A korcsmározó egyházi személy ellopja Istentől, a hívektől és önmagától azt a drága, értékes és pótolhatatlan időt, amelyet elsősorban nekik kell szentelnie. Ha valakinek, úgy nekünk, Isten szolgálainak kell folyton gondolnunk arra, hogy az örök Bírónak egykor életünk minden órájáról számot kell adnunk. Mily nehéz lesz akkor beszámolnunk a korcsmában, üres szórakozással töltött órák ezreiről és az ottani idő-, pénz- és tekintély-hármas veszteségről.

E fejezetet az új Egyházi Törvénykönyv idézetével kezdtük. De alig van olyan tilalom, amelyet az Egyház a különféle egyetemes és helyi zsinatokon oly gyakran megismételt volna, mint az egyházi személyek korcsmalátogatását. Már az apostoli kánonok intézkedtek e pontban: „Si quis Clericus in caupona cibum capere deprehensus fuerit, a communione excluditur: excepto tamen eo, qui necessario in commune divertit hospitium.” (Can. 53.) Nem csoda, hiszen Julián császár, az aposztata, még a pogány papoknak is megtiltotta a vendéglők látogatását, mert ismerte káros hatását.

Az egyházi személyekre a vendéglő még nagyobb fokban occasio proxima, mint a világiak számára. Ha egy házasember egyszer mélyebben néz a pohár fenekére, a felesége intra muros felelősségre vonhatja, aminek néha nagyobb a hatása, mint egy templomi prédikációé. De ha egyházi személy feledkezik meg a Ne quid nimis-ről, ki veszi át a correctio fraterna kötelezettségét? Bizonyára nem az ivó-társa. Mennyire igaz a régiék mondása, hogy Tabernae sunt scholae bibulorum. A korcsma az iszákosságnak, eldurvulásnak és lelki elparlagiasodásnak nevelőintézete.

Ostoba és a józan ítélet hiányára valló kifogás:

„Azért járok korcsmába, hogy kiismerjem az embereket.” Erre jól jegyezte meg egy tudós szerzetes: „Sokszor úgy van, hogy nem a pap ismeri meg az embereket, hanem ők ismerik meg a pap gyöngéit s gyarláságait és vége a megbecsülésnek.”

Hasonló kifogás, hogy jelenlétünkkel óvjuk a társaságot a kilengésektől. A gyakori vendéglőjárással nem a híveket emeljük magunkhoz, hanem ők húznak le minket magukhoz. A jó és szent értelemben vett nagyon népszerű egyházi személyek közül egyet sem ismerek, aki állandóan járná a vendéglőket. Ellenben ismerek korcsmába járókat, akik „in ore omnium”, csak a velük egy asztalnál ülők részéről hallhatnak dicsérő szót, míg a többiektől, helyesebben a többségtől, csak ócsárló vagy szánakozó megjegyzéseket. A korcsmározó papot a rosszakaratúak képmutatónak tartják, a könnyelműek a pap életmódjának hisznek és nem szavainak, a jók pedig megszorodott lélekkel sóhajtoznak lelkipásztoruk könnyelműsége miatt.

A Bécsben megjelenő „Ss. Eucharistia”-ban (28. évf. 3. sz.) olvasom: A beteg Maier József utolsó napjait élte. A plébános már kétszer felkereste és rábeszélte, hogy gyónjék meg. A felesége is kérlete, de hiába. Pedig mindkettő azt hitte, hogy e pontban könnyű dolguk lesz, mert hiszen Maier derék, vallásos ember volt és sokat forgolódott papi körben. „Igen, — mondotta — ha egy idegen pap volna itt, meggyónnék, de a plébános úrral és a káplán urakkal mindig csak kártyáztam és tekéztem a korcsmában, ezeknél nem tudnék gyónni. El is nevetném magamat, ha ezekkel az urakkal most a bűneimről és az örökkévalóságról kellene beszélnem.” Később Maier magának a plébánosnak is megmondotta ezt. Arra a kérdésre, hogy idegen papnak meggyónna-e, igennel felelt. Erre a plébános még aznap este üzent a szomszéd plébánosért, de mire ez megérkezett, Maier már nem volt az élők sorában. Azóta a plébános és káplánjai csak nagyon ritka vendégei lettek a „Régi Póstá”-hoz címzett vendéglőnek.

Súlyosbítja az egyházi személy korcsmázását, ha a korcsma egy keresztényellenes egyesületnek, vagy pártnak hivatalos helyisége, vagy ha maga a korcsmáros destruktív szellemű, nem keresztény vallású stb.

Nagyon elítélendő, ha a plébános káplánjainak saját asztalán terített vacsora helyett vacsorapénzt ad és ezzel őket szinte belekényszeríti a vendéglőkbe. Igaz, hogy főképp nagyobb városokban a sok meghívás, ünnepély, egyleti szereplés és előadás miatt, nem mindig lehetséges, hogy a plébános együtt étkezzék este káplánjaival, de ilyenkor teríttessen nekik a szobájukban, de sohasem akarja őket vacsorapénzzel kielégíteni.

Előfordulhat, hogy néha egyik-másik egyházi személyt valamely körülmény hosszabb időn át rákényszerít a vendéglői kosztra; pl. a plébános házvezetőnője beteg és a faluban senki sem vállalkoznék élelmezésére. Ilyen esetben az egyházi személy valakivel hozassa haza az ételt és ne fogyassza azt a vendéglőben.

De ha már egyházi személy mindenképp kénytelen vendéglőbe menni, olyan helyen, pl. nagyobb városban, ahol több a vendéglő, nagyon válogassa meg, hogy melyikbe, illetve milyenbe menjen. Persze, erre nehéz elméletben jótanácsot adni, már csak azért is, mert (különösen nagyvárosokban) más a közönség jellege délből és más este. Elvül szolgáljon, hogy inkább nagyobb, vagy előkelőbb vendéglőbe menjünk, mint kisebbbe, vagy olcsóbbba. Inkább olyanba, ahol a tulajdonos és a személyzet katolikus, mint máséba. Semmiesetre se keressen fel egyházi személy olyan vendéglőt, amelyben a legalsó néposztály iszákosai vagy éretlen suhancai szoktak dorbézolni.

Vendéglőben (korcsmában) egyházi személy csak olyan társasággal jelenhet meg, amely semmiféle tekintetben nem esik kifogás alá.

Fiatalkáplán urak számára megjegyzem: ha előfordulna az az eset, hogy a plébános úr azt kívánná, hogy őt minden este kísérik el a vendéglőbe, ezt a kívánságát udvariasan, de határozottan utasítsák vissza. Ellenben, ha a plébános csak időnkint, egyes ritkább ese-

tekben kívánná ezt, óhaját a jó viszony ápolása végett és az ő kedvéért teljesítsük, még ha nem szívesen tesszük is.

Ha a vendéglő helyiségébe lépünk (még az itt dívó ellenkező szokás ellenére is), mindig emeljük le kalapunkat. Majd csendesen, feltűnés nélkül kiszemeljük az asztalt, amelynél helyet akarunk foglalni. Ha oly asztalnál akarunk letelepedni, ahol már mások ülnek, udvarias köszönés és meghajlás után megkérdezzük: „Szabad, kérem, még egy hely?“, vagy „Megengedi, kérem, hogy én is helyet foglaljak?“ Viszont, ha a mi asztalunkhoz akar valaki letelepedni, hasonló kérdésre udvariasan, kedvesen és igenlően válaszolunk. Egy asztalnak előre való lefoglalása csak akkor megokolt, ha a helyiség gyengén látogatott.

Ha a helykeresés közben ismerősöket pillantunk meg, az ismeretség foka szerint, vagy csupán feljűk hajolva udvariasan üdvözljük őket, vagy asztalukhoz menve, egy-két kedves szót válthatunk velük. Ha meghívnak, hogy asztaluknál helyet foglaljunk, köszönettel elfogadhatjuk. Ha ilyenkor az ismerősökkel ismeretlenek is helyet foglalnak, az asztalnak korban vagy rangban legidősebbjét illeti a kötelesség, hogy az ismeretleneket egymásnak bemutassa.

Magasállásúak vagy rangúak asztalához csak kifejezett hívásra szabad mennünk, illetve ott helyet foglalnunk. Még ilyenkor is ügyeljünk arra, hogy mások (pl. törzsvendégek) megszokott helyét el ne foglaljuk (érdeklődjünk!).

Ha valamely vendéglőben közös Table d'hôte asztalnál étkezünk, csak a jobb- és baloldali szomszédnak és átellenesünknek mutatkozunk be, a többieknek nem szükséges.

A hely kiszemelése után kalapunkat, botunkat, ernyőnket és felsőkabátunkat az elfoglalt asztalhoz legközelebb eső fogásra akasszuk. Nagyobb és előkelőbb vendéglőkben már a bejárat mellett külön ruhatár van, ahol jegy és felelősség ellenében elhelyezhet-

jük holminkat és távozáskor csekély borralaló lefizetése mellett ismét kiválthatjuk azokat.

Magasabbrangúak, hölgyek vagy idősebbek társaságában addig nem foglalhatunk helyet, amíg ők le nem ültek. Az ülőhely megválasztásában sem szabad megelőzni őket.

Ha a kiszemelt asztalnál nem volna annyi szék, mint ahányan vagyunk, a *pincértől* kérjük a hiányzó széket; ha pedig a pincér véletlenül nem volna jelen, egyik üres asztal mellől vehetjük el a szükséges széket, üres asztal hiányában pedig az asztalülöktől kérünk engedelmet, az ott feleslegesnek látszó szék elvitelére. Ha az engedélyt megkaptuk, fejhajtással megköszönjük és a széket asztalunkhoz vihetjük.

Ételt és italt a pincérnél rendelünk. Vele udvarias, nyugodt, barátságos hangon beszélünk, de nem bizalmaskodva. Nem illik a pincért „halló”, „hallja”, „pszt” hanggal vagy pohárcsengéssel hívni, hanem megvárjuk, míg felénk közeleg; ha pedig felszólításra szorul: „Kérem pincér úr” vagy „Kérem kedves pincérünk” — szóval kérjük magunkhoz.

Senkihez sem illik, de legkevésbé Isten szolgálójához, a pincért gőgösen, pökhendi módon, félvállról vagy gorombán lekezelni. Ne legyünk velük szemben túlzottan követelődzők vagy zsémbesek. Ha ellenük panaszunk volna, közöljük ezt nyugodt hangon a főpincérrel vagy a tulajdonossal.

Női kiszolgálás esetén az egyházi személy udvarias a pincérnőkkel, de óvakodik kegyüket keresni, őket becéző néven szólítani (pl. édes Marcsa s hasonló) vagy velük hosszabb beszédbe ereszkedni.

Az étkezéshez étlapot kérünk, de ha többen vagyunk, azt előbb mindig a legmagasabb rangúnak vagy idősebbnek, illetve hölgynek engedjük át megtekintésre.

Üriember a megrendelt ételnemű felszolgálását is megköszöni a pincérnek.

Nagy illetlenség és neveletlenség vendéglőben a kenyér- vagy zsemlye-kosárban végigfogdosni vagy

ropogtatni a süteményeket. Ha éppen válogatni akarunk bennük, ezt csak a kosár forgatásával és szemünkkel tehetjük, de ujjunkkal csak azt a darabot szabad megérintenünk, amelyet ki is veszünk, meg is eszünk. A kivett kenyeret nem szabad a kosárba visszatennünk, hogy egy másikkal kicseréljük.

Mivel úgyis ritkán megyünk vendéglőbe, ezért ilyenkor ne fősvénykedjünk és ne válogassuk ki éppen a legolcsóbb eledelt. Egy ünnepi összejövetelen az egyik pap vacsorára csupán két lágy tojást rendelt és hozzá csak vizet ivott. Az ilyen vendéget a vendéglőből kinézik, helyesebben kiútálják. Egyházi jellegűnk ilyenkor súlyosbító körülmény. Persze a másik véglet még elitélőbb, ha valaki az előkelőt fitogtatná, a gazdagot játszaná és éppen a legdrágább s legválogatottabb ételeket rendelve, szinte szuggerálná a pincéreknek, asztaltársainak és a szomszédjainak azt a gondolatot: „De szereti ez a pap (szerzetes) a hasát.”

Vendéglőben nem tanácsos ismeretlen nevű vagy olyan ételeket rendelni, aminőket még nem ettünk, mert könnyen megjárhatjuk. Ezenkívül az étel neve nem mindig fedi a valóságot. Pl. az ú. n. teknősbéka leves (la soupe à la tortue) sohasem készül teknősbéka-húsból, hanem borjúfejből. A híres „Bombay-duck” vagyis bombay-i réce nem más, mint szárított halétel. Huszár-rostélyos korántsem hús, hanem fokhagymás, pirított kenyérszelet stb.

Üriember a kapott ételt sohasem bírálja hangosan, mérgesen vagy élesen. Általában nekünk magyaroknak rossz szokásunk, hogy nyilvános helyiségekben nagyon hangoskodunk.

Vendéglői viselkedésünk is mindig épületes, példaadó és szinte prédikációszerű legyen: „In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros.” (II Kor. 6, 3.)

Krisztus Urunkról olvassuk: „Et observabant eum”, hiúz szemekkel figyelték, hogy hibát találjanak benne. Persze eredménytelenül. Minket is éles szemmel figyel barát és ellenség, és különösen manapság hamar kész

az ítélettel: „Ismét egy” és tovább adja tapasztalatát, többnyire elferdítve, eltorzítva vagy elefántta nagyítva a szűnyogot. De a vendéglőben különösen figyelnek minket, minden szavunkat, megjegyzésünket, adománkat és hogy — elvégezzük-e az asztali imánkat. Így hát szóljunk utóbbiról is.

Imádkozzunk-e a vendéglőben ebéd vagy vacsora előtt és után? Mindíg! Csupán ne feltűnő szertartásossággal, hanem pl. ülve és röviden, de lássék arckifejezésünkön és magatartásunkon, hogy e néhány pillanatban is Istenhez, az ég és föld Urához szólunk. Az imának humanus respectusból való elmaradása miatt sohasem dicsérték meg az egyházi személyt, de igenis gyakran megszólják és botránkoznak rajta. Az egyik ilyen papról mondották: „A mi tisztelendő urunk egészen másképp beszél és viselkedik a korcsmában, mint a szószéken.”

Magától értődő, hogy Isten szolgája a vendéglőben nem maradhat sokáig, legalább is nem várja be a zárórát, hanem az első legyen a távozók között. Sőt, ha észrevenné, hogy az asztaltársaság valamely tagja a kelleténél többet ivott volna vagy nem úrhoz méltóan viselkednék, azonnal keressen alkalmat és módot a feltűnés nélkül való távozásra. Nem nagy dicséret egy papra, ha vendéglői ivótársai kiemelik róla, hogy csak éjfélig iszik, utána a legnagyobb nógatasra sem. Az ilyen dicséret nem esik távol attól, amelyet egy magas tisztviselő mondott egy később aposztatáló, szomorú végű papról: „Ez a W. azért mégis jó pap, éjfélig velünk eszik-iszik, éjfél után csak — feketézik.”

Vendéglőben sohasé kártyázzunk!

Fizetéskor ellenőrizhetjük a számlát és ha benne hibát találunk (ami főképp kisebb vendéglőkben bizony megtörténik), ne csapjunk lármát, ne csináljunk botrányt, hanem egyszerűen adjuk a pincér tudomására, hogy „tévedett”.

A borraivalót illetőleg kövessük az illető ország vagy hely szokását. Ahol a szabad borraivaló járja (ma már nagyon ritka helyen!), ne legyünk fukarok; de

viszont ne is pazaroljuk pénzünket. Az előbbi esetben megütköznek rajtunk az alkalmazottak, utóbbiban ki-nevetnek és ostobának minősítenek. Mindenki a maga állásának, erszényének és a fogyasztott mennyiségnek megfelelően adjon borravalót. Kétes esetben inkább többet, mint kevesebbet.

Még valamit! Falvak és kisebb községek plébánosai arra törekedjenek, hogy a korcsmák legalább a délelőtti főistentisztelet ideje alatt zárva legyenek (több vármegyében van is erre szabályrendelet). Valamennyi plébános és szerzetesfőnök ügyeljen arra, hogy vendéglőt vagy korcsmát ne nyissanak templom közelében. Hazánkban a Belügyminiszter 1899. évi 78,543. sz. rendelete értelmében italmérés nem engedélyezhető oly helyeken, amelyek templomok, iskolák, kórházak és közhivatalok közelében vannak. A legkisebb távolságot e tekintetben, a helyi viszonyokra való tekintettel, a törvényhatósági szabályrendeletek határozzák meg, tehát önkormányzattal bíró városokban a városi, másutt a vármegyei szabályrendeletek. Az engedélynek ez alapon való megadása vagy megtagadása az illetékes pénzügyigazgatóság hatáskörébe tartozik.

Végre ott, ahol a lelkipásztornak elég szava és tekintélye van, arra is törekedjék, hogy a korcsmák tulajdonosai vagy bérlői katolikusok vagy legalább keresztények legyenek.

31. Fejezet

A kávéházi viselkedés illemtana

A kávéházban való viselkedés illemszabályai teljesen azonosak a vendéglőével, csupán ott még nagyobb gondot kell fordítani megválasztásukra. Vannak ugyanis a nagyobb városokban külsőleg talán előkelő berendezésű, de rossz hírű kávéházak, amelyekbe Isten szolgája be nem teheti lábát. Sőt egyes főváro-

sokban még különleges bűnözők számára is vannak törzs-kávéházak, pl. zugbörzések, homoszekszuálisok s hasonlóak számára.

Isten szolgája — kivételes alkalmaktól elválva — nem töltheti drága, szent idejét a kávéházban órákon át. Ne tartozzék az úgynevezett „kávéházi poloskák” közé, akik napjuk, sőt életük jórészét a kávéházak füstös, zárt helyiségében töltik.

Ami a kávéházban való ujságolvasást illeti, jóízű ember nem foglal le magának egyszerre több lapot vagy folyóiratot. Ha újabb lapra van szükségünk, kérjük ezt a pincértől, hacsak a lapok számára közös szétosztó asztal nem áll rendelkezésre, amely esetben az ott fekvő ujságokból elvihetünk egyet vagy kettőt (egyszerre sohasem többet) és elolvasás után visszahelyezzük az előbbi helyre.

Illetlenség, tapintatlanság és kíméletlen önzés egy ujságot vagy folyóiratot óraszám magánál tartani. Viszont, ha mi magunk kívánjuk ki az ujságot ilyen „ujsághörcsög” vagy „betűnyest” karmaiból, azt csak a pincér útján kísérelhetjük meg, akinek már van gyakorlata abban, hogy miképen mentse ki a zsákmányt.

Nem illik a lapozáshoz ujjunkat megnedvesíteni.

Nem illik másnak kezében tartott lapok fölé hajolva abból olvasni, hacsak erre felszólítást nem kaptunk.

Arról persze szó sem eshetik, hogy valamely ujságból vagy folyóiratról cikkeket vagy képeket vágjunk ki, ami más oldalról nem szokott a ritkaságok közé tartozni.

Kávéházakban és vendéglőkben gyakran utcai ujságárosok is megjelennek és kínálják ujságjaikat. Soha ne vegyünk ilyenkor olyan lapot, amely ellenkezik a mi világnézetünkkel. Egyszer az egyik ujságárosnő meg is szégyenített egy papot, aki nem keresztény irányú folyóiratot akart tőle vásárolni: „Ez nem a főtisztelendő úr számára való” — mondotta.

Lakodalomban

Lakodalomra elmehetünk, sőt az illetékes plébános vagy eskető pap menjen is el, ha meghívják. Mint lelkiatya vegyen részt híveinek örömeiben. Sőt több helyen nem is tartják igazi lakodalomnak, ha a lelkiatya nincs ott, mert jelenlétét a kölcsönös bizalom és megbecsülés jelének tartják.

A lakodalmas vígság közepette is adjunk mindenkinek épületes, jó példát, hiszen Annak vagyunk a követői, aki a kánai menyegzőt nemcsak jelenlétével, hanem szent példájával és jóságával is megszentelte.

De ne időzzünk soká a lakodalmas házban, még kevésbbé a vendéglőben, ha itt tartják az ünneplést. Ha pedig észrevesszük, hogy a vígság kezdene elfajulni, azonnal hagyjuk ott a társaságot.

Olyan helyeken, ahol még szokásban van a két-, sőt háromnapos lakodalom, a pap csak az első nap kezdetén vehet részt rajta, sőt egész tekintélyével törekedjék ezt az erkölcsi és gazdasági szempontból egyaránt helytelen szokást kiküszöbölni.

Az eskető pap nem szokott ajándékot vinni vagy küldeni az új házaspárnak, kivéve esetleg azt a feszületet, amelyen a felek letették a hűségesküit.

A pap mondhat alkalmas felköszöntőt, sőt rendszeren ő mondja az elsőt. Már a Szentírás is azt mondja a lakodalomra vonatkozóan: „Mint idősebb beszélj, mert úgy illik, hogy először te szólj komoly hozzáértéssel.” (Jézus, Sir. fia, 32, 4—5.) A lakodalmas felköszöntő legyen mindig rövid és velős. Lehet humoros is. A Szentírás még erről is megemlékezik: „Ne pazarold a szót, mikor nem hallgatják és ne kérkedjél rosszkor bölcseségeddel.” (U. o. 32, 6.) A felköszöntőkről különben később külön fejezetben, bővebben lesz szó.

A pap jobbmódúak vagy előkelőbbek lakodalmán

jobb ruhában jelenjék meg, nehogy ez a többinek ünneplőjétől bántóan elüssön.

33. Fejezet

A színházban

Alig is szükséges mondanunk, hogy Isten szolgája színházba csak nagy ritkán és kivételesen menjen, szinte csak elvétve, akkor is csupán klasszikus értékű vagy kimondottan vallásos tárgyú és erkölcsileg kifogástalan darab esetén. Sajnos, manapság színházainkban a 100 előadott darabból alig 8—10 üti meg azt az erkölcsi és világnézeti mértéket, amelyet az igazi kultúra és a közönség felsőbb érdeke megkövetel.

Az egyházi törvénykönyv is nagyon bölcsen így rendelkezik: „Clerici spectaculis, choreis et pompis quae eos dedecent, vel quibus clericos interesse scandaloso sit, *praesertim in publicis theatris, ne intersint.*“ (Can. 140.) E kánoni tilalom természetesen nem terjed ki a katolikus egyesületek, iskolák és intézetek műkedvelő előadásaira. Éppígy tanárok és ifjúsági vezetők elkísérhetik növendékeiket ilyen avagy iskolai hatóság elrendelte előadásokra.

Ünnepies jellegű előadásokra ünnepies ruhában illik megjelenni, de magasabb rangú papok ilyenkor ne viseljék kitüntető jelvényeiket, mert ez feltűnővé tenné jelenlétüket, holott ily esetben örülniök kellene, hogy nem veszik őket észre.

Ami a színházi helyek megválasztását illeti, persze itt is a rang és erszényünk állapota a döntő, de éppen nem szükséges, hogy mi is kövessük a világ felfogását, amely szerint az első sorok előkelőséget vagy rangot jelentenek. Bár tagadhatatlanul jó és kellemes, ha nem ül előttünk senki (főképp jó magas személy), mégis inkább a szerénység és a józan ész

vezessen bennünket a hely megválasztásában, mint a nevetséges hiúság.

A színház nézőterére való bevonulás előtt felsőruhánkat, kalapunkat és esernyőnket vagy botunkat adjuk le a ruhatárba, hacsak páholyt nem váltottunk, amely esetben az említett holmikat itt helyezzük el.

Úgy illik, hogy a darab megkezdése előtt néhány perccel már elfoglaljuk helyünket. A későn jövő csak zavarja a közönséget. Ha valamiféle okból mégis későn érkezünk volna, a helyünkre való menés közben ne fordítsunk hátat az ugyanabban a sorban ülőknek és azoktól, akik miattunk kénytelenek felállni, előzetesen és suttogva engedélyt kérünk, utólagosan pedig néma fejbólintással megköszönjük szívességüket.

Előadás közben nyugodtan viselkedjünk helyünkön, ne izegjünk-mozogjunk, óvakodjunk a beszélgetéstől, suttogástól, megjegyzésektől, köhögéstől, operai vagy operett-előadás közben a dúdolgatástól vagy ütem-kopogástól, a páholyban a széktologatástól, szóval mindattól, ami szomszédjainkat zavarhatná. Ne is alkalmatlankodjunk azzal, hogy kölcsönkérjük a látcsövet, színlapot vagy hasonlót. A magunk látcsövét, okulárját, szövegkönyvét stb. pedig úgy helyezzük el, hogy előadás közben ne eshessenek le.

A polgári közönség szokása, hogy az előadás előtt és a szünetekben színházi látcsővel végigmustrálja a közönséget. Pap és szerzetes ezt sohase tegye! Nagyon csúnya szokás, ha pap vagy szerzetes abban is követi a világiakat, hogy még előadás közben is tömi a száját édességekkel vagy ropogtatja a cukrot. Az önfegyelmezés nagy hiányának a jele volna, ha Isten szolgája még az előadás néhány órája alatt sem tudna ellenni gyomrának kielégítése nélkül.

Csak akkor, ha egy család (ingyenes) vendégül lát minket páholyában, némi figyelmes viszonzásul, vehetünk kis zacskó finom bonbont és megkínálhatjuk a család tagjait. De a viszonzás e módjával csak akkor élhetünk, ha a család úrnője vagy a család más férjes nője is jelen van. Ha a vendéglátó páholyban

csupán férfiak és fiatal, hajadon leányok vannak, a cukorral való kínálás nevetséges és tolakodás számba menne.

Páholyban az elől levő üléseket engedjük át a magasabb rangúaknak, idősebbeknek és hölgyeknek, de fiatal hajadon leányokkal szemben jogosan előbbre ülhetünk.

Ha előadás közben ismerősre akad a szemünk, az illetőt barátságos fejhajtással üdvözljük, de semmiesetre sem ismételt vagy feltűnő üdvözlési jelenségekkel. Ha a viszony nagyon szívélyes, a szünetekben rövid időre felkereshetjük az ismerőst, azonban ez inkább csak a páholyokban ülőkkel szemben szokás, mert a sorokban a látogatás rendesen csak zavart okoz. Ha páholyban keressük fel közeli ismerőseinket, ne időzzünk náluk sokáig, mert nem tudhatjuk, hogy nem akarnak-e ők is más páholyban látogatást tenni; a szünet vége felé pedig okvetlenül el kell búcsúznunk, hacsak kifejezetten nem kérnek az ottmaradásra. A színpadon szereplő ismerős színészeket a nézőtérrel nem szabad üdvözlőnünk.

A tetszésnyilvánítás módja mindig illő legyen. Művelt ember sohasem csodálkozik, lelkesedik, áradozik, nevet, kacag vagy ujjong feltűnően, hangosan vagy heves mozdulatok kíséretében.

Az előadás befejezte előtt ne távozzunk, mert ez csak zavarólag hatna. Ha pedig mindenkép előbb kell távoznunk, erre az utolsó szünet idejét használjuk fel.

Előadás közben vagy után a színészekről szóló véleményünket vagy ítéletünket bátran és ami a fő, őszintén nyilváníthatjuk, de mindig kíméletesen, finom, úri módon, sohasem sértően. Inkább a megértés, mint a kemény elítélés felé hajoljunk.

Vége még egy tanács, amely főképp a könnyen lelkesedő és befolyásolható ifjúságnak szól és talán a lélektanba és morálisba is vág: Ne azonosítsuk a szereplő színészt vagy színésznőt azzal a hőssel vagy hősnővel, akit amaz alakít. Színészek nem istenek és nem istennők!

Előadás után Isten szolgája nem vehet részt a ruhatár előtt rendesen lejátszódó tolongásban, tülekedésben, szinte közelharcban. Azt az egy-két percet feláldozhatja, hogy itt is példájával tanítson a türelemre, fegyelmezettségre és önzetlen figyelmességre.

E helyen talán még célszerű lesz figyelmeztetnünk az iskolai színjátékok rendezőit, hogy nagyon válogassák meg az előadandó darabokat. Már apácaiskolában is láttam nem odavalót. Hiba, ha a színpadon szereplő fiatal lányok arcát, szemöldökét stb. kifestik s ezzel őket szinte hivatalból kitanítják a kendőzésre.

Ma már több államban megszervezték a katolikus színészek egyesületét, elég szép sikerrel. Pl. a párizsi katolikus színészegyesületnek már 1927-ben 800 tagja volt. Vivant sequaces!

*

Itt említjük meg, hogy néha bűvész-, telepatikus és hasonló nevű előadásokon gyakran megtörténik, hogy a bűvész, „gondolatolvasó”, szuggeráló stb. felhívja a közönséget, hogy lépjen a színpadra, vegyen át valamilyen szerepet. Pap és szerzetes soha ne vállaljon ilyen szerepet. Egyrészt azért, mert az ilyen szereplő sokszor nevetségessé válik, másrészt, mert az előadók gyakran hipnotizálják az önként jelentkező szereplőket. Márpedig „*A hipnotizmus elméleti, orvosi és pedagógiai szempontból*” című művem több fejezetében részletesen megokoltam az ilyen alkalmi elaltatásoknak rendkívül veszélyes voltát.

34. Fejezet

A mozgószínház (mozi)

Ha a pap itt-ott, megbizonyosodottan jó mozi-darabot néz meg, hozzá illő mozgószínházban, ezen nem akadhat meg senki. De rendszeresen semmiképpen se járjunk moziba. Nem pedig a következő okokból:

a) Saját lelkünk üdve miatt. Még az úgynevezett tisztességes darabokban is néha oly jelenetek fordulhatnak elő, amelyek esetleg alkalmasak lehetnek tiltott gondolatok vagy érzések felébresztésére. A hívek megütközhetnek Isten szolgája *rendszeres* vagy gyakori mozijárásán, mert ebben bizonyos világias szellemet, élvezetvágyat vagy szórakozási szenvedélyt tételezhetnek fel.

b) Manapság minden papnak és szerzetesnek annyi a hivatásos és kíváncsós teendője, hogy aki rendszeresen járja a mozikat, elvonja, ellopja és elszikkasztja a drága időt valami jobb, nemesebb, hasznosabb vagy szentebb kötelességteljesítéstől vagy teendőtől.

c) A filmek legnagyobb részének romboló hatása sokkal ismeretesebb, hogysem erre érdemes volna szót vesztegetni. Lord Irvin, India volt alkirálya, e sorok írásakor az angol kormány tagja, megállapította, hogy a film aláásta a fehér ember tekintélyét a színesek előtt, „mert meggyőzte ezeket, hogy a fehérbőrű ember erkölcsi ereje sem több, mint az övéké”. Mr. Alfred Noyes angol költő pedig azt mondja, hogy a mai mozi a civilizációnak a bomlás felé való útjában az élen halad (“Heading Western civilisation towards destruction”). Nekünk, Isten szolgálóinak tehát szent kötelességünk híveinket a rossz mozitól távoltartani és népünk moziszenvedélyét erősen fékezni. De hogyan tehetjük ezt, ha gyakori mozilátogatásunkkal és példánkkal szinte szentesítjük az amúgyis magas mozilázat.

d) Lehman írja: „A tapasztalat és a lélektan egyaránt rájött arra, hogy a *rendszeres* mozihallgatók rendszeren felületes, könnyű fajsúlyú személyek, rendkívül befolyásolhatók, kritikátlanok, kis ítélőképességűek.” Valóban, az Apponyiakat, Prohászkaikat, Majláth Gusztávokat, Bangha pátereket nem igen láthatjuk a mozikban.

A magyar elmeorvosok 1935 májusában tartott 13. országos értekezletén dr. Bakody A. egyetemi

magántanár a hallgatóság feltűnő helyeslése mellett kijelentette, hogy a rossz mozi a csekélyebb szellemi értékűek számát gyarapítja.

e) Végre, ha valaki már mindenképp élvezni akarja a mozit, vegye tudomásul, hogy házi, tehát otthon is vetíthető mozigép ma már oly olcsó, hogy kis áldozattal beszerezhető. Sőt még a felvevőgép ma már olcsóbb, mint egy 6×9-es anasztigmátos fényképezőgép és nagyobb előtanulmányt sem kíván, kivéve a fényrekesz beállítását, ami viszont az úgynevezett expozíciós tábláról egyszerűen leolvasható.

De ha már cum grano salis et sapientia, elég ritkán mégis nyilvános moziba megyünk, tartunk szem előtt a következő kevés illemszabályt:

Moziba mindíg csak a legegyszerűbb ruhában menjünk. Felesleges ilyenkor pl. a piros övvel tűntetni. Nem szükséges a legdrágább helyre ülnünk. De ne válasszuk az utolsó üléseket sem, az itt ülő közönségnek sokszor nem éppen illő viselkedése és épületes beszélgetése miatt és mert a vászonhoz való közelség a szemünket is ronthatja.

Előadás közben ne magyarázgassunk, ne olvassuk hangosan a feliratokat, ne kacagjunk nagyon hangosan és végre: moziban nem szokás, mert nevetséges: a taps.

*

E helyet is felhasználjuk arra, hogy a moziról nemcsak mint magán- s egyéni szórakozási eszközzől szóljunk, hanem mint rendkívül fontos közügyről, amely mélységesen mélyen belevág a világnézetek mai harcába.

Sajnos, meg kell vallanunk, hogy mi katolikusok, a mozi terén nagyon hátramaradtunk, a teret átengedtük azoknak, akik a mozival nem nevelni és oktatni, hanem „keresni” akartak és akarnak.

Eleinte csak távoli, néma szemlélői voltunk a filmnek, majd mint a lelki és erkölcsi következmények láttára megijedt és meglepett pásztorok, védelmi, védekező és óvó szerepre tértünk át és csak akkor

döbrentünk rá az aktivitásnak, pozitív munkának és offenzívának a szükségességére, amikor a félelmes erejű, kilencedik és talán legdöntőbb nagyhatalommá nőtt, kiterelvényesedett és állami segédlettel szervezkedő film rettentő pusztító hatását kézzelfoghatóan megtapasztaltuk (L. Tower V.: „Levelek egy szülőhöz” 25—26. oldal).

Nekünk katolikusoknak a film ügyében a következő rendkívül fontos, elmaradhatatlanul szükséges és égetően sürgős feladataink volnának:

a) Az egyházközségek és az Actio Catholica helyi alakulatai minden alkalmat ragadjanak meg arra, hogy a mozikat házi kezelésbe vegyék. Ahol ez nem lehetséges, katolikus vagy úgynevezett fehér mozikat létesítsenek, feltéve, hogy kedvező fenntartásukra remény van.

b) Minden kultúrháznak, katolikus körnek, egyesületnek stb. legyen film-vetítőgépe.

c) Az Actio Catholica helyi szervezete és a katolikus sajtó *idejekorán* felvilágosító tájékoztatást nyújtson az előadásra kerülő mozifilmekről. Erre a célra állandó vagy felváltott bírálókat alkalmazzunk, vagy kérjünk fel. De még jobb, ha már a film leadása előtt kérünk valamely katolikus moziközponttól előzetes véleményt.¹

d) Idevág bizonyos rossz moziknak vagy mozidaraboknak központilag egységesen irányított bojkottálása valamennyi katolikus egyesület, intézmény és sajtó útján. Persze ez már jól megszervezett, öntudatos és fegyelmezett katolikus tömegeket tételez fel.²

e) A rendőrséget többízben fel kell kérni, hogy a mozikra vonatkozó erkölcsvédelmi törvényeknek és

¹ Ilyenek pl. a francia A. C. külön mozi-felvilágosító folyóirata: „Central du Cinéma et de la Radio”, vagy a belgáknak nemzetközi jellegű információs lapja: „Documentation cinématographique de la presse”.

² Az Amerikai Egyesült Államokban megalakított „Legion of decency” (Illendőségi légión) a mozi-bojkott mozgalommal nem várt kedvező sikert ért el.

rendeleteknek érvényt szerezzen. A kiállított szeméremértő moziképek ellen is rendőri védelmet kérünk. Az A. C. egyik osztályának vagy valamely kongregációnak hetenkint vagy hónaponként felváltva kiküldött két-két tagja figyelemmel kísérheti, ellenőrizheti az ily képeket s kirakatokat, a tulajdonosokat pedig figyelmezteti, eredménytelenség esetén feljelenti.

f) A legeslegfontosabb feladat volna keresztény világnézetű vagy legalább e szempontból kifogástalan filmek készítése, keresztény filmgyárak és stúdiók felállítása, szakemberek kiképzése és alkalmazása. Ez persze sok munkát, szervező erőt és pénzázdozatot követel, de a befektetett erkölcsi és anyagi tőke meghozza a bőséges kamatokat. XI. Pius pápa is több ízben sürgette a moziügynek a mi szellemünkben való kiépítését és reformálását (l. főkép: Act. Ap. S. 1936. 8. füzet).

„Aki ma az igazságon és kegyelmen kívül a sajtót, mozit és rádiót hatalmában tartja, ura a világnak, az emberiségnek!”

Természetesen a katolikus világnézetű filmnek nem az a célja, hogy teljesen kiküszöbölje az emberi élet alkotóelemeit, pl. a bűnt, a szerelmet, hiszen a Szentírás is szóváteszi ezeket, hanem minden azon fordul meg, hogy mindezt a katolikus világnézet szemszögéből állítsa be és ne tegye kívánatosná a bűnt, hanem az erényt, és a darab végeredményben felemelően hasson. E mellett természetesen a katolikus vagy fehér filmnek egyúttal művészinak, érdekesítőnek, tanulságosnak és szórakoztatónak is kell lennie.

Nagyon helyesen mondotta valaki, hogy a rétes nem azzal lesz kitűnővé, hogy hiányzik belőle minden, ami annak ízét elronthatná, hanem azzal, hogy legyen benne mindaz, ami azt ízletessé és kívánatosná teszi. Fiat applicatio!

g) Törekedjünk az idegen világnézetű filmgyártást irányítani és annak katolikus irányú erkölcsi és művészi ösztönzést, támogatást és a felvételre alkalmat adni.

h) Óriási gondot fordítsunk a katolikus oktatófilm ügyére. Először, hogy legyenek, készüljenek ilyenek (keskenyfilmek!). Másodszor, hogy ezekhez könnyen hozzá lehessen férni. Ezért tanácsos egy *keskenyfilm-kölcsönző* létesítése (esetleg az Actio Catholica keretében). Harmadszor összeköttetésbe kell lépünk a külfölddel az oktató-filmek kicserélése vagy kölcsönzése végett. E sorok írásakor a katolikus oktatófilm a profán oktatófilmekhez viszonyítva, még egy százalékot sem tudott elérni.

i) Már a szemináriumokban rá kell nevelni a papjelölteket a mozi-propaganda fontosságára és gyakorlati előmozdítására. Minden teológus tudjon kezelni egy filmfelvevőgépet és ismerje a filmgyártás általános módozatát.

E fejezetet XI. Pius pápa szavaival fejezem be: „A világ minden népének katolikusai *lelkiismereti kötelességüknek* tartsák, hogy a filmnek és mozgószínháznak mindinkább fontosabb kérdésével foglalkozzanak!”

35. Fejezet

A rádió illemtana

A rádió kellemes, hasznos, tanulságos és nemes szórakoztató, öröm és üdülés Isten szolgája számára. Sok tekintetben nélkülözhetővé teszi az előadások, hangversenyek, színházak, kaszinók, vendéglők látogatását és távoleső kisebb helyeken talán még az ujságot is.

De óvakodjunk attól, hogy túlságos hosszú időt töltsünk rádiózással, ami elvonná drága időnket más, fontosabb és szükséges teendőktől vagy a rendes éjjeli nyugalomtól. Mindenfajta, tehát a rádiós szórakozásra is csak akkor van jogunk, ha kötelességünk nem szenved miatta kárt!

Óvakodjunk attól, hogy ne fejlődjék ki bennünk a rádiószenvedély, amely éppoly rabszolgává teheti az embert, mint más, pl. a sport-, kártya- stb. szenvedély. A rádiószenvedélynek kezdőjele, ha valaki egy nap sem tud megenni hosszabb rádiózás nélkül. Ismertem testvért, aki valóságos bolondja volt a rádiónak, mértéktelenül kedvelte és használta. Gyakran éjfélig vagy még tovább hallgatta, élvezte. Az ilyesmi mindig gyenge akaratra és fegyelmezetlen lélekre vall.

Legcélszerűbb a heti rádióműsor áttanulmányozása után előre megállapítani, hogy viszonyaink szerint mit érdemes meghallgatnunk s erre szakíthatunk időt a napirend megbolygatása nélkül.

Este tíz óra után csak zárt ablak mellett és lehallkítottan szólaltassuk meg rádiónkat. De nappal se bömböltessük vagy harsogtassuk.

Ha vendégünk van, ne szólaltassuk meg rádiónkat vagy grammfonunkat, hacsak a vendég, a vendégek többsége vagy legelőkelőbb tagja ezt ki-mondottan nem kívánja. Legtöbb esetben a vendégeket és a társalgást csak zavarja az idegen hang. Ma már csaknem mindenkinek van otthon rádiója vagy grammfonja, ha akarja, bármikor megszólaltathatja, de ha idegen helyen van, előbbre helyezi a fesztelen és zavartalan társalgást. Legfeljebb udvariasságból nem utasítják vissza a felkínált rádió leadását.

Tudjuk, hogy még saját magunknak sem mindig kellemes a hangja, a vendég pedig gyakran csak kínlódik a ráerőszakolt mellék-szórakozástól, amely számára annál kellemetlenebb, mert hozzá vállálnia kell a dicsérő vagy elismerő szerepét.

A rádiót is felhasználhatjuk és használjuk is fel Isten dicsőségére és a lelkek javára. A rádió beállítása a lelkek szolgálatába többféleképp történhetik, pl.:

a) Harcolnunk kell a katolikus szellemű rádióközlésekért. Ez már több országban nagy sikerrel járt. Hazánkban is!

b) Katolikus oldalról fővárosi és vidéki legkiválóbb előadóink, szónokaink, tudósaink, íróink áll-

janak a mikrofon elé. Legyen minden országban (ahogy hazánkban is van) egy katolikus rádióbizottság, amely az alkalmas személyeket (nemcsak prédikációkra, hanem profán előadásokra is) kiszemeli, felkéri és együtt tartja.

c) Ahol csak lehetséges, kimondottan katolikus rádió-leadóállomásokat kell létesíteni. Ilyen van már a Vatikán Államban, az Amerikai Egyesült Államokban (több is, az egyik teljesen a világiak adományaiából épült), Hollandiában és Belgiumban. Az Amerikai Egyesült Államokban ezenfelül 57 állomás közvetíti az úgynevezett „Katolikus óra” anyagát.

Ma már minden mozgalom és áramlat arra törekszik, hogy a rádiót szolgálatába állítsa. Amikor Franco tábornok 1937-ben a spanyol nemzeti harcok közepette felavatta a salamancai rádióállomást, kijelentette, hogy az új állomás felállítását oly fontosnak tartja, mint egy megnyert győzedelmes csatát.

Valóban, a rádió oda is eljut, ahová még az újság sem jut el, legalább nem idején és korlátlanul, pl. a messze eső tanyavilágba, a tengeri hajókhoz, betegekhez és betegápolókhoz, az elzárt rabokhoz, a leprások elkülönített telepeihez és eljut oda is, ahol ellenséges érzület, rosszakarat, gyűlölet, elfogultság vagy hitközömbösség egyébként számúzi a katolikus gondolatközlés más alakját és módját. A rádióhullámokat nem is lehet eltiltani. Rajtuk teljesül az Írás szava: *In omnem terram exivit sonus eorum.*

d) Még kell akadályozni az olyan műsordarabokat, amelyek megrontják az ifjúság, a falu vagy a szélesebb tömegek lelkét. Nem szabad ölbetett kézzel tűrni, hogy a rádión keresztül mérgező propagandát üzhessen valamely vallástalan, erkölcstelen vagy bomlasztó világnézet.

Ezért neveljük és szoktassuk rá katolikus híveinket, hogy vallásellenes, erkölcstelen, sikamlós, bomlasztó vagy más rossz hatású leadás esetén komoly, udvarias, de erélyes módon azonnal emeljék fel tiltakozó szavukat levél, levelezőlap, sajtó, telefon, sür-

gőny vagy egyesületi határozat útján, sőt vegyék erre rá más katolikus testvéreinket is.

De a hívek állásfoglalása ne csak negatív irányú legyen, hanem pozitív irányú is: kérjenek és követeljenek minél több katolikus világnézetű leadást.

A katolikus rádióhallgatókat persze előbb meg kell szervezni, mert csak a rádió előfizetőinek tömeges fellépése lehet irányító hatással a rádiótársaságokra és a rádióprogrammokra. Viszont katolikus szervezkedés nélkül a nemkatolikus és katolikusellenes szellem túl erősen és túl gyorsan szokott érvényesülni a rádióműsorban.

e) Egyik falusi plébános, amikor az időjárás csak engedi, a rendes istentiszteleti időn kívül, a nyitott ablakába helyezett rádióhangszórón át ad alkalmat az ablak alá gyűlt híveknek, hogy a budapesti katolikus prédikációt is hallgassák. A templomban előre kihirdeti a közvetítés pontos idejét és magam láttam, hogy falujának öregje-apraja milyen szívesen jött a plébánia ablaka alá és áhítatos, feszült figyelemmel hallgatta az aznapi második szentbeszédet.

Az igehirdetésnek ezt a szokatlan, újszerű módját melegen ajánlom utánzásra: „Cantate Domino canticum novum!” (Ps. 97, 1. és 119, 1.)

f) Ellenben a lelkipásztor oktassa ki híveit, hogy rádió útján a misehallgatási parancsnak nem tehetnek eleget és iparkodják őket visszatartani attól, hogy a rádióban másvallású istentiszteleteket meghallgassanak. (Can. 1258. § 1. és Collectana S. Congr. de Prop. fide n. 1825. és Tower Vilmos: „Krisztus Akarata”. Kat. erkölcstan. Budapest, 1937. III. kiadás. 31—32. oldal.)

g) Amennyiben a rádió szentmisét is közvetít, az illető templom igazgatója arra törekedjék, hogy ez a „rádiós szentmise” rádiószerű legyen, vagyis akusztikai hatása (szép népének, művészi ének, jól betanult együttes ima stb.) feleljen meg a tömegek ízlésének és a kívülállókka is kedveltesse meg a szentmisét.

Alig volt még az újkori felfedezések terén talál-

mány, amely oly gyors és annyi szédületes lehetőséget rejtene magában, mint a rádió. Használjuk fel e csodás találmányt minél hatásosabban a lelkek javára! Ne maradjunk el, ne kullogjunk e téren is félénken hátul és ne engedjük, hogy ellenségeink itt is nagyobb életrevalóságnak, éberségnek és lélekismeretnek jelét s fokát mutassák és érvényesítsék!

36. Fejezet

A kártyázás illemtana

Mindenekelőtt három kérdés: Isten szolgájának szabad-e, illik-e, ajánlatos-e a kártyázás?

Szabad-e? Szabad, ha ritkán, mértékkel, üdülés végett, kicsiben, mások megbotránkoztatása nélkül játszik és játékaival szükséges, állásbeli kötelességei rövidsége nem szenvednek.

A kártyajáték megengedett voltához tartozik még, hogy a játék igazságos legyen, vagyis mindegyik fél tartsa meg a játék szabályait (fair play) és hogy mindkét fél nagyjában egyformán értsen a játékhoz, mert az sértené az igazságot, ha az egyik fél kitűnő játékos volna, a másik meg kezdő.

A hazárdjáték azonban papnak és szerzetesnek minden körülmények között tilos. Ezt már a IV. lateráni (c. 16.) és a tridenti zsinat is (Sess. 22. e. 1. de Ref.) megtiltotta. Az új Egyházi Törvénykönyv is átvette e tilalmat: „Clerici aleatorii ludis, pecunia exposita, ne vacent!” (c. 138.)

„Ludus aleatorius” szó szerint ugyan kockajátékot jelent, de jogi értelemben hazárdjátékot (Liguori: Theol. Mor. Lib. 3. tract. 5. n. 900. és Dr. Sleuner: Wortschatz d. Codex Jur. Can. 1922, ad vocem: Aleatorius). Az „aleatorius” műszó onnan ered, hogy régente a szerencsejátékosok legszokásosabb eszköze

a kocka volt. Viszont a hazárdjáték fogalma kettőt jelent: elsősorban és főképp jelenti az úgynevezett szerencsejátékot, amelyben tudniillik az esélyek nem a szellemi képességtől, számító ügyességtől és gyakorlattól függnének, hanem az úgynevezett vakesettől, vakszerencsétől. De a hazárd szó jelenti egyúttal azt is, hogy a tét pénz vagy más, hozzá hasonló érték legyen.

A hazárdjátékot nemcsak az Egyház, hanem csaknem minden államban *a világi törvény is tiltja*. Ilyen játékok a huszonegyes, ferbli, makao, farao, nasivasi, baccarat stb. Sőt a világi törvény még azt is bünteti, aki akár nyilvános helyiséget (pl. kört, egytetet), akár magánlakást hazárdjátékokra átenged.

A másik kérdés: Illik-e Isten szolgájához a kártyázás?

Világi pap az illem szempontjából is kártyázhat, feltéve, hogy ritkán, privát helyen, csupán üdülés végett, kicsiben játszik és ha játékával semmiképpen sem hanyagolja el hivatása kötelességeit.

Ellenben Liguori Szent Alfonz és több más szerző szerint a szerzetesekhez, főképp a szigorúbb szabályúakhoz, nem illő a kártyajáték, „quia — ezek Liguori szavai — talis recreatio est *per se* indecent statui religioso. Nec consuetudo talem *indecentiam* cohonestare potest.” (Liguori: Theol. Mor. Lib. 3. tract. 5. n. 901.) Liguori és több moralista a püspökök kártyázását sem helyesli. (U. o. n. 902.)

A harmadik kérdés: ajánlatos-e számunkra a kártyázás?

Lehetnek kivételes esetek, amikor a kártyázás ajánlatos lehet. Pl., ha papi asztalnál valamely kellemtelen szóváltás támad és a házigazda vagy az asztalelnök azzal akar véget vetni, hogy kártyajátékokra szólítja a társaságot. Ilyenkor a játék jó villámhárító. Öreg, nyugdíjas, beteg, a szobához kötött papoknak jó, ártatlan időtöltés a kártya. Téli időben, rossz idő-

járás esetén is kellemes unaloműző a módjával játszott kártya.

De általában minden fiatal testvérnek szívből azt ajánljuk, hogy ne tanulja meg a kártyázást; ha meg is tanulta, ne szokja meg. Legjobb kártya dologában a tudatlanság. Ignoti nulla cupido.

De miért e lebeszélés? Lássuk sorban:

a) Schopenhauer az „Életbölcselet” című művében mondja: „Akiknek nincsenek kicserélnivaló gondolataik, azok kártyalapokat cserélgetnek.”

b) Senki sem tudhatja, hogy idővel nem kedveli-e meg a kártyajátékot annyira, hogy szenvedélyévé válik. A kártyaszenvedély pedig hasonló az alkoholizmushoz és a morfinizmushoz. „A szenvedélyes kártyástól minden kitelik!”

Csak egy-két példa. Kispap koromban történt. Egy másik nálam fiatalabb kispappal (most győri apátkanonok) egy zalamegyei plébános asztalához voltunk hivatalosak, ahol ebéd után a házigazda erősen verte a kártyát néhány más pappal. Egyszer csak jelenti a gazdaasszony a plébánosnak, hogy kocsi érkezett a filiából: beteghez várják. „Jó, jó, rögtön jövök, csak ezt kijátszuk” — volt a válasz. A rögtönből félóra lett. Utána félénken bekopogott a kocsis is: „Kérem, plébános úr, tesszen már jönni. A beteg nagyon várja, meg a lovak is türelmetlenkednek.” Ismét: „Rögtön, csak...” És ki tudja meddig kellett volna a kocsisnak várakoznia, ha egy nem kártyázó papvendég önszántából nem vállalkozott volna a beteg ellátására.

Kerschbaumer írja, hogy egyik plébános, amikor minden aprópénzét eljátszotta, a kántorral elhozatta a templompersely tartalmát. („Pater familias” 132. o.)

Egy szerzetestanár annyira rabja lett a kártyának, és akkora adósságot csinált, hogy e miatt aposztatált, de épp ismert szenvedélye miatt másutt sem találván alkalmazást, csalt, sikkasztott, úgyhogy a világi törvényszék elé került, amely súlyosan elítélte.

„Mindennek a kártya volt az oka”, — mondotta megtört hangon a bíróság előtt.

A szenvedélyes kártyásnak rendesen az idegzete is felőrlik.

Nem hiába nevezi minden nemzet népe a kártyát az ördög bibliájának. Egy híres csendőrezredes pedig hozzátette: „Aki sokat forgatja, már ezen a világon is gyakran a pokolba jut.”

Sokan azt vélik, hogy a kártyával játszanak, pedig a kártya játszik a legtöbbjével.

Az is szomorúan érdekes és jellemző, hogy sok, egyébként komoly, okos, eszes ember a kártyajáték közben elveszti a pénz értéke és mennyisége dolgában a szemmértéket. Az „Egyházi Lapok”-ban olvasom az egyik káplánról, hogy — noha évi fizetése csupán 105 pengő volt — egyik estétől reggelig 400 pengőt veszített, tehát négyévi fizetését herdálta el. (Egyh. K. 1929. év, 2. oldal.)

A kártyázás megszokása, sőt megtanulása ellen irányuló tanácsunknak legfőbb oka azonban az, hogy a kártyázásra fordított időt sokkal jobb, hasznosabb, fontosabb teendőre fordíthatjuk. Manapság Isten minden szolgájának vállára oly temérdek és szükséges munka és teendő nehezedik, hogy lelkiismerete nem lehet nyugodt, ha ezeket elhanyagolva, kártyajátékkal tölti a másra is remekül felhasználható drága időt, amelyért neki egykor számot kell adnia az örök Bíró előtt.

Mily siralmas volna, ha Isten szolgálóra is vonatkoztathatók lennének az Írás szavai: „Noctem verterrunt in diem” (Jób 17, 12.), sőt „Ludebant coram Domino omni tempore.” (Prov. 8, 30.)

Egy híres kártyázó pap sírja mellett megy el két volt kártya-cimborája. Az egyik megáll a sír mellett, a másik tovább tessékeli: „Gyere innen, Pista, mert ha a pap meglát minket, a sírből is felkel, hogy elnyerje pénzünket.”

A kártyázás különben mindig veszteséggel jár. Ha nem is a pénzt, de elveszítjük időnket, lelkiismeret-

retünk nyugalját, néha becsületünket vagy jó hírnevünket. Sőt!

Én magam három esetet tudok, amikor Isten szolgáját a kártyaasztalnál érte a halál. Egy sopronmegyei esperes-plébános gyakran ment be kocsin Sopronba kártyázni. Úgynevezett „híres nyerő” volt. Egy este is leül a kártyaasztalhoz, nyer, feljegyzí a táblára, oszt, kiúti a kártyát, hátradől és — halott volt... A kártyaasztaltól Isten ítélőszéke elé!

De még az olyan kártyások is, akikben a játékszenvedély még nem gyökeresedett meg, könnyen okozhatnak botrányt a hívek körében. A világ, sajnos, gyakran úgyis azt gondolja, hogy a klérus idejének nagy részét kártyázással tölti. Sőt sokan a papot és szerzetest az oltáron kívül másképp nem is tudják elképzelni, mint a kártyaasztalnál. Dernői Kocsis László „Nincs szabadulás” c. regényében szerepel egy püspök, aki a magyar kommunista-ellenforradalom idején a jószágigazgatójával és titkárával a kártyaasztal fölé görnyedve verejtékezik a játék hevétől... Már az óra is megállt a falon, de a játék folyik rendületlenül... két rettenetes dördülés rázza meg a püspöki palotát... A püspök egyre játszik. Beront az egyik esperes, hogy bombázzák faluját, segítséget, tanácsot, közbenjárást kér, de a püspök gondtalanul tovább kártyázik...

Ilyennek képzei a világ az Egyház felszentelt papjait, sőt püspökeit is. De kezét a szívre! Nem adunk-e néha tápot az ilyen téves megítélésre és hamis általánosításra?

Sokszor még azok is megbélyegzik a kártyás papot, akik vele kártyáznak, vagy legalábbis nem sokba veszik. Fentebb említettem a sopronmegyei esperes-plébánost, akit a kártyaasztal mellől ragadott el a halál. A halottat kihurcolták a teremből és néhány perc múlva a másik három kártyás már talált egy negyediket és szépen folytatták a játékot, mintha semmi sem történt volna. Eszembe jut egy magyar esperes idevágó szellemes megjegyzése: „A kártyás

pap nem lehet mindenkinek mindene, hanem csak keveseknek *senkije!*“

Egyébként érdekes, hogy mi papok és szerzetesek kártya dolgában néha sokkal enyhébben és kiméletebben szoktunk ítélkezni, mint sok világi vagy más-vallású.

Schopenhauer „Életbölcselet” c. munkájában írja: „A kártyajátéknak erkölcsrontó hatása is van. A játék főcélja ugyanis, hogy elnyerjük a másét, minden úton-módon, minden mesterkedéssel és fogással. A szokás pedig, hogy a játéokban így járunk el, meggyökeresedik, kihat a gyakorlati életre, és apránként odajutunk, hogy az enyém és tied kérdésénél éppen úgy cselekedjünk és megengedettnek tartsunk minden éppen kezünk ügyébe eső előnyt, míhelyt a törvény szerint szabad. Számtalan példát ad erre a mindennapi élet.” Schmiedt, Schopenhauer művének magyarázója hozzáfűzi: „Valóban, a sikkasztóknak 99 százaléka erős kártyás.”

Még az „Országos Református Lelkészegyesület” hivatalos közleményében is olvasom: „Lelkipásztor — mindezt bölcs eleink is vallották — ne kártyázzék.” („Lelkészegyesület”, 1937. évf. 50. sz. 363. old.)

A miatt pedig soha nem kell restelkednünk, hogy nem tudunk kártyázni.

Abból, hogy valaki nem tudott kártyázni, még soha kellemetlensége vagy hátránya nem volt. Sőt ez a körülmény sokszor dicsőségére válik.

De már ideje, hogy voltaképp közöljük azokat az illemszabályokat, amelyeket szem előtt kell tartanunk, ha mégis leülünk a kártyaasztalhoz.

1. Ne játsszál magas alapon!
2. Ne játsszál nyereségvágyból!
3. Tartsd meg lelkiismeretesen a tiszta játék szabályait!
4. Ne játsszál szenvedélyesen!
5. Ne sértegesd vagy bosszantsd játszótársaidat!
6. Nyereség esetén ne mutass feltűnő örömet, vesztésénél pedig haragot vagy bosszúságot.

7. Ha nyertél, ne dicsekedjél vele, sem a játék közben, sem utána!

8. Ne légy kárörvendő, ha más veszít!

9. Ha te veszítesz, pénzeddel együtt ne veszítsd el egyúttal nyugodtságodat, önuralmadat és a — jó modort!

10. Légy tekintettel játszótársaid személyi és állásviszonyaira. Pl. kérdezd magadtól, hogy az illető veszteség esetén nem jut-e kellemetlen helyzetbe.

11. Osztás közben, míg azt be nem fejezted, nem szabad lapot visszavenni.

12. Kiadott lapot sem szabad visszavenni. Erre vonatkozik a német mondás: Was liegt, das pickt.

13. Ne pillants szomszédod kártyáiba. A nép úgy mondja: ne csalj; a műveltje: ne játsszál „körültekintően”!

14. Ne osztogass tanácsokat egyik félnek sem!

15. Játék közben nem illik társalogni.

16. A kártyázás semmiféle ürüggyel se húzódjék az éjjeli órákba!

17. Beteghez hívás vagy más sürgős szolgálati ügy előfordulta esetén rögtön, de rögtön és habozás nélkül hagyd abba a játékot!

18. Vasár- és ünnepnapon ne kezd a játékot a délutáni istentisztelet befejezése előtt!

19. Fiatal kártyás! Akkor légy leginkább résen, ha kezdetben nyersz!

20. Kártyaadósságodat idején és pontosan fizess meg!

21. Valahol olvastam! „A strandon az emberek megismerik egymás testét, a kártyaasztal mellett pedig egymás — gyengéit és hibáit!”

A játéklező (kibic) ellenszabályai pedig ezek:

1. Mindíg kérj engedélyt a játéklezéshez.

2. Játéklezés közben hallgass!

3. Tehát tanácsokat ne osztogass se szóval, se jellel, se tapssal, se lábemeléssel, se csodálkozó vagy sajnálkozó arckifejezéssel!

4. Ha minderre nem érzel erőt, mondj le a játékesésnek amúgysem nagyon népszerű élvezetéről!

Másfajta játékokra értelemszerűen vonatkoznak a fönti szabályok.

37. Fejezet

A vadászat és halászat

A vadászatra vonatkozóan az Egyházi Törvénykönyv röviden, de világosan és határozottan nyilatkozik: „Clerici venationi ne indulgeant, clamorosam autem nunquam exerceant.” (c. 138.)

E kánon első része csak szelíden, szinte tanácsadóan tiltja a szórakozásból üzött, csendes és gyakori (ne „indulgeant”) vadászatot. De a második része szigorúan, kivételt nem tűrően tiltja a zajos, az ú. n. körvadászatot.

A vadászat magában véve szép, egészséges és úri sport, de valahogy nem felel meg a papi és szerzetesi lelkületnek és némiképp ellenkezik a nála fokozottabban megkívánt szelídséggel. Egy kanonok-plébánost meghívott a szomszéd mágnás vadászatra. A buzgó lelkipásztor e szavakkal mentette ki magát: „Elég dolgot ad nekem az életnek megmentése, nem akarok odajutni, hogy a halált osztogassam.”

De a vadászat manapság egyúttal nagyon drága multság is: adó, tagsági díj, vadászjegy sokba kerül, és akármilyen rossz puskával és rossz tölténnyel sem mehet pap vagy szerzetes a vadászatra, mert ez súlyos következménnyel járhatna.

Ma már annyira költséges a vadászat, hogy a középosztálynak még előkelőbb tagjai is rendszerint csak akkor indulnak vadászatra, ha valamelyik főúr, nagyobb uradalom vagy vagyonosabb ismerős meghívja őket.

És ami a legfontosabb: Ha ritkán vadászik valaki,

ez nem áll arányban a nagy kiadással; gyakran meg nem mehet Isten szolgája vadászatra, mert a S. Congr. Concilii 1922. évi döntése szerint a *gyakori* vadászatot tiltja az Egyház, ha mindjárt csendes vadászatról van is szó. (Act. Apost. Ser. XIII, 498. és köv.) Ezenfelül a rendszeres vadászat Isten szolgáját elvonja hivatása teendőitől. A S. Congr. Concilii említett döntése szerint az Egyházi Törvénykönyv 138. kánonja a klérusnak nemcsak a zajos vadászatot tiltja, hanem a vadászatnak minden módját, ha ez gyakran és rendszeresen történik. („Ne venationi indulgeant.”)

Egyébiránt a pap és szerzetes vadászati illemszabályai a következők:

1. Isten szolgája csak hétköznapon vadásszék.
2. Csak akkor vadászhatik, ha ezzel a híveknek nem okoz botrányt.

3. Oly komoly öltözetben induljon a vadászatra, amely egyrészt feltűnneti papi (szerzetesi) mivoltát, másrészt nem sérti a jó ízlést és nem vált ki csodálkozást. Ismertem egy idős kanonokot, aki úgy öltözött fel a maga kieszelte vadászruhába, hogy mindenki, még vadásztársai is, állandóan kacagtak rajta. „Valóságos maskara”, jegyezte meg egy falusi öreg bácsi. (V. ö. az Egyházi Törvénykönyv fejezetét: De vita et honestate clericorum.)

4. Isten szolgája csak olyan vadásztársaságnak lehet a tagja, amelynek belügyminiszter jóváhagyta alapszabálya van és amely a vadászatot sportként űzi, nem pedig hússzerzési vagy kereseti ágnek tekinti. (A falusi vadásztársaságok legtöbbje ilyen!)

5. Lelkipásztorok (plébános, káplán) lehetőleg csak saját plébániájuk területén belül vadásszanak.

6. Isten szolgája rendkívül ügyeljen a fegyver óvatos használatára. Vadászat közben a fegyvert mindig úgy kell hordani, hogy csöve sohase legyen ember felé fordítva! Minden hajtás vagy kör után a töltényeket azonnal ki kell szedni.

7. Nagy (nemes) vadra (szarvas, őz, zerge, vad-

disznó, medve, stb.) sohasem szabad söréttel löni, hanem csak golyóval.

8. Nem illik fekvő vadra löni.

9. Nem illő kocsiból, autóból vagy szánkóból kis vadra löni.

10. Vadászhoz nem méltó nyúlra lesből löni.

11. A S. C. Concilii döntése szerint az egyházmegye főpásztorának (rendfőnöknek) joga van alárendelt klerikusainak még a csendes vadászatot is megtiltani, ha erre oka van, sőt tilalmát még szankciókkal is elláthatja „juxta c. 2306 et 2313”. (A. A. S. XIII. 498. s köv. old.)

Ami a halászatot illeti, Isten szolgájánál természetesen csak a horgászat jöhet számításba. A halászat ipar és mesterség, a horgászat sport!

A horgászat kevésbé érinti a papi és szerzetesi jelleget, mint a vadászat. Az apostolok is halászok voltak és az Úr sem meg nem róttá, sem el nem tiltotta őket e foglalkozástól.

Isten szolgálira, amennyiben a horgászásra szánják magukat, nagyjában a vadászatnál már említett szabályok érvényesek.

1. Ne töltsenek a horgászással sem annyi időt, hogy a hivatásos kötelesség hátrányt szenvedjen vagy a híveknek botrányul szolgáljanak.

2. A horgászás alkalmával is komoly klerikusi ruhát viseljenek.

3. Csak állami halászejeggyel és sporthorgászatra szóló területi engedéllyel szabad ott horgászni, ahol a vízterület horgászati joga őket kétségen kívül megilleti.

4. Ha vendéggel, korban vagy rangban idősebbel megyünk horgászni, őt a legjobb helyre, zavartalan vízre engedjük, amely „még nincs lehorgászva”.

5. Ha más horgásztárs előtt megyünk, kerüljük ki olyan messze, hogy testünk vagy kezünk ne vessen árnyékot a horgászás helyére, mert a hal megijed és elmenekül. (A beszéd nem zavarja azokat, mert a hal nem hall.)

6. Ha horgászatra hívnak mint vendéget, illik, hogy a horgászat végeztével a legszebb halat elküldjük a vendéglátónak.

7. Horgásztól nem illik a fogás („teríték”) után érdeklődni. Éppúgy nem illik a terítéket átlépni, hanem azt meg kell kerülni.

38. Fejezet

A korcsolyázás

A korcsolyázással kapcsolatban egyházi személy a következőket tartsa szem előtt:

1. Ruházata a korcsolyázás idejére is legyen komoly, állásának megfelelő, és rajta mindig felismerhető legyen egyházi jellege.

2. Nővel ne korcsolyázzék kettesben, még akkor sem, ha ez nőtestvére vagy közeli rokona.

3. Amennyiben egyházi személy kitűnő műkorcsolyázó lenne, ebbeli ügyességét gyakorolhatja, de ne fitogtassa.

4. Szigorúbb szerzetesrend tagja nyilvános korcsolyapályán semmiképen sem sportolhat.

39. Fejezet

A tánc

Egyházi személynek a tánc minden alakjában és minden körülmények között tilos. (Conc. Trid. sess. 24. c. 12. de Ref.)

Pap és szerzetes, még saját házában vagy lakásában se tűrje mások táncát, zajos, zenés mulatságát.

Manapság még híveink elfajult táncformái és szokásai ellen is küzdenünk kell, amelyek gyakran az

erkölcstelenségnek társadalmilag túrt megnyilvánulásai és egyik-másik helyen szinte táncörjögéssé fajulnak.¹ Annál kevésbbé volna szabad nekünk a táncot a saját példánkkal szentesíteni!

A Királyok könyvében olvasom: „Mikol, Saul leánya, aki az ablakból kinézett, meglátá az Úr előtt ugráló és táncoló Dávid királyt és megveté őt szívében.” (II Kir. 6, 16.) Pedig Dávid az Úr tiszteletére, szent szándékkal táncolt. Mennyivel inkább megvetésre méltó a mulatási és tetszésvágyból táncoló egyházi személy!

A plébánosok ügyeljenek arra, hogy újmisék alkalmával az ünnepély ne fajuljon táncvigalommá. Kerschbaumer joggal mondja: „Wie ein Primiziant es über sich bringen kann zu tanzen und so seinen Ehrentag zu beflecken, scheint fast unbegreiflich.” (Paterfamilias, 135. oldal.) Vagyis, hogy az újmisék az ő szent napját táncával beszennyezze és megfertőzze, az a híres pastoralis tudós és nagynevű író előtt felfoghatatlannak látszott.

40. Fejezet

Táncmulatság és bál

Mivel a táncmulatságok a mai korban gyakran erkölcstelen jellegűek (erkölcstelen táncok, erősen kivágott ruhák stb.), általában tilos egyházi személyeknek az ilyeneken megjelenni.

¹ Vianney Szent János, a lelkipásztorok védőszentje mondomta: „Nincs oly parancsa a jó Istennek, amelynek áthágását a tánc elő nem segítené. Édes Istenem, a rövidlátók azt hiszik, hogy a táncban nincs semmi rossz; márpedig az az a kötél, amelynek segítségével a gonoszlélek sok-sok lelket a pokolba ránt.” (Trochu Fr.—Dr. Árvay: Az ars-i plébános, Budapest, 1932. 130. oldal.) Ezért Vianney le is szoktatta híveit a táncról, igaz, hogy ehhez 25 évi munkájára volt szükség. (Trochu—Árvay, m. f. 129. oldal.)

Mégis némi különbséget kell tennünk köztük. Vannak bizonyos, úgynevezett reprezentációs, ünnepi, előkelő jellegű bálók. Katolikus egyesületek is szoktak rendezni táncsal egybekötött mulatságokat.

Az ilyeneken való jelenlétünket néha megkívánja az illem, a pártolás szándékának nyilvánítása vagy fontos érdek. Pl., ha egy fontos katolikus egyesület, amelynek elnöke a plébános, rendez táncmulatságot, az elnök természetesen megjelenhetik rajta. Vagy a helyőrség rendez bált, a helyőrség katona-papja bajosan tűntethet távollétével.

De ilyen esetekben is az egyházi személy legfeljebb egy vagy két órát tölthet a bálban, az éjfél semmiesetre sem szabad és illik neki bevárnia a bál helyiségében; egyébként pedig tőle telhetően igyekezzék a keresztény erkölcstan szempontjait a táncolók körében is érvényre juttatni.

Ellenben egyáltalában nem vehet részt egyházi személy oly táncmulatságokban és bálokban, amelyeknek egyesegyedüli célja a mulatás, a tánc és még kevésbé olyanokban, amelyekben szemmeláthatóan erkölcsöt sértő táncokat járnak, avagy amelyekben az illem határait más irányban nyilvánvalóan áthágják, mert az egyházi személynek jelenléte ezekben az esetekben az erkölcstelen vagy illetlen viselkedésnek helyeslését jelentené.

41. Fejezet

Kirándulás

Vasár- és ünnepnapon lehetőleg ne ránduljunk ki, kivéve persze azokat az egyházi személyeket, akik hétköznapi hivatásuknál fogva nem rándulhatnak ki, pl. tanárok, hitoktatók stb.

Kiránduláson is mindig komoly öltözetben jelen-

jünk meg és úgy, hogy egyházi jellegünket mindenki felismerhesse.

Egyházi személyhez legjobban illik, hogy csak a vele azonos neműekkel ránduljon ki, mégpedig legajánlatosabb csak kevés (2—3), hasonló világnézetű és érzelmű társhoz szegődni. A nagyobb csoportú kirándulások (en caravane) nem szoktak kedélyesek lenni.

Az összejövetelre kitűzött időre pontosan jelenjünk meg. Nagy illetlenség, tapintatlanság, udvariatlanság és kíméletlenség késedelmünk miatt az egész társaságot megvárakoztatni.

Kirándulás közben törekedjünk a rangban vagy korban idősebbhez igazodni. Nem illik a maitre de plaisir fáradozásait, terveit ellentmondással, gyermekes daccal vagy keményfejű duzzogással viszonzni.

A kirándulás idejére őrizzük meg jó kedvünket, de mindig tartsuk meg ebben is a kellő mértéket. Nagy különbség van a víg kedély és a pajkos, csintalan, komolytalan, gyermekes, éretlen féktelenség között.

Egyházi személy kirándulás közben a társaság esetleges éneklésében csak akkor vehet részt, ha az éneklés helyén és ennek közelében idegenek nem tartózkodnak. Emberlakta részekben a hangos éneklés csak a részegek és gyermekek kiváltsága.

Ha a társaságban másneműek is résztvesznek, egyházi személy sohase sétáljon párosával másneművel, még akkor sem, ha társai közvetlenül követnék is.

Amennyiben a kirándulást hosszabb időre tervezük, tanácsos, hogy már előre megállapodjunk az étkezés módjában, t. i., hogy mindenki hozzon-e magával étel- vagy italneműt, vagy pedig vendéglőbe térjenek-e. Mert egyébként kényes helyzetbe kerülhetünk. Pl. mindenki hoz magával étel- s italneműt, csak mi nem, ezzel mások vendégszeretetére utalva, megrövidítjük őket.

Az ételmaradékokat és papírhulladékokat ne dobjuk szerteszéjjel, hanem ezeket vagy vigyük haza,

vagy rejtjük oly eldugott helyre, ahol nem bántja senkinek az esztétikai és tisztaságérzetét.

Erdőben nagyon ügyeljünk arra, hogy tűzkárt ne okozzunk gyújtó, cigarettavég eldobásával s hasonlóval.

Búcsúzáskor megköszönjük azoknak a fáradozását, akik a kirándulás rendezésével fáradoztak.

II. rész

Illemszabályok másokkal szemben

42. Fejezet

Hozzánkérhetőség

Amikor Isten szolgájának másokhoz való viszonyáról óhajtunk szólni, első és alapkövetelményül állítjuk fel a hozzánkérhetőséget. Vagyis, hogy Isten szolgája sokszor és könnyen hozzáférhető legyen azok számára, akiknek lelkét, valamilyen ügyét vagy érdekét a jó Isten és szent hivatala reá bízta: a plébános a híveinek, a püspök a papjainak, a szerzetesfőnök rendtársainak, a tanár tanítványainak, a hitoktató növendékeinek, a gyóntató a bűnbánóknak, az egyleti elnök a tagoknak stb.

Persze nem elég, hogy a hozzánk fordulókat egyszerűen „fogadjuk”, vagyis csupán engedjük, hogy benyithassanak hozzánk. Hanem őket egyúttal kedvesen, szeretetreméltóan, udvariasan, atyai jóindulattal és az illemszabályok szemmeltartásával kell fogadnunk.

Ki van írva a plébániai hivatal ajtaján: fogadó óra: 11—12 között. Kopogtat egy asszony negyed egykor és a plébános rámondul: „Nem olvasta a táblán, hogy csak 12-ig fogadok?”

Egy törzstiszt felkeresi a szerzetestanárt, hogy érdeklődjék egy rokonfia felől. A tiszt kötelességszerűen bemutatkozik, a tanár se nem viszonzozza a bemutatkozást, se le nem ülteti vendégét, még kezét sem fog vele, hanem nyersen kérdi: „Mivel szolgálha-

tok?" Ez keresztény és úri értelemben véve nem fogadás, hanem illetlenség, nevelatlenség, műveletlenség, sőt sértés, amely felér egy kitessékeléssel vagy ki-dobással.

Milyen más velünk szemben az Úr Isten: „Nincs más nemzet, amelyhez istenei oly közel lennének, mint amilyen közel mihozzánk van a mi Istenünk, valahányszor kérjük.” (V Mózes, 4. 7.) És milyen magasztos példát mutat nekünk e pontban az Úr Jézus. Nikodémust éjjel is fogadja és foglalkozik vele. Más-kor fáradt, eltikkadt, álmos, mégis megrója tanítvá-nyait, akik nem akarják hozzá engedni a gyermekeket és szüleiket. Szent Márk evangélista írja: „Másnap korán hajnalban fölkelvén, eltávozék, pusztá helyre méne és imádkozék. És utána sietének Simon és akik vele valának. Mikor pedig megtalálták őt, mondák neki: *Mindenki téged keres...* És hozzája gyüleke-zének mindnyájan.” (Márk 1, 35—37. és 45.) Máskor meg: „A sereg hozzá tödült.” (Lk. 5, 1.)

Krisztus nem is tett különbséget e tekintetben gazdag és szegény, előkelő és egyszerű lelkű között. Ő nem mondotta: „Odi profanum vulgus!”

A szentek is Krisztushoz hasonlóan cselekedtek. Ajtajuk és szívük mindenki számára mindenkor tárva volt. Olvassuk csak Szalézi Szent Ferenc, Néri Szent Fülöp, az arsi plébános s más szentek életrajzát. VII. Pius pápa 1805 június 26-án a bíborosokhoz intézett allocutiojában így szólt: „Semmi alkalmat nem mulasztottunk el, hogy a híveket magunkhoz bocsát-ván, velük szóba ereszkedvén, mindenkinek eleget tegyünk, bárki kérelmét meghallgassuk, ha lehetett, teljesítsük, a lelki bajokat orvosoljuk, a lelkeket vallá-sosságra buzdítsuk.” A boldogult Prohászka püspök-höz, Kanter apáthoz és Mohl Antal híres győri nagy-prépost-plébánoshoz szinte éjjel-nappal jöhetett min-denki, aki rájuk szorult és mindenkit mosolygós jó-kedvvel fogadtak: „Hospitales estote sine murmura-tione!” (I Pét. 4.)

Szent Pál jelszava legyen a mienk is: „Minden-

kinek mindene lettem." Különösen a plébánia legyen minden hívőnek *atyai háza*, ahová még nagyobb, teljesebb és őszintébb bizalommal járulhassanak, mint szüleikhez. (Tessék e szempontból elolvasni Manning bíborosnak az „Örök papság” című művében a plébániáról szóló remek fejezetet!) Mily megható, amikor egy belga plébános sírkövén csak ezt a két szót olvashatjuk: Notre Père — Atyánk!

Nem hiába szeretik a szerzetesek a Pater szót használni nevük előtt. Igen, Testvérek, engedjük hozzáunk azokat, akik reánk szorulnak és engedjük őket úgy, hogy szemünkből leolvashassák, szívünkből kiérezzék örömünket, ha szolgálatukra lehetünk és ha alkalmunk van lelkünk szeretetét rájuk sugározni.

Ide vág a gyóntatók *könnyű és gyors* feltalálhatósága és *szíves* készsége is.

Egy már elhunyt városi plébánosról hallottam, hogy templomában csak káplánjai gyóntattak, alig is gyózték. Maga a plébános csak akkor gyóntatott, ha előző nap vagy legalább is jóval előbb valaki előre bejelentette neki gyónási kérelmét. Az ilyesmi már pogány kényuraság, nagyzási hóbort, sőt papi perverzitás!

És fokozott mértékben ide vág a szerzetesházak *szíves és gyors* készsége idegen papok, szerzetesek és szerzetesnők gyóntatásával kapcsolatban. Ismerek rendházakat, ahol, ha pap vagy szerzetes jelentkezik gyónásra, bármely időben, rögtön rendelkezésre áll valaki. Más helyen viszont a napnak csak kis részében kopogtathat idegen egyházi személy gyóntatóért és ilyenkor is akárhányszor koldus módjára hosszú percekig kell várakoznia egy-egy páterre, aki bizony nem szívesen kel fel és siet el a meleg rekreációs szobából vagy a délutáni sziesztás heverőről a hideg gyóntatószékbe. Igaz, ide is kell bizonyos rend. A jó páterek ideje is erősen kiszabott. De ha sok rendházban a főtisztelendő urak mégis feltűnő készséggel, szívességgel és gyorsasággal állnak a gyónásra jelentkező testvérek szolgálatára, még oly rendházakban is,

ahol nagyon kevés és hozzá rendkívül elfoglalt páterek vannak, miért nem volna ez másutt is lehetséges?

Senkinek sem jut eszébe e téren a jó páterektől nagyobb áldozatot kérni, csupán egy kis atyai megértést és méltánylást ama oltártestvérek számára, akik talán igazán áldozattal, vasúton vagy távoli tanyáról kocsin jönnek a városba és nem mindig érnek rá várakozni bizonyos óráig, mert csak akkor kezdődik a gyónatás. Ahogy egy vidéki pap nekem elpanaszolta, aki az utcán szólított meg engem, hogy gyóntassam meg, mert neki négy órákor a vasútállomáson kell lennie, a szerzetesportás pedig a kapun sem eresztette be, mondván, hogy a gyónatás csak öt órákor kezdődik. Jó volna a boldogult P. Ábel S. J. szavait szem előtt tartani: „Egy pap gyónása fontosabb egy tucat hívőnél!”

E fejezetbe tartozik az igazgatók, tanárok, tanítók és tanító szerzetesnők megközelíthetősége, fogadási készsége és finomlelkű, udvarias, szeretetreméltó, kedves, jóakarátú, meleg modora is. Kérem őket, hogy a derék, sok gonddal küszködő, aggódó, áldozatos, amúgyis száz teherrel megrakott jó szülőket különös szeretettel és támogatni kész jóakarattal fogadják. *E téren rengeteg a panasz!* Magam is hosszú éveken át tanárkodtam. Tapasztalatból beszélek. De mások tapasztalata is hasonló. Az Egyházi Lapokban (1930. 244. oldal) a cikkíró mondja: „Néha egy-egy hivatalos ügyeket intéző apáca (igazgatónő, titkárnő) gögősebben tud viselkedni, mint egy hercegasszony.”

A plébánia vagy szeretetház hozzáférhetőségének akadályá néha a rokonságnak vagy az alkalmazottaknak, a portásnak, gazdasszonynak, cselédnek modortalansága, udvariatlansága, neveltlensége, mogorva, házsártos, sőt néha féltékeny természete is. Ismertem egy plébánost, akinek öreg gazdasszonya féltve gazdáját a nőktől (sietek megjegyezni: minden ok nélkül!), a kapujánál jelentkező nőket néha mélyen sértő megjegyzésekkel tartotta távol, úgyhogy egy új tanítónő, abban a téves hitben, hogy a gazdasszony száján

át a plébános haragja sujtja, öngyilkosságot kísérelt meg.

A háznak gazdájára és fejére szégyen és szegénységi bizonyítvány, ha akár rokonai, akár hozzátartozói vagy alkalmazottai a vendégekkel szemben udvariatlanok, szótlanok, barátságtalanok vagy más módon visszataszító modorúak. Oktassuk ki és neveljük meg őket!

Ide tartozik a szerzetesházak férfi és női kapusainak és sekrestyéseinek kitanítása is. Egy prelátus-kanonok panaszkodott nekem, hogy egy zárdába csengetve, a portástól kérdezte, itthon van-e a házfőnök úr. „Nézze meg magat!” — mondotta és faképnél hagyta a főpapot. — Velem történt meg, hogy egy nagyobb városban időzván, tiszteletemet tettem egy ottani zárdafőnöknél és engedélyt kértem, hogy templomában misézhessem. A főnök a legnagyobb szeretettel és örömmel adta meg az engedélyt. Amikor azután másnap a sekrestyébe lépek, a sekrestyestvér indulatos, szinte vad hangon és modorban támadt rám, hogy miért nem jelentettem be neki a misézési szándékomat. Amikor szelíden közöltem vele, hogy a házfőnöktől már tegnap megkaptam a misézési engedélyt, még gorombább hangon adta értésemre, hogy a sekrestyében ő az úr, mindenért ő a felelős, elvárta volna, hogy ő nála is jelentkezsem. De a sekrestyésekről később még bővebben lesz szó!

A női kapusok modorára is ügyeljünk. Az Egyházi Lapok fentemlített cikkírója mondja: „Egy-egy portásapácában néha tíz vénkisasszony kellettensége és szeszélye sűrűsödik össze. A gyanútlanul belépő mintha hideg zuhanyt kapna. Krisztus jegyesei majd hogy ki nem dobják. A járatlan világi ijedten menekül és elítéli az egy goromba portásnővér miatt az egész zárdát, sőt a világ összes apácáit. Apácagyóntatók, lelkivezetők hassanak oda a zárda előljáróinál, hogy a világiakkal érintkező nővérek szerények, alázatosak, szeretetreméltók és szolgálatkészek legyenek. Akinek türhetetlen az egyénisége, azt ne

alkalmazzák portára vagy oly helyre, ahol világiakkal kell érintkeznie."

Ugyancsak a hozzáférhetőség teszi kívánatossá, hogy minden plébánia, szerzház, intézet stb. lehetőleg szereltesse fel a telefont, mégpedig ne titkos számmal.

De ugyancsak e fejezetbe kívánczik a telefonmodor is, amelyről később szintén bővebben lesz szó. Itt csak röviden annyit, hogy telefonhívásra is legyünk mindenkor finom modorúak. De oktassuk ki hozzátartozóinkat, alkalmazottainkat, portásainkat is, hogy szintén barátságos, udvarias és készséges hangon válaszoljanak a telefonhívóknak.

43. Fejezet

Az elkülönülés lélektana

Isten szolgájára nagy, veszedelmes hiba az elkülönülés, az elzárkózás, a megközelíthetetlenség, a hozzáférhetetlenség, az emberek kerülése, a mormotaszerű élet.

Hiba önmagáért, mert az ilyen ember előbb-utóbb elsavanyodik, eleceteseedik, torzzá, komorrá, betegesen érzékennyé, kiállhatatlanná, érdes, visszataszító modorúvá, keserűvé, hisztérikussá válik.

Hiba mások miatt. Az ilyen embert mások sem szeretik, bizalommal nem viseltetnek iránta, sőt kerülik. Még ha kénytelen-kelletlen meg is jelenik a hívek vagy ismerősök körében, hideg, kripta-léggőrt teremt maga körül, személye teherként nehezedik a lelkekre. Talán tisztelik, talán elismerik egyik-másik jó tulajdonságát, de senki sem szereti, senki sem örül neki, senki sem kedveli, senki sem érzi magát mellette jól, mindenki örül, ha megszabadul tőle.

És hiba még egy harmadik okból is. Az ilyen elkülönülő, különc, bujdosó lelkű ember nem ismeri meg

a világot, nem az embereket, nem a valóságot, nem a lüktető életet. Szava, ítélete, tanítása csupa szobatudomány, merő elmélet, légüres térben mozgó állásfoglalás. Ahogyan az, aki állandóan emberek között forog, nem ismeri önmagát, úgy az, aki állandó visszavonultságban él, rendszerint nem ismeri az embereket.

Hogy az ilyen mormotaéletű, szegény testvér segíthessen magán és kigyógyuljon nyomasztó és nyomorult lelki helyzetéből, szükséges, hogy ismerje bajának, betegségének, egyénisége eltorzulásának okát is.

Az elkülönülésnek, a megközelíthetatlenségnek vagy nehéz és akadályozott megközelíthetőségnek, a túlzott elvonulásnak háromféle oka lehet: az önzés, a dölýf vagy a lelki betegség.

Az önzés: Az Egyházi Lapok egyik száma plébánosról szól, akinek ebéd utáni pihenésekor bezárták a kaput és a házban moccanni sem mert senki. Még a Bodri kutyát is átvitték a zöldséges kertbe és egy ólhoz láncolták, nehogy vakkantásával zavarni merészelje a plébános úr nyugalmát. Hogy ily körülmények között emberfia nem tehetette be lábát a plébániába, mégha talán haldoklóhoz akarta volna is hívni a ház urát, talán említeni is felesleges.

Van azután úgynevezett szent önzés is. Egy szerzetestanárról beszéltek a rendtársai, hogy mindennap pontos időben mondotta el breviáriumát: este 6-tól 1/2 8-ig egyfolytában. Ilyenkor nem volt a világnak olyan nagy ura, akinek ajtót nyitott volna, lett legyen az az igazgató, főigazgató, rendfőnök, püspök vagy akár öfelsége a király.

Az elkülönülés másik oka a dölýf szokott lenni. Vannak, akik elkülönülnek, mert bántja, sérti őket, hogy a világ nem szór pálmagallyakat lábuk elé, nem dicsőíti és nem hordja vállain őket, hanem néhanapján érezteti velük gyarlóságukat. Ezek nincsenek megelégedve a világgal, de sohasem jut eszükbe megkérdezni a világot, hogy ez *velük* megelégedett-e. Pedig igaza van a japán mondásnak:

„Tessél az embereknek,
És akkor te is tetszel nekik.”

Azok is a hideg megközelíthetetlenség oduiba menekülnek, akik nem tudják elviselni mások hibáit, csak a magukéba szerelmesek.

— Komiszak az emberek — mondják. — Igaz, de én magam nem vagyok-e szintén komisz?!

— Az emberek irigyek — vélik.

— Úgy van, — felelem rá — de nem érzem-e én is magamban e bűnt?

— Az emberekben rengeteget csalódtam — szól a további védelem.

— Am először is nem mindenkiben csalódtál, testvérem, de másodszor bennem és benned nem csalódt-e már sokszor Isten és ember, előljáró és alárendelt, barát és oltár- vagy szerzetes-testvéred?

Az elvonultságnak és elkülönülésnek egyik harmadik oka lehet a lelki betegség, a féltékenység vagy idegbaj, belső meghasonlás. Ismertem egy szerzetest, aki ajtaját állandóan zárva tartotta és ha valaki kopogott, összerezsent és jó darabig meg sem mert mocanni, nehogy elárulja otthonlétét, de egyszer mégis akkorát kellett tüsszentenie, hogy nem tagadhatta le magát. Ekkor kikiáltott, hogy betegsége miatt nem nyithat ajtót. Valóban beteg volt szegény: súlyos lelki beteg!

Pedig talán épp az emberekkel való érintkezés lenne az ilyen lelki betegek számára az egyedüli vagy leghatásosabb gyógyszer és mentőeszköz. Mert abba a házba, amelynek ajtaját állandóan csukva és ablakait lefüggönyözve tartják, nem ragyoghat be az életető, elevenítő, ifjító és gyógyító napsugár. Amelyik lélek elzárkózik embertársainak szava, szíve és szeretete elől, abban csak a lelki betegségek miazmái burjánozhatnak.

Előljárók! Érdeklődjetek, nincs-e alárendeltjeitek között ilyen önző, büszke vagy poshadt kedélyű, bacillusos lelkű, troglodita életű testvér! És ha van, segítsetek rajta!

Ti gyóntatók pedig, kérdezzétek meg pap- és szerzetes gyónó fiaitokat és leányaitokat, hogy esetleg nem tartoznak-e az említett fajtához és ha igen, határozottan, erélyesen, parancsolóan törekedjete a szegényeket kiemelni a százalmas önmagukba való temetkezésből.

A fentiek természetesen nem érintik és nem érintetik a szerzeteseknek ama bölcs és szent szabályait, amelyek a rendtársakkal és a renden kívül állókkal való érintkezést, a látogatások időpontját, számát és módját szabályozzák! A szabályzathoz minden szerzetesnek pontosan és lelkiismeretesen alkalmazkodnia kell!

44. Fejezet

A helybenlakás

Az egyházi személy hozzáférhetőségének egyik főfeltétele a pontosan betartott és jól értelmezett helybenlakás.

A helybenlakás kötelezettsége legelsősorban a püspökökre (l. Cod. I. C. c. 338.), apostoli vikáriusokra és prefektusokra (c. 301. § 1.), a káptalani helynökre (c. 440.), plébánosokra (c. 465.), rendi előljárókra (c. 508.), esperesekre (c. 414. § 2.) és önálló lelkipásztorokra (c. 471—476.) vonatkozik, de másodszorban és értelemszerűen minden egyházi személyre kivétel nélkül: „Clerici, licet beneficium aut officium residentiale non habeant, a sua dioecesi per notabile tempus sine licentia saltem praesumpta ordinarii proprii ne discedant.” (C. 143.)

E fejezetben leginkább a lelkipásztorok (plébánosok, káplánok) és hitoktatók helybenlakásáról szólnunk.

A plébános szigorúan köteles a helybenlakásra, mégpedig a plébánia-épületben, hogy hívei könnyen

megtalálhassák. Csupán évenként legfeljebb kéthavi szabadságot élvezhet, amelyet vagy egyfolytában vagy részletekben vehet ki. Az egyházmegye főpásztora azonban ezt az időt fontos okból meghosszabbíthatja vagy megrövidítheti. A lelkigyakorlaton való részvétel nem számít a kéthónapi szabadságidőbe. A plébános azonban köteles minden távozásához előzetes (írással) engedélyt kérni, kivéve előre nem látott sürgős eseteket, amikor is egyidejűleg (vagy a távozás ideje alatt) köteles távollétét felfelé jelenteni. Rövidebb (rendesen egy hétnél rövidebb) időre való távozásra a kerületi esperes, hosszabb (rendesen egy héten túl terjedő) időre az egyházmegyei hatóság ad engedélyt. Ha a plébános szerzetes, szerzetesfőnökétől is kell kérnie távozási engedélyt, ha katonapap, katonai hatóságától is.

Lelkipásztor vasárnap és ünnepen lehetőleg ne távozzék plébániája területéről, nagybőjti és húsvéti időben pedig egyáltalában nem illik kivenni szabadságát.

A távozó plébános mindenegyes esetben köteles megfelelő és alkalmas helyettesről (vicarius substitutus) gondoskodni.

A plébános a plébániáról való távozást, helyettesének személyét és helyettesítésének módját a szószékről és lehetőleg a helyi ujságokban előzetesen és idejekorán hirdesse ki.

Aki a helybenlakás törvénye ellen vét, kánoni eljárást von magára. (C. 2168—2175.)

A káplánt is kötelezi a helybenlakás törvénye. (C. 143. és 476. 5. §.) Viszont a hivatalos utazásokon és a lelkigyakorlatokon kívül a legtöbb egyházmegyében évenként négyheti szabadságra joga van. A plébániáról még egy napra is csak a plébános tudtával s engedélyével távozhatik. A hosszabb (egy hetet meghaladó) időre az egyházmegyei hatóságtól kér engedélyt, mégpedig plébános útján vagy az ő véleményezésével.

A hitoktatót és hittanárt csaknem mindenütt meg-

illeti a négyheti szabadság, az évközi szünetekben is szabadon rendelkezik az idejével, de a püspöknek joga van őt a szünidőben szükség szerint más szolgálatra is beosztani, vagy a plébános kisegítésére, illetve helyettesítésére is kirendelni, amely utóbbi esetben és időre a plébános tartozik neki teljes ellátást adni.

De az említett esetek kivételével a hitoktatót (hit-tanárt) is kötelezi a helybenlakás törvénye. Iskolaév folyamán közvetlen előljárójának (hitoktatási fel-ügyelő, plébános) engedélye nélkül egy napra sem távozhatik a plébánia, illetve város területéről és tartózkodási helyét is köteles bejelenteni közvetlen előljárójának, illetve hosszabb (egy hétnél tovább tartó) távozás esetén egyúttal az egyházmegyei hivatalnak.

A szerzetes-lelkipásztorra éppúgy vonatkozik a helybenlakás törvénye, mint a plébánosra, csupán az-za a különbséggel, hogy egy hétnél hosszabbra terjedő távozás esetén saját rendi előljárójától is engedélyt kell kérnie.

Vannak esetek, amikor az egyházi személy betű szerint „helyben lakik” ugyan, de nem értelemszerűen.

Pl., ha a plébános helyben van ugyan, de csak nagyritkán található otthon, nem mintha a lelkipásztorkodás, iskola stb. tartaná távol, hanem mert hol itt, hol ott vendégeskedik — a kártyaasztal mellett. Ismertem egy plébánost, akinek vasúti szabadjegye volt. A helybenlakás törvényét annyiban szigorúan megtartotta, amennyiben a saját plébániáján és saját ágyában töltött minden — éjjelt, de az év legtöbb hétköznapijait a vasúton és a szomszéd városokban töltötte. Egy másik magyar, de németnyelvű község plébánosát elnevezte a nép Pater Umlaufnak, mert mindig barangolt. Nem volt soha egy helyen nyugta. Ez egyik-másik testvérnél valóságos betegséggé fajulhat: „N'être que sur un pied.”

Nagyobb plébánia papjai akkor is vétének a helybenlakás szelleme ellen, ha például egy-egy gyűlésre, előadásra valamennyien együttesen mennek el, sőt vasárnap és ünnepen talán még az alkalmazottak

is távol vannak, úgyhogy a plébánia egészen üresen áll és sürgős betegellátás végett hiába csengetnek vagy zörgetnek.

45. Fejezet

Az érintkezés

Nem elég, de mennyire nem elég, hogy csak alkalmat és módot adjunk embertársainknak, hogy bennünket, mint lelkipásztorokat, gyóntatókat, tanárokat, tanácsadókat megtalálhassanak és felkereshessenek!

Nekünk magunknak is fel kell keresnünk híveinket. Nekünk magunknak is alkalmat kell keresnünk, igen keresnünk, hogy mindenüvé eljussunk, hogy hatáskunkat mindenütt éreztessük, hogy világnézetünket mindenütt terjeszthessük.

„*Elmenvén*, tanácsatok minden nemzetet” — mondom az Úr! És a világ kovászának jelölt ki bennünket! Nem a liszt keresi fel a kovászt, hanem a kovász törekszik átjárni a tésztát. Az Úr a só szerepét szánta nekünk: a sót széjjelhintjük az ételben, hogy minden részecskéjét átjárja, megfűszerezze vagy a romlástól megóvja.

XI. Pius pápa „*Ad catholici sacerdotii*” c. körlevelében az *Actio Catholica* egyik céljául jelöli ki, hogy a *hívek érintkezését a papsággal gyakoribbá és szorosabbá tegye*.

Az időről-időre való visszavonulás hasznos, sőt elmaradhatatlanul szükséges mint erőgyűjtés, megsejntülés, önmagunkba szállás és kegyelemmel töltkezés, de csak mint eszköz a célhoz (kivéve egyes szerzeteket), nem lehet élethivatás és állandó életstílus.

Elferdült, torz, élettelen és vaksi pasztoráció volna az, amely a híveket, a környezetet, a világot

irodánk, cellánk vagy sekrestyénk kulcslyukából szemlélve akarná megítélni, vezetni, oktatni és befolyásolni.

Azokban az országokban áll a vallás és az Egyház ügye a legmélyebb ponton vagy legalább is ott karol fel legkevesebb hívőt, amelyekben a papság a sekrestye és a lakása falát alig hagyja el, kerüli a külső világot, a társadalmi érintkezést és szinte gyermeki félelemmel, naív, nőies álszeméremmel kitér minden nyilvános megjelenés, állásfoglalás, kiállítás, beleszólás elől.

Még ott is csődöt mond az úgynevezett sekrestyepasztoráció, zug-buzgalom és ketrec-lelkesedés, ahol a hívek anyaga különben kitűnő és elsőrangú.

Milyen lehetetlen állapot, ha Isten szolgálói nem jelennek meg sehol, ahol személyük, hangjuk, szavuk, ruhájuk és szent állásuk irányt jelölhetne. Ha kifelé alig látszanak létezőknek. Elvesztik az összefüggést az étellel, a néppel és a tömegekkel. A világ részéről csak szálnalmas mosoly az, ami a templomba nem járó keresztényt még a pap vagy szerzetes személyéhez kapcsolja.

A különben kitűnő lelkű, tiszta erkölcsű, tanult, aszkétikusan kiművelt, de szobájában és templomában reggeltől estig elfoglalt pap hiányzik a társadalomban és az életben és ezért a társadalom és az élet is híján van minden egyházi hatásnak. Óriási eltévelyedés és ostoba, káros, bűnös strucc-politika, ha egyházi körök nemlétező, *képzelt okok és kifogások* falai mögé rejtőznek és még csak apró réseken át sem érdeklődnek a külvilág nagy, hatalmas kérdéseiről. Mint ellenségtől körülvevett, körülbástyázott egyesvárakban, kicsinyes magánérintkezésekben és díszes szertartásokban élik ki istenszeretetüket és buzgóságukat.

Isvard francia püspök „Causes de notre faiblesse” című művében helyesen állapítja meg, hogy „Bizonyos félelem, visszahúzódás, nőies elvonulás, világfájdalmas elzárkózás homlokegyenest ellenkezik az Egyház *apostoli* jellegével.”

Az 1938 május 28-án Budapesten tartott Eucharisztikus Világkongresszus alkalmával mindnyájunkat meghatott az akkoriban vérző Spanyolország primásának, Gomá y Thomas Izidor, toledói bíboros-érseknek az a nyilatkozata, hogy 30,000 spanyol pap közül 8—10,000 áldozta fel életét, de *nem akadt egyetlenegy sem*, aki megtagadta volna a hitét, holott megmenekülhetett volna egyetlen szó árán!

Mélységes hódolat ilyen vértanúlelkű papság előtt. A földet is csókkal kellene illetni, amelyet e dicsőségesen helytálló vértanúk lábai érintettek. Amde az 1934—38. évi spanyol borzalmas tömegaposztaziának és egyházüldözésnek egyik távoli oka, egy ugyancsak Budapesten tartózkodó spanyol pap saját megvallása szerint, az ottani, különben rendkívül derék, példás életű, áldozatos lelkű klérusnak az élet-től való elzárkózása és a tömeggondozás s lelkivezetés mai módszereinek elhanyagolása volt.

Az Egyházi Lapoknak már 1932. évfolyama közölt egy Madridból keltezett levelet, amelynek szomorúan tanulságos tartalmából csak a következő sorokat közöljük: „A madridi szemináriumban 12 évig nevelik a kispapokat. Felnőnek a nélkül, hogy egyszer is játszottak vagy beszéltek volna azokkal a kartársaikkal, akik később az életben orvosok, ügyvédek, tanárok lesznek . . . A fiatal papi nemzedék érzi és tudja, hogy nem képes a civil világ lelkéhez férközni.” Ime, micsoda eltávolodás a való élettől, micsoda válaszfal, micsoda szakadék a szemináriumi üvegházi nevelés és a világi élet vad örvénylése között!

A sekrestyei és irodai elvonultságnak meddőségét mutatja némely országban a politikai életnek, társadalmi felfogásnak és tömeg-világnézetnek teljes balra fordulása, a szentéletű férfiak és nők millióinak ellenére a közéletnek teljes elkereszténytelenedése.

Gyakori a panasz, hogy az állam vezetői, irányítói, a törvényhozók, magas hivatalnokok hihetetlen vakságot, rövidlátást és megnemértést árulnak el az alattvalók, a nép, a tömegek, a nagyközönség szükség-

letei és bajai iránt. Ennek oka a néppel való kapcsolat és érintkezés hiánya. A népet csak a hivatalos akták és jelentések útján, díszes felvonulások, hódoló küldöttségek és ünnepi bankettek alkalmával ismerik.

De nem vádolhat-e minket is sokszor a lelkiismeret hihetetlen vaksággal és rövidlátással a tömegek nagy bajaival, szükségleteiknek hiányával, feladataival, veszélyeivel, kísértéseivel szemben, ha mi is csupán a szószerű magasztalásról, a tankönyvek távlatából, a nagymisék füstfelhői mögül, díszes körmenetek lelkes éneklése közben látjuk vagy figyeljük az életet és nem gondolunk, nem eszmélünk arra, hogy a templomon, szentélyrácson, orgonabúgáson és irodánk ajtaján túl más színek, hangok, zörejek, veszélyek járnak, más problémák, nehézségek, sóhajok vibrálnak s viharoznak és más ellenséges örvénylések fenyegetőznek!

Egy teológiai tanár mondotta elvonultságáról ismeretes tanártársáról: „Ennek annyi látóköre sincs, mint egy kakasnak, mert ez legalább néha felrepül a kerítésre és átnéz a szomszéd udvarra.”

Helyesen mondta egy fővárosi plébános, hogy sok helyen azért nem szeretik a papokat, mert őket csupán mint „funkcionáriusokat”, mint miséző, temető, anyakönyvi másoló és esküvőkor stólapénzt beszédő egyént ismerik, de nem mint embert, nem mint barátot, nem mint közvetlen, kedves ismerőst.

Milyen tökéletesen más a mi Urunk Jézus példája, aki jár-kel, a tömeg elől el nem zárkozik, ott hagyja a 99 igazat és megy, fárad, lohol az elveszett egy igaz felkeresésére. Szóba ereszkedik a koldussal, vakkal, megszállottal, ifjúval, szamariai asszonnyal, elmegy lakodalmas házba és leül a farizeusok asztalához. Ott látjuk a hegytetőn, a tenger partján, a pusztá kietlenében. „És — írja Szent Máté — körüljára Jézus *minden* várost és falut, tanítván zsinagógáikban és hirdetvén az ország evangéliumát és meggyógyítva minden betegséget és nyavalyát. Látván pedig a sereget, megkönyörült rajtuk.” (Mt. 9, 35—36.)

Ő elmondhatta: „Ego cognosco oves meas et oves meae cognoscunt me!”

Ma is, nem elégszik meg azzal, hogy isteni mivoltában mindenütt velünk van, hanem a sok millió és millió szentostyán keresztül a világ minden részébe, az utolsó faluba, a legszegényebb kunyhóba is vágyva vágyakozik utánunk. „Az Eucharisztia az Isten magát velünk közölni akaró szeretetének netovábbja.”

Mily megható Szent Pálnál is olvasnunk: „Tanúm az Isten, hogy mindenkor könyörgök imádságomban azért, vajha valahára sikerüljön valamikép eljutnom hozzátok. Hiszen vágyódom utána, hogy lássalak titeket.” (Róm. 1, 9—11.) „Most harmadszor készülök hozzátok.” (II Kor. 12, 14.) „Szeretnék most nálatok lenni.” (Gal. 4, 20.)

És a prófétákon és apostolokon át az Egyház legapostolibb lelkű szentjei mennyire behatoltak kortársaik lelkivilágába, milyen sűrűn érintkeztek mindenféle igényű néppel és osztállyal!

És mennyire ellenkezik a sekrestye-pasztoráció a pápa követelte „*Actio*” catholicának aktív, tehát tevékenykedő, munkálkodó, életbe kapcsolódó, hatást keltő, mindenüvé magot szóró, minden irányban evangéliumi légkört teremtő és vetést keltő feladatával.

Az érintkezés legfőbb és legfontosabb módjáról, a plébánosok, hitoktatók stb. úgynevezett házi látogatásáról később, külön fejezetben és részletesen lesz szó.

E helyen csupán buzdítani, tanácsolni és kérni akarom olvasóimat, hogy ahol csak alkalmunk van, ereszkedjünk szóba az emberekkel, vessünk fel egy-egy kérdést, érdeklődjünk hogylétük, családjuk, gondjaik, bánataik, foglalkozásuk vagy hivatásuk kérdései, problémái, viszonyaik, panaszaik, kívánságaik, óhajaik felől: az utcán, séta közben, az egyesületben, templomból kijövet, a temetésről hazajövet, a szántóföldön, üzletben, vasúton. Szólítsuk meg a szembejövőket vagy a velünk egy irányba haladókat és a községbe tévedt idegeneket.

Igen, menjünk az emberek közé. Optimizmussal, meleg, együttérző szeretettel, az emberek iránt érzett tisztelettel és nagyrabecsüléssel, apostoli lelkesedéssel, a tiszta és jó lelkek üdvöztető jó kedvével.

Szólítsuk meg testvéreinket kedvesen, mosolygósan, jóakarattal, érdeklődően, itt egy-egy gyermeket, ott a dolgozó szegény, kergeskezű munkást, ott a hidegben vacogó rendőrt, ismét másutt a fáradozó inast, a kifutófiút, az ujságkihordót, a póstást... Mindegyikhez legyen egy-egy meleg, szerető szavunk. Fejezzük ki örömről együttérzésünket, bánatukban, panaszukban, gyászukban részvétünket. Érdeklődjünk az után, ami őket érdekli!

Az Egyházi Lapokban (1938. 102. old.) írja egy kanonok: „Ismerek egy papot, aki az egyik vidéki városban nap-nap után a déli időben ment arra, ahol nagyobb építkezés folyt. A munkások rá sem hederítettek. A pap azonban mindig köszöntötte őket és jó munkát, jó étvágyat kívánt nekik. Eredmény: két hét sem telt el és a munkások előre megsüvegelték, később már hosszasan elbeszélgethettek velük, akik — mint munkafelügyelőjüktől tudom — neki boldogan mesélgették, hogy nagy az örömük, mert van egy Főtisztelendő Úr, aki törődik velük.”

És legelső sorban azokat kell felkeresnünk, azokhoz kell férköznünk, azokat kell magunkhoz ölelni, felvilágosítani, meggyőzni, tanítani és kioktatni, akik az úgynevezett tömeghez tartoznak: az anyagi és lelki koldusokat, inségeseket, tudatlanokat, félrevezetetteket, szellemi proletárokat. Mindegy, hogy munkás-zubbonyban, rongyokban vagy frakkban és selyemruhában járnak-kelnek.

Az előítéleteket le kell győznünk! Régi, lélektani tapasztalat, hogy ha az úgynevezett nagyság vagy a jóság és nemeslelkűség hírében álló embereket közelebbről megismerjük: észrevesszük rajtuk a fogyatékosságokat, sőt talán ki is ábrándulunk belőlük. De a fordítottja is igaz. Ezerszer és ezerszer tapasztaltam, hogy oly körökben, amelyekben az ember csak rossz-

szat, visszaszázítót, sőt erkölcsi fertőt vél vagy szimatol, gyakran olyan erkölcsi vagy jellemi nagyságot, áldozatos lelkületet és felsőbbbséges érzületet fedez fel, amelytől megszegyenülünk. Mint liliumok a szemetdombon, úgy virítanak némely erények az úgynevezett „csőcselék” világában, amelyekről a felsőbb körökben még fogalmat sem alkotnak.

Persze mindez időt, áldozatot, önzetlenséget követel, de így tanuljuk meg az igazi életet, az életnek a másik, a nagyobbik oldalát. Így nyerünk bepillantást a valóságba, így fonódunk egybe a világgal az evangélium magasztosabb értelmében, mint a só az étellel, a kovász a tésztával.

Ha más nem indítana minket a tömeggel és az egyesekkel való gyakoribb, szorosabb és szívélyesebb érintkezésre, hát indítson és kényszerítsen erre az ellenségnek, a sötétség, hazugság és bűn ügynökeinek a példája, akik bizony keresve keresik és kutatva kutatják az alkalmakat, lehetőségeket a propagandás személyi érintkezésre.

Ott, ahol a krisztusi eszmény szerint a nép ismeri Isten szolgáit és viszont, ahol megépítettük a hidat Isten és a lelkek között és megteremtettük a kapcsolatot a templom és kunyhó, a kereszt és gyár, a revereenda és a munkászubbony vagy vasalt nadrág között, ott a két fél között a viszony rendszerint oly erős, hogy ezt még a legnagyobb teherpróbák, pl. egy ellenséges áramlat, egy papi vagy szerzetesi botrány is hasonlóképpen sem képesek elszakítani.

A hívekkel való érintkezés nemcsak a világi papságra, hanem — talán a legszigorúbb rendeket kivéve — a szerzetesekre is vonatkozik, persze az illető rendek szabályzatának sajátos keretei között, különleges stílusa szerint és megfelelő irányában.

Megvallom (hiszen magamról is tudom), hogy a hívekkel a hivatalos kereteken túl való érintkezés eleinte szokatlanul nehéz, az ember nem találja el a kellő tárgyat, hangot, modort és szavakat. Azt mondják, hogy vannak nők, akik a kellő pillanatban nem

tudnak hallgatni. De viszont vannak férfiak, papok és szerzetesek, akik a kellő pillanatban nem tudnak beszélni, nem nyílik meg a lelkük és ajkuk; pedig a szívük nemes, az érzelmük önzetlen, talán érzik is, hogy helyén volna szólni, szeretnék is, de részint nehézkességből vagy ügyetlenségből, részint a gyakorlat hiánya miatt, álszerénységből, szégyellősségből vagy félénkségből nem jön ajkukra egy-egy barátságos, érdeklődő, elismerő, dicsérő vagy hálás szó.

Am ezt is meg kell kezdeni, meg kell tanulni és gyakorolni. Spare to speak and spare to speed!

Már a teológusainkat hozzá kell szoktatni a hívekkel való érintkezésre. Szégyenkezve gondolok arra, hogy a szemináriumban több inasunk volt és én soha nem gondoltam arra, hogy akár csak az egyikkel is szóba álljak, megkérdezzem tőle, hová való, tanult-e mesterséget, mi a távolabbi életterve, milyen a lelki-világa, megelégedett-e, hogyan vannak szülei, mit csinálnak és így tovább.

Az egyik mai irányú teológus beszélt el nekem, hogy szemináriumukból gyakran mennek gyárakba, műhelyekbe, munkatelepekre, hogy értékeljék a munkás sorsát is. Megkérdeztem a teológust, a gyárban bemutatkozott-e valamely munkásnak, kötött-e vele ismeretséget, felajánlotta-e neki, hogy a gyáron kívül is segítségére lesz, vitt-e neki valamilyen kiolvasott ujságot vagy folyóiratot, érdeklődött-e, vajjon van-e annak a munkásnak felesége, családja, kellemes otthona, jó barátja, egészséges-e stb. A teológus mind e kérdésekre nemmel válaszolt, de elcsodálkozott azon, hogy eddig mindezt elmulasztotta.

És arra is oktassuk ki a fiatal levitákat, hogy az effajta érintkezésben legyenek mindig szerények, kedvesek, mosolygós lelkűek, szolgálatkészek, udvariasak, finomak, tisztelettudók, barátságosak, megnyerő modorúak. Arcukról állandóan ragyogjon a Krisztus szeretete, a szent önzetlenség, az apostoli buzgalom heve és az ártatlan lelkek üde öröme!

*

Igaz, hogy az emberekkel, a világgal való érintkezés sok veszélyt is rejt magában: Quoties inter homines fui, minor redii. De csak akkor, ha a világban magunkat keressük és magunkat állítjuk bele!

Ellenben nem lesz veszélyes a világba állás és a vele való érintkezés, ha ebben nem magunkat, a saját dicsőségünket és érdekünket, hanem egyesegyedül Isten dicsőségét keressük, a lelkek üdvösségét szomjúhozzuk és az Egyház szándékait akarjuk valóra váltani. Ez esetben a jó Isten is meg fog minket óvni a veszélytől s eséstől az ő szent kegyelem-többletével.

Egyébként a hívekkel való érintkezéssel nemcsak veszíthetünk, de nyerhetünk is, nem is csak emberi lelkeket és nem is csak nagyobb emberismeretet és több tapasztalatot, hanem nagyon gyakran olyan élményeket, amelyek felérnek egy-egy elmélkedéssel, lelki gyakorlattal vagy lelkiolvasmánnyal!

46. Fejezet

A köszöntés és üdvözlés

A társadalmi érintkezés a kölcsönös köszöntéssel és üdvözléssel kezdődik.

A köszöntésre (tisztelgésre) vonatkozó általános szabályok a következők:

1. Időben előbb mindig az alsóbb rangú köszönti a magasabb rangút, a fiatalabb az idősebbet, a férfi a nőt.

2. A köszöntésnél mindig az illető ország vagy társadalmi réteg szokásait kell követnünk. Pl. hazánkban kalapleemeléssel köszöntünk, Olasz- és Németországban karemeléssel, stb. Ha idegen országban időzünk, a tapintat és a körülmények határozzák meg, hogy a saját vagy az idegen országban használatos köszöntési alakot használjuk-e.

3. Hazánkban kalapunkat — a köszöntött rangja

vagy megbecsülésének foka szerint — tőle két vagy három lépésnyire emeljük le kb. vállmagasságig és csak akkor helyezzük vissza fejünkre, ha az illető már elhaladt előttünk. Kalapunkat a köszöntésnél üregével lefelé tartjuk.

Ha szobában vagy általában kalap nélkül vagyunk, meghajlással köszönünk. A fejhajtás könnyed, természetes, fesztelen, de méltó és tiszteletet mutató legyen. A meghajlásnál kerülnünk kell a két végletet: a büszke, dölyfös, önhitt fejbiccentést és a lakájszerű, mély meghajlást. Természetesen a meghajlás foka nagyban függ a megtisztelendő személy rangjától, állásától és a vele való viszonyunktól.

A kalap lengetése vagy lóbálása csak kivételes alkalmakkor illő, pl. egy nagyon rég nem látott rokon vagy jóbarát találkozásakor, a vasúton távozó után küldött üdvözlésként, stb.

4. Mindíg az ellenkező kézzel emeljük le kalapunkat, mint amely irányba köszöntünk. Pl. ha ismerősünk a jobboldalon halad, balkézzel emeljük le kalapunkat, hogy a köszöntött lássa arcunkat.

5. Köszöntés alkalmával a köszöntöttnek szemébe nézünk. Illetlenség köszöntés és kézfogás alkalmával félrenézni, sőt vannak, akik ezt a rosszakarat, az őszinteség hiányának, ellenszenv vagy hamisság jelének tekintik.

6. Ha dohányzás közben kell valakit köszöntenünk, a szivart vagy cigarettát előbb ki kell vennünk a szánkából.

7. A most közlendő szabály talán valamennyi köszöntési szabály között a legfontosabb, mert ez ellen szoktunk legtöbbször véteni (különösen mi egyházi személyek, ha egymás köszöntéséről van szó!).

Rendkívül fontos szabály t. i., hogy a köszöntést úgy kell végezni, hogy céljának megfelelően, vagyis hogy nyilván és félreérthetetlenül jelezze őszinte tiszteletünket, nagyrabecsülésünket, a találkozás ébresztette örömünket, jóakaratumk melegét s üdeségét;

illetve a köszöntés viszonzásakor hálánkat és elismerésünket.

Mert jegyezzük meg jól, hogy a köszöntésnél sokkal fontosabb ennek a formája, stílusa, a „köszöntés lelke”!

Ahogy az egyszerű „igen” szót százféleképen ki tudom fejezni: állítóan, parancsolóan, kihívóan, meglepetést színelően, gúnyosan, sértően, fenyegetően, halkan, hangosan, kiabálóan, rikácsolóan, röviden, vonzatottan, kényszeredetten, kényeskedve, mesterkéltan stb., épp ennyi még többféle stílusban tudok köszönteni vagy a köszöntést viszonzni.

Gondoljunk csak arra, hogy önmagunkra milyen hatással van mások köszöntése. Valljuk csak meg, mily jólesik nekünk, ha találkozunk az utcán egy rég nem látott ismerőssel, aki már messziről lengeti felénk kalapját és becsületes, őszinte, meleg mosollyal derűt, örömet és jóindulatot sugároz felénk. És viszont mily rosszul hat ránk, mikor valaki sunyi módon, talán elfordult arccal, komoran, hanyagul, felszínesen, csupán kalapja emelésével köszönt minket vagy viszonzza köszöntésünket.

Valljuk meg, vannak köszöntések, amelyek alig különböznek a pofonütéstől. A köszönés viszonzása is egyenlő lehet a sértéssel vagy a semmibevevéssel.

A köszöntésnek a módja és stílusa a műveltség, illet tudás és lelki finomság ismertető jele.

Már a fiatal levitákat tanítsuk és figyelmeztessük a köszöntés kellő alakjára és kifejező módjának fontosságára.

Amikor köztudomásúvá vált, hogy illetmáni könyvet szándékozom írni, számos helyről érkezett hozzám panasz, hogy éppen teológusok és egészen fiatal szerzetesek vagy egyáltalán nem köszöntik az idősebb egyházi személyeket vagy oly pongyolán, kurtán, felszínesen, hogy a köszöntött lelkében inkább a harag, neheztelés és méltatlanság érzetét váltja ki, mint a találkozás örömet.

Én azt gondolom, hogy a fiatal klerikusok e kö-

szöveget fogatkozásának nem annyira a tiszteletlenség az oka, hanem talán inkább bizonyos zavarodottság, ügyetlenség, elfogódottság, az udvariassághoz szükséges finomabb érzék hiánya vagy a kellő otthoni nevelés elmaradása.

8. A köszöntés stílusa, kifejező módja, alakja, színezete a szerint is különböző, hogy kit köszöntök és hogy a találkozás alkalmával minő érzelem támad lelkemben.

Világos, hogy másképp köszönök az uralkodónak, egy bíborosnak vagy miniszternek, mint egy magamfajta rangú és korú egyénnek. A különbözetet, árnyalatot és a köszöntés alkalmával használt szavakat a tapintat, a szokás, a jóézés és az illemtudás szabályozza és határozza meg.

Ami pedig az említett érzelmekhez való alkalmazkodást illeti, ugyancsak különféleképp köszöntök a szerint, hogy csupán tiszteletemet akarom-e nyilvánítani, vagy oly személlyel találkozom, akinek nagy hála vagy kötelezve, vagy olyan valakivel, akivel régi s állandó levél-összeköttetésben vagyok, de már hosszú ideje nem találkoztam vele.

Itt is a finom ézés, a tapintat és a jó ízlés fogja megszűgni, hogy a köszöntésnek milyen különös stílusát alkalmazzam. Csupán a két végletet kerüljük: az egyik a dölýfös, nyegle, hűvös, merev vagy fel-színes, lélek s ézés nélkül való köszöntés, a másik a lakájmódra, hetedrét hajlongással összekötött, mézes-mázos, édeskés köszöntés — szinte lőtávolságból.

9. Ha az utcán ismerőssel találkozom, aki ismeretlennel együtt megy, csak az ismerősömet kell köszöntenem. Ha több, kb. egyenrangú ismerősömmel jövök össze, valamennyit egyszerre köszöntöm, tekintetlemmel végigjárva valamennyit.

Ha jelentékenyen különböző rangú ismerősöket kell köszöntenem, pl. plébános létemre velem szembe-jön a püspök két kanonokjával, akkor a köszöntésem elsősorban a püspöknek szól, feléje hajlok, az ő sze-

mébe tekintek, de azután egy-egy kisebb fejhajtással és futólagos tekintettel a másik két urat is köszöntöm.

Ha viszont velem együtt megy valaki és ez köszönt bárkit is, kötelességem megosztani vele a köszöntést, vagyis én is köszöntöm az idegent, még akkor is, ha ez ismeretlen előttem.

10. Már említettük, hogy a férfi köszön a nőnek. E szabály alól a pap és szerzetes sem vonhatja ki magát. De vannak kivételek:

Magas, pl. főpapi rangban lévő vagy nagyon éltes egyházi személyek akárhány nőtől elvárhatják, hogy előbb ezek köszöntsék őket.

Egyházi személy fiatal hajadon leányoknak nem köszön előre! E szabály alól csak ritka esetben tehetünk kivételt. Például, ha a fiatal leány hozzánk képest jelentékenyen magasabb személy leánya; ha velük hasonló korúak vagyunk; ha az illető leány oly szívességet tett velünk (pl. hivatalban, póstán, stb.), hogy lekötelezettjei vagyunk és végre, ha a leány egyébként állandóan vagy legtöbbször előre köszönt minket, ily esetben udvariasságból és elismerésből időnkint mi is előre való köszöntéssel viszonzunk irántunk nyilvánított tiszteletét.

Ha az ismerős leány szintén nem köszönt minket, szó nélkül elhaladunk mellette, mintha nem ismernők, vagy köszöntés helyett, a nélkül, hogy kalapunkhoz nyúlnánk, csupán valamely közömbös mondással vagy kérdéssel szólítjuk meg: pl. „Már hazafelé?” „A kedves szüleit már rég nem láttam” s hasonlóval.

Hogy a hittanár vagy hitoktató nem köszöntheti előre leány-hallgatóit, a mondottakból már világos.

Kérdés, hogy pap és szerzetes előre köszöntse-e az apácákat? Feltétlenül! Két okból is:

Először, mert velük szemben is érvényesül az általános szabály, hogy a férfi köszönti a nőt.

Másodszor, ha mi — társadalmi illemből — kénytelenek vagyunk akárhányszor olyan polgári nőt is előre köszönteni, aki érvénytelen házasságban él,

vagy erkölcstelen életet folytat, hát akkor miért zárjuk ki a köszöntésre jogot tartó másneműek közül éppen az Istennek szentelt nőket, akik a mindennapos áldozás alapján is állandóan a megszentelő kegyelem királyi köntösével diszítve jelennek meg előttünk.

Ma már, hála Istennek, gyakran tapasztaljuk, hogy vallásos, tisztességes, előkelő érzésű világi urak is köszöntik az ismeretlen apácákat.

Egy magasrangú tiszt minden apácának elvből tisztelgett. Amikor ezért megdicsértem, így válaszolt: „Egy apáca, aki éjjel-nappal a betegek ágya felett virraszt, vagy gyermekeink jó nevelését akárhány szülőnél is jobban gondolja, már ez áldozatos krisztusi szeretetgyakorlat miatt is megérdemli tisztele-tünket és nagyrabecsülésünket.”

Ha tehát világi személyek is megtisztelik drága nővéreinket, sőt még a pogányok is különös tisztelettel övezték a Vesta-szüzeket, a japán pogányok pedig ma is jelentős kiváltságokkal kedveskednek a katolikus apácák jogi viszonyainak mérlegelésében, nem többszörösen illő-e, hogy mi, Isten szolgálói, tiszteljük, nagyrabecsuljuk és értékeljük Isten érdemes szolgálóleányait és ezt előre való köszöntésünkkel is nyilvánítsuk? Mindez persze nem zárja ki, hogy viszont apácáinkat is buzdítsuk arra, hogy legalább a felszentelt papokat köszöntsék, illetve ezek köszöntését *udvariasan és láthatóan* viszonzózzák.

11. Talán említeni is felesleges, hogy minden egyházi személy köteles katolikus templom, kápolna, feszület, szentek szobra előtt tisztelegni — a botrány elkerülése végett — még akkor is, ha többször meg-y el előtte.

Éppúgy illő, hogy tisztelegjünk a nemzeti zászló, a hősi halottak szobra, az ismeretlen katona emlékköve előtt.

Halottas menettel való találkozás esetén hajadon fővel maradunk addig, amíg a koporsó el nem halad mellettünk.

Uriember, ha üzletbe lép, orvosi előszobába nyit,

vagy vasúti kupéba száll, szintén köszönti a jelenlevőket:

Mit dem Hute in der Hand
Kommt man durch das ganze Land.

12. Ha ülőhelyzetben kell valakit köszöntenünk, a nálunknál alsóbb rangút, nagyon közeli ismerőst vagy barátot kisebb-nagyobb fejhajtással üdvözljük, vagy esetleg székünkől félig felemelkedünk, magasabb rangúak előtt azonban egészen felállunk. Megkülönböztetett rangú személyek megjelenése esetén állva maradunk, míg csak el nem vonulnak előttünk.

13. Ha autóban vagy kocsiban ülünk, illő, hogy mi köszöntsük a gyalogjárót, mert mi könnyebben vesszük őt észre, mint viszont, főképp zárt autó vagy kocsí esetén.

14. Ha oly országban időzünk, amelynek nyelvét nem ismerjük, legalább tanuljuk meg a köszöntés és a szokásos válasz szavait.

15. Néhány szót az előre-köszöntésről. A köszöntésről lehetne egész lélektant írni. Igaza van a perui mondásnak, hogy „Madarant tolláról, embert köszöntéséről ismerheted meg.” Vannak önzetlen és önző köszöntők, kicsinyes, számító, méricskélő köszöntők, akik pontosan mérlegelik, kinek hogyan köszönjenek, szeszélyesen, ma kedvesen, barátságosan, holnap kedvetlenül köszöntők.

De a köszönőknek egy fajtája sem annyira méltatlan Isten szolgálóihoz, mint az ú. n. kívárák köszönők. Akik a világ minden kincséért nem köszönnének csak egyetlenegyszer is előre. Legfeljebb kiszámítják, hogy pontosan egyidőben köszöntsenek.

Pedig mennyire ellenkezik ez a krisztusi és evangéliumi szellemmel és az alázatosság erényével!

Maga az Úr előre köszöntötte tanítványait. (Máté 28, 9.) A világapostol külön megemlíti: „Honore invicem praevenientes.” (Róm. 12, 10.)

A köszöntéssel ne várjunk az utolsó pillanatig. Inkább előzzük meg ismerőseinket, mintsem azt gon-

dolják, hogy csak kényszeredetten, szinte „muszájból” köszöntjük őket.

Igaz, hogy a rangban és korban fiatalabb köteles előbb köszönteni, de ez a szabály nem zárja ki, hogy még a korban és rangban idősebbek is itt-ott ne üdvözljék előre a fiatalabbakat, részint, hogy a maguk részéről is jelét adják nagyrabecsülésüknek és jóakaratuknak, részint, hogy bizonyosságot adjanak arról, hogy értékelik a fiatalok szorgalmas, hűséges köszöntését és hálásak érte.

És ugyancsak egyikünk sem veszít nagyságából, sőt nyerünk szeretetreméltóságban és bizonyára gazdagodunk Isten kegyelmével, ha a szegényeket, nyomorultakat, elhagyatottakat, rokkantakat, özvegyeket, vakokat, süketeket, szolgálkat, cselédségünket néha egy-két kedves szóval, kézmozdulattal, mosollyal vagy más jellel előre köszöntjük s üdvözljük!

E pontba sorolandók azok a többnyire meghasonlott lelkek, akik ismerőseiket szándékosan „nem veszik észre”, hogy ne kelljen őket üdvözölniök, vagy mert félnek, hogy azok nem üdvözlik őket előre.

Mint később még visszatérünk rá, rendesen az alacsony sorsból származók fukarkodnak a köszöntéssel vagy annak helyes alakjával.

16. Ha ismerőssel rövid időközben többször találkozzunk (pl. sétahelyen, korzón, ünnepélyen), csak az első találkozáskor köszöntjük őt. Bár viszont tanácsosabb valakit kétszer feleslegesen köszönteni, mint eggyel kevesebbszer.

A nagyon széles utca másik oldalán haladó ismerőst nem szokás köszönteni, hacsak megkülönböztetetten nagy úrról vagy velünk rendkívül szívélyes viszonyban lévő ismerősről nincs szó és tudjuk, hogy észrevett minket.

A sötétség beálltával, amikor csak bajjal ismerhetünk meg valakit, a köszöntés elmaradása mindig jogosult.

17. Ha rövidlátás miatt nappal sem ismerjük fel könnyen ismerőseinket, alkalomadtán, vagy legcél-

szerűbben már az első találkozásnál, *előre* mentsük ki magunkat, hivatkozva rövidlátásunkra. Mert különben rövidlátásunkat vagy nagyothallásunkat könnyen büszkeségnek minősíthetik.

18. Ha a szent szertartás keretén kívül egyházi ruhában (karingben, biretummal) vagyunk, pl. temetésre menet vagy a templomban, a köszöntéssel és viszonzással legyünk tartózkodóbbak és kimértebbek.

47. Fejezet

Az üdvözlés

Míg köszöntésen inkább a találkozás alkalmával nyilvánított tiszteletadásnak és udvariasságnak külső jeleit (fejhajtás, kalapemelés, karemelés, tisztelgés, stb.) értjük, addig az üdvözlésen inkább az ez alkalommal használt szavakat vagy kifejezéseket értjük.

Isten szolgálóihoz legméltóbb és legajánlatosabb üdvözlés a „Dicsértessék az Úr Jézus!” akár honi, akár latin nyelven. Ez a köszöntés nemcsak ima, hanem hitvallás is, a mostani időkben oly szükséges erénynek, a bátorságnak és színvallásnak a jele és egyúttal búcsúnyerési alkalom is, mert az Egyház mind a Dicsértésekhez, mind a válaszhoz („In saecula, Amen”, „Mindörökké, Amen”) 100 napi búcsút engedélyezett, sőt állandó használata esetén a halál órájában teljes búcsút.

Egy német városban a hitoktatók a következő szép szokást vezették be: A hívek Gelobt sei J. Chr.-sal köszöntenek, a pap: In Ewigkeit-tel felel, amire a hívek ismét „Amen”-nel válaszolnak.

Testvérek! Terjesszük, de mi magunk is használjuk és gyakoroljuk ezt az Egyház ajánlotta, pártolta és búcsúkkal jutalmazott, gyönyörű, imaszerű üdvözlést!

Reánk, Isten szolgálaira pedig a legnagyobb kitün-

tetés, meg nem érdemelt, szinte emberfeletti megdicsőülés, ha az emberek — látva gyarló személyünket — Krisztusra emlékeznek, Őt dicsérik s dicsőítik.

A híveket, főképp a gyermekeket tanítsuk és szoktassuk arra, hogy e szép köszöntést méltó módon, imaszerűen, búcsúnyerési szándékkal mondják, nem pedig kiabálva, vontatottan, elhadarva vagy énekelve.

Ha valamely okból, pl. másvallásúval szemben, nem használhatjuk a Dicsértessék köszöntést, legalább törekedjünk mindig imaszerű üdvözlésre, pl. „Jó napot!” helyett „Adjon Isten jó napot!”, „Isten áldja!” Kövessük e tekintetben is a Szentírást, amelyben az előforduló üdvözlések szintén imaszerűek (pl. I Móz. 43, 29.; I Krón. 12, 18.; Bír. 19, 20.; Ruth 2, 4.; Tób. 5, 21.; Zsolt. 128, 8.).

Ha pedig valamilyen körülmény miatt még ilyen, mondhatnám „vallásközi” üdvözlést sem alkalmazhatnánk, legcélszerűbb a néma köszöntés. Világiak számára írt legújabb illemtani könyvek is a néma köszöntést ajánlják.

Egy-két szó a nálunk szokásos „servus”-féle üdvözlésről.

Servus-szal kizárólag csak a velünk tegező viszonyban levő és rangban, korban egyenlő vagy *fiatalabb* egyéneket üdvözölhetjük, pl. káplán a vele kb. egykorú káplántársát, tanár a tanártársát stb.

De servus-szal soha-soha nem üdvözölhetjük a rangban vagy korban idősebbet, még abban az esetben sem, ha vele tegező viszonyban vagyunk.

Pl. a plébános nem üdvözölheti az esperesét, a tanár az igazgatóját, egy pápai kamarás a pápai prelátest, a nagyprépost a püspököt stb. servus-szal. Főltéve, hogy régi, meleg, meghitt és bizalmas, tegező viszonyban vannak, akkor is a rangban vagy korban fiatalabb vagy Laudetur-ral üdvözli az idősebbet vagy más szavakkal, pl. „Üdvözöllek, Méltóságos Uram!”, vagy pedig némán, fejhajtással, illetve kalapemeléssel!

Üdvözlésnél némely országban vagy vidéken szokás az üdvözlő szavakhoz az üdvözöltnek rangját vagy

megkülönböztető címét is hozzátenni. Hazánkban ez teljesen felesleges. Tehát nem mondjuk: „Adjon Isten jó reggelt, Kegyelmes Úr!”

Ellenben lefelé, kedveskedésből és jóindulatunk vagy megelégedésünk jeléül használhatjuk az efféle szólásokat: „Isten vele, Kovács Úr!”, „Isten áldja, kedves Jancsi!” stb.

Ha sétahelyen, parkban, vendéglőben olyan padra vagy asztalhoz akarunk ülni, ahol már mások ülnek, a köszöntés után üdvözléssel vagy e nélkül, mindig megkérdezzük: „Szabad, kérem, nekem is helyet foglalnom?”, vagy: „Megengedi, kérem, hogy én is leüljek?”

48. Fejezet

A „Kezét csókolom”

Magáról, a valóságos kézcsókról később lesz szó. E fejezetben csak a hazánkban szokásos „Kezét csókolom!” szóbeli üdvözlésről beszélünk, amelyet nőkkel szemben szoktak használni.

Illik-e egyházi személyhez, hogy édesanyján kívül bármely nőt is „Kezét csókolom!” szóval üdvözljön?

Soha és semmi körülmények között sem!

Először is tessék tudomásul venni, hogy ez a fajta üdvözlés ma csak hazánkban dívik. A régi Ausztria, a Habsburg uralkodócsalád révén, a spanyol udvari életből vette át a szokást, Ausztriából pedig hazánkba csempészték át. A külföld többi része mosolyog e szokáson és sehol sem veszik be.

Már Ausztriából is kikopott ez az üdvözlés és hazánkban is kezdik már elítélni e szokást. Világiak által világiak számára írt illemtani könyvek is állást foglalnak ez illem-kinövés ellen.

De egyházi személy vét a saját tekintélye, papi

méltósága, szerzetesi tökéletessége, klerikusi mivolta és a coelibatusi lelkülete ellen, ha bármely nőt a szóban levő szóval üdvözöl.

Csaknem egy századdal ezelőtt jelent meg egy külföldi *világi* úr tollából papok számára írt illemkönyv, amelyet magyarra is lefordítottak e címen: „A pap a világban” (Eger, 1876). Már ez a könyv is erősen kikel az osztrákoktól átvett „Kezét csókolom” üdvözlés ellen. Majd így szól: „Én e kifejezést egyáltalán nem találom pap ajkaira illőnek. Ne feledkezzék meg a pap magasztos hivatásáról, amely személyét oly méltósággal ékesíti fel, amelynél fogva a kézcsókot megrovás nélkül sem szóval, sem tettel nem osztogetherhatja.” (61. old.)

Gróf Majláth Gusztáv püspök mondotta: „Aki nőket „Kezét csókolom”-mal szokott üdvözölni, arról fel lehet tenni, hogy őket már valóságban megcsókolta. Én jó, buzgó, nagyon értékes egyházi személy szájából még sohasem hallottam, hogy „Kezét csókolom”-mal köszöntött volna nőt.”

49. Fejezet

A köszöntés viszonzása

A köszöntés tisztesség, a viszonzás kötelesség! De nemcsak maga a viszonzás kötelesség, hanem annak helyes, illő módja is!

A köszöntésre vonatkozó szabályok értelemszerűen a köszöntés viszonzására is vonatkoznak. A viszonzás legyen észrevehető, kedves, szívélyes, udvarias, nyílt, előkelő és — hálás.

Amit a köszöntés kifejező módjáról, stílusáról, színezéséről és melegségéről mondtunk, ide is vág. Sajnos, e téren sok a panasz!

A köszöntés viszonzása ne legyen lompos, alig észrevehető, fitymáló, kemény, rideg, udvariatlan. Még

kevésbé álljon komor, feszes fejbiccentésből, fölényes, öntelt kézlegyintésből vagy ujjunknak a kalaphoz való érintéséből.

Ismerek egy rangos oltártestvért, akinél a köszöntés viszonzása valósággal bugrisos, sértő modorú, olyanra, hogy egy ismerősenek megjegyzése szerint, „csaknem egyenlő a leköpéssel”.

A köszöntés viszonzása közben éreztessük arc kifejezésünkkel, kalapunk leemelésének módjával vagy válaszoló szavunk hanghordozásával azt, hogy első sorban *hála*nkat akarjuk nyilvánítani a tiszteletért, amelyben személyünket a köszöntéssel részesítették.

Azt talán említeni is felesleges, hogy a „Dicsértesség” hallatára és viszonzására mindenkor tisztességesen emeljük le kalapunkat, már csak a „Jézus” szent neve miatt is.

Sőt e pontban híveinket is neveljük meg jó példánkkal. Volt egy község, amelynek új plébánosa látta, hogy a férfiak csak jobbkezüik mutatóujjával megbökök vagy érintik kalapjuk karimáját, miközben röviden csak ennyit motyogtak: „—sék Jézus”. A plébános nem tette szóvá az ügyet sem a szószéken, sem egyebütt, hanem minden ilyen köszöntésre értelmesen, hangosan „Mindörökké, ament”-t válaszolt és közben teljesen levette a kalapját. Nem múlt el egy év sem, már valamennyi férfi is tisztességesen megemelte a kalapját a Dicsértesséknél, amelyet most már a maga teljes szövegével mondtak ki.

„A tisztelet szolidáris!” Ez alapon, ha a velem együtt levő vagy sétáló társamnak köszön valaki, nekem is viszonzoznom kell a köszöntést, még akkor is, ha a köszöntő előttem ismeretlen.

Ebben a tekintetben nagyon gyakran észlelhetünk hibát nagy urak kíséreinél. Ha pl. egy püspökkel megyek és valaki köszönti őt, nemcsak a püspök kötelessége a viszonzás, hanem az enyém is. Mégpedig ily esetben is nemcsak immel-ámmal kell a köszöntést viszonzoznom, hanem legalább is oly fokban, mértékben és hálával, mint a püspök. Sőt, ha nálamnál

magasabb rangú köszönti a püspököt, nekem nem szabad megvárnom, míg az illető üdvözli a velem haladó püspököt, hanem törekednem kell az illetőt az üdvözlésben megelőzni!

Ha vasúti fülkében, orvosi vagy más várószobában ülök és ismeretlen ember köszöntve belép, nekem kötelességem a köszöntést viszonzni!

Idegen országban tanuljuk meg a szokásos üdvözlő és viszonzó szavakat vagy kifejezéseket!

Előfordult egy hazánkban időző idegen országú főpappal, hogy a járókelők üdvözlését jóideig nem viszonzta, mert „nem értette, mit mondanak”. Kötelessége lett volna érdeklődni a szokásos helyi köszönés és válaszolás alakja felől. Amikor egy „Dicsértesség”-kel köszöntő úr nem kapott az illető külföldi paptól választ és én az illető főpapot éppen külföldi mivoltának címén mentegettem, az illető úr bosszúsan kiáltotta: „Nem törne ki a nyelve, ha a „Mindörökké” szót megtanulná!” Nem volt igaza?

50. Fejezet

Egyházi személyek kölcsönös köszöntése és üdvözlése

Voltakép már az is szomorú, hogy e tárgyról szólnunk kell, még hozzá külön fejezetben. Sajnos, szükség van rá. Egyházi személyek kölcsönös köszöntése körül nagyon gyakori a panasz.

Egy püspök mondotta: „Ha vonatok találkoznak egymással, füttyülnek egymásnak. Ha egyházi személyek találkoznak, füttyülnek — egymásra!”

Van rá eset, hogy egyházi személyek kölcsönös találkozás esetén nemcsak nem köszöntik és üdvözlik egymást, hanem úgy viselkednek, mintha nem is vennék észre egymást. Elhaladnak egymásmellett, mintha semmi közük sem volna egymáshoz. Sőt az is megtörténik, hogy félszemmel vagy oldaltpillantással végig-

mérik egymást, egyszer-másszor oly tekintettel, aminővel egyébként csak nő szokta végigmérni a nőt. És e mellett mindegyik fél megütközik a másiknak a „bárdolatlanságán, kartársiatlanságán, szeretetlenségén, dőlyfén és műveletlenségén”.

Megtörténik, hogy két egyházi személy a sekrestyében, boltban, vasúti fülkében, múzeumban vagy más helyen szinte egymásba ütődik és mégis mindegyik elnéz a másik fölött, átnéz rajta, avagy derékszögben elfordítja fejét tőle.

Még gyakoribbá válik és fokozódik ez ellenségesnek is beillő tekintet és bántó semmibebevétel, ha a két testvér nem reverendában, hanem papi polgári ruhában bukkanik elő.

Az a szinte tragikomikus eset is megtörtént, hogy egyik sétányon Isten két szolgája egymást messziről megpillantotta, mindkettő rögtön hátraarcot csinált és a mellékutcaba menekült, hogy egymást ne kelljen üdvözölniök, ott azután mégis találkoztak, amire újra hátraarcot csináltak. Meglátva két magasrangú pap ezt a szomorúan bohó jelenetet, lélektani rejtélynek minősítette: „Nem rejtély ez, — felelte a másik — hanem pszichózis, lelki elferdülés, lelki betegség, szinte elmebaj!”

De ha ismeretlen egyházi személyek köszöntik is egymást, ez a köszöntés és főképp a köszöntés viszonzása néha inkább sértő, fitymáló, lenéző, lekicsinylő, semmibevevő, mintsem hogy a kölcsönös tiszteletnek, személyi és állásbeli megbecsülésnek jelül szolgálna.

Mennyire nincsen ez rendjén!

Nem is beszélek a katonatisztekről, akik, ha azelőtt soha életükben nem látták egymást, első találkozásuk alkalmával szívélyesen üdvözlilik egymást, mert közös az állásuk és hivatásuk; de ha egy munkás beszáll a vasúti fülkébe, a többi munkáshoz ül, üdvözli őket és szóba ereszkedik velük. A földműves, ha idegen faluba ér, földművestársát köszönti és szóba áll vele. Ha a magyar ember messze külföldre szakad és

idegen ember szájából magyar szót hall, örömeiben rögtön üdvözlí és csatlakozik hozzá.

Pedig katolikus egyházi személyek kölcsönös köszöntése sokkalta indokoltabb, mint bármely más állásbelié. Nálunk a kölcsönös tiszteletnek és nagyrabecsülésnek tárgyi alapja és oka van.

Ha két más állású vagy hivatású ismeretlen személy kerül össze, egyik sem tudhatja a másikról, nem súlyos bűnös-e, nem a vele ellentétes vagy ellenséges világnézet híve és követője-e? De nekünk fel kell tételoznünk, hogy a közös szent hit, hivatás és világnézet mellett a másik testvér is a megszentelő kegyelem állapotában van, Isten kedves gyermeke, a Szentlélek temploma és a mindennapi áldozás alapján Krisztus élő ciboriuma és amennyiben pap valaki, az Istentől való kiválasztottság örökös lelki jelével tündöklík.

A papi és szerzetesi osztály az isteni rendelés és kiválasztottság, a szent hivatás, az évezredes hagyomány és jogtörténelmi folytonosság címén és alapján a világ első nemessége s arisztokráciája, úgyhogy a mi kölcsönös köszöntésünk nem is csak pusztá alakiság, hanem a legmélyebb és legjobban megokolt értékelésnek természetes folyománya. És ennek a köszöntés és viszonzás külsőségeiben, módjában, stílusában is kifejezésre kell jutnia. Egyházi személyek kölcsönös köszöntésének különbnek, előkelőbbnek, kifejezőbbnek kell lennie bármely más álláshoz tartozók köszöntésénél. Mi több, nekünk a diadalmas világnézet katonáinak, a szeretet vallása apostolainak egymás megbecsülésével *szinte tüntetnünk kellene!*

„Űj parancsot adok nektek, — mondotta az Űr Jézus — hogy szeressétek egymást, amint én szeretlek titeket, hogy ti is úgy szeressétek egymást. Arról fogja mindenki megismerni, hogy az én tanítványaim vagytok, ha szeretettel vagytok egymáshoz.” (Ján. 13, 34—35.) „Gyümölcseikről ismeritek meg őket!” (Mt. 7, 16.) Márpedig a kölcsönös köszöntés is a szeretet nemes gyümölcse!

„Köszöntések egymást!” — kiáltja felénk a népek apostola. (Róm. 16, 16.)

„Ha egy pappal és egy angyallal találkoznék, — mondotta az arsi szent plébános — először a papot köszönteném, azután az angyalt.”

Rudigier, Prohászka, gr. Majláth püspök, dr. Mohl Antal, a szentéletű győri nagyprépost minden egyházi személynek, apácának előre köszönt.

A világ is figyeli a mi kölcsönös köszöntésünket, vagy ennek elmaradását!

Micsoda arccal és lelkiismerettel hirdethetjük híveinknek a felebaráti szeretetet, ha mi, a hithirdetők, magunk sem mutatjuk ki egymás iránt érzett szeretetünket, sőt! ... Medice cura teipsum!

Hogy követelhetjük a világiaktól a tekintély elvének szentül tartását és az Egyház szolgái iránt való tiszteletet és szeretetet, ha mi magunk nem adjuk meg és gyakoroljuk azt. Csak dölyfös ráartiság, kicsinyes szűkkeblűség és hetyke pökhendiség testvéreinknek szándékos „észre nem vevése” vagy köszöntésüknek sértésszámba menő viszonzása.

A gyakorlatra és a köszöntésnek mástól előre való kicsinyes elvárásának megakadályozására szolgáljon a következő három szabály:

1. Ha két egyházi személy találkozik egymással, akik közül az egyik reverendában van, a másik papi polgári ruhában, mindig az utóbbi köszönjön az előbbinek. Viszont az akár papi polgári ruhában, akár reverendában levő egyházi személy rangra való tekintet nélkül köszöntse azt az egyházi személyt, aki szertartásos egyházi ruhában jelenik meg (pl. karingben, pluviálében stb.).

2. Az a főpap vagy általában magasabb rangú pap, aki rangrejtve jár, vagyis nem viseli magasabb rangjának megfelelő külső jelét, nem kívánhatja, hogy az alsóbb rangú előbb köszönjön neki. Ezért köszöntés dolgában neki más egyházi személyekkel szemben is úgy kell viselkednie, mintha nem volna magasabb rangú! Pl. egy fiatal kanonok, ha rangjának egyálta-

lában semmiféle külső jelét nem viseli, találkozik egy nála idősebb egyszerű pappal, köteles ezt köszönteni, annál is inkább, mert nem tudhatja, hogy ez is nem rangrejtve jár-e?

3. Ha ismeretlen egyházi személyekkel találkozunk, sohase méricskéljük, hogy melyik idősebb vagy magasabb rangú, hanem törekedjünk őket a köszöntésben megelőzni. Nem illik a másíknak a köszöntését kínos aggodalommal elvárni és bevárni. Mintha csak azt akarnánk jelezni, hogy annak a köszöntését csak meg akarjuk köszönni, de eszünk ágában sincs, hogy mi adjuk meg neki a tiszteletet.

Meglehet, hogy eleinte nehezünkre esik egy korra vagy rangra fiatalabbnak vagy véleményünk szerint érdemekben szegényebbnek előre köszönni, de mint minden erényt, ezt is előbb-utóbb megszokjuk. Viszont az előre köszöntéssel jelezzük, hogy nemcsak korban, rangban vagy érdemben múltjuk felül előre köszönteni nem akaró testvérünket, hanem nemesebb, fennköltebb, önzetlenebb, alázatosabb, szóval értékesebb és előkelőbb lelkiületben is.

Ha nehezünkre esik, hogy fiatalabbnak előre köszönjünk, ezt megkönnyíti annak a lehetőségnek a meggondolása, hogy talán éppen ez a fiatal testvér fog engem életemben utoljára feloldozni bűneimtől, talán ő fogja kiszolgáltatni nekem a szentkenetet, vagy éppen ő fog engem eltemetni.

„Vere magnus est, qui in se parvus est et pro nihilo omne culmen honoris ducit.” (Kempis: Ím. Christi. I. k. 3. f.)

Az apácákról már szoltunk fentebb. Megismételjük: Az apácák lelkivezetői jól teszik, ha a derék nővéreket buzdítják, hogy a papokat tiszteljék és nekik előre köszönjenek, főképp pedig, hogy az ő köszöntésüket *látható* fejhajtással vagy *hallható* válasszal viszonozzák (ami ellen nagyon sok panaszt hallottam). De ettől függetlenül, mi papok és férfi-szerzetesek mindig törekedjünk előre köszönteni Egyházunk drága és tiszteletreméltó leányait!

A kéznyújtás és kézszorítás

Ha ismerősök összejönnek, köszöntés és üdvözlés után kezét fognak egymással.

Néhány országban már mozgalom indult meg a kézfogás szokása ellen, főképp egészségi okból, de ezidő szerint hazánkban még társadalmi kötelezettség számba megy.

A kézfogásnak is megvannak a maga fontos illem-szabályai.

1. Nagyon fontos szabály, hogy mindíg csak a rangban vagy korban idősebb nyujthat előbb kezét a fiatalabbnak, az előljáró az alárendeltnek és soha fordítva. Hasonlóképp a nő nyujtja először kezét a férfinak, kivéve, ha a nő a férfinél jelentékenyen alacsonyabb társadalmi vagy műveltségi fokon van. Öregebb férfi is előre nyujthat kezét fiatal leánynak.

A rangban, korban vagy hivatali állásban fiatalabb nemcsak soha nem nyujthatja kezét előre a magasabb rangú vagy idősebb személynek, illetve hölgynek, de még el se kezdje azt a mozdulatot, amely elárulná, hogy számít a másik kéznyújtására vagy azt elvárja.

Ha nálunk magasabb rangú vagy korú úrral, illetve nővel vagyunk együtt és egy harmadik emberrel találkozunk vagy ettől búcsút veszünk, nem nyujthatjuk neki kezünket, mielőtt a magasabb rangú vagy korú, illetve a nő ezt nem tette. Erre a szabályra akkor is ügyelnünk kell, ha esetlegesen a közelgő vagy búcsúzó személyhez helyileg közelebb állnánk, mint a rangban vagy korban idősebb személy, illetve hölgy.

2. A világiak számára írt illemkönyvek azt tanácsolják, hogy a kézfogással nem kell éppen pazarul élni. Nemcsak egészségi okból, hanem főképp azért, mert néhány jogcímet (pl. bemutatkozás, részvétnyilvánítás, stb.) kivéve, kezét csak barátunknak és közeli vagy jóismerősünknek szoktunk nyujtani.

Amde mi, Isten szolgái, főképp lelkipásztorok,

éppen lefelé ne fukarkodjunk a kézfogással. Alkalomadtán fogjunk csak szívesen kezét munkásokkal, szegényekkel, alárendeltjeinkkel, alkalmazottunkkal (pl. névnapjukkor, búcsúzásakor, stb.) és minden rangú, állású és világnézetű hívőnkkel.

3. A kézfogás történéjké illemszerűen. A jobbkezünkkel átkaroljuk a másik jobbkeze tenyerének kb. a közepét, némi kézszorítással.

A kéznek pusztán „odanyújtása” gögre, felfuvalkodásra és a másik fél lekicsinylésére vall. Egy-két ujjal való kéznyújtás vagy a más kezének csupán felszínes megérintése sértésszámba megy. A felénk nyújtott kéznek el nem fogadása pedig a legnagyobb fokú sértés, amely szinte felér az arculcsapással.

Ha kezünket nedves vagy piszkos volta miatt nem nyújthatjuk valakinek, amikor ezt a társadalmi szokás megkövetelné vagy a szeretet megkívánná, vagy másnak a kezét hasonló ok miatt nem fogadhatjuk, az okra hivatkozva udvariisan mentsük ki magunkat.

Kéznyújtás alkalmával nem illik félrenézni. Ezt sokan az őszinteség hiányának, alattomoságnak, ellen-szenvnek, sőt rosszakaratnak magyarázzák.

4. A kéznyújtásnak és kézszorításnak is megvan a maga sajátos *alkalmi* stílusa és árnyalata, amely éppen annak a viszonyoknak feleljen meg, amely a két kézfogó személy között van és annak az alkalomnak, amely miatt a kézfogás történik.

Csak gondoljuk el, mily árnyalati és stíluskülönbség van a következő kézszorítások között: kezét fog az anya a fiával, a jegyes szerelmesével, az orvos betegével, az előljáró alárendeltjével, az úr a szolgájával, a képviselőjelölt a szavazó polgárral, két jóbarát, két verseny- vagy vetélytárs, két súlyosan szenvedő egymással!

Mennyi gondolatot, érzést, szeretetet, tiszteletet, részvétet, rokonérzést, dőlyfőt, megvetést, félvállról-nézést, pökhendiséget, útálatot fejezhet ki egy-egy kéznyújtás.

A szívélyes, magyaros, őszinte kéznyújtás némi

kézszorítással jár. A lány, szinte szellemszerű kéz-
érintés éppoly helytelen, mint a barbár kézpropogátás.
De e két véglet között is mily sok kifejező árnyalat
lehetséges.

Egyházi személy nőkkel szemben sohase engedjen
meg magának kéz-„szorítást”. E tekintetben csak az
édesanyával és nőtestvérével tehet kivételt.

5. Kesztyűs kézzel is nyujthatunk kezét annak a
személynek, akinek a kezén szintén kesztyű van. Köl-
csönös kéznyújtás alkalmával a kesztyűk gyors le-
húzása a jobbkeztől már rég kiment a divatból, sőt —
mint fentebb már említettük — a katonaságnál tilos
is ez az Oroszországból átcsempészett helytelenség.

Ellenben ha egy rangban vagy korban idősebb úr,
illetve hölgy kesztyű nélkül nyujtja felénk kezét, a
saját kezünkről lehúzzuk az elpiszkolt vagy nagyon
használt kesztyűt. Ellenben ily esetben is fenntarthat-
juk a kifogástalanul tiszta, új vagy újnak látszó
kesztyűt.

6. Végre még egy fontos szabályt kell e helyen is
megismételniünk, mivel ellene nagyon sokan és sokszor
hibáznak.

Mivel a fél- vagy hibás kezűek kivételével min-
denki a jobbkezt nyujtja, illetve fogadja el, ezért
köhögés, tüsszentés vagy ásítózás alkalmával mindig
csak a *balkezünket* tarthatjuk szánc, illetve arcunk
elé és sohasem a jobb tenyért. Joggal undorodik min-
denki azt a jobbkezet megfogni és megszorítani,
amelybe csak az imént köhögünk vagy tüsszentettünk.
(Ha t. i. az inger oly gyorsan jelentkezett, hogy nem
volt időnk zsebkendőnket elővenni.)

Fokozottabb mértékben áll ez, ha valaki ragályos
bajban szenved. (Nátha, influenza, torokfájás, tüdő-
vész, stb.) Ilyenkor a parolázó kézbe való köhögés vagy
tüsszentés ragályt terjesztő, tehát bűnös dolog, a sze-
retet ellen való véték. Művelt ember soha nem köhög
a *jobb* tenyerébe!

A kézcsók

Az Egyház a szent liturgiába is felvette a kézcsókot, mint a legnagyobb tisztelet jelét.

A liturgián kívül kezet szoktunk csókolni a felszentelt püspököknek, édesanyánknak és rendkívüli esetben olyan idősebb, érdemekben gazdag papoknak, akiknek vagy nagy hálával tartozunk, vagy kivételes tiszteletünket óhajtjuk nyilvánítani. De egyházi személy az említetteken kívül másnak kezet nem csókol, *legeslegkevésbé nőnek!*

Amit fentebb a „Kézét csókolom”-féle üdvözlésről mondtunk a nők köszöntésével kapcsolatban, az fokozatosan és hatványozottabban vonatkozik a nők kezének valószínű megcsókolására is!

„Önérzetes papról még elgondolni sem tudnám, hogy nőknek kezet csókolna” — mondotta Hittmair Rudolf dr. linzi püspök 1914-ben. („Egyházi Lapok” 1922 szept. 15.)

„A száj, amely az oltárt csókolja, — írja Kerschbaumer, a híres lelkipásztor tanár — ne érintsen semmi tisztátalant és mindenesetre *számára* tisztátalan a női kéz, viszonyítva a Legszentebbhez.” (Paterfamilias 9. fejj. 2. p.)

Ismert eset, hogy egy pap magasrangú, éltes nőnek kezet csókol. „Őn megszegyenít engem, — mondotta a matróna — mert példát ad, hogyan kellett volna nekem cselekedni Ön irányában.”

Egy dunántúli magyar mágnás család a gyermekek mellé pap-nevelőt keresett. Az egyházmegye püspöke is ajánlott egyet, a helyi plébános is, egy harmadik meg önmagát ajánlotta. Mind a három jelölt be is mutatkozott a magas mágnásnőnek és mindegyik „attente, devote ac reverenter” kezet is csókol. A család elhalasztotta a döntést, mert nehéz volt a választás. Időközben egy negyedik pap is bemutatkozott, de nem a nevelői tisztségért, hanem mint pléb-

bánosjelölt, mert a szóban levő mágnás egyúttal patrónus is volt. De ez a fiatal káplán nem csókolta kezét a patrónus feleségének és a család épp ezért ezt a papot kérte meg a nevelői tisztségre. (Egyházi Lapok 1922 szept. 15.) A mágnásnő nagy emberismerő volt és még nagyobb papismerő lehetett.

Egy győri pap, akit kismartoni plébánossá neveztek ki, ahol tudvalevően a herceg Esterházy-család székhelye volt, a hercegnére való tekintettel kérdést intézett dr. Zalka győri püspökhöz: „Quaeritur, an deceat ministrum Christi osculari manum uxoris principis...” „Nunquam”, volt a válasz.

Kezet a szívre! Vajjon mi magunk szívesen választanánk-e gyóntatóul papot, akiről látjuk, hogy a nőknek émelgyősen csókolgat kezét, vagy rábíznánk-e lelkiünk vezetését?

A kézcsókkal kapcsolatban még egy kérdés: hazánkban elterjedt szokás, hogy papok, ha püspököknek kezét csókolnak, letérdelnek előtte. Helyes-e ez a szokás?

Bármilyen szép, dicséretes és megható az apostolok utódai és egyházfejedelmek iránt érzett oly mélységes tisztelet, amely az előttük való térdelésben is megnyilvánul, két körülmény ellene látszik lenni e szokásnak, amennyiben ez a templomon kívül történik.

Tudniillik a római liturgia szerint voltaképp megilleti a *megyés* főpásztort (idegen püspököket nem!) a *saját egyházmegyéjében* a térdhajtással való üdvözlés az *ünnepélyes* misében (akár misézik a püspök, akár *liturgikus* ruhában csak jelen van), valahányszor valamelyik klerikus hozzá lép, tőle távozik vagy előtte elhalad, csupán a székeskáptalan tagjait menti fel a térdeplés alól a liturgia. Hiszen a köszöntésnek térdreereszkedéssel való kapcsolata már a Szentírásban is előfordul. (Pl. IV Kir. 1, 13.; Máté 17, 14. és 27, 29.)

És íme a legtöbb országban, főképp a vegyesvallásúakban, az évszázados gyakorlat törölte az Egyház

liturgiájának említett előírását. Ez az egyik tény, ami a püspökök előtt való térdelés kérdésébe vág.

A másik: Az *istentiszteleten kívül* semmiféle előírás nem követeli, hogy a püspököt térdhajtással üdvözljük. Nem is találtam más tekintélyt sem, amely e szokás mellett szólna, ellenben találtam olyant, amely e szokás ellen nyilatkozik. Így a Linzer Quartalschrift hivatkozik egy érsekre, aki kijelentette, hogy „pap nem térdel le a püspök előtt”. (Quartalschrift: 1909. I. 205.) Ugyanezt az álláspontot hangoztatja a „L'ami du clergé” is. (1908. 22. szám, 511. oldal.)

Csupán a pápa Ő Szentsége előtt térdeplünk le és csókoljuk meg a lábát. (V. ö. Róm. 10, 15.) Hiszen Péter apostol és minden utóda az Egyházat tartó szikla, amikor tehát a pápa lába elé térdeplünk, mintegy a Krisztus állította csodálatos szikla elé vetjük magunkat hálánk és hódolatunk jeléül. A pápán kívül még a bíborosok előtt térdeplünk, mint az Egyház legmagasabb rangú egyházfejedelmei előtt, akiknek kezébe tette le az Egyház Krisztus földi helytartójának a kiszemelését.

53. Fejezet

A bemutatkozás szabályai

1. Ha két személy társaságban, látogatás alkalmával, közös asztalnál, szűkebb körű gyűlésen stb. úgy találkozik, hogy esetleg kölcsönös társadalmi érintkezésre szorílnak: *kötelességek* bemutatkozni.

Felületes találkozás esetén nem szükséges a bemutatkozás, pl. vasúti fülkében, nagyobb körű gyűléseken, előadásokon, ha egymásmellé kerülnek is: kivéve, ha két egyházi személy kölcsönös találkozásáról van szó.

2. Minden *jó modorú* egyházi személy, ha más, ismeretlen egyházi személlyel összekerül, akár gyűlésen, előadáson, sekrestyében, társaságban, kisebb

összejöveleteken, közös asztalnál, akár vasúti fülkében, hajón, gyűlésen, vendéglői közös asztalnál, mindketten kötelesek egymásnak bemutatkozni. A bemutatkozás csak az autóbuszban, villamoson és boltban maradhat el.

3. Általános és fontos szabály, hogy mindig a rangban és korban fiatalabb mutatkozik be előbb, éppúgy a férfi a nőnek és nem megfordítva. Hasonlóképp társaságban, vasúti fülkében, hajón, repülőgépen stb. mindig a később érkező mutatkozik be a korábban érkezettnek.

A magasabb rangú, idősebb vagy nő csak akkor köteles előttünk előbb bemutatkozni, ha kéréssel jön hozzánk. Sok nő ilyenkor is bemutatkozás vagy nevének megemlítése nélkül állít be hozzánk valamely ügyben. Ilyenkor szelíden megkérdezzük: „Szabad kérdezni, kihez van szerencsém?”

4. Ha rangrejtve jelenünk meg, a bemutatkozás alkalmával sem szabad rangunk jogait követelnünk. Pl. természetes, hogy a plébános köteles bemutatkozni egy prelátusnak. De tegyük fel, hogy egy 50 éves prelátus rangrejtve (egyszerű fekete reverendában, fekete övvel) társaságban összekerül egy kb. 70 évesnek látszó plébánossal: a prelátus köteles előbb bemutatkozni.

5. Ha nagyon magas rangú úr vagy úrhölgy társaságába jutunk, akik minket még nem ismernek, nem mi magunk mutatkozunk be nekik közvetlenül, hanem felkérjük egyik férfi-ismerősünket (ilyenek hiányában ismerős nőt), hogy mutasson be minket. Házigazda esetén ennek kötelessége háza vendégeit kölcsönösen bemutatni.

6. A bemutatkozás szertartása abban áll, hogy a két ismeretlen egymás előtt meghajol (elég a fej meghajtása, csak nagyon magas személyek előtt hajtjuk meg felső testünket is!), majd a rangban vagy korban fiatal megmondja nevét és állását vagy csupán a nevét, amire az idősebb szintén megmondja a nevét és (házánkban és számos más országban) egyidőben felénk nyújtja a kezét, amelyet elfogadunk. A rang-

ban vagy korban fiatalabb soha nem nyújthatja előbb a kezét az idősebbnek, a férfi a nőnek, az alárendelt a feljebbvalónak.

A rangidősebb esetleg hozzáteheti: „örvendek” vagy „örvendek, hogy megismerhetem”. Ez a hozzáadás csak akkor történjék, ha a találkozás örömeinek tárgyi alapja is van. Egyenrangúak között azonban teljesen feleslegesek, sőt ízléstelenek a kölcsönös udvarlási szölamok: „Roppantul örültem a szerencsének”, „Nagy öröm volt számomra” s hasonlók.

Ha nekünk kell másokat egymásnak bemutatni, a rangban vagy korban idősebbhez, illetve hölgyhöz fordulunk e szavakkal: „Megengedi Méltóságod (Nagyságos Asszonyom), hogy bemutassam N. N. urat?”

Nevünket tanácsos mindig tisztán és érthetően kimondani. Ha pedig olyan valakinek mutatkozunk be, akiről feltehetjük, hogy személyünk érdekli őt, leghelyesebb mindkét nevünket és állásunkat is megemlíteni, pl. Németh József pákozdi plébános. Ezzel egyrészt nemcsak alakilag, hanem valóban is bemutatkozunk, másrészt elejét vesszük különböző tévedéseknek, név-, illetve személyösszecseréléseknek és hátunk mögött sugdolózó kérdezősködéseknek. Ha a bemutatkozás alkalmával nem értettük meg valamely magasabb rangúnak vagy hölgynek a nevét (ami gyakori eset), nem illik a nevét megismételtetni, hanem később másoknál érdeklődjünk utána. Ellenben rangban, korban hasonlókat vagy fiatalabbakat — természetesen finom modorban — megkérhetünk, hogy ismételjék meg becses nevüket.

Bemutatkozáskor ülő helyzetünkből mindig felkelünk. Csak hozzánk viszonyítva nagyon magas rangúak vagy hölgyek maradhatnak ülve, ha nekik bemutatkozunk.

A bemutatkozásnál, főleg a rangban vagy korban fiatalabbakkal szemben kerüljük a fölényes, gőgös vagy hűvös modort.

7. Nagyobb társaságokban szokás és nagyon cél-

szerű az ú. n. együttes bemutatkozás. Értjük rajta, hogy a házigazda az újonnan érkezőt az összes jelenlevőknek egyszerre mutatja be. Többnyire e szavakkal: „(Hölgyeim és) Uraim! Engedjék meg, hogy bemutassam X. Y. győri bencés igazgató urat.” Utána a bemutatott mélyebben meghajol, vagy körmeghajlást csinál a megjelentek előtt. Ez esetben persze nem szükséges senkinek sem külön bemutatkoznunk, a kézfogás is elmarad.

Ha valaki közös étkezés esetén az étkezés *megkezdése után* érkezik, a rangban vagy korban fiatalabb bemutatkozás nélkül foglalja el helyét és csak jobbsal szomszédjának és átellenesének mutatkozik be feltűnés és zavarás nélkül. Ellenben, ha az illető tekintélyesebb egyén, ez esetben az étkezés megkezdése ellenére is üdvözlí az asztalfőn ülőt, aki azután a körülményekhez képest vagy egyszerre bemutatja a későn jövőt az egész asztaltársaságnak (amely esetben szintén elmarad az egyéni bemutatkozás és kézfogás), vagy egyszerűen helyére vezeti, illetve vezeti őt.

8. Ha társaságban egyenként mutatkozunk be vagy mutatunk be mást, a sorrendet előbb a hölgyeknél kezdjük és az urakon folytatjuk. A férfi csak akkor előzi meg a hölgyet, ha megkülönböztetett rangú.

9. Még csak egy rossz szokástól akarom óvni kedves olvasóimat. Ha ismeretlen egyházi személyek találkoznak egymással, a bemutatkozást ne folytassák kölcsönös vallatással. Érttem ezen, hogy rendőr vagy sematizmus-készítő módjára ne ostromolják egymást mindjárt ilyesféle kérdésekkel: „Milyen egyházmegyei, hová valósi, hol született, hány éves, stb.”

Különösen idegenek jelenlétében ne nagyon kíváncsiskodjunk mások személyi adatai felől!

10. Társaságban a bemutatkozás alkalmával jellemezzük meg jól az arcokat, esetleg a ruházatot is, nehogy megessék velünk, hogy egy-egy személynek többször is bemutatkozzunk, amit némelyek rossz-

néven is vesznek, mert azt gondolják, hogy személyük nem gyakorolt elég hatást reánk.

11. Nagyobb társaságban a bemutatkozás alkalmával ne mutatkozzunk félénkeknek, határozatlanoknak, esetleneknek, félszegeknek, hanem törekedjünk arra, hogy mindig a helyzet urai maradjunk!

12. Az ú. n. bemutatkozási látogatásokról a látogatásról szóló fejezetben fogunk szólni.

54. Fejezet

A látogatásról általában

A bemutatkozás az ismeretségnek és társadalmi érintkezésnek csak kiindulópontja, első láncszeme. A közelebbi és szorosabb érintkezés a látogatásokkal kezdődik és folytatódik.

A látogatás egyszersmind kedvező társadalmi alkalom a tisztelet, nagyrabecsülés, hála, együttérzés és vendégszeretet nyilvánítására s gyakorlására.

A látogatás illemszabályai nagyon fontosak. Egy elmaradt látogatás vagy viszonzásának elhagyása nemcsak a műveletlenség vádjával terhelhet minket, hanem társadalmilag lehetetlenné is tehet bennünket és ezirányú illemhibánkat a legnagyobb sértésnek vehetik. Éppúgy a látogatás alatt tanúsított illemellenes vagy félszeg viselkedésünk is rendkívül ronthat tekintélyünkön. Ezért szükséges, hogy a látogatások illemszabályait mindnyájan jól ismerjük és kövessük.

A látogatás az év bármely alkalmas napján történhetik, kivéve a következőket: karácsony előestje, karácsony és húsvét első napja, nagypéntek, halottak napja, mindenszentek ünnepe, a meglátogatandónak elutazása előtt és megérkezése után néhány nap, hacsak az említett napokra külön meghívást nem kaptunk.

Ezenfelül nem illik vásár- és ünnepnapok *dél-előttjein* látogatnunk az olyan ismerősöket, akikről nem tudjuk bizonyosan, hogy eleget tettek-e a szentmisehallgatás kötelezettségének.

Ha valamely családnak a hét valamelyik napján ú. n. fogadónapja, vendégnapja vagy vendég-délutánja van, oda más napon és napszakban ellátogatni illetlenség, hacsak arra különös felszólítást, meghívást vagy engedélyt nem kaptunk.

A felkeresni óhajtott ismerősnek betegsége idejére vagy gyásza esetén, utóbbi esetben a gyászt követő félhónapig szintén nem látogatunk meg senkit, ha nem éppen beteg- vagy részvétlátogatás címén. (Ez utóbbiakról külön lesz szó.)

Fiatal házaspárnál addig, míg ők meg nem kezdtek bemutatkozó látogatásukat, szintén nem lehet látogatást végezni. Hasonlókép azoknál, akik új lakásba költöztek, míg csak teljesen rendbe nem jöttek.

Oly városokban, ahol telefon van, ma már általános és kötelező illemszabállyá vált, hogy csak telefonon való érdeklődés, illetve bejelentés esetén látogathatunk meg valakit, feltéve természetesen, hogy az illetőnek van telefonja. Különösen télen a fűtetlen szoba miatt vagy mert az illetők talán épp aznap, vagy abban az időpontban máshová szándékoznak menni, célszerű az előzetes érdeklődés.

Ha vidékről kell látogatást tennünk, levélben is érdeklődhetünk aziránt, hogy szabad-e és mikor tiszteletünket tenni.

Az előzetes telefon- vagy levélbeli érdeklődés csak akkor maradhat el, ha az illető személynek vagy családnak általánosan ismert, meghatározott fogadó-, illetve vendégnapja van.

Még közeli rokonokhoz és jó ismerősökhöz sem illik beállítani bármely időben, mert nem tudhatjuk, hogy nem épp azon a napon akadályozzuk vagy hátráltatjuk-e őket valamely tervezett fontos vagy sürgős teendőben.

Viszont a magunk részéről nem illik, sőt nagy

figyelmetlenség és szeretetlenség mások meglátogatása, ha mi valamely (nagyobb vagy kisebb) ragályos betegségben vagyunk, pl. tüdővészben, influenzában, náthában, torokfájásban; vagy ha már meg is gyógyultunk, de tarthatunk attól, hogy a betegség csíráit még magunkban hordozzuk (bacillusgazda).

Ami a látogatás napszakát és közelebbi időpontját illeti, elsősorban tekintetbe kell vennünk a helyi szokásokat, de másodsorban az illető személyek vagy családok különleges viszonyait, napi beosztását, stb., akiket fel akarunk keresni. Illik, hogy e tekintetben előre érdeklődjünk.

A látogatások általában vagy délelőtt, vagy délután történhetnek.

A délelőtti látogatási idő illemhatára a meglátogatandónak ebédidejétől függ, a délutáni látogatási idő illemhatára pedig az általában szokásos uzsonna idejétől. Például oly helyen, ahol délután 1 órakor ebédelnek, a délelőtti látogatásnak a szoros illem szerint való ideje 11 és 12 óra 45 perc között van; ahol délután 3-kor ebédelnek, a látogatás megfelelő ideje 12—2 óra 45 perc között van.

Ha azonban az, akit fel akarunk keresni, csak azért ebédel 3 órakor, mert addig hivatalában van, természetes, hogy nála a látogatást csak délután végezhetjük.

Manapság, a „hivatalos” és nagyon ünnepies látogatást kivéve, gyakoribb és mindkét részről kedveltebb a délutáni, mint a délelőtti látogatás.

A délutáni látogatás illemszerű ideje a szokásos uzsonnaidőt követő másfél óra, pl. nálunk délután 5—6 óra között szoktunk uzsonnázni tehát a délutáni látogatás ideje $\frac{1}{2}$ 6 és 7 óra között van.

Minél kisebb a város, annál koraiabbá, minél nagyobb, annál későbbivé nyúlik a látogatás illemszerű időhatára. Egyébként minél bensőbb, barátságosabb, vagy rokonibb viszony áll fenn a látogató és a látogatott között, annál tágasabb az időköz, amelyen belül a látogatás történhetik.

Látogatásra mindig kifogástalan öltözetben illik megjelenni. Sőt — mint később hallani fogjuk — egyes, pl. bemutatkozó vagy ezt viszonzó látogatás alkalmával mindig ünnepiesen kell felöltözködnünk.

Magának a látogatásnak általános illemszabályai a következők:

Mindenekelőtt már a kapu előtt vagy a kapualjban, majd a lakás bejárata előtt található lábtörlőkön alaposan megtisztítjuk cipőnket. Nincs bántóbb a ház tulajdonosára, mint mikor valaki piszkos, sáros cipőjével alaposan bepiszkítja padlóját vagy drága szőnyeget. Ezért eső, hó vagy sár esetén húzzuk fel a sár- vagy hócipőt.

Égő szivarral vagy cigarettával látogatóba soha, semmiféle körülmények között nem illik menni.

A lakás külső ajtaja előtt akkor is becsengetünk (szerényen!), ha az véletlenül nyitva volna. A csengésre jelentkezőt köszöntjük és érdeklődünk nála, hogy a ház ura vagy urai itthon vannak-e.

Ha a keresett nincs otthon, átadjuk az alkalmazottnak a jobb oldalon vagy sarkon behajtott névjegyünket és ismét köszöntve távozunk. A társadalmi illemszabályok szerint a látogatás megtörténtnek számít, amelyet viszonzni is kell. Csupán a legközelebbi találkozás alkalmával — ha kell, bemutatkozás kíséretében — sajnálatunkat fejezzük ki, hogy az illetőt nem találtuk otthon. Csak *előljáróval* szemben nem elégedhetünk meg ezzel a névjegyessel, ú. n. vak látogatással, hanem alkalmat kell keresnünk, hogy nála személyesen is bemutatkozhassunk.

Ha véletlenül nem volna nálunk névjegy, pontosan és értelmesen megmondjuk az alkalmazottnak nevünket és állásunkat, vagy ezt egy nálunk levő vagy az alkalmazottól kért tisztességes papírlapra felírjuk.

Ha azonban a távollevő háziúr helyett ennek neje vagy felnőtt gyermeke nyit ajtót, a nélkül, hogy ezeknél öhajtottuk volna tiszteletünket tenni, nem adjuk le névjegyünket, hanem illően bemutatkozunk és tisztelettel, udvariasan megkérjük őket, hogy közöljék a

ház urával látogatási szándékunkat és újabb köszöntés s meghajlás után távozunk.

Ha megtudjuk, hogy az ajtónyitó maga az, akit meg akarunk látogatni, kalapunkat leemelve azonnal bemutatkozunk és hozzáfűzzük: „Tisztetémet óhajtottam tenni Önnél (Méltóságodnál stb.).

Mielőtt a háziúr felszólít, hogy lépjünk szobájába, az előszobában *mindig* le kell raknunk felső kabátunkat (télikabátunkat, felöltönket, esőköpenyveget, körgallért stb.), sár- vagy hócipőnket, kalapunkat, botunkat vagy esernyőnket.

Ha a szolgáló (szolgáló) nyitott ajtót és tudomásunkra adja, hogy a háziúr otthon van, átadjuk neki teljes (*nem* behajtott) névjegyünket, aki ezt tálcán vagy puszta kezében beviszi a háziúrhoz. Ha véletlenül otthon felejtettük volna névjegyünket, előszóval jelentetjük nevünket és állásunkat, de a bejelentésnek ez a módja nem előkelő.

A névjegy beküldése csak nagyon jó ismerősök vagy rokonok felkeresése alkalmával maradhat el, vagy pedig ha a házigazda bizonyos napra és órára maga hívott meg minket. Utóbbi esetben egyre megy, hogy a meghívás csak személyünknek szólt-e, vagy vendég-délutánra (jour fix) általában. Vendégnapon csakis akkor adunk le névjegyét, ha az eznap látogatás egyúttal bemutatkozó látogatás is. Természetesen nagyon egyszerű embereknél tett látogatáskor nem adunk le névjegyét, mert ezek esetleg nem is értenék a jelentését.

A szolgáló újabb megjelenéséig, vagyis addig, míg nem tudjuk, hogy a gazda fogad-e bennünket, nem illik holminkat (kabát, sárcipő) levetnünk, csupán a kalapunkat emeljük le és várjuk a választ.

Ha az előszobában hosszabban kellene várakoznunk, körületekinthetünk ugyan, de a tárgyakhoz nem illik nyúlni. Ha az előszobában már másokat találunk, természetesen ezeket is üdvözljük, de nekik nem mutatkozunk be. A szolgálóval vagy szolgálóleánnyal nem ereszkedünk szóba, nem érdeklődünk

nála a háziak körülményei felől. Csupán két kivétel van, amikor a szolgaszeméllyel is szóba állhatunk, sőt kell is szóba állnunk. Az egyik eset, amikor az illető alkalmazott a hívőnk, pl. a helyi plébános vagy főpásztor tesz látogatást. A másik eset, amikor olyan szolgával van dolgunk, aki a háznak régi bizalmasa és szinte családtagnak számít. Ez esetben bátran intézhetünk hozzá, az ő személyét érintő néhány kedves kérdést, de nála sem érdeklődhetünk a ház ura, vagy a család körülményei felől.

Ha a szolga jelenti, hogy a lakás ura vár vagy fogad minket, felsőkabátunkat, sárcipőnket, kalapunkat, botunkat, ernyőnket az előszobában hagyva, belépünk a fogadószobába. Ajtaján ismét szerényen kopogunk, ami csak akkor marad el, ha maga a házigazda vezet bennünket vagy ha bizonyosan tudjuk, hogy a fogadószobában nincs még senki.

Mert gyakran megtörténik, hogy a háziúr fogad, de míg elkészül, addig a fogadószobába vezetetti látogatóját. Ez esetben körültekinthetünk ugyan a szobában, várhatunk állva vagy ülve. De a tárgyakhoz nyúlni, az íróasztalon levő leveleket olvasgatni, a könyvszekrényből könyveket kihúzni, telefonálni, stb. semmiesetre sem szabad.

A háziurat megjelenésekor, vagy ha ő már a fogadószobában vár reánk, üdvözljük és a bemutatkozást elhagyva (mert a névjegy beküldése ezt pótolta) előadjuk jövetelünk célját, pl.: „Bátorkodom tiszteletemet tenni Méltóságodnál”, vagy „Méltóztassék megengedni, hogy magas kitüntetése alkalmával hódolattal üdvözljem Nagyméltóságodat és csatoljam hozzá jókívánságaimat” stb.

Ha észrevesszük, hogy a ház ura beléptünkör éppen levélírás vagy levélolvasás közben vagy más munkában van, udvariasan kérleljük, hogy csak folytassa vagy fejezze be dolgát, mi addig szívesen várakozunk.

Ha a vendégszobában a háziúron kívül felesége

vagy mások is vannak, a vendég részéről az első üdvözlés mindig a háziasszonynak szól.

Ha a háziasszony kezét nyújtja, tisztelettel elfogadjuk, a háziúrral is kezét fogunk, de ha a társaság elég nagy, a sok kézfogás helyett elég egy mindenkinek szóló meghajlás.

Egyébként a vendég részéről az üdvözlések sorrendje a következő: a ház úrnője (feltéve, hogy jelen van), a ház ura, utána az összes hölgyek, majd a többi úr. A háziurat csak akkor üdvözljük előbb, mint a feleségét, ha elénk jön, hogy minket üdvözzön.

Az alól a szabály alól, hogy először az összes hölgyeket üdvözljük és csak azután a férfiakat, csupán akkor van kivételnek helye, ha rendkívül kimagasló rangú férfi van jelen. Ilyenkor az illetőt mindjárt a háziasszony után üdvözljük.

A hölgyeket nem rang vagy kor, hanem az egymásmellettség sorrendje szerint üdvözljük, rendszeren balról jobbra menve. Ellenben a férfiakat, ha a rangkülönbség nagy, rang, illetve kor szerint, egyébként szintén sorban.

Ha a társaságban idegeneket pillantunk meg, megkérjük a ház urát, hogy mutasson be minket, de ha a háziúr éppen akadályozva volna, közvetítés nélkül mi magunk mutatkozunk be.

A rangban és korban fiatal férfiakat a háziúr nekünk mutatja be, de ha a háziúr akadályozva van, mi, mint később érkezettek, a fiatalokúaknak is bemutatkozunk.

Ha helyet meg is kínálnak minket, addig ne ülünk le, míg a ház úrnője helyet nem foglalt. Ha csak a ház ura van jelen, és nálunk rangban vagy korban idősebb, szintén megvárjuk, míg ő is leült.

Helykínálás esetén lehetőleg ne a pamtagon (díván, szófa, heverő) foglaljunk helyet, hanem széken, hacsak a háziasszony külön nem kínálja fel a pamlag helyét. E tilalom oka az, hogy az általános szokás szerint a dívánra a hölgyeket szokás ültetni, hölgyek hiányában azt a férfit, akit a háziasszony különösen

meg akar tisztelni, és mi nem tudhatjuk, hogy utánunk nem érkezik-e majd hölgy vagy nálunk érdekesebb személy, akinek a háziasszony a díván helyét szánja. A dívánra is lehetőleg úgy ülünk, hogy a háziasszony tőlünk jobbra legyen, feltéve, hogy ez könnyen, mindenféle körülfutás vagy kerülgetés nélkül megtörténhetik.

Ha a társalgás közben újabb vendég érkezik, felállunk és addig állva maradunk, míg a kölcsönös bemutatkozás vagy üdvözlés meg nem történt és mindnyájan, főképp a háziasszony, hölgyek és a nálunk előkelőbb és idősebb urak helyet nem foglaltak.

Ha mi előzetesen a pamlagon ültünk és az új vendég hölgy vagy nálunknál magasabb rangú vagy korosabb férfi, elhagyjuk a pamlaghelyet és megvárjuk, míg elhelyezkedett, mert őt illeti meg a mi helyünk. De ha a háziasszony újra nekünk szánja a pamlag helyét, köszönet mellett, egyéb szó nélkül elfoglaljuk azt.

Ha az újonnan érkezőt mellénk ültetik, illik, hogy mindjárt kezdetben néhány barátságos szót intézzünk hozzá, hacsak a háziúr, háziasszony vagy más nem kezdte meg vele a társalgást.

Új vendégek jöttekor nem illik rögtön, szinte me nekülésszerűen távozni, hanem még néhány percig maradunk, de csakhamar alkalmat keresünk a távozásra. Általában elv az, hogy aki előbb érkezett, előbb is távozik.

Ha nem kínálnak meg minket dohányyneművel, nem illik a magunkét elővenni és arra rágyújtani. E tekintetben csak a nagyon közeli rokonoknál és ú. n. testi-lelki jóbarátoknál tehetünk kivételt.

A vendéglátó jelenlétében az ő szobájában kíváncsian körültekintgetni vagy a berendezést bírálgatni nem illik, az asztalokon, íróasztalon levő írásokat, könyveket, folyóiratokat, leveleket kézbe venni, beléjük tekinteni nagy neveletlenség számba megy, hiszen lehetséges, hogy bizalmas tartalmúak vagy magánjellegű feljegyzéseket tartalmaznak.

Műveletlenség, sőt bárgyúság számba megy, ha valaki a társaságban állandóan csak a családtagok vagy vendégek egyikét nézi vagy bámulja.

A látogatás legfontosabb és talán egyetlen lényegbe vágó illemszabálya, hogy *a látogatási időt ne húzzuk hosszúra.*

Ha a háziúr vagy családja meghívott bennünket, akkor nem kell a látogatási időt éppen túlzottan mérlegelni, mert hiszen a meghívó már épp a meghívással számításba vette a látogatás idejét, de minden más esetben látogatásunk *minél rövidebb ideig tartson.*

A hosszú látogatót senki sem szereti. E tekintetben a legszívélyesebb marasztalást sem kell mindig készpénznek venni. Belül néha vulkán módjára dühöngenek jövetelünk vagy hosszú időzésünk miatt, nem tudom, hová kívánnak minket és tühegyen várják mielőbbi távozásunkat. Ma már az idő mindenkinél értéket jelent, ne lopjuk vagy raboljuk el ezt mástól csak azért, mert véletlenül mi éppen abban az időpontban ráérünk vagy unatkozunk.

Az első, bemutatkozó és ezt viszonzó látogatás sohasem tarthat tovább 3–10, illetve 5–15 percnél, de aránylag a többi se tartson sokkal tovább. De bármennyire is kell ügyelnünk a látogatás rövidségére, nem illik, hogy látogatás közben óránkat nézzük, hanem mindenkién kell annyi időérzésnek lenni, hogy tudja, mikor hagyja el a vendéglátó lakását.

A jó emberismerőnek már a tapintata is megérzi, mikor kellemetlen a háziaknak a látogatás. Egy-két jel: a háziak elhallgatnak, szórakozottak, észrevesszük, hogy szavunkra nem igen figyelnek, nem nagyon barátságosak, ujjaikkal idegesen babrálnak, lábukkal nyugtalanzkodnak, lábfejükét ütemesen mozgatják és végre, ha, amint távozási szándékunkat jelentjük, ők is rögtön felszöknek ülőhelyükről és nem tartóztatnak.

Vannak esetek, amikor az illem csupán pillanatnyi maradást parancsol. Pl., ha a háziakat éppen indulófélben találjuk, vagy ha látjuk, hogy az étkező

asztal már terítve van, illetve, hogy jövetelünk ideje náluk egybeesik az étkezés időpontjával. Más esetben viszont az önérzet parancsolja, hogy csak pillanatokig időzzünk. Pl., ha a háziak nem kínálnak meg helyet, gőgösen, fitymálva, nagyon hűvösen, sőt sértően kezelnek minket. Az ilyen helyeken mindaddig nem fogjuk megismételni látogatásunkat, míg nem lesz alkalmunk meggyőződni, hogy az illetők viselkedése és érzelme feltűnően kedvezőbbre változott. Hasonló az eset, ha első, bemutató látogatásunkat nem viszonzották, sem e miatt ki nem mentették magukat!

Nagyon magas állású urak ültükből való felkeléssel, fejhajtással, kézmozdulattal vagy szóval adnak jelt a távozásra, amely jelre azonnal ajánljuk is magunkat.

Távozáskor először mindig a háziasszonytól, majd a többi hölgytől, utánuk a háziúrtól, végre a többi férfitől búcsúzunk. De ha nagy társaság van jelen, elég csak a háziasszonytól és háziúrtól elbúcsúzni, a többitől egy általános kör-fejhajtással. Sőt nagyon népes társaság esetén a háziasszonytól és a háziúrtól való elköszönés után feltűnés és a többitől való búcsúzkodás nélkül távozhatunk.

A feltűnés nélkül való távozás esetét kivéve, a búcsúzás után, közvetlenül az ajtó előtt még egyszer meghajlunk a háziasszony előtt és az ajtót halkán betesszük magunk mögött. A háziúr rendszeren kikísér bennünket az előszobáig, ahol magunkra véve az itt hagyott dolgokat, újra elbúcsúzunk vendéglátónktól, a külső ajtó előtt pedig egyszerűen meghajolva előtte, eltávozzunk.

Ha látogatásunkat valaki nem fogadta, holott értésünkre adták, hogy az illető otthon volt, a látogatást nem ismétелhetjük meg, hacsak súlyos betegről nincs szó, akit a szentségek felvételére óhajtunk előkészíteni vagy rábírní.

Ami a látogatások gyakoriságát illeti, itt is tartunk józan mértéket! Szabály: inkább kevesebbszer, mint többször! Omne rarum carum!

Egyik magyar városba új parancsnok érkezett, tábornoki rangban. Az ottani szerzetesgimnázium egyik tanára osztálytársa lévén a magasrangú tisztnek, sietett őt felkeresni és üdvözölni. A tábornok természetesen megörült a látogatásnak és feleségével együtt felszólította a tanárt, hogy máskor is örvendeztesse meg családjukat. A jó tanár ezt az udvarias felszólítást olyan alaposan megfogadta, hogy azóta szinte állandóan a tábornok nyakán ült, csaknem mindennap kelletlenkedett és kellemetlenkedett a tábornokéknál, hol a hivatalos helyiségében, hol a magánlakásban. Ezeknek pedig már annyira terhére volt a gyakori betörés és napirendjüknek állandó megzavarása, hogy alig győztek kitalálni ürügyeket, amelyekkel hébe-korba mégis távoltarthatták a derék urat.

Később ugyanezzel a tanárral történt meg, hogy egy kis tanítványának rendkívül derék szülei egy alkalommal meghívták magukhoz. Ez idő óta a tanár úr (mert közben az említett tábornokot már máshová vezényelték) ehhez a családhoz járt el napról-napra. A kis tanítvány apja néha már a haját tépte kétségbeesésében, mikor a főtisztelendő úr újra meg újra kopogott, de fia tanáráról lévén szó, még barátságos arcot kellett magára erőltetnie a fogadásakor.

Milyen érzéketlenek is tudunk lenni másokkal szemben, hogy néha szinte rászorulunk egy hatalmas fejbevágásra, mely észretérít minket. Ilyen esetet írt le Kerschbaumer, a híres német pasztorális-tanár önmagáról. Gyakori vendége volt egy grófnőnek, aki mindig udvariasan fogadta, amiből a professzor úr azt következtette, hogy szívesen is látja. Egyszer azután a grófnő nem a rendes fogadószobájában tartózkodott, hanem egy még hátsóbban. Kerschbaumer ennek ajtajáig követte a szobaleányt, aki a látogatót bejelentette. A grófnő nem sejtve, hogy a professzor közvetlenül az ajtó mellett áll, elszisszentette magát: „Pfuj, már megint itt alkalmatlankodik ez a kiállhatatlan pap („Pfaff”)?!“ Azóta okulásul maga Kerschbaumer minden teológusnak lelkére kötötte, hogy idegen ház-

ban csak ritkán és rövid időre mutatkozzanak: „Ospite raro, ospite caro!”

Kempis Tamás egy újabb szempontot is figyelemünkbe ajánl: „Azt hisszük néha, hogy sűrű látogatásunkkal másoknál megkedveltetjük magunkat, holott a rajtunk észlelt gyarlóságok miatt hamarabb veszünk szemükben.” (Krisztus követése: I. 8, 2.)

Még fokozottabb óvatosságot követel látogatásunk olyan házban, ahol fiatalabb nők vannak, akár mint feleség, akár mint gyermekek vagy rokonok. Elsősorban magunk miatt: „Latet languis in herba!” De másodsorban a nép miatt, amely oly szívesen, könnyelműen és vakmerően gyanúsít, a legjobb szándékot is félre magyarázza és a rossz hírt növelve tovább adja.

55. Fejezet

A bemutatkozó látogatás

A látogatások között a legalakibb, legszertartásosabb, leghivatalosabb jellegű és következményeiben is legfontosabb az úgynevezett bemutatkozó látogatás.

Bemutatkozó látogatást teszünk, ha új állomásra kerülünk vagy valamely állást, hivatalt foglalunk el. Így pl. ha az új plébános elfoglalta plébániáját, a püspök egyházmegyéjét, az igazgató az iskolája élére került, a szerzetest a ház főnökévé nevezték ki vagy választották meg stb.

A hivatalok, szerzetesházak, intézetek új vezetői hatáskörük területén az összes úgynevezett vezető állásban levőknél tartoznak bemutatkozó látogatást tenni és ezenkívül azoknál, akikkel a közel vagy távol jövőben hivatalos vagy társadalmi érintkezést ohajtanak, remélnék vagy feltételeznek.

Aki a bemutatkozó látogatásokat elmulasztja, a legsúlyosabb illemhibák egyikét követi el és szinte önmagát ítéli társadalmi bojkottra, amely mind a sze-

mélyére, mind a működésére bénítólag hathat és súlyos következményekkel járhat.

Hogy kiknél kell bemutatkozó látogatást tenni, azt egyenkint felsorolni bajos lenne, ezt inkább az okosság, a tapintat, a gyakorlat, a helyi szokás és elfoglalt állásunk jellege dönti el. Csak nagy általánosságban említhetjük fel, hogy ide tartoznak az egyházi, polgári, katonai hatóságok és hivatalok fejei. Az egyháziak közül: a főpapok, plébánosok, összes férfi- és női szerzetesházak főnökei, tábori lelkészek, azok az egyházi személyek, akik valamely világi tisztséget viselnek, pl. tankerületi főigazgató, egyetemi tanár, árvaház vezetője stb. Ide tartoznak ex charitate a nyugalmazott oltártestvérek és végre a másvallású lelkészi hivatalok vezetői is. Utóbbiaknál is illik és célszerű a bemutatkozás, sőt elengedhetetlenül szükséges abban az esetben, ha a mi fogadtatásunkon, beiktatásunkon stb. ünnepélyesen résztvettek.

A polgári hatóságok közül ki ne hagyjuk vagy felejtsük a következőket: fő- és alispán, polgármester, a vármegye, város vagy község összes főbb tisztviselői (főjegyző, árvaszéki elnök, tiszti főügyész, megyei és járási főorvos, főszolgabíró, tanácsosok, jegyző, községi bíró stb.), a bíróságok vezetői (táblai, törvényszéki elnök, vezető járásbíró stb.), a posta, vasút, hajóállomás, adóhivatal főnökei. A tanügyi vezetők: főigazgató, tanfelügyelő, igazgatók, a helyi sajtó szerkesztői, bánya-, gyárigazgató.

A katonai vezetők: magasabb parancsnokok (ezred, dandár, hadosztály, hadtest parancsnokok), kisebb, de önálló parancsnokok: állomásparancsnok, zászlóalj vagy osztály parnok, csendőrség és rendőrség vezetői és mint már fentebb említettük: a tábori lelkészek.

Ide sorolhatók még: a kerület országgyűlési képviselője, felsőházi tagja, valamely ismert mágnáscsalád, tekintélyesebb földbirtokos, jótékonyágáról ismert gazdag egyén, a katolikus és jótékony intézetek,

egyesületek és társaságok elnökei és akikhez más címen közeledni óhajtunk.

Altalában szolgáljon elvül, hogy inkább több helyen végezzünk bemutatkozó látogatást, mint keveseknél. A többet nem szoktuk megbánni, kevesebbel sok neheztelést, méltatlankodást, sőt ellenszenvet, haragot és gyűlöletet is kelthetünk személyünkkel és működésünkkel szemben.

A bemutatkozó látogatásoknál fontos a tapintatos és ügyes sorrend megállapítása is.

Legelső bemutatkozó látogatásunk mindig előjáróinknak és kartársainknak, illetve rendtársainknak szólnak, pl. a káplán legelőször a plébánosánál és káplántársainál, a tanár az igazgatónál és tanártársainál, a hitoktató és hittanár a hitoktatási felügyelőnél (püspöki, érseki biztostól) mutatkozik be hivatalosan stb.

Kisebb helyen a vezetőállásban levőknél rangjuk szerint végezhetjük a látogatást, nagyobb városokban pedig az egyes hivatalok fekvése szerint, hogy így időben, autó- vagy kocsiköltségben egyaránt takarékoskodhassunk.

Mielőtt a bemutatkozó látogatások közelebbi illemszabályait közölnénk, fontos különbséget kell megállapítanunk az úgynevezett hivatalos és a magánjellegű bemutatkozó látogatások között. A kettő a következőkben különbözik egymástól.

a) A hivatalos bemutatkozó látogatás csak a vezető állásban levőknél történik, a magán bemutatkozás egyúttal családjuknak is.

b) A hivatalos bemutatkozás csak hivatalos helyiségben, a magán bemutatkozás a magánlakásban történik.

c) A hivatalos bemutatkozás mindig megelőzi a magánjellegűt.

d) A hivatalos bemutatkozásnak semmi köze sincs a társadalmi vagy társasági érintkezéshez. Vagyis a hivatalos bemutatkozás nem von maga után további társasági érintkezést, míg a magánjellegű bemutat-

kozó látogatás a társasági érintkezésnek mintegy ünnepélyes kezdetét jelenti és folytatását legalább is lehetővé teszi.

e) A hivatalos bemutatkozó látogatás csak egyszer történik, a magánjellegűt követi vagy követheti a többi.

f) A hivatalos bemutatkozásokat rögtön megkezdhetjük új állomásunk vagy hivatalunk elfoglalása után, sőt illik is, hogy azokat minél előbb (1—3 héten belül) elvégezzük. Ellenben a magán bemutatkozó látogatásokat rendesen csak akkor kezdjük meg, ha lakásunkat már annyira rendbehoztuk, hogy a viszonzó látogatásokat méltón fogadhatjuk. T. i. a hivatalos látogatásunkkor megtisztelt egyéneket hivatalos helyiségünkben is fogadhatjuk (plébániai iroda, igazgatói szoba stb.), míg a magánlátogatás viszonzóit magánlakásunk legszebb szobájában (szalon) illik fogadni.

g) Hivatalos bemutatkozó látogatás kizárólag csak délelőtt (11—13 óra között) történhetik, a magánjellegű akár délelőtt, akár délután, bár az utóbbi szokásosabb és alkalmasabb.

Mindkét jellegű bemutatkozó látogatásunkra ünnepelő ruhába öltözködünk, öltözetünk, cipőnk, kesztyűnk, fehérneműnk, zsebkendőnk kifogástalan legyen és rangunknak megfelelően kell megjelennünk, pl. pápai kamarás piros szegélyű reverendában, esperes vörös övvel stb.

A legmagasabb körökhöz tartozó egyéneknél (herceg, gróf, nagyméltóságú címmel felruházottak stb.) csak titkárjuknál, szárnysegédjüknel, főintézőjüknel stb. való előzetes érdeklődés és a fogadási időpont megtudakolása után jelentkezhetünk bemutatkozó látogatásra.

Amennyiben *hivatalos* bemutatkozó látogatásunk idején még nem rendezkedtünk be, tanácsos, hogy a látogatottakat a látogatásunk viszonzásától felmentsük vagy őket megkérjük, hogy látogatásukat későbbre halasszák, amikor már kellően berendezkedtünk. Különösen magasabb rangú és idősebb egyének nagyon há-

lások a látogatás viszonzásának kötelességétől való előzetes felmentésért.

Mert, amint alább hallani fogjuk, bemutatkozó látogatásunkat minden látogatott viszonzni vagyis minket is felkeresni köteles. Aki ezt elmulasztja, nevetlenségéről tesz tanúságot, sőt polgári egyének ezt sértésnek is veszik és többé az illetőnél újabb látogatást nem tehetnek, katonatisztek még párbajra is kihívják azt, aki őket a látogatás viszonzásának megtagadásával „megsértette.” Bár mi, egyházi személyek nem követhetjük a polgári társadalmat e szigorú megítélésben, mégis azzal, hogy a látogatottakat felmentjük viszontlátogatás kötelezettsége alól, nemcsak szerénységünkről teszünk tanúságot és a sok látogatás okozta idővesztéséget is megelőzzük, hanem egyúttal megszabadulunk attól a számunkra is kellemetlen és kedvezőtlen magyarázatra okot szolgáltató lehetőségtől, hogy az illető mégsem adja vissza a látogatásunkat.

A hivatalos bemutatkozó látogatás sohasem tarthat tovább 3—10, a magánjellegű bemutatkozás pedig 5—15 percnél. Ilyenkor a legszívélyesebb marasztalást sem szabad komolyan vennünk.

Fontos szabály, hogy egyházi személy bemutatkozó látogatásra soha, semmiféle körülmények között sem viheti el magával rokonát, legkevésbé nőrokonát, még ha saját édestestvére volna is az. Csak a görög szertartású katolikus pap viheti magával feleségét a *magán* bemutatkozó látogatásra. Viszont a nő pap már nem mentheti fel a látogatottakat a látogatás viszonzása alól, hanem a látogatások hete után való héten köteles feleségével együtt otthon tartózkodni, hogy a viszontlátogatókat fogadhassa vagy megjelölje számukra a hét egyik napját, mint vendégnapot, amely esetben legalább ezen a napon kötelesek otthon maradni.

A nő pap *magán* bemutatkozó látogatásait először a nő férfiakkal végzi feleségével együtt, majd egyedül maga a nőtlennéknél.

De a *hivatalos* bemutatkozó látogatáskor a nő pap sem viheti magával feleségét.

A bemutatkozó látogatások alkalmával óvakodjunk elődünkről bírálatot mondani vagy saját működésünkre vonatkozó merész ígéreteket tenni!

Még két gyakorlati tanács:

Ha ugyanannak az intézménynek több tagja köteles bemutatkozó látogatást tenni, lehetőleg végezzék el azt együttesen. Pl. egy tanítószerzet 2—3 új tanára, két új káplán stb. Így a látogatást viszonzóknak nem kell kétszer vagy háromszor a szerzetházba vagy plébániára fáradni.

Végre, ha mi magunk magasabb vagy előkelőbb állásban vagyunk, ne mellőzzük az alsóbb rangú vagy fiatalabb egyházi testvéreket. Pl. ha már ellátogatunk a plébánoshoz, keressük fel a káplánjait is. Ha fellekerestük a rendház főnökét, vegyünk tudomást a többi rendtagról is; teszem fel, egy ebéd vagy vacsora után a közös étteremben egyszerre valamennyinek bemutatkozhatunk, de ez a közös és együttes bemutatkozás feltételezi, hogy a rendház főnökénél, ennek hivatalos helyiségében vagy magánlakásán *előzetesen* már külön bemutatkoztunk.

56. Fejezet

A lelkipásztori látogatás

Ha társadalmi és alaki szempontból a bemutatkozó látogatás a legfontosabb, viszont lelki, tehát a legfelsőbb szempontból az ú. n. lelkipásztori házi látogatásokat kell legelső helyre tennünk és legfontosabbaknak minősíteniünk.

Mivel azonban a lelkipásztori házi látogatások nem minden egyházi személyt köteleznek, hanem csupán vagy főként a plébánosokat és a többi lelkipásztorokat, valamint a hitoktatókat és a hittanárokat

(utóbbiakat csupán fiú-tanulóikra vonatkozóan), ezért a lelkipásztori látogatásokról a lelkipásztorkodással kapcsolatban fogunk bővebben és részletesen foglalkozni.

57. Fejezet

A barátsági látogatás

Barátságos látogatásoknak azokat nevezzük, amelyek a bemutatkozó magánlátogatást és ennek viszonzását követik azok között, akik egymással rokonszenvezve, a kölcsönös ismeretségi vagy baráti viszonyt állandósítani, szorosabbra fűzni vagy mélyíteni óhajtják.

Mi, Isten szolgálói is rászorulunk egy-két olyan helyre, ahol lelkünk megpihenhet, felüdülhetünk, magunkat kibeszélhetjük, esetleg kipanaszkodhatjuk és ahol megértésre, melegségre, vigasztalásra, erősítésre, bátorításra találunk.

Amde itt is szem előtt kell tartanunk az okosság, mértékletesség és óvatosság erőnyeit.

Elsősorban mindig felsőbb, lelki célból vagy előkelő, úri felüdülés végett végezzük látogatásainkat és ne a konyha vagy pince élvezetért, játékszenvedélyünk kielégítésére vagy hasonló alsóbbrendű, nem hozzánk illő okból.

Másodszor legmeghittebb barátunknál, a legkedvesebb családnál se időzzünk soká. Sohasem tudjuk, hogy a látogatottnak nincs-e más sokkal okosabb, fontosabb, sürgősebb tennivalója. Hatványozottan áll ez, ha valakihez váratlanul toppanunk. Váratlan megjelenség és hosszabb időzés néha valóságos csapás vagy kíméletlenség számba jön.

A „szíves” marasztalást ritkán vegyük komolyan. Merő társadalmi szólásmód, pusztá alakiség. Rendszerint az ellenkező kívánságot rejti magában. Ne is

tegyük fel a kérdést, hogy „Nem zavarok?” vagy „Nem tartom fel kérem?” mert a válasz rendszerint akkor is nemleges, ha tudja az Ég, hová kívánnak minket.

Még a barátsági látogatás se legyen gyakori. Maga a Szentlélek oktat erre: „Ritkán tedd lábadat társad házába, hogy jól ne lakjék veled és meg ne únjon.” (Példab. 25, 17.)

Ha megkínálnak minket valamivel, legyünk szerények, visszahúzódnók és a kapott földi jók helyett fizessünk vissza lelki kincseinkkel, elsősorban fennkölt példánkkal! Elvünk legyen: Jobb adni, mint kapni.

A gyakoribb együttlét kísértés arra, hogy könnyebben túltegyük magunkat az illem szabályain, a szerénységen, a tartózkodáson. Ezért itt e pontban is legyünk résen!

Legyünk óvatosak! A gyakori látogatások veszélyeztethetik függetlenségünket, pártatlanságunkat és — amennyiben a látogatott házban nő is van — a mi vagy az illető nő (nők) jó hírnevét és becsületét! Számolnunk kell az emberek éles szemével, irigy lelkületével, féltékeny természetével és rossz nyelvével!

Nagyon rossz vért szül, ha egyházi személy, főképp lelkipásztor, oly családhoz jár gyakran, amelynek tagjai sohasem vagy csak ritkán járnak templomba, nem gyónnak, áldoznak vagy más szempontból esnek nyilvános kifogás alá. A nép könnyen a közmondásra gondol: Madarat tolláról, embert a barátjáról ismerünk meg. Talán nem is minden alap nélkül úgy ítélkezik, hogy ez vagy az a tisztelendő úr jobban értékeli valakinek a kártya-ismeretét vagy a főzés tudományát, mint a lelkiéletét, belső értékét vagy a jó hírnevét.

Maga a barátságos látogatás nagyjában úgy folyik le, mint a bemutatkozó, csupán melegebb hangulatban, kedélyesebben, fesztelenebbül és a következő különbségekkel:

Bár öltözetünk minden látogatás alkalmával kifogástalan, tiszta és méltó legyen, de nem kell ünne-

piesnek lenni, pl. nem kell kitüntetéseink jelvényeit viselnünk, nincs szükség kesztyűre, sőt ha a látogatott velünk egyenlőrangú, a névjegy használata sem szükséges.

Míg a bemutatkozó látogatás leghosszabb ideje 15 perc, addig a barátsági látogatásé körülbelül félóra, előre való bejelentés és nagyon szíves marasztalás esetén 1—2 órára is kinyúlhat. Továbbra sohse!

Míg a bemutatkozó látogatás okvetlenül viszonzást követel, addig a barátságos látogatások közül csak az elsőt kell viszonzozni. Utána már nem kell szorosán arra néznünk, hogy melyikünkön van a sor. Sőt meglátogathatunk egy családot számtalanszor a nélkül, hogy a családfő (férfi) — az elsőt kivéve — visszazaadná látogatásunkat.

Még egy-két gyakorlati tanács: A bemutatkozó látogatás után csak akkor látogathatunk el máskor vagy többször is az illető helyre, ha erre az első látogatás alkalmával vagy később felszólítást, illetve meghívást kaptunk.

Bemutatkozó látogatásunk viszonzásának idejéből rendszerint következtethetünk arra, hogy a látogatottak milyen érzellemmel vannak irántunk. Aki bennünket és látogatásunkat értékeli és megbecsüli, az rendszerint sietni fog látogatásunkat minél előbb viszonzozni. Minél inkább kitolják látogatásunk viszonzását, annál inkább jelzik vele, hogy éppen csak társadalmi szükségből adták vissza látogatásunkat és nem kívánják a többszöri kölcsönös látogatást vagy legalább is nem fektetnek rá súlyt.

Egyházi férfiszemély nők barátnál vagy ismerősnél csak akkor tegyen látogatást, ha a férj otthon van. E fontos szabály meg nem tartása már sok meggyezésnek, gyanúsításnak, féltékenységnek, sőt még rosszabb dolgokra is szolgáltatott okot vagy alkalmat. Ha egy családot gyakrabban látogatunk, illik, hogy tagjainak névünnepén, karácsonykor, újév táján és más, személyes jellegű ünnepükön látogatásunkkal és

esetleg kisebb ajándékunkkal nyilvánítsuk különös figyelmünket vagy hálánkat.

Ha autóval vagy kocsival érkezünk valamely házba, távozásunk előtt engedelmet kérünk a ház fejétől, hogy csengethessünk a szolgának vagy szolgálónak, akit azután megkérünk, hogy az autót készenlétbe helyeztesse vagy a lovakat befogassa. A háziak ezt maguk nem tehetik, mert ennek olyan látszata lenne, mintha már menesztelni akarnának minket.

58. Fejezet

Visitatio fraterna

Ha barátságos látogatásról van szó, hát ugyan kik volnának jobban egymásra utalva, kik volnának alkalmasabbak egymás látogatására, kölcsönös felkeresésére és a barátság ápolására, mint mi, Isten szolgálói egymás között, akik akár a papi jelleg eltörölhetetlen jegye, akár a szerzetesi fogadalom köteléke révén a legjobban együvé tartozunk.

Az Úr Jézus a szent estén elhangzott főpapi imádságban, az első szentmise Oratiojában, az első papszentelés exhortatiojában így imádkozott: „Szent Atyám! Tartsd meg őket a te nevedben, kiket nekem adtál, *hogy egyek legyenek*, mint mi!”

Szent Pál a lelkünkre köti: „Super omnia autem haec caritatem habete... hoc enim placitum est in Domino.”

Szent Ágoston szárnyaló lánglelkének boldog elragadtatásában „Vinculum caritatis”-nak nevezi az Oltáriszentséget. Márpedig kiket köthetne, fűzhetne, láncolhatna össze jobban a szeretet, mint azokat, akik mindennap az Úr Jézus szent asztalának meghívottjai, résztvevői.

Ha valahol, hát a tabernákulum után a testvérek otthonaiban, celláiban, közelségében ismétелhetjük

meg Szent Péter szavát: „Uram, jó nekünk itt lenni!”

Azért legszívesebben, legörömostebben, leggyakrabban pap- és szerzetestestvéreinket keressük fel. Náluk keressük elsősorban a tanács, a kölcsönös közlés, az együttérzés, bátorítás, serkentés, támogatás, megbeszélés, vigasztalás jótéteményeit.

Plébános a plébános társait, egyik szerzet fia a másíknak a tagjait, a világi pap szerzetestestvéreit keresse fel és viszont. Ne hosszabb időre, inkább gyakrabban, esetleg a találkozást előre megbeszélve vagy a hónap, illetve a hét bizonyos napjára és órára rögzítve.

Korosabb lekipásztorokkal való érintkezésből több élettapasztalatot, emberismeretet és gyakorlati tudást tanulunk, mint a könyvekből. „Ein in der Seelsorge ergrauter Pfarrer ist eine lebendige Pastoral.“ (Kerschbaumer.)

Csak meghasonlott lelkű, eltorzult jellemű, fá-sult kedélyű, romlott izlésű testvérek kerülík egymást, csak ezek látják és veszik észre egymásban csupán az árnyoldalakat, mint bizonyos iparosok a legfényesebb palotákban is csak az illemhelyek és csatornák hibáit és bajait kémlelik. Az ilyen szerencsétlenek épp az élet legfájdalmasabb, legkínosabb, leggyötrőbb napjaiban kénytelenek a bibliai beteggel világgá sikoltani: „Nincs emberem, aki segítene nekem!”

Testvéreim! Mindnyájunkra ráńk szakadnak majd a nehéz napok és órák. Az egyikre a testi betegség, nyavalya, elhagyatottság, tehetetlenség, a másíkra a csalódás, lehangoltság, félreértés, hálátlanság, megáláztatás, megszólás, rágalmazás, igazságtalanság, üldözés vagy emberi megbotlás. A borzalmas keresztút tövises útjának e sötét, kínos, vergődő napjaiban és óráiban, az Úr Istenen és a Szűzanyán kívül hol kereshetünk önzetlen, megértő, vigasztaló, védő támaszt és kihez fordulhatunk nyíltabban, őszintébben kitartóbban, ha nem azokhoz, akikkel a közös Isten, közös Egyház, közös hit, közös világnézet, közös

Krisztushoz kötöttség azonos síkján vesződünk, küzdünk és szenvedünk!

Általában nem tanácslom, hogy ha valamely működési helyről elkerültünk, oda hamarjában visszavisszatérjünk. Még kevésbé, hogy ilyenkor csak bizonyos házakba térjünk be. Az ilyesmivel már többen elrontották korábbi lelkipásztori működésük eredményét. Ha már több év múlt el, ám visszatérhetünk működésünk korábbi helyére. Ámbátor a tapasztalat azt bizonyítja, hogy ilyenkor a régi nimbuszból csak veszíteni szoktunk. De ha már visszatérünk régebbi működési helyünkre, el ne kerüljük testvéreinket. Minden körülmények között nézzünk be a plébániára, a rendházba!

Mily meggható, amikor a helyi plébános vasárnap a szószékről kihirdeti: „Kedves híveim! A múlt héten felkeresett néhány órára N. N. volt káplánom. Mivel neki annyi ideje nem volt, hogy valamennyiteket felkeressen, viszont mindnyájatokat egyforma szeretettel zárt szívébe és így nem akart csupán egy-két családdhoz bekopogtatni, azért engem kért meg, közöljem veletek meleg, szerető üdvözlését. Ő biztosított engem, hogy értetek naponta imádkozik az Úrhoz, viszont alázattal kéri a ti buzgó imádságokat is az Úr oltára elé!”

Testvérek, szeressük és látogassuk egymást! „Arról ismernek meg, hogy az én tanítványaim vagyok, ha szeretettel lesztek egymás iránt!”

59. Fejezet

Üdvözlő látogatások

Részben a felebaráti szeretet, részben a barátság és társadalmi vagy függési viszony megköveteli, hogy a hozzánk közel állók örömeiben résztvegyünk.

Amennyiben az illetők oly közel állnak hozzánk,

hogy a levélben való üdvözlést akár mi, akár ők kevelhetnék, személyesen keressük fel őket, hogy üdvözlünk, örömről és jó kívánságainkat élőszóval tolmácsolhassuk.

Ilyen alkalmak: kinevezés (plébánosi, házfőnöki, igazgatói, kanonoki stb.), kitüntetések, jubileumok (ezüst-, aranyéves), előléptetések, névnapok stb.

Az üdvözlő látogatásnak az öröm tudomásulvételétől számított 8 napon belül kell megtörténnie. Minél nagyobb részünkről az öröm, együttérzés és üdvözlési készség, annál hamarabb végezzük a látogatást. A látogatás időpontja ugyanaz, mint a bemutatkozó hivatalos látogatásnál.

Nagyon magas rangú személyeket (pl. kir. herceget, püspököt, minisztert, nagykövetet stb.) csak egyenrangú személy látogathat meg személyesen. Minden más *helyben lakó* egyén nem levélben üdvözlöi őket, hanem a portásnál felfektetett üdvözlő íven vagy az állandó „Látogatási könyvben” írja fel nevét, állását, mindenféle külön megjegyzés nélkül. De ennek megfelelő rovatába már 2—3 szóval bejegyzni a jövetel célját.

Szóbeli üdvözlés esetén kerüljünk két végletet:

Ne ijedezzünk, ne legyünk félénkek, ne zavarodjunk meg, ne dadogjunk, hanem legyünk alázatossággal mellett is önérzetesek, bátrak és fesztelenek.

Viszont ne szavalgassunk, ne pózoljunk, ne használjunk fellengős frázisokat, hosszú körmondatokat vagy keresett kifejezéseket. Ellenkezően, minden szavunk legyen őszinte, érzelmünknek megfelelő, igaz, természetes és szerény.

Részvétlátogatások

Közelebbi ismerősünknek, barátunknak, kartársunknak, előjáróinknak, alárendeltjeinknek haláleset, nagyobb baj, szerencsétlenség, kár vagy veszteség esetén részvétünket fejezzük ki. Ha a közöttünk levő viszony nem nagyon közeli, csak levélben vagy táviratban nyilvánítjuk részvétünket, mégpedig minél sürgősebben.

Részvét-látogatást csak olyan személynél tehetünk, akivel *közeli* társadalmi, hivatalos vagy rokoni viszonyban vagyunk. De itt is különböztetnünk kell. A legközelebbi rokonok, az úgynevezett testi-lelki jóbarátok azonnal, pl. halálesetnél még a temetés előtt tehetnek részvétlátogatást, a többi *közeli* ismerős, barát és rokon egy hónapon belül, de halálesetnél csak a temetést követő két nap elmúltával.

A részvétlátogatás ideje nagyon rövid legyen, ne érdeklődjünk az eset részletei iránt, mert ennek folytonos elbeszélése fárasztja, untatja és terheli a szenvedő felet, inkább előzzük meg az illetőt azzal: „Nagy, őszinte részvéttel hallottam az eset részleteit is...”

Részvétünket is röviden, keresetlenül nyilvánítsuk, biztosítsuk az illetőt együttérzésünkről és imáinkról és röviden utaljunk a természetfölötti vigasztaló erőkre. Csak a közvetlen lekipásztor térhet ki ezekre bővebben is és egyedül ő időzhet némileg tovább a szenvedő vagy gyászoló félnél.

A beteglátogatásokról

Félreértések elkerülése végett mindjárt kezdetben hangsúlyozzuk, hogy jelen fejezetben nem a rendes lekipásztorok ama kötelező beteglátogatásairól

szólunk, amelyeknek célja a beteg lelkiéletének biztosítása és szentségekkel való ellátása. Erről később lesz szó, a lelkipásztori teendőkkel kapcsolatban.

E helyen csupán a szeretet, az együttérzés, a barátság vagy a társadalmi érintkezés sugallta beteglátogatás illemszabályairól lesz szó.

Krisztus Urunk nemcsak a lelkipásztorokra, hanem valamennyiünkre értette evangéliumi szavait: „Mikor pedig eljövend az Emberfia az ő fölségében és vele mind az angyalok és összegyűjtenek eléje minden nemzeteket és elválasztja őket egymástól, miként a pásztor elválasztja a juhokat a bakoktól. Akkor majd így szól a Király azoknak, akik jobbra felől lesznek: „Jöjjetek, Atyám áldottai, vegyétek birtokba a világ kezdetétől nektek készített országot, mert... beteg voltam és meglátogattatok engem... Erre felelik neki az igazak: Uram, mikor láttunk téged betegen? És feleletül a Király azt mondja nekik: „Bizony mondom nektek, amit egynek e legkisebb atyámfiai közül cselekedtetek, nekem cselekedtétek.” (Máté 25, 31—40.)

Beteglátogatásunk négy főszabálya: legyünk rövidek, vigasztalók, tapintatosak és óvatosak.

Ne időzzünk soká a betegnél! Hiszen nem tudhatjuk, nem kell-e neki sürgősre menni vagy önmagán más olyasmit végezni, amiben mások jelenléte akadályozza vagy feszélyezi őket. Egy orvos mondotta nekem, amikor látta, hogy a betegszoba *tele van* hosszú időre letelepült látogatókkal: „Ezeket legjobban szeretném Krisztus módjára korbáccsal kiűzni a beteg szobájából: annyira rontják a szoba levegőjét, hogy a beteg gyógyulását néhány nappal késleltetik.”

A beteget rövid, néhány őszinte, kedves, biztató szóval vigasztaljuk.

Sok beteg szereti, ha betegsége felől érdeklődünk, ha őket panaszukban megelőzzük. Közlésüket mindig türelemmel hallgassuk meg.

Ne ijesszük meg a beteget tapintatlan megjegy-

zésekkel, pl.: „Ejnye, de rosszul néz ki”, „De halován”, vagy mint az egyszeri fráter állított be a páter szobájába: „Sajnálom, hogy ilyen nyomorult állapotban kell viszontlátnom.” Amire a páter: „Remélem, a nyomorult állapotot saját magára értette!”

Ne kövessük a világ példáját, hogy a beteget felső fokban áltassuk, de vigasztaljuk azzal az *igazsággal*, hogy Isten kezében vagyunk. Nincs oly betegség a világon, amelyen Ő segíteni ne tudna és sokszor csodálatosan segít is, főképp, ha lelkünk tiszta, a lelkiismeretünk nyugodt és a szentségek természetfeletti erejét segítségül vesszük. A szenvedésekért a türelmes elviseléssel lelki kegyelmeket kapunk cserébe, amelyeket különféle célokra ajánlhatunk fel stb.

A tapintatlanságnak és óvatosság hiányának egyik jele, ha abban a hiszemben, hogy a súlyos beteg már nem hall vagy nem érzel, oly megjegyzéseket engedünk meg magunknak, amelyek a beteget ijesztik vagy felingerelik.

Számosabbnál számosabb tapasztalat bizonyítja, hogy néha még az oly betegek is, akik eszméletleneknek látszanak, a halk suttogást is tökéletesen megértik. Maga Vianney, az arsi plébános mondja, hogy hallotta betegágyán, amikor az orvos ezt mondta róla nővérének, hogy: „A beteg csak 30 vagy 40 percig fog élni.” (Trochu—Árvay N. Bálint: Az arsi plébános, 285. oldal.)

Ha beteget látogatunk, ne dohányozzunk, ne füstöljük be a beteg szobáját, még akkor sem, ha a beteg engedélyt adna vagy udvariasságból maga szólítana fel rá. Kivétel csak akkor engedhető meg, ha oly *könnyű* beteghez megyünk, aki maga is dohányzik, feltéve, hogy más beteg nem tartózkodik ugyanabban a szobában. De ilyenkor is szorítkozzunk egy vagy két cigarettára, mert nem tudhatjuk, hogy mások is nem fognak belépni és a beteg ágya mellett dohányozni és ezzel a számára annyira szükséges jó levegőt még jobban rontani.

Közvetlen a műtét után a beteget csak a legközelebbi hozzátartozója látogassa meg. A műtét napján és másnapján 1—2 percnél tovább ne időzzünk a betegnél. Műtét után a beteg rendkívül fáradt, kimerült teste is, lelke is pihenésre szorul. Az elaltatás és a műtétet követő befejszkendezések (injekciók) csaknem állandó hányás-ingert váltanak ki, amely rendkívül kellemetlen a betegnek, aki hosszú lélekzésekkel s nagy nyelésekkel védekezik ellene, de ebben is nagyban akadályozza őt a látogató jelenléte.

És ha már fel is keressük az operált beteget a műtét napján vagy másnapon 1—2 percre, ez idő alatt is inkább mi beszéljünk és tartsuk szóval a beteget, hogysen őt vallassuk vagy beszéltsük. Ha valamely fontos okból mégis tovább kellene időznünk a frissen operált betegnél, maradjunk mi is és hagyjuk őt is csendben. Legfeljebb tekintetünk és pusztá jelenlétünk fejezze ki őszinte együttérzésünket. Csupán szolgálatainkat ajánljuk fel a betegnek, kérdezve őt, nem lehetünk-e bármiben szolgálatára.

Ne felejtjük el, hogy a beteget nemcsak mi látogatjuk, hanem mások is, ami rá nézve néha bántóbb és idegesítőbb, mint maga a betegség. Ismertem egy beteget, aki minden vasárnap lázas lett — a sok látogatótól.

Van olyan beteg, akinél az oldalra fordulás vagy oldalra tekintés nehezére esik. Az ilyeneknél velük szembe ülünk, mert ha oldalt foglalunk helyet, a betegre terhes, ha folyton oldalvást kell felénk néznie vagy egyáltalában nem tekinthet ránk.

A beteghez ne ülünk nagyon közel, de nagyon távol sem.

A hozzánk közel álló betegnek, legalább is az első látogatás alkalmával, szokás valamiféle ajándékot vinni. A világ rendesen virággal kedveskedik. Amennyiben a beteg katolikus, mi, Isten szolgálói inkább kis feszületet, szentképet, szenteltvizet, olvasót vigyünk, később (amennyiben a beteg állapota és a kezelő orvos

megengedi) valamilyen könnyű gyümölcsöt (almát, narancsot, befőttet).

Betegeknek még a következő módon kedveskedhetünk vagy tehetünk szolgálatot: gyakran érdeklődünk hogylétük felől (pl. telefon útján), olvasmányt (könyvet, ujságot) küldhetünk számukra, ügyeiket elintézhettjük, utánanézünk hivatalukba, műhelyükbe, üzletükbe. Ha gyermekük van, róluk is gondoskodunk stb.

Fiatal beteg nőt, leányt csak akkor látogassunk meg, ha nagyon súlyosan beteg vagy nagyon közeli rokonunk. Ilyenkor is mindig jobb, ha másokkal együtt keressük fel, pl. az ápolónővel, orvossal, rokonokkal. Nőket általában ritkábban látogassunk, nagyon rövid időre és lehetőleg ne egyedül.

Ellenben kétfajta beteget annál szívesebben, annál többször és annál áldozatosabban látogassunk.

Az egyik fajta beteg a mi fajtánk, értem rajta Isten szolgálait, a papokat és szerzeteseket. Sajnos, hogy ezt még külön meg kell említenünk. De e tekintetben a szeretet és együttérzés megható példáin kívül sok szomorú példa és eset is rákényszerít.

Ismertem egy fővárosi kórházban hónapokig fekvő beteg esperest, akit ez idő alatt két papon kívül senki sem keresett fel, pedig ez a pap mintaképe volt a buzgó, kötelességtudó, kifogástalan jellemű papoknak.

Egy vidéki káptalan kanonokját az egyik fővárosi kórházban ápolták. Kanonoktársai közül csak egy kereste fel...

De magánál a felkeresésnél is többet ér, többet nyom a latban a látogatás stílusa, módja, melege, érzelme. Halmozzuk el testvéreinket lelki és testi szívessegekkel!

Egy paptársam panaszkolt: A kórházban feküdt három hétig. A kórház lelkésze fel-felkereste, de soha eszébe nem jutott, hogy a saját ujságját átolvasás után odakölcsönözze beteg oltártestvérének, hogy egy könyvet kínált volna fel, vagy másban felajánlotta volna segítségét és egy-egy kis csekélységgel kedves-

kedett volna neki. Csupán itt-ott „beállított” pap-társához. Bizony a testvéri látogatás lehet bántó, sőt sértő is!

És ki a másik fajta beteg, akit még szívesebben és gyakrabban keressünk fel? Halljátok Testvéreim!

Bármennyire dicséretes erény is a beteglátogatás, azt hiszem, a jó Isten előtt nem valami nagyon érdemszerző cselekedet, ha csak a betegágyra jutott nagy urakat, előljáróinkat, a befolyásos, gazdag embereket, a jó barátokat és azokat keressük fel, akiktől függünk, akikről feltesszük, hogy esetleg használhatnak vagy árthatnak nekünk.

Nem, Testvérek! A beteglátogatás ne szorítkozzék csak a gazdagokra, előkelőkre, a befolyásosakra. Ezeket *is* keressük fel. Természetes! De ha a beteglátogatás *erényét* akarjuk gyakorolni, keressük fel azokat, akiktől nincs mit tartanunk, várnunk vagy félnünk. Keressük fel *alárendeltjeinket*, a fiatalabbakat, a szolgákat, a munkásokat, az öregeket, aggókat, a szegényeket, elhagyottakat, az otthonukból kiüldözötteket vagy kinézetetteket, a gyógyíthatatlanokat, a nyomorékokat, szóval mindazokat, akik egyrészt legjobban rászorulnak nemes szívre, jó szóra, vigasztalásra, segítségre, másrészt számunkra nem jelenthetnek előnyt, dicséretet, hálát és elismerést!

Ezek a betegek azok, akikkel a Úr Jézus magát azonosítja. Ezek betegágyánál gyűjtjük a gazdag lelki kegyelmeket. Sőt gyakran a földit is. Mert ezek a betegek azok, akiknek nemcsak vigaszt nyújtunk, hanem akiktől sokszor vigaszt nyerünk és akiknek türelmén, megadásán, erős hitén és Istenbe kapaszkodásán épülünk és nemesbedünk.

Sokszor mennyivel tisztultabb, keresztényibb, evangéliumi szelleműbb és felemelőbb a piszkos, földtől, miazmás levegőjű nyomortanyában elhagyatottan heverő és kínlódo szegény betegnek fohásza, imádsága, feszületcsókja, olvasószorongatása, szentséghez járulása és haldoklása, mint akárhány szanatóriumi orvosoktól körülvelt, cifra pehelyágyn, kényesen és szer-

tartásosan kezelt gazdag, előkelő, rangos betegnek félős, sopánkodó, nyökdécselő, türelmetlen vergődése.

Azt tapasztaltam, hogy a nagyon súlyos szegény betegeket nem az orvos, gyógyszer vagy kellő ápolás hiánya bántja és nyugtalanítja legjobban, nem is az, hogy maguknak kell ágyukat megvetniök, hogy néha egész napon nem jut nekik egy pohár enyhítő víz vagy egy vigasztaló szó, nem is a halál gondolata ijeszti őket. Mindezeket a fájdalmakat és nélkülözéseket megenyhítik egy-egy jámbor fohászuval vagy a rózsafüzérük kis keresztjének megcsókolásával. Legjobban bántja, nyomja és nyugtalanítja lelküket a gondolat, mi lesz agg, immár elhagyott szülőkkel, itt hagyott házastársukkal, ellátatlan gyermekükkel vagy hogy miképen adják tudtára végső akaratukat vagy titkokat távollevő, talán más országban vagy világrészben élő legközelebbi rokonuknak. Testvéreim! Itt segíthetünk legjobban, itt gyakorolhatjuk a legnagyobb, a legszebb, a legboldogítóbb emberszeretetet!

Intézzük el az ilyen szegénynek gondját. Ígérjük meg neki, hogy netalán bekövetkező halála esetére elintézzük ügyét, gondoskodunk majd erről vagy arról, teljesíteni fogjuk ezt vagy azt a kívánságát! A jó Isten majd a mi halálos óráinkban megfizet érte: Boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot fognak nyerni!

62. Fejezet

Meghívás folytán tett látogatások

Isten szolgáját szívesen hívják meg ebédekre, vacsorákra, uzsonnákra. Az ilyen alkalommal szem előtt tartandó illemszabályokról később fogunk részletesen szólni a „Mint vendég” című fejezetben.

E helyütt inkább arra vonatkozóan adunk tanácsokat, hogy mi a teendő közvetlenül a meghívás után és annak elfogadása előtt.

Ha olyan helyről kapunk meghívást, ahol még

nem tettünk bemutatkozó magánlátogatást, ezt még a meghívás jelezte látogatás előtt pótolnunk kell, kivéve, ha a meghívás lelkipásztori vagy papi ténykedésünkkel kapcsolatos. Pl., ha oly keresztelőre vagy lakodalomra vagyunk hivatalosak, amelyen a papi teendőket mi végeztük, még abban az esetben sem kell *előzetes* látogatást tennünk, ha még soha nem voltunk az illető házban. Ellenben, ha minket pl. olyan házaspár hív meg ezüstkodalmára, amelynél még nem voltunk, de az egyházi szertartást nem mi végezzük el, a lakodalom előtt okvetlenül látogatást kell tennünk. Ha pedig ezt az előzetes látogatást bármi okból elmulasztottuk volna, a meghívás elfogadása esetén kimentjük magunkat és utólagosan pótoljuk a látogatást, nyolc napon belül.

Ha bárki bárhová hív bennünket ebédre, vacsorára, teára stb., fontos illemszabály, hogy mielőbb jelentsük (levélben vagy telefonon), hogy a meghívást elfogadjuk-e vagy nem, mert a meghívónak sok okból és jóelőre tudnia kell, hogy hány vendégre számíthat, illetve, ha csak minket hívott meg, hogy számítszon-e reánk.

Ha a meghívásnak nem tudunk eleget tenni, a meghívás jelezte napot követő nyolc napon belül látogatásunkkal kell igazolnunk egyrészt hálánkat a meghívásért, másrészt sajnálatunkat a megjelenésünkben való akadályoztatás miatt.

Meghívás esetén jól mérlegeljük, hogy azt állásunk vagy egyházi mivoltunk miatt elfogadhatjuk-e, pl., hogy a meghívás elfogadása nem veszélyezteti-e függetlenségünket, jó hírnevünket vagy nem botránkoztatja-e meg híveinket. Teszem fel törvénytelen házasságú vagy botrányos életűek meghívásának alig tehetünk eleget. Ily esetben kimentjük magunkat és utólagosan sem teszünk látogatást, nehogy máskor is meghívjanak.

Ha a meghívást elfogadjuk, mindig tanácsos hozzáfűzni az óvatos és előrelátó megjegyzést: „Ha vis major nem lép közbe”, vagy: „feltéve, hogy sürgős lelki-

pásztori teendő nem fog akadályozni a megjelenésében" vagy hasonlót.

A többszöri meghívásokat illik apróbb szívességekkel vagy figyelmességekkel viszonzni.

63. Fejezet

Köszönő látogatások

Ha valaki nekünk kis szívességet tett, elég levélben megköszönni. Ellenben, ha nagyobb szívességet vagy nagyon magas rangú személy akár kis szívességet tett is: illik, hogy ezt személyes látogatás keretében köszönjük meg.

Hasonlóképp személyes látogatással kapcsolatban illik megköszönni minden kitüntetést, előléptetést, valamely állás, javadalom elnyerését annál a személynél, akinek kezétől függött a kitüntetésünk, előléptetésünk stb.

Végre, mint már említettük, hogy ha minket olyan egyén (vagy család) hív meg, akinél még nem tisztelegtünk, a meghívóban jelzett vendéglátás előtt (ha pedig ebben akadályozva voltunk, nyolc napon belül utána) illik köszönő látogatást tenni.

E helyen szólnunk kell még az ú. n. „reconnaissance” látogatásról is. Régebben illemszabály volt, hogy ha valakit meghívtak ebédre vagy vacsorára, a meghívott az illető ebédet vagy vacsorát követő 8 napon belül köteles volt köszönő, ú. n. reconnaissance-látogatást tenni a meghívónál. A reconnaissance azonban a világháború után a legtöbb országban, nálunk is, teljesen kiment a divatból, mert nem volt egyéb, mint a vendéglátók felesleges háborgatása. Egyházi személyek, az egyházi működéssel kapcsolatos számos meghívásuk miatt, már azelőtt sem tettek reconnaissance-látogatást.

Még megjegyzem, hogy legújabban divatba jött az a szokás, hogy ha olyan helyre hívnak valakit,

ahol még nem volt, a megjelenés előtt kötelező látogatást egy névjegydobással pótolja. Manapság ezt mindenütt örömmel tudomásul veszik.

64. Fejezet

Búcsúlátogatások

Ha valamely helyről végleg vagy hosszabb időre távozzunk, illik, hogy ismerőseinktől elbúcsúzzunk. Mégpedig előljáróinktól, kartársainktól és mindazoktól, akikkel közelebbi érintkezésben voltunk, akiknek hálások vagyunk, akiknek vendégszeretetét többször élveztük, személyes látogatás keretében kell elbúcsúznunk. A többi, távolabbi ismerőseinktől elég levélben, névjegydobással vagy alkalmi találkozáskor elbúcsúzni.

A búcsúlátogatás éppúgy történik, mint a bemutatkozó.

65. Fejezet

A látogatások viszonzása

Ha valaki engem köszönt vagy üdvözl, kötelességem azt viszonzni. És ha valaki nálam első, akár hivatalos, akár magán *bemutatkozó* látogatást tett, kötelességem ezt *látogatással* viszonzni.

Ez olyan fontos és következményekkel járó illemszabály, amelyet alig győzünk eléggé hangsúlyozni. Sajnos nagyon sok, még magasrangú pap is vét e szabály ellen, aminek neheztelés, bosszúság, sértődöttség, az érintkezés megszakadása, a műveletlenség vádja és hasonlók a következményei.

Az első (bemutatkozó) látogatást kisebb helyeken és városokban nyolc napon belül, nagyobb városokban

valamivel hosszabb időn belül, a fővárosban (Budapest) az illetők lakásának távolságához mért időben, vissza kell adni.

Minél inkább sietünk visszaadni a látogatást, annál inkább kifejezzük, hogy örültünk a bemutatkozásnak. Minél jobban kinyújtjuk a látogatás viszonzásának időpontját, annál jobban jelezzük, hogy a további ismeretségre vagy érintkezésre nem tartunk igényt.

Az első, bemutatkozó látogatást csak a következő öt esetben nem kell viszonznunk:

Először: Ha valaki egyházi *hivatalos üggyel* kapcsolatban jött hozzánk, pl. keresztelezés, házasságkötés, anyakönyvi kivonat, tanítványunk stb. ügyében.

Másodszor: Ha valaki bármiféle *kéréssel* kopogtatott nálunk.

Harmadszor: Ha a látogató *önként* felmentett minket a látogatás visszaadásától.

Negyedszer: Ha mi a látogatót rangban vagy korban *messze felülmúljuk*, nem vagyunk kötelesek a látogatást *ténylegesen* viszonzni, hanem vagy felmentést kérünk a látogatótól, vagy a viszonzást alakilag intézzük el.

Legjobb felmentést kérni. Pl. a püspöknél fiatal tisztt vagy tiszttviselő tesz bemutatkozó látogatást. Ez esetben azt mondhatja neki a püspök: „Kedves Úram, megkérem Önt valamire. Az egyházkormányzat rengeteg munkája miatt legyen szíves, mentsen fel attól, hogy a mai kedves látogatását viszonzzam (vagy: egyhamar viszonzzam).”

Az alaki viszonzás úgy történik, hogy pl. az említett esetben a püspök rövid időn (lehetőleg 8 napon) belül vagy személyesen dobja be névjegyét az illető levelesládájába, vagy ezt másvalakivel (udvari papjával, inasával stb.) végezteti el.

Ötödször: Magasrangú vagy nagy állású urak a látogatónak *ebédre, uzsonnára vagy vacsorára való meghívásával* is megválthatják a látogatás viszonzását.

Pl. a püspöknél bemutató látogatást végez a

városba áthelyezett új tábori lelkész. A püspök felmentést kérhet tőle, hogy csak 8 napon túl adhassa vissza a látogatást. De ha akár a bemutatkozás napján, akár utána valamelyik napon asztalához hívja a lelkészt, ez teljesen pótolja a látogatás viszonzását. De ismétlem, a látogatás viszonzásának pótlása, mintegy megváltása, csak nagyon magas rangúak kiváltsága a náluknál jóval alsóbb rangúakkal szemben.

Ha előre sejtjük, hogy nem leszünk képesek 8 napon belül viszonzozni a bemutatkozó látogatást, előre kérünk felmentést, hogy azt kitolhassuk.

Viszont, ha nem kértünk engedélyt a viszonzás eltolására és mégsem tudtunk 8 napon belül eleget tenni illemszerű kötelességünknek: akkor vagy mielőbb utólag kimentjük magunkat, vagy 8 napon belül egy kimentő levelet, képeslevelezőlapot vagy névjegyet küldünk a bemutatkozottnak, vagy telefon útján kérünk haladékot, de a látogatást mindenkép viszonzoznunk kell.

A *bemutatkozó látogatás viszonzása is* ünnepies jellegű, tehát ilyenkor ennek megfelelő ruhában kell megjelenünk, pl. esperesnek piros övvel, kamarásnak piros szegélyű reverendában, püspöknek mellkeresztel, gyűrűvel és pileussal stb.

Nagy illemhiba, ha a látogatás viszonzásában *lényeges* különbséget teszünk a látogatók rangja szerint, holott e szempontból legfeljebb fokozati vagy árnyalati különbségeket szabad tennünk. Pl. az apátplébánosnál tisztelgő látogatást tesz a helybeli szerzetes gimnázium új tanára, majd néhány napra rá az intézet új igazgatója. Utóbbinak az apátplébános 8 napon belül visszaadja a látogatást, a tanárnak egyáltalában nem. Ez roppant helytelen volna, mert egy apátplébánosnak a rangja még nem olyan magas, hogy egy pap-tanár látogatását semmibe vegye, főképp akkor, amikor ugyanabban a rendházban egy rendtagnak a látogatását viszonzozta. Bizony ide is vág Szent Lukács evangélista 6. fejezetének 32—34. verse. Méltóztassék elolvasni!

A névjegy

A névjegy ma már társadalmi, szükségleti cikké vált. Többféle célja és rendeltetése van.

Nevünket sokszor nem jól értik, elfelejtik, elferdítik. A névjegy helyesen jelzi és rögzíti nevünket, írásmódját, címünket, foglalkozásunkat és lakásunkat. Látogatás alkalmával helyettesíti személyünket. Rövid lélekzetű és időt megtakarító levelet is pótolhat.

Milyen legyen a névjegyünk? Fehér, tiszta, egyszerű. Nagysága körülbelül 6 cm széles és 10—11 cm hosszú. (Nőké kb. 1 cm-rel kisebb szélességű és hosszúságú is.) Névjegyünk tartalmazza nevünket, állásunkat és állandó tartózkodási helyünket, nagyobb városokban az utca nevét, házunk és telefonunk számát. A kitüntető címek közül csak a legfőbbek szerepelhetnek. Minden inci-finci társulatnak a feltüntetése, amelynek tagjai vagyunk, nevetséges. Ellenben a nemesi előnevet, a tudori cím rövidített alakját feltüntethetjük.

Nem illik olyan névjegyet használni, amelyre ceruzával, tintával, írógéppel, irodai bélyegzővel vagy olcsóbb sokszorosítással vezettük rá nevünket.

Legjobb néhány névjegyet állandóan magunknál tartani, már csak baleset, igazoltatás és hasonló eshetőségek miatt is.

A névjegy legfontosabb és leggyakoribb alkalmazása látogatásainkkal kapcsolatos. Ha az, akit meg akarunk látogatni, a látogatás időpontjában nincs otthon, névjegyünket adjuk le az ajtót nyitó szolgának, ilyenek hiányában beledobjuk a levélszekrénybe. Ez esetben a névjegy teljesen pótolja a látogatást.

Csupán *előljáróinknál* teendő *hivatalos bemutatkozó* látogatást nem pótolhatja a névjegy. Náluk okvetlenül személyesen kell tisztelegnünk.

Névjegyet csak a szolgáliszemélyzetnek adunk le; a keresett feleségével vagy felnőtt gyermekével ren-

desen csupán szóval közöljük a nevünket és állásunkat. De ha súlyt fektetünk rá, hogy az otthon nem talált egyén pontosan ismerje nevünket és lakásunkat, ez esetben, e cél hangsúlyozásával, az illető családtagjainak is átadhatjuk névjegyünket.

A szolgaszemélyzetnek átadott vagy a levél-szekrénybe dobott névjegynek az egyik sarkát vagy oldalát jól benyomjuk. Ennek az a célja, hogy a névjeggyel való visszaélést megakadályozza. Előfordult ugyanis, hogy valamely kéregető vagy csaló az ajtón talált névjegyet eltulajdonította és ennek alapján, a névjegy tulajdonosának személyére hivatkozva, másutt valami előnyt akart kijárni.

Hogy az otthon nem talált gazdának látogatásunk célját is jelezhessük, a nemzetközi szokás ötféle rövidített jelzést alkalmaz, amelyet a névjegy bal alsó szegletébe szoktunk felírni. E jelzések a következők:

- p. p. (pour présenter) = bemutatkozás végett.
- p. f. (pour feliciter) = Üdvözlét!
- p. r. (pour remercier) = Köszönet!
- p. c. (pour condoléance) = Fogadja részvéteimet!
- p. p. c. (pour prendre congé) = Búcsúzni jöttem!

Bár — ismétlem — e jelek nemzetközi használatúak, mégsem kell hozzájuk ragaszkodnunk, sőt néha kedvesebb, közvetlenebb, természetesebb, melegebb és kifejezőbb egy-egy alkalmi magyar feljegyzés, pl.: „Meleg üdvözlét!” „Szívélyes Isten hozzád!”, „Mélységes részvétellel!” s hasonlók.

Nagy urak a személyes látogatás helyett (vagyis a nélkül, hogy azt meg is kísérelnék) csupán névjegyüket adják le vagy vetik a levél-szekrénybe. Még magasabb rangúak (miniszter, nagykövet, püspök stb.) inasukkal küldetik szét a névjegyet a náluknál jelentékenyen alsóbb rangúaknak. Pl. egy püspök elfoglalja székhelyét. A legmagasabb hatóságok fejénél személyesen tesz látogatást (kanonok, plébánosok, vegyesdandárparancsnok, főispán, alispán, polgármester, csendőrkerületi parancsnok, tábla vagy törvény-

szék elnöke, stb.). Ellenben a többihez elküldi névjegyét.

Világiaknál szabály, hogy látogatás alkalmával annyi névjegyet adnak le, ahány felnőtt tagnál óhajtottak tisztelegni; pl. ha egy *világi* úr oly házban akar látogatást végezni, ahol férj, feleség és felnőtt leány van, köteles három névjegyet leadni. Egyházi személy azonban mindig és mindenütt *csak egy névjegyet ad le*, mert ő mindig csak a ház férfi urát vagy női családfőjét látogatja meg.

Névjegyet levél gyanánt is felhasználhatunk, ha nem fontos alkalomról van szó és nem magasabb állásúhoz intézzük azt. Pl. újévi, névnapi üdvözlétül, rövidebb közlésekre stb.

Magasabb rangú egyéneknek vagy fontosabb események alkalmával (pl. esküvőre, nagyobb kitüntetésre) névjegy küldése nem illemszerű.

Gyászunk esetén fekete szegélyű névjegyet is használhatunk.

Görög szertartású, nős papok a látogatás alkalmával feleségükkel közös névjegyet is használhatnak, pl.: „Dr. Kovács Pál gör. szert. r. kat. plébános és felesége”.

A kesztyűről föntebb, a ruházkodásnál már volt szó. E helyütt csupán megismételjük, hogy világi papok és társadalmi érintkezést tartó szerzetesek (pl. bencések, piaristák stb.) bemutatkozó látogatás, ennek viszonzása, valamint magasrangúaknál való látogatás alkalmával tiszta, kifogástalan kesztyűvel jelenjenek meg, mégpedig a kézre felhúzva, nem pedig a kézben tartva.

67. Fejezet

A társaság

A látogatás nemcsak egy személynek vagy családnak szólhat, hanem bizonyos célból összegyűlt több személynek, vagyis társaságnak is.

Mielőtt a társaságban követendő illemszabályokról szólnánk, vessük fel a kérdést, hogy egyházi személy milyen társaságokat keressen fel, illetve kerüljön.

Mindenekelőtt óvakodjunk két véglettől. Az egyik a teljes elzárkózottság. Vannak, akik akár elvből, akár félelemből, félszegségük vagy lelki betegségük miatt mindenfajta társaságot kerülnek. Ismét vannak, akik azért húzódoznak a társaságoktól, mert kevésbbé tudják megszokni a *mások* hibáit, mint a magukéit. Báró Eötvös József még egy okot említ: „Vannak emberek, akiken nagyobb megbántás nem történhetik, mint ha más emberekkel egy teremben találkoznak, akiket magukhoz hasonlóknak elismerni nem akarnak, őket szolgálknak tartaniok pedig nem szabad.”

Természetesen a szigorúbb szerzeteseknek kötelező társaság-kerülése más lapra tartozik. Ők csak tartsák magukat a szent szabályokhoz és Kempis tanácsához: „Csak Istennel és szent angyalaival keresd az ismeretséget, az emberekét jobb, ha kerülöd.” (Im. Christi I. 8, 1.)

A kerülendő másik végle: a túlzott nyilvánosság és a társaságok szertelen keresése. Ez nagyban veszélyezteti a lelkiéletet, rovására van hivatásos kötelességeinknek, a társasággal együtt járó gyengeségek ránk ragadhatnak (alkohol, kártya, szertelen megszólások, a saját gyengeségeink megismertetése stb.). Nagyobb társaságok rendszerint nem is üditenek, hanem fárasztanak. Az ilyenekben ritkán esik szó okos dolgokról, inkább hiábavalóságokról, csip-csup, jelentéktelen dolgokról, amelyeket sem felemlíteni, sem meghallgatni nem érdemes. Vannak társaságok, amelyeknek gyakori látogatásától megszédül az ember, vagy amelyeknek függvényévé, sőt akárhányszor bohócává lesz. Ilyen szempontból mondotta, helyesebben idézte Kempis Tamás Senecát (Ep. VII.): „Quoties inter homines fui, minor redii.” (Im. Christi I. 29, 2.); „Mindíg rosszabbá váltam, ahányszor emberek között voltam.”

Egyházi személyre a legtermészetesebb, legcélszerűbb és legártatlanabb társaság a papi és szerze-

tesi. A közös szent cél, közös örömök és fáradaalmak, a hagyomány, a megszentelő kegyelemtől ragyogó lelkek egységes színvonala, az Istennek szenteltség arany köteléke és a nőtlenség szent abroncsa szinte együvé szánja és rendeli az egyházi személyeket.

Mily jó és üdvös volna városokban a többszöri testvéri összejövetel, mint pl. a budai világi papság minden hónap második hétfő estéjén barátságos eszmecserére, majd közös vacsorára jön össze, a nyugálománnyú katonapapok minden hó utolsó keddjén társulnak a szeretet jegyében. Az egyik vidéki városban a dominikánusok és franciskánusok látogatják és vendégelik meg egymást időről-időre. Németország néhány vidéki esperesi kerületében havonta jönnek össze a paptestvérek és ez alkalommal meg is gyónnak.

Azután van még egy fajta társaság, amelyet Krisztus szeretetével, az apostolok lelkületével és a szentek áldozatos buzgóságával minél többször keressünk fel. Az effajta társaságokat ott találjuk meg, ahol mint Eder mondja: „Az utcák szűkebbek és sötétebbek, a szobák kisebbek és alacsonyabbak, a családtagok számosabbak s ahol más nem ragyog, mint a sok gyermekszem.” Értem a szegényeket, elhagyatottakat, senkiháziakat, a tövises lelkűeket, a megrendülteket és kétségbeesetteket, nyomortanyákat, az aggók intézeteit, a gyógyíthatatlanok menhelyét, a nyomorékok telepeit, a kórházakat, a börtönöket, a vakok, süketek munkatelepeit stb.

A mi megjelenésünkkel, részvétünkkel, panaszuk meghallgatásával, együttérző szeretetünkkel, meleg érdeklődésünkkel, áldó jóságunkkal, kisebb szívességekkel, apróbb ajándékokkal és őszinte segíteni vágyódásunkkal evangéliumi légkört teremtünk, lendületet és hajtóerőt jelentő eszményiséget árasztunk körükben, örömet, vigaszt, megnyugvást és bátorságot öntünk szívükbe. Ezeknek a társaságoknak a felkeresésével az Úr Jézusnak a követségében és nyomában járunk, akiről azt mondja az Írás: „Transiit benefaciendo.” (Act. Ap. 10, 38.)

Harmadszor: célszerű a hasonló gondolkodású s érzésű, vallásos lelkületű, jószándékú világiak társaságának keresése, talán éppen az Actio Catholica kereteiben. Szomorú valóság, hogy éppen a jó emberek nagyon kevésse ismerik egymást.

Negyedsorban keressük a tudományban, tapasztalatban, bölcsességben, ismeretben, művészetben, szélesebb látókörben, szigorú életmódban vagy humorban felettünk állók társaságát. Az effajta társaságban való részvételnek megvan ugyan az az árnyalata, hogy az ember kicsinynek, hátramaradottnak, szellemileg tőpörödöttnak és megalázottnak érzi magát, de viszont jó oldala, hogy mindez nagyobb alázatosságra s önismeretre tanít, másrészt több tanulásra, szorgalmasabb olvasásra serkent és látókörünket jelentékenyen bővíti.

Ellenben ne keressük fel a dínomdánomos társaságokat. Maga a Szentlélek is óv tőle: „Ne végy részt a nagyivók lakomáin, se azok tobzódásain, akik hússal tömik magukat.” (Példab. 23, 20.)

Szívleljük meg Szent Lukács szavait is: „Ne járjatok házról-házra!” (Lk. 10, 7.), amit valaki így fordított: „Ne csavarogjatok egyik társaságból a másikba!” t. i. tiszta mulatságból, pusztá szórakozási vágyból, öncélú időtöltésből. Szerencsétlen az, aki annyira fut önmagától, hogy egyedülletben rövid időre sem tud meglenni. Az ilyesmi üres lélekre és gyenge szellemre mutat, ahogy már Seneca is mondotta: „Omnis stultitia laborat fastidio sui.” A tartalmas ember súlypontja önmagában van, a tartalmatlan, üres lelkűé, a könnyű fajsúlyúé másokéba helyeződik. Ezért futnak az ilyenek nap-nap után máshová, nincs otthon maradásuk, „kompenzációra” szorulnak!

Egyházi személy nem járhat vallástalan, botrányos életű vagy rendezetlen házasságban élő egyének társaságába vagy olyanba, amelynek látogatása a híveket vagy a jobb érzelműeket joggal megbotránoztatja.

Legkevésbé kereshetünk fel olyan társaságokat,

amelyekben szabadosan viselkedő vagy nem a mi erkölcsi felfogásunk alapján álló nők vannak. Még oda is csak ritkán járunk, ahol különben tisztességes, vallásos, kifogástalan fiatal nők tartózkodnak.

Ha meg is fordulunk társaságokban, ne időzzünk ott éjjelig! Egyházi személy hivatalos ok nélkül ne tartózkodjék éjjel a saját házában kívül!

A segédlelkész pedig kerülje az olyan családok vagy társaságok látogatását, amelyek a plébánossal szemben ellenséges indulatúak. Hasonlóképp a szerzetesek, ha a jelenlevők rosszakarata főnökük vagy előljárójuk ellen irányul.

Megtörténhetik, hogy kifogástalan, vallásos, tisztességes, kedves és jóakarátú családoknál vagyunk hivatalosak, ahol azonban a meghívott férfi- vagy női vendégek viselkednek úgy, hogy sértik erkölcsi ízlésünket vagy tisztességérzetünket. Ez esetben viselkedjünk nagyon kimérten és minél előbb feltűnés nélkül távozzunk. Ha a háziak érdeklődnek gyors távozásunk oka felől, udvarias komolysággal megemlíthetjük azt. Ha pedig újra meghívna bennünket és hasonló kellemetlen viselkedéstől lehetne tartanunk, az erre való hivatkozással kérjük felmentésünket a megjelenés alól.

Még egy utolsó tanács: Sohase tolakodjunk oda, ahol nem szívesen látnak minket, vagy ahol nincs ránk szükség. Az egyik angol klub ajtaján olvashatjuk: "Never intrude where you are not wanted!"

68. Fejezet

A társadalmi érintkezés általános szabályai

I.

Művelt emberre nem lehet, de egyházi személyre nem is szabad közömbösnek lenni, hogy milyen hatással van embertársaira. Minden egyházi személy az

egész klérus tekintélyét hordozza és felelősséggel teljes tagja egy nagy közületnek.

Az átlagember Isten szolgájának viselkedését, magatartását és modorát azonosítja az egész papi és szerzetesi intézménnyel, sőt összefüggésbe hozza az Egyházzal és a vallással. Nekünk pedig arra kell törekednünk, hogy személyünkön keresztül megnyerjük az embereket Istennek és a vallás szent ügyének. Kötelességünk arra ügyelni, hogy állásunknak vagy szerzetünknek is becsületet szerezzünk, iránta tiszteletet és jóakaratot ébresszünk.

Valakinek a társadalmi érintkezésben tanúsított viselkedése, magatartása, modora rendesen hű tükrözi az illető lelki alkatának és jellemének. Itt mutatkozik meg, hogy valakinek a műveltsége és illemtudása mélyen gyökerezett-e vagy csupán felszínes, külsőséges, vékonymázú.

És talán senkit sem figyelnek meg e tekintetben is oly erősen, élesen és ösztönszerű érdeklődéssel, mint az egyházi személyt.

Már első fellépésünkön vagy első megjelenésünkön lássa és érezze meg mindenki, hogy Isten kiválasztottjai vagyunk. Hogy papok vagyunk és nem papi iparosok, szatócsok, pénzbeszedők, földbirtokosok, illetve hogy igazi szerzetesek vagyunk és nem szerzetesi ruhát öltött világfiak.

Lehetünk csúnyák, púposak, sánták, bicegők, nagyothallók, kisebzett arcúak, izzadság szagúak, de lelkünk szépsége, tisztasága, Istennek szenteltsége, hivatásunk szeretete úgy verődjek át testünk és külsőnk burkán, mint a hatalmas székesegyház vastag falai mögött égő örökmécs fénye átszűrődik a rozoga, pókhálós, poros, régi, színes ablaktáblákon.

Arcunk legyen mindig kedves, derűs, barátságos, megnyugtató. Sugározzék le róla az életszentség fénye, a jóság melege, a kegyelem bája, a megelégedés nyugalma, az önfegyelmezettség kiegyensúlyozottsága.

Tekintetünk legyen nyílt, őszinte, jóakaratot sugárzó, hogy mindenkiből, akivel érintkezésbe lépünk,

kiváltsa ezt az ösztönszerű érzést: Ez jó ember, Isten igaz szolgája. Erre az emberre szívesen rábíznam lelkemet, sorsomat, titkaimat, vagyonomat! „Sit splendor Domini Dei nostri super nos!” (Prima.)

Adjuk meg mindenkinek a kellő tiszteletet. Rangunkat, érdemeinket ne emeljük vagy domborítsuk ki, még kevésbé fitogtassuk. Az igazán előkelő lélek finom, egyszerű, természetes, fesztelen és vonzó.

Kerüljük a két végletet: az egyik a fölényes, pózoló, kiemelkedni akaró, mesterkélt, merev, fesztes modor, amely manapság már nemcsak nem imponál, hanem taszít, bizalmatlanná és ellenszenvenné tesz. A másik véglet: az elhanyagoltság, pongyolaság, póriasság, hányavetiség, modortalanság, hangosság. Az arany középutat a szent önérzetünk és mély alázatunk egyensúlya biztosítja.

Kerüljük, ne mutassuk, nyomjuk el a rossz kedvet, a keserűséget, a mogorvaságot, a sértődöttséget. Az ilyen gyenge, beteges, sötét lelkek inficiálnak, fertőznek és a környezetet, a légkört is sötétté, kedvetlenné, hideggé, rideggé, bússá változtatják.

A társadalmi érintkezésben ügyeljünk arra, hogy ruházatunk mindig tiszta, rendes, kifogástalan és az alkalmaknak megfelelő legyen. Fehérnemünkön és főképpen zsebkendőnkön ne lássék meg a többnapos használat. Arcunk borotvált, hajunk fésült, körmünk tisztított és cipőnk fényesített legyen.

Kerüljük a félszegséget, a félénk, nőies, esetlen, torz, szegletes, alaktalan viselkedést. Az ilyen félszegségnek oka vagy a társadalmi érintkezés hiánya, vagy a lélek meghasonlása, diszharmóniája. Chesterton szerint az ember akkor félszeg, ha a helyzetet egyaránt fonáknak és fontosnak érzi.

Óvakodjunk ruhában, viselkedésben, modorban a különködéstől, túlzástól, a szokásos stílustól s formáktól való feltűnő eltéréstől, az egyéni ízlés kihangsúlyozásától, a feltűnéstől, a maradiságtól, a bizarrságtól.

Legyünk mindenkivel szemben figyelmesek, előzé-

kenyek, udvariasak, szolgálatkészek bizalmaskodás nélkül. Szinte sportszerűen keressük és használjuk ki az alkalmakat, hogy valakinek szívességet tehessünk vagy segítségére lehessünk. De előkelő szerénységgel, hízélgés, hajbókolás, csúszás-mászás nélkül és a nélkül, hogy szívességünkkel vagy szolgálatkészségünkkel feltűnni vagy tüntetni akarnánk.

A felebaráti szeretetnek, udvariasságnak, finomlelkűségnek és lelki alamizsnának egyik módja, ha a társaságban olyanokat is felkeresünk, megszólítunk és foglalkoztatunk, akik szerénységből vagy rangviszonyuk miatt a háttérbe húzódtak és a magunk fajtához alig-alig mernek közeledni.

Mi magunk ne tolakodjunk, sőt ne is keressük a legelőkelőbb helyeket, a főüléseket, de viszont, ha ilyenre hívnak, ne húzódozzunk tőle, hanem foglaljuk el a helyet.

Addig nem ülünk le, míg a nálunknál rangidősebbek és a hölgyek nem foglalták el helyüket.

Ha a társaság több csoportra oszlik, ne csatlakozzunk ahhoz a csoporthoz, amelynek tagjai magasan felettünk állanak, hacsak magukhoz nem hívnak. Inkább keressük a magunkhoz hasonlók csoportjait.

Ha állunk, testtartásunk legyen egyenes, természetes, könnyed, fesztelen. Fejünket ne vessük nagyon hátra, mert ezt könnyen felfuvalkodottságra magyarázhatnák, de ne is lógassuk vagy horgassuk le.

Ne álljunk senkihez sem nagyon közel. Ez nemcsak az illem, hanem az egészség szempontjából is fontos. A másiktól oly messze kell állnunk, hogy lehetünk vagy télen ennek gőze ne érje arcát. Ideggyógyosok tanítják, hogy a nagyon idegeseknek és idegbajosoknak egyik jellemző vonása, hogy nagyon közel *hajóznak* beszélő társukhoz.

A Jézus Társasága illemszabálya így szól: „Fejünket ne jártassuk könnyelműen idestova, hanem szerzetesi mérséklettel, amikor szükséges; amikor pedig nem szükséges, tartsuk egyenesen, némi előrehajlással, a

nélkül, hogy egyik vagy másik oldalra hajtánók." („Jézus Társasága Szabályai": Az illedelem szabálya, 2. pont.) Ne tekintgessünk gyors egymásutánban ide-oda. Ne tekingessünk álnokul, alattomosan, furfangosan, ravaszul, alamuszi vagy sunyi módon! Tekintetünk legyen szabad, elfogulatlan, nyílt, bátor, de barátságos, kedves és derűs!

Vannak egyházi személyek, akikről azt szokták mondani, hogy senki sem tudja, milyen színű a szemük, mert mindig szemlesütve járnak. Ez túlzás és rendesen bátortalanságnak vagy félszégességnek a jele éppúgy, mint mások tekintetének állandó kikerülése.

Viszont másoknak merev szemmel tartása („fixirozása") szintén illetlenség.

Tekintetünk ne legyen sóvárgó, vágyakozó, epedő vagy éppen kéjsóvárgó. Ne felejtjük tekintetünket a másneműeken vagy ne kísérjük őket állandó figyelemmel. Ez nemcsak neveletlenség volna, hanem miatta könnyen félre is magyarázhatnak vagy gyanúba foghatnak személyünket.

Egyházi személyek körében alig fordulnak elő olyanok, akik büszkeségükben oly magasan hordják fejüket és úgy néznek végig mások felett, mintha napal is a csillagokat vizsgálnák: az ilyenek hamar megbotlanak és elesnek!

Ellenben arra nagyon ügyeljünk, hogy mindig szemébe nézzünk annak, akivel beszélünk, mert látunk kell, minő hatással van rá beszédünk. Mint már fentebb említettük, a világ és a tapasztalat hamissággal, az őszinteség hiányával vagy rosszakarattal gyanúsítja azokat, akik beszélgetés közben nem néznek a velük társalgónak a szemébe. Ha pedig egész társasághoz beszélünk, ne csak az egyik személy arcába tekintünk, hanem felváltva az összesekre.

Ha nem beszélünk, szánk állandóan csukva legyen.

Ha magasabb rangú egyént óhajtunk megszólítani, nem illik őt megérinteni, ruháját megrántani, vagy őt

távolról akár szóval, akár jellel magunkhoz hívni, hanem várjuk meg, míg közelünkbe jön, bennünket észrevesz, vagy mi keressük fel őt.

69. Fejezet

A társadalmi érintkezés általános szabályai

II.

Mozdulataink legyenek előkelően könnyedek, természetesek, nem pedig kapkodók, feltűnőek, szögletesek, ügyetlenek, esetlenek, merevek, feszesek. Általában takarékoskodjunk a taglejtéssel és kézmozdulatokkal.

Ne álljunk szétvetett lábakkal és zsebetett kézzel.

Ne támaszkodjunk falra, ajtóra, bútorra, legkevésbé mások székére.

Ha egyik oldalról a másikra kell mennünk, ne a jelenlevők előtt, hanem mögöttük haladjunk, ha pedig ez nem lehetséges, előttük ugyan, de feléjük fordulva haladjunk, legtöbb esetben kikérve előbb az illetők engedelmét.

Mialatt a rangidősebbek és a hölgyek állnak, mi le nem ülhetünk.

Ne álljunk vagy üljünk úgy, hogy másoknak hátat fordítsunk vagy előlük elfogjuk a kilátást.

Nem illő úgy ülnünk, mozognunk, nyújtózkodnunk, fogódzkodnunk, mintha otthon pongyolában unalmunkat akarnánk elűzni. A dívánon sem terpeszkedünk, mintha két-három ülést akarnánk másoktól elfoglalni.

Lábunkat némi ülés után keresztbe is rakhatjuk, kivéve, ha magasrangúakkal vagy előkelőbb, illetve idősebb hölgyekkel ülünk szemben. De a lábak keresztézése is választékos módon történjék.

Ültünkben ne dőlünk nagyon vagy hanyagul hátra. A széket vagy karosszéket ne toljuk előre vagy hátra, már a szőnyeg és a padló kímélése végett se. Lábszárunkat ne hintáztassuk. Nem illik térdeinket szétterpeszteni, vagy a lábakat a szék ülőkéje alá rejteni.

Ültünkben mindannyiszor fel kell állanunk, valahányszor valaki állva beszél hozzánk, új vendég érkezik vagy valaki távozik és magasrangú személy megszólít minket.

A leülés és felkelés minél zajtalanabban történjék.

Ha valakinek valamit oda akarunk nyújtani, keljünk fel és könnyed meghajlással adjuk át a tárgyat, mégpedig lehetőleg nem harmadik személy előtt, hanem mögötte.

Ne vágkáljunk hajunkban. Szakállas papok ne simogassák folyton a szakállukat.

Ne érintsünk vagy fogdossunk olyan tárgyakat, amelyekhez semmi közünk sincs, vagy amelyek a vendéglátók valamely belső ügyét árulhatnák el (feljegyzés, emlékeztető naptár, napló, stb.). Ne kíváncsiskodjunk az íróasztalon, a könyvespolcon vagy könyvszekrényben. Ne emeljünk fel könyvet vagy ujságot.

Ha a társaságban valamely tárgyat mutogatnak, várjuk meg szerényen, míg ránk kerül a sor, és az illető tárgyat óvatosan fogjuk meg.

Ha a mutogatott tárgy nagyon érdekes vagy rendkívüli is, ne csodálkozzunk feltűnően vagy hangosan, mert ez tapasztalatlanságra mutatna. De viszont ne áruljunk el közömbösséget és érdektelenséget se, hanem mutassunk kellő érdeklődést és dicsérjük meg azt, ami valóban dicséretet érdemel.

Ha egy harmadik személyről beszélünk, ne nézzünk állandóan vagy feltűnően rá. Senkire ne mutassunk ujjunkkal!

Nem illik társaságban vagy mások előtt suttozni vagy valakinek a fülébe súgni. Nagyothonálk előtt ne

beszéljünk olyasmiről, ami a nagyothallóra kellemetlen. Néha ezek épp a halk beszédet értik meg jól.

Ha véletlenül mégis szükség adódna arra, hogy valakinek valamit meg kellene súgnunk vagy titkon kellene közölnünk, ezt olyan alkalomra hagyjuk, amikor legkevésbé vesznek minket észre, és a közlést minél rövidebb időre kell szorítanunk.

Ujjunkkal ne utánozzuk a dobverőt, ne piszkáljuk sem az orrunkat, sem a fülünket. Orrunkat egyáltalán ne érintsük pusztá ujjunkkal.

Kerüljünk minden szót, mozdulatot, lépést, zajt, amely másokat zavarna vagy idegesíthetne.

Ne használjunk illatszert. Viszont rendkívül ügyeljünk arra, hogy ne legyen izzadtság- vagy verejték-szagunk, főképp lábszagunk. Társaságba lépés előtt ne élvezzünk oly ételeket vagy italokat (fokhagyma, szilvapálinka, stb.), amelyeknek szaga vagy kigőzölgése kellemetlen vagy visszataszító.

A köhögést, tüsszentést, ásítást és csuklást törekedjünk elnyomni. Ha ez nem lehetséges, legalább iparkodjunk e reflexműködést esztétikusan és lehetőleg észrevétlenül, rejtve végezni.

Az ásítózást nyomjuk el, mert azt az unatkozás jelének szokták tartani. Az ásítózást elnyomhatjuk, ha orrunkon át lassú, mély lélekzetet veszünk. Az ásítózás szabadjára eresztése a legnagyobb illemhibák egyike, bár néha betegség vagy kimerültség tünete is szokott lenni. Ha már sehogy sem tudjuk az ásítást elnyomni, legalább közben ne tátsuk ki a szánkat, hanem tartsuk csukottan.

Mások tüsszentésére nem szólunk semmit. Az egészségre kívánság már rég kiment a divatból.

Tüsszentés után feltűnés nélkül tekintsünk végig ruhánkon, nem hagyott-e valahol nyomot. Viszont, ha mi vesszük észre máson a tüsszentés nyomát, csak akkor figyelmeztessük az illetőt gyöngéden, kíméletesen és tapintatosan, ha az illető velünk egyenlő vagy kisebb rangú, illetve korú. Egyébként úgy viselkedünk, mintha nem vennénk észre a foltot.

A dohányzásra vonatkozó illemszabályokat fön-
tebb már kimerítettük. E helyen csak a következőkkel
egészítjük ki: Ha a házigazda vagy másvalaki dohány-
neművel kínál meg minket, addig ne gyujtsunk rá, míg
a háziasszonytól vagy a jelenlevő nem dohányzó hölgy-
től engedelmet nem kértünk. Dohányzó hölgytől nem
kell engedélyt kérni. Ne fújjunk dohányfüstöt mások
arcába. Mialatt magasrangú egyén szól hozzánk, a
cigarettát vagy szivart ki kell vennünk a szánkából és
leengedett karral kezünkben tartanunk, hacsak az
illető fel nem szólít minket a dohányzás folytatására,
amit illik megköszönnünk.

Ha a társaságban valaki énekel, zenél vagy előad,
maradjunk csendesen, ne beszélgessünk, nevetgéljünk,
hanem mutassunk érdeklődést. Ellenben mi magunk
lehetőleg sohase szerepeljünk művészi számokkal. És
ha már szerepelünk is, tartson ez nagyon rövid ideig.

A lelkesedés rendesen erőltetett és tettetett, a
felkérés is többnyire csak pusztá udvariasságból tör-
ténik. Társaságban az ének és zene leggyakrabban
inkább untat és fáraszt, mint gyönyörködtet, és a
nyert taps is ritkán őszinte.

Még kevésbbé untassuk és bosszantsuk a jelen-
levőket saját költeményeink vagy tárcáink felolvasá-
sával. Aki ilyesmivel akar babért aratni: nagyon rossz
emberismerő!

Egyébként pedig álljon itt okulásul és legfőbb
viselkedési szabályul az Úr Jézus és két főapostolának
örökérvényű parancsa és útmutatása:

„Úgy világossodjék a ti világosságtok az emberek
előtt, hogy . . . dicsőítsék Atyátokat, ki mennyekben
vagyon.” (Mt. 5, 16.)

„Minden viselkedéseitekben szentek legyetek!”
(I Pét. 1, 15.)

„És ne szabjátok magatokat e világhoz, hanem
alakuljatok át értelmeteknek megújításával, hogy
felismerjétek, mi az Isten akarata, mi a jó, a kedves
és a tökéletes!” (Róm. 12, 2.)

A társalgás művészete

A) Kapcsolódjunk a társalgásba

Ahol csak megjelenünk, vegyünk részt a társalgásban. Feljogosít rá Istennek szentelt, illetve „presbyteri” mivoltunk. A Szentlélek maga oktat bennünket: „Mint idősebb, beszélj, mert úgy illik, hogy először te szólj komoly hozzáértéssel.” (Jézus, Sir. f. 32, 4—5.) Prohászka, a nagy püspök is ugyanerre tanít: „Lehetőleg vonulj el, de ahol vagy, végy részt, gyerekes székenkeztést félre, lelki javakra keményen buzdíts!” (Solil. I. 190.)

Ne legyünk a társaságban unalmasak és untatók, szégyellős, kímért, hűvös, közömbös, rideg, savanyú és fanyar mellékalakok, néma statiszták, ízetlen jégcsapok, mint akiknek nincs keresnivalójuk a társaságban.

Ha valaki nem is lángész, fölötte szellemes vagy humoros kedélyű, azért nem kell gyertyáját véka alá rejteti, vagy gondolatait spanyolfal mögé bujztatni, hanem belső értéke és nyugodt lelkiismerete tudatában, szerény önbizalommal kapcsolódjék a társalgásba.

Lehet, sőt valószínű és természetes, hogy közülünk a legtöbbjét eleinte valamilyen álszerűség, lámpalázszerű félelem visszahökkenti a társalgásban való részvételtől, de mernünk és gyakorolnunk kell a részvételt és le kell győznünk az egészségtelen és nem hozzánk illő szégyenkezést.

Itt is a gyakorlat teszi a mestert. Azért főképp kezdetben, bármennyire nehezünkre esik is, ragadjunk meg minden kínálkozó alkalmat, hogy beszéljünk és tudjuk másokkal közölni azt, ami kikívánczozik belőlünk.

Nem kell született csevegőnek, még kevésbé szószátyárnak lenni, de amit jól tudunk, amit helyesnek érzünk, amire kioktattak bennünket, amit szent

hitünk tanít, lelkiismeretünk sugall, amihez hivatásunknál fogva értünk és amiről megbízható forrás útján értesültünk, azt nyugodtan, bátran, biztonságosan elmondhatjuk.

Mi, Isten és a Világegyház szolgálói mindig fontos tényezői voltunk, vagyunk és leszünk a társadalmi életnek. Félelemre, visszahúzódásra, félrevonulásra, háttérbe szorulásra semmi okunk sincs. Sőt! Isten ügye, Egyházunk érdeke s állásunk tekintélye megköveteli, hogy mindhármat hathatósan, sikerrel és eredménnyel képviseljük mindenütt, ahol megjelentünk. Sőt néha szükséges, hogy hősiek kiállás árán is ügyészei legyünk a hivatásunk képviselte ügynek. Teljes meggyőződésemm, hogy a legtöbb egyházi személy jelentékenyen több tudással, ismerettel és főképp józanabb, egészségesebb ítélettel rendelkezik és műveltebb, mintsem saját maga sejténé és mint a legtöbb polgári egyén.

Az se szegje kedvünket, ha eleinte vagy egy-néhányszor nem koronázza a várt siker közbeszólásunkat, sőt ha egyszer-másszor ki is nevetnek, illetve mosolyognak rajtunk. Nem az nevetséges, ha annak látszunk, amik vagyunk, hanem az, ha annak akarunk látszani, amik nem vagyunk.

Azt sem tagadjuk, hogy a társalgás néha erőfeszítésbe, sőt áldozatba kerül, főképp ha olyan társaságban kell megfordulnunk, ahol minden szavunkra, sőt még a stílusunkra is vigyáznunk kell. Akárhányszor alig tudunk másokat szórakoztatni a nélkül, hogy magunk ne unatkoznánk és a legszívesebben távoznánk, de az ilyen nehézség aránylag mégis ritkaságszámba megy.

Érdekes lélektani tény és régi tapasztalat, hogy éppen a legokosabb, legtanultabb, legtudósabb és legbölcsebb emberek néha szinte a butaságnak, hallgatagságnak, szótlanságnak, ügyetlenségnek és esetlenségnek *látszatába* esnek, ha egészen egyszerű, tanulatlan vagy buta, együgyű, avagy fél- és álművelt emberek, tudatlan kontárok vagy nagyszájú széltolók társaságá-

ba jutnak. Itt a lelki síkban ugyanaz történik, mint mikor egy nagy edényből szűk csövön át kell a tartalmat valahová önteni: a gazdag tartalom megtorkollik, fennakad, nem fér át a szűk csövön. Igaza van Chesterfieldnek, hogy néha a közmatrózok jobb társalgók, mint egy Descartes vagy Sir Isaac Newton. Az okosnak annyi a gondolata, hogy az egyszerűbb társaság szűk szellemi körébe sehogy sem fér el, míg az esztelenek sokszor azért tudnak tengernyit összetereferálni, mert nincs gondolatuk, tehát mentesülnek attól a gondtól, hogy hová helyezték azokat. Aki sokat fecseg, nem is ér rá gondolkodni és ezért van, hogy egyszerű, tanulatlan, félművelt társaságban az üresfejúek rendszerint jobban érvényesülnek, mint az okosak. De nekünk, Isten szolgálóinak meg kell tanulnunk és gyakorolnunk kell, hogy itt is szóhoz tudjunk jutni, hogy tudjuk tudásunkat és műveltségünket aprópénzre váltani, feloldani és felhígítva adagolni.

B) A társalgás jellege

Részünkről, Isten szolgálói részéről a társalgásnak nemcsak a módja, a stílusa s tartalma fontos, hanem elsősorban annak *jellege*. Hiszen mi egyházi személyek, ha a legközönségesebb és legsemlegesebb világi dologról szólunk is, mint Istennek szentelt különleges személyek szólalunk meg, és ha mindjárt nem is tudatosan, nem is elsősorban, de valahogy mégis Isten dicsőségét, a lelkek üdvét és testületünk érdekét is kell szolgálunk.

Ezért mindig azzal a szándékkal kezdjük és folytatjuk a társalgást, hogy ezt a mi személyünkkel és hozzászólásunkkal mintegy meg akarjuk keresztelni és szentelni.

A társalgás jellegét elsősorban a *keresztény szeretet* irányítsa: a szívéllyesség, mások lelki és földi érdekeinek szemmel tartása, személyük, rangjuk, koruk, nemük, jellemük, vérmérsékletük tekintetbe vétele, a barátságos előzékenység, a természetes, sze-

rény, alázatos, őszinte, részvétel, figyelmes, fesztelen, udvarias, tapintatos, derült, nem bizalmaskodó, hanem bizalmat keltő modor.

Társalgásunk minden résztvevőre kellemes üdülés, öröm, a hétköznapiságból való kikapcsolódás és szellemi felfrissülés legyen.

Úgy társalogjunk, hogy a jelenlevők mellettünk jól érezzék magukat, felmelegedjenek, szívesen hallgassanak minket és emelkedett érzés szállja meg őket. Beszédeinkből, hozzászólásainkból és megjegyzéseinkből okuljanak s hasznos ismeretekkel gazdagodjanak. Lelkünk nemessége sugározza rájuk egy tisztább, magasabb, felsőbb, szentebb légkör szeretetét. Ahogy Szalézi Szent Ferencről is olvassuk a breviáriumban: „Sanctitatis suae radios circumquaque diffudit.” Vagy Don Boscoról: *Oris decor verecundus, morum suavitas atque innocentissimae vitae candor omnium animos ad eum pertrahebant.*“

Ami társalgásunk magasabb, mondjuk pasztorális célját illeti, éppen nem szükséges, hogy a társalgást imaórává vagy ájtatossági gyakorlattá akarjuk változtatni. De mint már fentebb említettük, a legvilágiasabb közléssel is párhuzamos lehet megjelenésünknek és minden megnyilatkozásunknak talán kimondottan nem is érzett, de tudatalatti felsőbb célja: „Aki önmagától beszél — mondja a szeretet Apostola — az a maga dicsőségét keresi; aki pedig küldőjének dicsőségét keresi, az igaz és hamisság nincs benne.” (Ján. 7, 18.) És az Úr első helytartója: „Ha valaki beszél, mintegy Isten szavaival beszéljen, hogy mindenben Isten tiszteltesséki!” (I Péter 4, 11.)

C'est le ton, qui fait la musique. Akinek a lelke tiszta, lelkiismerete nyugodt, akiben lángol Isten és finom érzés és előkelő tapintat, az önmagától, ösztönyszerűen el fogja találni azt a férfias, de szelíd, jóságos, simogató, jóleső hangot, amely, azt mondhatnám, felebarátja iránt érzett szeretet, akiben megvan a Isten kiválasztott, fennkölt szolgáinak különleges adománya.

C) A társalgás módja

Ha a társalgás „művészetéről” beszélnek, elsősorban nem a társalgás tárgyát, hanem a módját értik rajta.

Társalgáson természetesen nem az üres fecsegést, a szertelen, céltalan és gondolatszegény szóáradatot értjük. Vannak okos, tudós és bölcs emberek, akiknek annyi a gondolatuk, hogy nem érnek rá beszélni és vannak üresfejúek, akiknek annyi a locsogni valójuk, hogy nem érnek rá gondolkodni.

A társalgás inkább az ész munkája, mint a nyelvé. Nagy baj, ha azt kottyantjuk ki, ami éppen a nyelvünkre csúszik. Az észnek és józan ítéletnek mindig mérlegelnie kell, hogy mit mondunk. Különösen nekünk, Isten szolgálóinak kell erre ügyelnünk, mert a mi szánkából káromkodásnak vagy nagy botránynak minősülhet az, ami világi ember szájában tréfa számba megy.

Társalgás közben necsak a magunk felüdülésére, szórakoztatására és kikapcsolódására törekedjünk, hanem másokéra is. "If people do not amuse you, try to amuse them!" Nem az a társalgás mestere, aki beszédével leköti mások figyelmét, hanem aki másokat is beszédessé tud tenni. És az emberek soha oly jó véleménnyel nem lesznek felőlünk, mintha társalgásunk révén rásegítjük őket, hogy jó véleményük legyen önmagukról.

Társalogjunk értelmesen, úgyhogy mindenki könnyen megérthessen minket. Beszédünk ne legyen se halk, suttogó, se nagyon hangos, másokat túlkiabáló vagy harsogó! Ne harapjuk el a szavakat.

Rendkívül kellemetlen, bántó és untató, ha valaki oly értelmetlenül beszél, hogy minduntalan újra el kell mondatnunk az illetővel, hogy megértsük. Ismerek papokat, akik hamarosan tudnának segíteni e hibájukon, ha szájukat jobban kinyitnák, ha törekednének az értelmesebb kiejtésre és kissé erőlködnének beszédjük javításán.

Azt mondják, a beszéd értelmesebbé tételére nagyon hasznos és célravezető mód, ha valaki közönséges borosüveg-parafadugaszt a fogai közé helyez, úgyhogy az 2 mm-nyire befelé álljon és e közben gyakorolja magát abban, hogy egyes szavakat vagy mondatokat minél érthetőbben ejtsen ki.

Beszéljünk nyugodtan és mérséklettel. A mérséklet főképp két irányban nyilvánuljon meg. Az egyik: ne legyünk szófukarok, akik minden kérdésre csak igennel vagy nemmel válaszolunk, akikből úgy kell kipréselni minden szót, de hosszadalmasak sem, akik minden csekélységhez talán egész élettörténetüket szeretnők hozzáfűzni. A mérséklet másik követelménye, hogy ne használjunk mindenre felsőfokot. Ha pl. egy könyvet olvastunk, ne ajánljuk azt mint olyat, amelynél érdekesebb még nem jelent meg századunkban. Ne legyünk áradozók, rajongók, túlzók. De viszont ne is legyünk olyan hüvösek, kimérték és közbösek, akik soha semmit sem ismernek el, semmiért nem lelkesednek, semmit meg nem dicsérnek és semmin nem csodálkoznak.

Beszédünk legyen helyes magyarságú, finom, választékos, de egyszerű, keresetlen, természetes. Sok ember társalgása akkor válik kellemetlenné, ha mindenáron kellemes hatást óhajt elérni.

Kerüljük a vidéki szójárásokat. Beszélgetésünk legyen szerény. Nem szabad másokkal éreztetnünk, hogy tudásban mélyen alattunk állanak. Igénytelen szerénység és bátor nyíltság mindenütt tért hódít.

Beszédünk legyen őszinte. Sajnos, ma sok helyen azt nevezik eszmecserének, ha az emberek az ellenkezőjét mondják annak, amit gondolnak.

Kerülnünk kell ugyan a hízelt és bókolást, de ne fukarkodjunk a *megérdemelt* vagy legalább jóakaratú elismeréssel és a sarkalló, jóleső dicsérettel. Előfordul, hogy valaki ki akarja erőszakolni belőlünk a dicséretet, amelyet azonban nem érdemelt meg. Pl. valaki leül a zongorához és rossz vagy hamis játékkal gyönyörködtetni vél minket és utána ítéletünket

kéri. Ilyenkor a dicséret vagy bók hazugság számba menne. Úgy segítünk magunkon, hogy vagy megköszönjük jólelkű fáradozását vagy a dicséretet kérdésekkel védjük ki. Pl. „Ki is a szerzője ennek a remek zeneszámnak?” Hiszen a zeneszám bizonyára remek, csak az előadása volt szörnyű.

Figyeljünk arra, amit a velünk társalgó szól hozzánk. Ne vágjunk szavába, ne kezdjünk az ő gondolatközlése közben más tárgyba.

Hacsak nincs az összes jelenlevőkkel közölnivalónk vagy a közfigyelem nem irányul előadásunk felé, csak a közvetlen mellettünk vagy előttünk állókkal, illetve ülőkkel beszéljünk.

Magasabb rangúakkal való társalgásnál ügyeljünk arra, hogy a beszédet és ennek tárgyát ők kezdeményezzék és irányítsák. „Előkelők között ne légy tolakodó, s ahol öregek vannak, ne beszélj sokat!” (Jézus, Sir. fia 32, 13.)

Ha akaratlanul oly szót vagy kifejezést használunk volna, amely másra sértő lehetne, azt haladéktalanul vissza kell vonnunk vagy helyre kell igazítanunk.

Távollevőkről mindig úgy beszéljünk és nyilatkozzunk, mintha jelen lennének.

Ha nem értettünk meg valakit, ne úgy kérdezzük meg, hogy „Mi?”, „Micsoda?” vagy „Nem hallottam”, hanem: „Szabad, kérem megismételni?” vagy „Bocsánatot kérek, nem értettem meg jól!”

Ne használjunk feltűnő vagy ideges taglejtéseket és ne kísérjük beszédünket arcfintorítással vagy kellemetlen hatású arkifejezéssel.

E helyen is megismételjük, amit már fentebb említettünk: társaságban necsak a „sztárokkal”, a társaság díszével és főszemélyeivel foglalkozzunk, hanem egy-két kedveskedő szót juttassunk az alsóbbaknak, a hamupipőkének is. Ha az asztalnál jobbunkon a méltóságos, balunkon pedig a tekintetes úr ül, necsak a jobboldalra, hanem a balra is jusson el szavunk és figyelmünk.

A nyelvünket törve vagy nehezen beszélőket is figyelemmel hallgassuk, sőt elismerésünket fejezzük ki az idegen nyelv megtanulásáért és szorgalmukért.

Nem e fejezetbe tartozik, de már e helyen is felhívjuk olvasóink figyelmét arra, hogy társalgás közben is mindenkinek megadják a kellő címet. A kisebb rangúaknál vagy a vezetéknevet vagy az illető hivatalos jelzését említjük az úr szóval kapcsolatban. Pl. Fogarassy úr, vagy Főnök úr, Ügyvéd úr, Plébános úr, Esperes úr stb. Nagyobb rangúaknál vagy állásuk jellegét használjuk, pl. Kanonok úr, Prelátus úr; vagy pedig a rangnak megfelelő megszólítási címet, pl. kanonoknál: Nagyságos Uram; prelátusnál: Méltóságos úr. Akiket azonban a „nagyméltóságú” cím illet meg, azokat csak ezzel a címmel illetünk, pl. püspöknél, miniszternél, titkos tanácsosnál stb.: Nagyméltóságod vagy Nagyméltóságú Uram, illetve Kegyelmes Uram.

Katonáéknál csak a rangfokozatot említjük. Pl. Százados úr, Ezredes úr! (*Nem: Méltóságos úr, vagy Méltóságos Ezredes úr!*) Ellenben altábornagyot vagy nála magasabb rangú tábornokot a Nagyméltóságú vagy Kegyelmes cím illet meg. Bárót vagy grófot a méltóságos cím illeti meg, de Báró vagy Gróf úrnak is szólíthatjuk, a herceget Főméltóságod vagy Hercegséged szóval szólítjuk, a kir. herceget Fenségnék, a királyt Felségnek.

A férjes nőket rangjuk szerint Nagyságos, Méltóságos vagy Nagyméltóságú (Kegyelmes) Asszonynak szólítjuk, ellenben a báró, gróf, herceg feleségét csak így: Bároné, Grófné, Hercegné. Ha pedig ők maguk is született bárók, grófok, hercegek, megszólításuk: Báronő, Grófnő, Hercegnő. A hajadonokat Kísasszony, Nagysád, Méltóságod, Grófkísasszony stb. szóval, vagy keresztnévükön szólítjuk. A címekről részletesebben a Függelékben lesz szó.

Illik, hogy mielőtt valakit megszólítunk, érdeklődjünk az illető címe, illetve rangja felől. Addig is elkerüljük a meghatározott címzést.

Nemcsak az első megszólításnál, hanem a további társalgás közben is használjuk az illetőt megillető címet, de nem túlságosan gyakran, mert ez utóbbi szolgálai jellegű. Pl. egy püspök kérdéseire néhányszor így felelünk: „Igen, Nagyméltóságú Püspök Úr”, majd „Igen, Kegyelmes Uram”, majd ismét: „Igen”.

Nem illő, sőt neveletlenség és döllyf jele, ha valaki lefelé megtagadja a kellő címzést, pl. ha egy kanonok a plébánost nem „Plébános Úrnak” vagy Főtisztelendő Úrnak”, hanem csupán „Testvérnek”, „Oltártestvérnek”, „Amice”-nek szólítja vagy egyszerűen „lema-gázza”. *Mindenkinek* adjuk meg a kellő címet, még pedig fel- és lefelé egyaránt.

Egy szerzetes gimnázium rendkívül művelt és okos igazgatója közölte velem azt a tapasztalatát, hogy rendszeren a nagyon alacsony sorsból vagy szegény családból származó papok és szerzetesek szoktak fukarkodni a kellő cím megadásával, ők a legrosszabb köszöntők, ők azok, akik nem szokták megadni az idősebbeknek, korosabbaknak és magasabb állásúaknak vagy rangúaknak a megfelelő tiszteletet. Azóta magam is megfigyeltem testvéreimet e szempontból és mindenben igazolom az említett igazgató tapasztalatát.

A tisztelettel kapcsolatos az a tanácsunk is, hogy szent dolgokról, csak tisztelet tudóan, sőt szentül nyilatkozzunk. Ne mondjuk Mária, mise, hanem Szűz Mária, szentmise stb. Még profán tárgyak, épületek, intézetek neve elől se hagyjuk ki a „szent” jelzőt, ha azt megilleti, pl. Szent Margit-sziget, Szent Gellért-forrás. Elég baj, ha a világ kezdi elhagyni a szent jelzőket, legalább mi ne mozdítsuk elő ezt az elvilágiasodást.

D) A társalgás tárgya

Báró Eötvös József írja a „Karthauzi” c. könyvében: „Társaságban esze csak annak van, aki nem gondolkodik s beszél, mielőtt tudná mit.” (20. fej.) Hogy vannak effajta társaságok, ki tagadhatná. De reméljük, hogy Isten szolgálai vagy nem járnak ilyen

társaságba vagy ha igen, a fönti megállapítás alól dícséretes kivételek. „Az üres fecsegést kerüld!” — inti az Apostol Timotheust. (II Tim. 2, 16.)

Társaságban általában arról beszéljünk, ami mindenkit érdekel, de főképp azok érdeklődésére tarthat számot, akikkel éppen társalgunk. Így érdeklődhetünk az illető életkörülményei, családja, tervei, különös kedvtelései felől.

Kérdés, hogy vajjon keressünk-e oly beszédanyagot, amely a velünk társalkodónak hivatása körébe vág, pl. ha ügyvéddel beszélek jogi, tanárral pedagógiai, képviselővel politikai tárgyat? A válasz előtt meg kell jegyeznünk, hogy nagyjában kétféle ember van. Az egyik szeret beszélni saját hivatásába vágó tárgyakról, a másik irtózik tőle. Ezért ügyesen ki kell éreznünk, hogy melyik fajta emberrel állunk szemben.

Fontos lélektani tény, hogy mindenki csak azt érti meg, hallgatja érdeklődéssel és méltányolja, ami lelki állapotával vagy világnézetével rokonságban áll; a szellemi a szellemit, a testi a testit stb.

A társalgás legfőbb művészete nem abban áll, hogy mi tudjunk mindenféléről beszélni, hanem hogy a hallgatókat is beszédre tudjuk indítani.

Isten szolgálja törekedjék a társalgást nemes irányba befolyásolni, sőt ha könnyen lehetséges, istenes dolgokra fordítani. Ha pedig Isten szolgálai egymás között társalognak, illő, hogy beszédanyaguknak legnagyobb része istenes irányú legyen. Szomorú és rendkívül sajnálatos jelenség volna, ha egyházi személyek egymás között más tárgyat nem tudnának választani, mint teljesen világít vagy a chronique scandaleuse legújabb eseteit.

És ezzel áttérünk arra a talán még fontosabb kérdésre, hogy miről *ne* társalgjunk.

E) Miről ne beszéljünk?

a) Elsősorban is ne önmagunkról. Illetve, ha magunkról beszélünk is, röviden, keveset, szerényen.

Nincs kiállhatatlanabb, ellenszenvesebb, kiábrándítóbb és főképp untatóbb, mint ha valaki folyton-folyvást csak önmagáról beszél. Ismerek egy prelátest, aki különben kiváló tulajdonságai, nagy tudása és kedves modora mellett kimondottan hírhedtté vált arról, hogy mindig önmagáról beszél.

Jól megismerhetünk egy embert arról, hogy beszédében hányszor és minő hangsúllyal használja az „én” szót. E tekintetben feltűnhetik, hogy a Miatyánk szövegében az „én” szó ismeretlen.

Persze, ha valaki csupán ezért kerülné teljesen az önmagáról való beszédet, hogy éppen ezzel tűnjék ki az ő műveltsége vagy szerénysége, ez a tettetés, színlelés és képmutatásnak egyik ravasz, agyafúrt és körmönfont módja volna.

Legkevésbé illik dicsekedni sikereinkkel, jóvedelmünkkel, ismereteinkkel, nyelvtudásunkkal összeköttetéseinkkel, jólétesültségünkkel, multunkkal és hasonlókkal: „Fais honneur à tes armes, ou n'en parle jamais!” Ne is nagyozoljunk: „A nagyozót gyűlölik beszédéért”, mondja a Szentírás. (Jéz., Sír. f. 9, 25.)

Ha bajunk van, betegeskedünk, ne untassunk másokat hosszú és terjedelmes panaszkodással. Ne higgyük, hogy másokat nagyon érdekel a mi fejfájásunk, vérnyomásunk vagy étvágyunk.

A „hogyan?” kérdést se vegyük komolyan. A választ mi is azzal a komolysággal adjuk, amennyivel a kérdést intézték hozzánk. Ne kapaszkodjunk e kérdésbe úgy, hogy töviről-hegyire, körülményesen és részletezve panaszkodjunk és nyafogjunk. Az ilyesmi egyúttal megfogyatkozott hitre és bizalomra is mutatna.

b) Társaságban ne beszéljünk bírálóan, elítélően, becsmérően, lekicsinyelően, szóval szeretetlenül — távollevőkről.

Sajnos, a mai legtöbb társadalmi, úgynevezett barátságos összejövetelek (zsúrok, teák stb.) olyan csoportosulások, amelyeknél a legjobbat eszik, isszák és a legrosszabbat beszélik — a távollevőkről. Egyházi

személy mindenképpen tartsa magát távol e nagy hibától. Még inkább az úgynevezett trécseléstől („pletykázástól”), amely, mint a szél tovaterjed és nagyítva, elferdítve, eltorzítva röpül minden irányba.

Ha mi szeretetlenül beszélünk a távollevőkről, minden okos ember tudni fogja, hogy az ő távollétében róla is hasonlóképen fogunk nyilatkozni. A rossz szájú embertől félnek, óvakodnak és ezért kerülik is.

Egy bölcs kínai közmondás mondja: „Ha egyedül vagy: gondoldj a saját gyarlóságaidra, ha pedig társaságban vagy, ne beszélj a mások gyarlóságairól.”

Ha akaratlanul is kicsúsznák szánkból bántó, sértő, szeretetlen szó, azonnal, késedelem nélkül vonjuk vissza vagy igazítsuk helyre szavunkat.

Ha pedig fülünk hallatára mások nyilatkoznak szeretetlenül a távollevőkről, álljunk védelmükre szeretetteljesen, udvariasan, ám férfiasan is tiltakozunk a hamis beállítás ellen.

c) Ne beszéljünk olyan tárgyról, amelyről feltehetjük, hogy a hallgatók nem értenek hozzá: „Okos ember elrejtí tudását, a dőrék szíve pedig kikürtöli ostobaságát.” (Példab. 12, 23.)

Ez alkalommal felhívom a figyelmet egy idevágó nagyon gyakori hibára. Sohase kérdezzünk valakit: „Olvasta ezt vagy azt a könyvet?” vagy „Ismeri ezt vagy azt a művet?” Mert ma a milliárdnyi könyv mellett ritkán esik meg, hogy felebarátunk éppen azt a könyvet olvasta, amely a mi kezünkbe tévedt. Viszont a fenti kérdésre senki sem ad szívesen tagadó választ, mert senki sem szeret e pontban másnál kevésbbé műveltnek vagy olvasottnak látszani.

d) A vallás keretén kívül kéretlenül ne erőltessük másokra tanácsainkat. Főképp ne idősebb, tapasztaltabb, tanultabb egyénekre. Először is a tanácsokat nem szokták követni. „A tanácsok — mondotta valaki — arravalók, hogy továbbítsák őket.” Másodszor, ha valaki tanácsunkat követte, de eredménytelenül vagy balsikerrel, minket fog okolni. Különbö jegezzük meg jól: Csak olyan tanácsokat adjunk másoknak,

amelyeket magunk is követtünk — *hosszú* időn át! Ha mindenki azzal a tanáccsal élne, amelyet másoknak ajánl, mily boldog lenne a világ!

e) Beszédünkben szorgosan kerüljük mindazt, ami másokra kellemetlenül hathatna. Egy neveletlen fiúnak anyja előtt nem korholjuk a rossz fiatalságot, az adós előtt nem ostromozzuk az adósságcsinálást, a beteg előtt nem dicsőíthetjük az egészséget stb. Ha már valakinek mindenkép kellemetleneket kell mondanunk, legalább a szeretet, tapintat és figyelem pirulájában adjuk be neki.

f) Ne válasszunk oly beszéd tárgyat, amely a legtöbb emberre émelyítő vagy undorító hatással lehet, pl. sebészeti műtétről, hányásról, székelésről, izzadságról, hasmenésről stb. Az angol azt mondja: társaságban ne beszéljünk olyasmiről: "What is under the table."

g) Ne keressünk olyan beszéd tárgyakat, amelyek könnyen heves vitatkozásra vagy éles nézeteltérésekre vezethetnek. Ide vág pl. a politika, a faji kérdés stb.

h) Kerüljük az időjárásról szóló megjegyzéseket. Rossz jel, ha nincs más beszéd tárgyunk, mint az időjárás.

i) Kerüljük azokat a beszéd tárgyakat és kérdéseket, amelyek azt a látszatot kelthetnék, hogy a társalgás címén valakinek a szaktudását potya-tanácsra akarjuk kihasználni. Pl., ha valaki a társaságban levő orvostól orvosi, az ügyvédtől jogi válaszokat akar kérni.

j) Nagy illetlenség a magántársaságban időző előjárók előtt hivatalos vagy szolgálati ügyet említeni vagy érinteni.

k) Titkainkat ne kössük senki orrára: sok csaló dástól megmenekülünk. Valaki azt mondotta, hogy nem helyesli a „gyónási pecsét” szót, mert a pecsét hamar megolvad. A gyónási ugyan nem, de egyéb titoktartásé annál gyorsabban!

l) Azt talán megjegyezni is felesleges, hogy az úgynevezett „pikáns” és a nemi kérdéssel összefüggő

beszédeket, tréfákat, megjegyzéseket feltétlenül kerülnünk kell. Még az oly beszédek hallgatása is súlyos bűn, „si propter suam conditionem personalem audiens scandalo est, v. g. si sacerdos audiens particeps esset istius modi sermonum, aut si, sermone obsceno ad audientem directo, non-obloquendo pravam intentionem loquentis promoveret aut approbare videretur.” (A. Lehmkuhl: Theol. Mor. Editio IX. Tom. I. n. 867.)

m) Et nunc venio ad fortissimum! Soha, soha, semmiféle ürügy alatt és semmiféle célra ne beszéljünk gyóntatásunkról. Még akkor sem, ha a sigillum sacramentale-t legkevesbbé sem sértené. Ne közöljünk vicceket, tréfás eseteket a gyóntatószékből. Sohase nevezzük meg mások előtt, hogy kik a mi gyónó gyermekeink, kit gyóntattunk meg. Necsak a gyónás tartalmáról, hanem annak semmiféle körülményéről se tegyünk soha említést laikusok előtt! Ezt jól jegyezzük meg és soha ne vétsünk ellene!

F) A meghallgatás és a hallgatás

A társalgás művészete nemcsak a helyes és ügyes beszédben nyilvánul meg, hanem egyúttal, sőt néha még jobban a helyes és ügyes meghallgatásban is. A legtöbb ember tudniillik szereti hallatni szavát és örül, ha figyelmesen meghallgatják.

Természetesen az ügyes, figyelmes és udvarias meghallgatásról szólunk, nem pedig a közömbös, udvariatlan, figyelmetlen hallgatásról.

A meghallgatást, illetve odafigyelést néha közbevett megjegyzésekkel, kérdésekkel, fejbólintással stb. is igazoljuk, a nélkül, hogy a beszélőt megszakítanánk vagy zavarnánk.

Különös figyelemmel illik meghallgatni a nálunknál szellemi képességben, rangban vagy korban felettebb állókat.

Természetesen, ha valaki bűnös, megbotránkoztató vagy másokat sértő, bántó beszédeket folytat, nemcsak nem hallgatjuk meg figyelemmel, hanem ellen-

kezően valamilyen előkelő módon értésére adjuk, hogy minket az ügy nem érdekel. Pl. hirtelen elkezdünk másvalakivel beszélni vagy más tárgyra tereljük a beszélgetést.

A „meghallgatástól” különbözik a hallgatás, amelyről a közmondás azt mondja: „Hallgatni arany.”

Hallgassunk: ha elfog a harag, az indulat, a szenvedély; ha csiklandoz minket egy titok kikottyantásának vágya és ha olyasmiről folyik a beszéd, amihez nem értünk. „A bölcs ember hallgat, míg el nem jó az ideje.” (Jéz., Sir. f. 20, 7.) Akkor is üdvös és illendő a hallgatás, ha jóval idősebbek, rangosabbak vagy bölcsőbbek társaságában vagyunk: „Ha fiatal vagy, tenügyedben is alig szólj valamit. Még ha kétszer kérdeznek is, csak bólintással adj választ.” (Jézus, Sir. f. 32, 40.)

Még egy eset a hallgatásra: Vannak kérdések, amelyekre tanácsosabb inkább vállunkkal vagy kézlegyintéssel válaszolni, mint nyelvünkkel!

G) A mosoly, humor és tréfa

Azt mondják, hogy nem jó ember, aki nem tud nevetni akkor, amikor ok van rá és veszedelmes ember, aki még mosolyogni sem tud.

A kellő okra jelentkező jóízű nevetés és kedves mosoly az élet derűjének, a szervezet egészséges voltának, a gondolat- és érzésvilág egyensúlyának, a kedély romlatlanságának jele. Jókaik szerint, ahhoz, hogy valaki jól tudjon nevetni, nemcsak jó tüdő, hanem jó szív is kell. („Kedves atyafiak.”) A tiszta szívből és mély lélekből fakadó természetes és nem erőltetett mosoly mindenkire jótékony, üdítő hatással van.

Vannak úgynevezett „bádogarcú” emberek, szárazak, unalmasak, komorak vagy beteglelkűek, akiket rém nehéz vagy egyáltalában lehetetlen mosolyra indítani. Szánandó lelkek!

Persze a végleteket is kerülni kell. Nem illik a hangos kacagás, a kiabáló hahotázás, a falrengető, kítőző nevetés. „Fennhangon röhög a balga, az okos em-

ber pedig alig hogy mosolyog." (Jézus, Sir. f. 21, 23.) Viszont az örökös mosoly az együgyűség aprópénze.

Hasonlókép a humor is az egészséges, kiegyensúlyozott lelkivilágnak és hozzá bölcs világfelfogásnak és szellemességnek a jele: „Humor ist der Humus der Seele.“

A humor valami belső adottság, többnyire velünk született képesség, a jó Isten drága ajándéka. Ettől különbözik az élc, a tréfa, a vicc, a móka, az adoma vagy anekdóta, amely kívülről ragad ránk, helyesebben emlékezetünkre és nem mindig jár együtt a humorral. A humor mindig hódít és mindenkinek tesz szik. Ezt nem lehet állítani minden viccről.

Az élcelődésnek a következő kellékei legyenek:

a) Ne legyen erőltetett, hanem természetes.

b) Az élc legyen mindig logikai vagy tárgyi kapcsolatban az éppen folyó beszéd tárgyával. Pl., ha iskoláról folyik a szó, lehet iskolai tárgyú adomával fűszerezni, de nem utazásával és fordítva. Az igazi, a vérbeli mókázó és élcelő nem írja le, nem „gyűjti” a vicceket és mégis minden vagy a legtöbb tárgynál eszébe jut a megfelelő és odaillő tréfás szellemi színporka.

c) Az élcelődésben legyünk mértéktartók. Az úgynevezett „anekdóta-krapuszok” néha a társaság rémei.

d) Ne mondjunk olyan adomákat, amelyekről józanul feltehetjük, hogy már általánosan ismertek. Ezért óvatosságból ajánlatos a tréfát így kezdeni: „Bizonyára ismerik a ... ról szóló viccet.” És csak, ha az illetők erősítik, hogy nem ismerik, vagy ha felkérnek elmondására, állhatunk elő vele.

e) Az élc ne legyen soha sértő, bántó, személyeskedő vagy általában a jelenlevőkre célzó. Egy sértő vicc, tréfa, sőt gúnyos mosoly néha bántóbb lehet a késszúrásnál, mert a lelket, az önérzetet vagy a becsületet sérti.

f) A sértő viccen kívül még két fajta élctől, adomától és tréfás eset közlésétől feltétlenül és szigorúan

óvakodjunk: az úgynevezett pikáns tárgyuaktól és azoktól, amelyek bármi módon kapcsolatban vannak a szentgyónással.

g) Vicceket többnyire egyenrangúak előtt szoktunk előadni. Magasabb rangúak esetleg szerénytelenség jelének minősíthetik a gyakoribb vagy hangos élcelődésünket.

Ami a szellemességek és adomák meghallgatását illeti:

a) hallgassuk meg azokat akkor is, ha már 30-szor hallottuk. Hagyjuk meg az adomázónak az örömet, hogy új ötlettel fűszerezte a társalgást. Semmiesetre se vágjunk közbe a megjegyzéssel, hogy azt már ismerjük vagy „kérünk újabbat!” Ne halásszuk el mások elől az anekdóta point-jét.

b) Ha nem értettünk meg valamely élcet, ne nevesünk hozzá erőltetve, mintha félnénk, hogy kevésbé okosnak tartanak bennünket a nevetés elmaradása miatt. Nyugodtan mondhatjuk, hogy ezt az adomát nem értettük meg vagy tréfásan: „Ez nagyon magas volt számomra!”

c) Ha rovásunkra élcelődnek, ne sértődjünk meg vagy ne érzékenykedjünk azonnal.

d) Trágár adomák hallatára a mosoly visszatartásával, komoly arckifejezéssel, sőt súlyosabb esetben távozással is kifejezhetjük nemtetszésünket.

H) A vitatkozás illemszabályai

A hittudományi főiskolákon rendkívül fontos, szinte nélkülözhetetlen a vitatkozás gyakorlása. Sőt, ha tőlem függne, minden középiskola vallástan-óráiba is szorítanék helyet a vitáknak, mert ez élesíti az észet és ítéletet és képessé teszi a tanulót, hogy alkalomadtán meg is tudja védeni hitét és meggyőződését.

De baráti társalgás közben lehetőleg kerüljük a vitatkozást.

Ha kis, lényegtelen ügyről van szó, engedjük át másnak az örömet, hogy neki van igaza. „Az okosabb enged.” Ha a mi véleményünk különbözik a másétól,

nem kell azt eltitkolnunk, de ne akarjuk véleményünket vagy meggyőződésünket mindenáron másra erőltetni.

Nagyobb dologban azonban, amikor nem adhatunk másnak igazat, szögezzük le határozottan a nézetünket, de legtöbb esetben ilyenkor sem tanácsos vitába kezdeni. Miért?

Azért, mert a tapasztalat azt bizonyítja, hogy két fél vitatkozása alkalmával legfeljebb egy harmadik okul belőle, de a vitatkozó felek úgyszólván soha. Egyik fél sem akar a „megcáfolt” lenni és a szellemi harcban alulmaradni. Minden vitatkozásban előtör a játékszenvedély, az ellenfél izgalma, amely csak a maga győzelmét keresi. Ha két birkózó összezsap, egyik sem arra kíváncsi, hogy melyik a jobb vagy ügyesebb birkózó, hanem minden erejét arra összpontosítja, hogy az adott esetben a másikat legyőzze. Így van a vitatkozásban is, főképp, ha az mások jelenlétében történik.

Azután meg a felek álláspontját gyakran nem az ész sugallja, hanem az akarat, az előítélet, elfogultság, az érdek vagy a szenvedély. Aristoteles gyakran ismétli: „Qualis unusquisque est, tale iudicium profert.”

Némelyek sokszor azért kezdeményezik a szócsatát, mert az ellenfél érveivel magukat vagy lelkiismeretüket akarják megnyugtatni, vagy vigasztalásra szorulnak. Mások meg, ha kifogynak érveikből, ezeket a fölényesség pózával vagy a lekicsinylés kifejezésével akarják pótolni.

Van olyan ember is, aki előtt csak kétféle vélemény lehetséges: az övé és a — hamis. Az ilyen embert még senki meg nem győzte.

Ezért mondja a Szentírás is: „Ne folytass szóharcot: nem jó az semmire!” (II Tim. 2, 14.)

Csak abban az esetben szabad állhatatosan kitartanunk meggyőződésünk mellett, ha Isten vagy szent hitünk ügyében kockáztat meg valaki valótlan-ságot. Mert ebben az esetben hallgatásunkat könnyen hozzájárulásnak vagy megadásnak tekinthetnék, ami

az ügynek, állásunknak és tekintélyünknek egyaránt kárára válhatnék.

Ha pedig a vitatkozást semmikép ki nem kerülhetjük, tartsuk szem előtt a következő illemszabályokat:

1. „Hallgassuk meg” türelemmel az ellenfelet.

2. Múltányoljuk az ő meggyőződését.

3. Az ellenfélnek nemcsak gyengéit és hibáit ostromoljuk, hanem ismerjük el erős oldalait és helytálló, védő okait is. Engedjünk ellenfelünknek, amennyire az igazság csak engedi, de törekedjünk egyúttal kimutatni, hogy *egy vagy néhány* pontban valami elkerülte a figyelmét.

4. Szent Tamás azt ajánlja a vitázóknak, hogy első dolguk legyen megtudni, mily pontban értenek együtt.

5. Bármennyire igazunk van is, sőt még akkor is, ha Isten, a vallás vagy Egyházunk ügyét védjük is, hozzá rosszakaratúakkal szemben, szavunk legyen mindig tárgyilagos, udvarias, higgadt, mértéktartó és előkelő modorú. Szent Pál így oktatja Timótheust: „Az Úr szolgájának nem veszekednie kell, hanem mindenki iránt nyájasnak, tanításra alkalmasnak, békétűrőnek lennie, azokat, kik elleneszegülnek az igazságnak, szelidséggel feddeni.” (II Tim. 2, 24—25.)

6. Kerüljük a személyeskedést, ingerültséget, felháborodást, neheztelést.

7. Ne akarjuk hangban túlkiáltani az ellenfelet. Már Leonardo da Vinci mondotta: „Ahol északok és világos jog hiányzanak, ott a lárma foglalja el helyüket. Biztos ügyben ez nem fordul elő.” És ebből következtet is: „Dove si grida, non è vera scientia”, ahol lárma van, ott nincs biztos tudás és igazság.

8. Kerüljük a mindenáron való vitatkozást (ellentmondási viszketet) és a szörszálhasogatást, ahogy az Apostol is óv tőle: „Az oktalan és zabolátlan szörszálhasogatásokat kerüld, tudva, hogy veszekedéseket szülnék.” (II Tim. 2, 23.)

9. Ha olyan fecsegővel kell vitatkoznunk, aki a kérdéshez egyáltalában nem ért, legkönnyebben azzal

szerelhetjük le és kényszeríthetjük a visszavonulásra, ha olyant kérdezzük tőle, amit neki tudnia kellene. Ha mi magunk nem tudunk vagy rögtön nem tudunk találó választ adni, ellenkérdéssel segíthetünk magunkon.

10. Hacsak nem hitelvről van szó, mindig azzal a meggyőződéssel vitatkozzunk, hogy mi is a tévedésnek minden oldalról kitett gyarló emberek vagyunk.

11. Ha átlátjuk, hogy tévedtünk és az ellenfélnek van igaza, alázatosan és férfiasan ismerjük el ezt! Bizony nagy igazságérzet szükséges ahhoz, hogy ne igényeljük mindig a magunk igazát. Mert könnyen megtörténhetik, hogy szinte öntudatlanul a hazugságnak ama fajába esünk, hogy önmagunknak hazudunk. Sőt vannak, akik képesek a saját véleményüket is megtámadni, ha azt — mások mondják.

12. A vitában ne arra törekedjünk, hogy az ellenfelet legyőzzük, hanem, hogy megnyerjük. Du Perron bíboros, aki a maga idején híres és elismert vitázó volt, mondotta egy alkalommal a megtérítendő francia kálvinistákkal kapcsolatban: „Ha azt akarjátok, hogy meggyőzzem őket, hozzátok hozzám. De ha azt akarjátok, hogy megtérjenek, vigyétek őket a genfi püspökhöz (t. i. Szalézi Szent Ferenchez).”

1) A gyakoribb társalgási hibák

A társalgásban az illem ellen vét:

1. Aki folyton magáról beszél, amit súlyosbít az öndicséret és nagyzolás.

2. Aki hosszú előadást vagy mély fejtegetést tart, főképp, ha tudásával vagy szellemeskedésével kérkedni akar: „Mérsékelj élelmességedet!” (Példab. 23, 4.)

3. Aki a figyelmet mindenáron magára akarja terelni és másokat nem enged érvényesülni.

4. Aki másnak szavába vág, amit nem enyhít az előzetes vagy utólagos bocsánatkérés.

5. Aki hirtelen más tárgyra tereli a szót, mielőtt a velünk társalgó befejezte volna gondolatát. (Az ilyesmi csak akkor megengedett, sőt ajánlatos, ha a

másik fél bűnös vagy helytelen beszédet akarna folytatni.)

6. Aki oly beszédbe elegyedik, amelyhez nem ért.

7. Aki a társalgás közben ujságot, levelet olvas, valamivel figyelmesen játszik vagy babrál.

8. Aki nem néz szemébe annak, akivel beszél.

9. Aki, ha egy harmadik a társalgók közé lép, őt nem tájékoztatja a beszéd tárgyáról, hanem őt mellőzve, folytatja azt.

10. Aki mások véleményével szemben a sajátját illetlen szavakkal jelzi, pl.: „Ez nem igaz!”, „Ezt nem hiszem!”, „Hazugság!” stb.

11. Aki alsóbb rangúakkal lekicsinylően beszél.

12. Aki magasabb rangúakkal való beszélgetés alkalmával a beszéd tárgyát kezdeményezni vagy irányítani akarja.

13. Aki előljárójának társaságában hivatalos vagy szolgálati tárgyat érint.

14. Aki másokat ugrat, ingerel, az ő terhükre tréfálkozik.

Az ugratás („froclizás”) mindig szánalmas gondolatszegénység és magasabb intelligencia hiányának a jele, mert okosabb beszéd tárgy hiányát akarja pótolni. A rendkívül szellemes Chesterton is azt tartotta: „Az üres évelődés és tréfálkozó piszkálódás rendesen szellemtelen, tanulatlan vagy durva személyek szokása.”

15. Aki fogas kérdések felvetésével akarja a társaságot szórakoztatni. Mert vagy ismerik a kérdés fogát és ekkor mi szégyenülünk meg, vagy nem ismerik, és akkor ők restelkednek, ami mindig kellemetlen érzés.

16. Aki jégcsap módjára szótlanul ül szomszédja mellett vagy átellenesével szemben és legfeljebb ezek kérdésére ad kurta választ, vagy aki más beszédét hosszabb időn át szó, megjegyzés, észrevétel, sőt megfelelő arckifejezés nélkül hallgatja.

17. Aki nem tud a beszéd tárgyában és stílusában alkalmazkodni a társasághoz.

18. Aki mások vagyoni helyzete iránt érdeklődik.

19. Aki mondanivalóját viharos hévvel, lángolva vagy heves, illetve állandó taglejtéssel kísérve közli.

20. Aki mások érdemeit vagy sikereit kisebbiti vagy ócsárolja.

21. Aki mértéken túl kíváncsiskodik vagy kérdést kérdésre halmozva érdeklődik.

22. Aki alakoskodik, tetteti magát, színészkedik vagy meggyőződése ellen beszél.

23. Aki nagyképűsködik vagy a többinél mindent jobban akar tudni, avagy tudásával másokat agyon akar nyomni.

24. Aki idegen tollakkal ékeskedik vagy mások gondolatait a sajátjaiként közli.

25. Aki másokat utánózik. (Egy pap a társaságban rózsafüzért imádkozó öreg nénit utánózta, amire egyik jelenlevő megjegyezte: „Jó volt, de szerettem volna, ha nem láttam volna.” (Kerschbaumer: Paterfamilias.)

26. Aki — akár magánházban, akár vendéglőben — az asztalnál oly hangosan, szinte kiabálva vagy rikácsolva beszél vagy tesz megjegyzést, hogy az egész nagy asztal is meghallja. Egy lélektani könyvben olvastam, hogy az ilyen hangos beszédűek és az egész társaságot túlkiabáló egyházi személyek felette hiúk és — veszedelmes munkakerülők. Azóta megfigyeltem az ilyen hangoskodókat és hasonlót tapasztaltam. Művelt ember oly halkán beszél, hogy lehetőleg csak a szomszédja vagy átellenese hallja meg, illetve azok, akikhez szavát intézi, vagy akik az ő szavára ügyelnek.

27. Aki más fülébe súg vagy titkolózva beszél.

28. Aki mindenáron fitogtatni akarja idegen nyelvtudását.

29. Aki nem törekszik az ásítást elnyomni.

30. Aki köhögés, tüsszentés vagy ásítás alkalmával a jobbkezt helyezi a szájához, amellyel másoknak kezet nyújt.

31. Aki állításait minduntalan becsületszavával erősíti.

32. Aki idegen nyelvűek jelenlétében, akik az ő nyelvét nem értik, csak ezt használja, holott érti vagy beszéli azok nyelvét is.

33. Aki minduntalan felesleges idegen szavakat használ.

34. Aki mindenre felsőfokot vagy úgynevezett erőteljes szavakat használ: borzasztó, rettenetes, felülmúlhatatlan stb.

35. Nagy illetlenség és roppant neveletlenség, ha egy közvetlen közelünkben álló ismerősünkre így hivatkozunk vagy őt így említjük: „Ez” (pl. „Ez is hallotta”), a helyett, hogy mondanók: „Barátom, vagy a Főtisztelendő úr is hallotta.”

J) Másokat is . . .

Ne elégedjünk meg azzal, hogy csak mi tanuljuk meg a jó, finom modort, hanem tanítsunk meg rá másokat is. Nevezetesen: helyetteseinket, alárendeltjeinket, alkalmazottainkat (cseléd, kocsis, inas, kapus, sekrestyés, laikus testvér), sőt a keresztény osztályok érdekében katolikus iparosainkat és kereskedőinket is. Sajnos, sok vevő azért keresi fel szívesebben a nem-keresztény iparosokat és kereskedőket, mert ezek néha modorosabbak, szívélyesebbek, udvariasabbak, nem oly hamar sértődők, türelmesebbek és figyelmeesebbek.

Némely keresztény iparos és kereskedő alig köszönti a vevőt vagy köszöntését alig viszonzozza, a kérdésekre kurtán, hidegen, szárazon, hivatalnokiasan válaszol, némi jogos bírálatra rögtön felhőrdül, gormba lesz, visszavág, úgyhogy a vevő elkedvetlenedik, megneheztel vagy megsértődik és más üzlet után néz. Előadásokban, még szószéken is szóvátehetjük az efféle fogvatkozásokat.

A tapintat

Mi is az a tapintat? Maradék nélkül még senkinek sem sikerült meghatározni.

A tapintat titokszerű, csodálatos, finom belső megérzése annak, hogy adott esetben felebarátunknak mi esnék jól vagy rosszul, mi érinthetné őt kellemesen vagy kellemetlenül.

A tapintat még a leheletszerű rezdüléseket is fel-fogó finom lelki mérőeszköz, amely hirtelen, élesen és pontosan jelzi, hogy a meglehetősen egyforma, nagyon hasonló vagy közelálló gondolatok, szavak és cselekedetek közül melyik az illőbb vagy helyesebb.

A tapintat egyúttal az a képesség is, amely az igazság, jog és méltányosság elveit a gyakorlatban remekül aprópénzre tudja váltani és alkalmazni.

A tapintat ösztönszerű biztonsággal szabályozza nyelvünket, modorunkat, hangunkat, stílusunkat, szemünk járását, mosolyunkat, kézmozdulatainkat, még járásunkat is.

A tapintat finom érzésű, előkelő gondolkodású lelkek jellemvonása.

A tapintat különbözik az illemtudástól. Lehet valaki illemtudó és e mellett tapintatlan. Amikor még illemszabály volt, hogy az almát csak késsel és villával szabad enni, hivatalos voltam egy ezredesnél, aki-nél az almához nem mellékeltek villát. A legújabb illemszabályokat kitűnően ismerő hadnagy-vendég az almához elég hangosan villát is kért a felszolgálótól. A hadnagy ismerte az illemszabályt, követni is akarta, de a legsértőbb tapintatlanságot követte el.

Az illemtudás a betűhöz vagy szokáshoz, előírásokhoz, tehát külsőségekhez igazodik, és az ész, nevelés s gyakorlat eredménye. A tapintat viszont velünk született lelki finomság, a szív udvariassága, „la politesse du coeur”.

Hogy milyen fontos a tapintat, ezt abból is láthatjuk, hogy a másiktól mindenki megköveteli a tapin-

tatot, ha ő maga nem is tapintatos. A tapintat még fontosabb, mint az illemtudás, mert ezt nagyjában pótolhatja a tapintat, de a tapintatot az illemtudás soha. Ezért van az, hogy az egyszerű, tanulatlan emberekben néha több a tapintat, mint az úgynevezett műveltekben vagy tehetségesekben.

A tapintat bölcs tanácsadó és fontos szociális tényező, szinte a társadalmi érintkezés gépezetének olaja. De különösen az Egyház szolgálaira fontos a tapintat, akiknek minden társadalmi állású, műveltségű, sőt világnézetű emberekkel érintkezniök kell. Valósággal sajnálatraméltók azok a papok és szerzetesek, akik híján vannak a tapintatnak.

Már említettük, hogy a tapintat inkább velünk született, istenadta képesség és kegyelem, akárcsak a jó zenei hallás vagy a művészi ízlés, a költői tehetség. De azért a tapintat is kifejleszthető, bizonyos fokig nevelhető, vagy legalább a tapintatlanság csökkenthető.

A tapintatot fejleszthetjük magunkban, ha minden cselekedetünk előtt elgondoljuk, hogy mikép viselkedne az Úr Jézus a mi helyünkben. Hiszen a mi Urunk tapintat tekintetében is fölülmúlhatatlan mesterünk. A másik önnevelő eszköz a mindennapos elmélkedés és a szentek életének olvasása.

A harmadik önnevelő mód: Figyeljük meg, milyen tapintatlanságok nem tetszenek nekünk vagy bántanak minket: ezektől mi is óvakodunk: „Amit nem akarok, hogy nektek cselekedjenek az emberek, ti sem cselekedjétek nekik!”

Már a szemináriumban és a noviciátusban rá kell nevelni a növendékeket a tapintatra, amely néha éppen a legkisebb jelentőségű dolgokban nyilatkozik meg. Pl. a csapóajtón át megyünk és ügyelünk az utánunk következőre. Ebédnél töltünk a közös vizeskancsóból, azután azt az asztal közepére vagy más társunk elé rakjuk, nem pedig magunk előtt hagyjuk. Szerzetesházakban, szállodákban, stb., ahol többen laknak, mindig csendesen és óvatosan tesszük be az ajtókat (a

csapóajtókat is!). Vasúton nem rakjuk poros cipőjű lábunkat az átellenes ülésre. Olvasókörben az ujságot nem tartjuk óráig a kezünkben. A káplán úr nem fogja plébánosa előtt korábbi helyét vagy előbbi plébánosát folyton kiemelni. A gyermekáldást magasztaló és az egykét vagy egysét ostorozó hitszónok nem fog általánosítani, hanem különbséget fog tenni a vétkes és ama szájalomraméltó szülők között, akiknél a gyermektelenség oka betegség, amely esetben az orvosi költség, gyógyszer és ápolás néha többbe kerül, mintha 2—3 gyermekük lenne, stb.

72. Fejezet

A tisztelet

Mi sem természetesebb, mint hogy a „*tisztelendő*” úr ne csak a maga számára követelje a tiszteletet, hanem ő is érezzen és mutasson tiszteletet minden iránt, ami erkölcsi vagy magasabb rangú értéket jelent: „Mindenkit becsüljete!” (Szent Péter I. 2, 17.) „Tiszteletlenség neveletlenség.” (Közmondás.)

E helyen inkább csak azokat a személyeket, illetve tárgyakat említjük meg, akik és amelyek iránt a köteles tiszteletadásban néha nem árt egy kis megismételt buzdítás.

Legeslegelső helyen említjük a legfőlségesebb Oltáriszentség iránt tanúsítandó külső tiszteletet. Ismeretes az az eset, amidőn egy protestáns át akarván térni a katolikus vallásra, még egy utolsó próbán akart átesni. Elbújt a templomban és megfigyelte, hogy az oda lépő pap, aki más emberfiát nem sejtett ott, hogyan fog viselkedni a Sanctissimum előtt. Amikor azután meggyőződött, hogy a pap akkor is, amikor azt hitte, hogy egyedül van a templomban, a legnagyobb tisztelettel hajtott szabályszerű térdet az Oltáriszentség előtt, véggép megerősödött hitében és katolikussá lett.

Egész külsőnkön, térdhajtásunkon, a rubrikák

pontos megtartásában, a templom előtt kalaplevegésünk módjában lássék meg az Oltáriszentség iránt érzett mély-ségesen mély tiszteletünk, hódolatunk és imádásunk.

Azután nagyon, őszintén, komolyan tiszteljük pap- és szerzetes-testvéreinket. Ők *a mi részünkről is „tisztelendő”* urak. „Ami a testvéri szeretetet illeti, legyetek a tisztelet dolgában egymást megelőzők” — köti lelkünkre az Apostol. (Róm. 12, 10.)

A világi pap adja meg a megérdemlett tiszteletet a szerzetesnek és viszont. Mert melyiké is a magasabb életmód? Aquinói Szent Tamás így felel rá:

„*Secundum bonitatem*” a szerzetesi élet a kitünőbb („*excellentior*”). Viszont „*secundum difficultatem exercendi animarum curam*” a világi pap élete a tökéletesebb („*perfectior*”). (Summa Theol. II. 2. qu. 184. a. 8. Conclusio.)

Tiszteljük híveinket, akiktől élünk és akikért vagyunk. „Always adorn your head with the dust of the feet of those who are devoted to the Lord” (Lord Gauranga). Valóban, hány hívőnk fog minket egykor messze felülmúlni dicsőségben és jutalomban!

Heineről olvasom, hogy amikor egy este hazatért harmadik emeleti lakására, felesége egy névjegyet adott át neki.

— Egy öreg úr keresett — mondotta. — Szegény, úgy sajnáltam, hogy hiába fáradt ily magasra.

— Légy nyugodt, — mondotta feleségének Heine a levél elolvasása után — ez a szegény öreg sokkal magasabbra emelkedett már, mint ahol mi vagyunk. A látogató t. i. Humboldt volt.

Hány mártír-életű, derék, lelkiismeretes család-anya, hány a megvetését vagy iszonyatos szenvedését hősi türelemmel elviselő szegény, állás- vagy munkanélküli jut majd odaát sokkal magasabbra, mint mi!

Tiszteljük gyónógyermekünket, akik azért közelednek gyóntatószékeinkhez, hogy Isten gyermekeinek menyegzős ruháit ölthessék magukra vagy azt még díszesebbé varázsolják.

Tiszteljük az öregeket. „Ne vedd meg az embert

öregkorában, hisz van, ki közülünk is megvénül!" (Jézus, Sir. f. 8, 7.) „Az öreg embert ne korhold, hanem intsd, *mint atyádat!*” — mondja az Apostol. (I Tim. 5, 1.)

Valahol olvastam, hogy az arisztokrácia minden faja között a legjogosultabb a *kor* arisztokráciája. Platon az öregeket nagyobbaknak és jobbaknak nevezte, mert „az istenekhez közelebb állnak”.

Tiszteljük még különös figyelmességgel öreg híveinket. Hiszen ők lelkileg is, testileg is sajnálatraméltók. Szellemi képességeik és testi erejük egyaránt elhagyja őket. Gyakran szemük romlása miatt már nem olvashatnak és nagyothallásuk miatt a prédikáció szavát sem értik. A fiatalság háttérbe szorítja, mások is kerülik őket. Így félnekké válnak, elbújnak, mert nem akarnak senki terhére lenni. A lelkiatyát sem akarják zavarni, megterhelni. A házbeliek mielőbbi halálukat kívánják, sőt néha elő is mozdítják. Asztalukon az utolsó hely az övék. Sehonnan sem kapnak vigasztalást, segítséget.

Legalább mi, Krisztus követői, az evangélium hirdetői, könyörülünk meg rajtuk! Vegyünk tudomást róluk, mutassunk irántuk őszinte, szeretettel teljes tiszteletet. Leány- vagy női kongregációk útján karoljuk fel őket. Mily hálásak is tudnak lenni minden jó szóért éppen az öregek! És Krisztus Urunk is tartani fogja ígéretét: „Amit egynek a legkisebbek közül cselekedtetek, azt velem cselekedtetétek.”

Ha pedig az öregek iránt köteles tiszteletről általában beszélünk, fokozottabb értelemben vonatkozik ez az öreg papokra és szerzetesekre.

A nálunknál magasabb kort mindenkinek illik tekintetbe venni, tehát még a rangban, hivatalban, állásban magasabban állóknak is — a maga módján.

Pl. a boldogult Zalka püspök a nála fiatalabb papokat csak nevükön vagy hivatalos címükön szólította (pl. plébános úr, esperes úr), a még fiatalabbakat egyszerűen tegezte, ellenben a nála idősebb papok megszólítását mindíg valamely megtisztelő, kedveskedő szóval toldotta meg, pl.: „*Kedves plébános úr*”, „*Drága esperes úr*”, „*Kedves bátyám*”.

Mily megszégyenítő ez a példa sokunkra.

Találkozik egy 40 éves kanonok a 60 éves plébánossal. Természetes, hogy utóbbi köteles előbb köszönten és a kanonoknak az őt megillető tiszteletet megadni, ám viszont a kanonok illemszerű kötelessége, hogy az idősebb úrral hangban, modorban, stílusban, nagyobb kedvességben éreztesse, hogy értékeli benne a magasabb kort.

A tapintatlanságnak, durvalelkűségnek, sőt önhittségnek, fennhéjzásnak, hivalkodásnak, követelődzésnek, elbizakodottságnak és műveletlenségnek a jele, ha a fiatalabb egyáltalán nem veszi tekintetbe a nála jelentékenyen idősebb pap vagy szerzetestestvér korkülönbségét.

Roppant neveletlenség és üreslelkűség jele, ha pl. rendházban a fiatalabb rendtársak gúnyuk, tréfájuk, élceik állandó célpontjául szemelik vagy pécézik ki valamelyik öreg rendtársukat.

Tiszteljük elhunyt pap- s szerzetestestvéreinket, ami temetésükön való részvételben, a szertartás ünnepiességében és a temetési szertartást végző pap kiválasztásában is megnyilvánuljon.

Oltártestvéreink elhunytát a körlevelekben, értesítőkben stb., ne közöljük hidegen, ridegen, hivatalos szövegezéssel és ne is utolsó helyen, hanem a pápa és az ordinarius szavai, rendeletei stb. után első helyen.

Mily szép volna, ha szerzetházakban, plébániákon, intézetekben stb., az egyik szoba (pl. iroda) falát az elődök, illetve előző elöljárók arckép-csarnoka díszítené.

Tiszteljük a mi egyenruhánkat, amelynek a neve is tiszteletet parancsol („reverenda”). Védjük tekintélyét. Amennyiben módunkban van, ügyeljünk, hogy színpadon, főképp bohózatokban a papi vagy szerzetesi ruha ne szerepeljen méltatlanul. E téren üdvös volna törvényes védelmet kérni és sürgetni.

Végre tiszteljük a szent, hazafias és magasztos jelképeket is, pl. a nemzeti zászlót, a hősök emlékét, stb. Súlyos félreértésre okot szolgáltató illetlenség, ha a pap a szentmise után énekelt nemzeti himnus meg-

kezdésekor vagy éneklése közben az oltártól a sekrestyébe távozik vagy szabadban annak hallatára kalapját le nem emeli stb.

Már a pap- s szerzetes-növendékeket neveljük a mindenkinek kijáró tiszteletre és ennek külső módjára!

73. Fejezet

Az előzékenység

Az illemtudásnak egyik módja az előzékenység, amikor felebarátunknak hirtelenül felbukkanó kisebb dolgaiban kezére játszunk, segítünk neki vagy kedvére cselekszünk. Pl. elejtett dolgát felemeljük, útbaigazítjuk, a dohányzó elé hamutartót helyezünk, a sekrestyében a miséző számára előre kikeressük a misekönyvet, mielőtt magunk elolvassuk az ujságot, átengedjük a vendégnek stb.

Az előzékenység szabályai: sohase hangsúlyozzuk, említjük vagy éreztessük, hogy az előzékenység nehezünkre esett vagy áldozatunkba került. Ne várjunk ellenszolgáltatást. Az előzékenységet ne előzzük meg mentegető szavakkal, pl. „ámbátor magam is kíváncsi lennék az ujság híreire, de azért átengedem...” Az előzékenységet ne vigyük túlzásba, mert ezzel másoknak terhére lehetnénk, sőt nevetségessé is válhatunk.

Az előzékenység a gyakorlati életben nagyon fontos, kedvessé, szeretetreméltóvá teszi egyéniségünket. „Ha az ember előzékeny, — írja Prohászka — megnyer bárkit is, s ha ügylátszik, hogy minden fáradtsága semmis, akkor is éj fordultával a dacos szív trónján ül. Ez különös, de kivált, hol rossz akarat nincs, biztos az eredmény. A sok ellenszenv így nagy és érdekes tapasztalattal legyőzetik.” (Solil. I. 4.)

Az udvariasság

Az udvariasság voltaképen nem más, mint a felebaráti szeretetnek és értékelésnek társadalmi megnyilatkozása. Hiszen az őszinte, szívből jövő udvariasságnak igazi forrása a szeretet. Ezért az őszinte udvariasság mindig nagy szívjóság jele. Törekedjünk mindenkivel szemben oly udvariasnak lenni, mint amily udvariasságot mi szeretnénk mások részéről élvezni.

Néhány példa, illetve alkalom az udvariasságra:

Az elsőbbség átengedése a szobába lépéskor. Ha valakihez megyek vagy valakinek írok, érdeklődöm, milyen cím jár neki és azt megadom neki. Ha vendég jön, elébe megyek, elveszem tőle az ernyőt, botot, lesegítem felöltőjét, hellyel kínálom meg. Az utcán a sárosabb oldalon megyek, a szárazabbat társamnak engedem át. A villamoson, autóbuszon, vasúton átengedem helyemet az öregeknek (akár férfiak, akár nők), a kisgyermekes anyának, a betegnek, rokkantnak. Mint idősebb, figyelemmel meghallgatom a fiatalabbat és törekszem őt megérteni. A vasúti pénztárnál megváltom a hátul álló gyermekes vagy sokcsomagú ismerősöm jegyét. A kalauztól kapott jegyet megköszönöm. Ha borravalót adok, vele együtt megköszönöm a felszolgáló fáradságát stb.

De lássunk néhány példát az udvariatlanságra is.

Oly világi vagy szerzetes papok, akiknek templomát vagy gyóntatószékét sokan keresik fel, néha nem tudják eléggé méltányolni és értékelni az egyes hívek szent kívánságát, vagy legalább nem tudják ezt velük szemben kimutatni, illetve éreztetni. Az egyik nagyon látogatott nagyvárosi templom sekrestyéjébe jött egy nő és kérdezte az ott levő káplán úrtól, hogy lehetne-e szentmise előtt áldoznia. A káplán úr ridegen, szinte félvállról szólta oda: „Csak mise közben lehet áldozni.”

A káplán úr egyszerre három nagy hibát is elkövetett. Legelsősorban örülnie kellett volna, hogy

akad újabb áldozó, másodszor az udvarias kérdésre illetet volna úri módon, paphoz méltóan, előkelő hangon, szóval udvariasan válaszolnia. Harmadszor meg kellett volna kérdeznie, hogy miért óhajtja a szentáldozást korábban. Megtudta volna, hogy az illető hölgy, vasárnap lévén, kiránduláson vesz részt, de hogy szentmisét hallgathasson és megáldozhassék, egy órával előbb indult el, a mellékoltárnál végzett szentmisét hallgatta végig és most áldozni szeretett volna, hogy még megreggelizhessék és a kiránduló társasághoz idejekorán csatlakozhassék. Az ilyen szép, nemes, értékes, áldozatos, kristály lélekre valló óhajt kötelességünk méltányolni és figyelembe venni. Aki az ilyen nemes szándékú egyént ridegen, hivataloskodó hangú és udvariatlan modorban intézi el, annak nincs szíve, az nem jó ember és legkevésbé igazi papi lélek.

Más példa: karácsony előtt gyermek-gyóntatás volt a plébánián. A plébánia több papot kért fel a gyóntatásra. A fiatal, egészséges plébános már jóelőre elfoglalta a fűtött sekrestye kényelmes gyóntatószékét, míg a többi, köztük a plébánosnál rangra és korra idősebb vendég-gyóntatóknak a hideg templomban kellett gyóntatniuk, részint gyóntatószékben, részint kényelmetlen széken. Micsoda durva, sértő önzés és kiáltó udvariatlanság, de egyben hálátlanság is. Több gyóntatószék esetén a vendég-gyóntatókra kell bízunk a gyóntatószékek megválasztását. Az egyik a zárt, a másik a nyitott gyóntatószéket kedveli, az egyik a templomban, a másik a sekrestyében szeret jobban gyóntatni. Különösen a magasabb rangú és korosabb gyóntatókat kérdezzük meg, lehetőleg már jóelőre, hogy melyik gyóntatószéket kívánják. A házigazdái az utolsó hely!

Egy harmadik, szinte elrettentő példát a linzi Quartalschrift közöl (1925. II. füz. 380. old.): Az egyik plébános nem szerette, ha templomában valaki az oszlopokhoz támaszkodik. Helyes. Egy alkalommal előkelő *idegen* urat helyeztek át az illető plébános községébe. Az illető a legelső vasárnap felkeresi

a templomot s nem ismerve a plébános tilalmát, az oszlopnak támaszkodik. A szószékre lépő plébános meglátva a magasból az idegent, rászól. Az idegen nem sejtve, hogy a figyelmeztetés neki szól, tovább is az oszlophoz támaszkodott. Erre a plébános felemelt hangon újra figyelmezteti az urat. Ez még mindig nem tudta volna, hogy az intés neki szól, ha a hívek szeme egyszerre nem irányult volna feléje. Elképzelhetjük a rá gyakorolt hatást: felháborodva elhagyta a templomot, a plébános pedig a szószékről utána kiált: „Így is jól van!” — Hol van itt a krisztusi lelkiület, a lelki finomság, az udvariasságnak, kíméletnek, megértésnek nyoma is? Az említett híres folyóirat a megtörtént eset közlése után joggal megjegyzi: „Wenn nun der Herr an seinem neuen Wohnort nicht mehr in die Kirche geht, wer trägt die Schuld?” Ha az az úr többé nem lépi át a templom küszöbét, ki a felelős érte?

Pedig milyen hasznos, fontos és szükséges az udvariasság mindenkinek, de főkép nekünk Isten szolgálainak! Az udvariasság semmibe sem kerül, ellenben vele mindent megnyerhetünk. „Az udvariasság világnyelv, amelyet mindenki megért.” Az udvariasságot még senki sem bánta meg. Udvariassággal több barátot szerezhetünk magunknak, mint sok és drága ajándékkal.

Mások udvariatlansága nem jogosíthat fel minket hasonló udvariatlanságra. A lelki finomságot és udvariasságot minden körülmények között, minden helyen és minden emberrel szemben gyakorolnunk kell. A tapasztalat különben azt bizonyítja, hogy a legudvariatlanabb emberek tartanak leginkább számot mások udvariasságára. Ők maguk pedig annyira udvariatlanok és kíméletlenek, hogy néha csupán csak azért nem kedvelik mások udvariasságát, hogy ezt ne kelljen viszonzniuk.

Van persze ú. n. áludvariasság is, amely nem más, mint félrevezető, külső máz, amely alatt aljas érzelem rejtőzködhetik. Áludvarias az, aki nem szívből, nem szeretetből, nem becsületből, hanem érdekből, számí-

tásból vagy kényszerűségből udvarias. Még csúnyább, ha valaki csak felfelé udvariaskodik, otthon, övéivel szemben pedig vagy lefelé, alárendeltjeivel szemben felfüggeszti az udvariasságot. Az ilyen udvariasság hasonlít az ünneplő ruhához, amelyet csak akkor öltünk magunkra, ha magasrangú úrhoz megyünk, de azonnal levetünk, ha hazaérünk.

Aludvariasság az is, amellyel tüntetni akarunk.

Ügyeljünk arra, hogy az udvariasság ne fajuljon el bizalmassággá. Newman bíborosról írja életrajzírója e szép szavakat: "Courteous to all, familiar with none." Mindenkiel udvarias volt, de senkivel sem bizalmas. „Krisztus követése” híres írója is azt mondja: „Charitas habenda est ad omnes, sed familiaritas non expedit.” (Im. Christi: I. 8.)

Végre az udvariasság legyen természetes és ne túlzott, mert az utóbbi kellemetlen, bántó is lehet, olyan, mint a túlsózott étel vagy az agyoncukrozott sütemény: vagy undort kelt vagy émelygősséget okoz.

75. Fejezet

Szívesség és szolgálatkészség

Az Úr Jézus mondotta: „Aki nagyobb akar lenni, az lesz a ti szolgátok, aki pedig első akar lenni köztetek, rabszolgája lesz mindenkinek, mert az *Emberfia sem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem, hogy ő szolgáljon*“ . . . (Márk 10, 43—45.)

Ez legyen a mi programunk is: non servari sed servare!

Az utolsó vacsorán így szólt Jézus az apostolokhoz: „Ha én, az úr és mester, megmostam a ti lábaitokat, nektek is mosnotok kell egymás lábát, mert példát adtam nektek, hogy amint én cselekedtem veletek, ti is úgy cselekedjetek. Bizony, bizony mondom nektek, nem nagyobb a szolga uránál, sem az apostol

nem nagyobb annál aki őt küldte. Ha ezeket tudjátok, boldogok vagytok, ha megteszitek azokat." (Ján. 13, 14—17.)

És Szent Pál apostol: „Bár mindenkitől független voltam, magamat *mindenkinek szolgájává tettem*, hogy többeket nyerjek meg." (I Kor. 9, 19.)

X. Pius pápa, a világ papságához intézett körlevelében (1908 aug. 4.) így szól: „Cavendum sacerdoti ne quidquam praetereat de muneris partibus quae in aliorum bonum conducant. Cuiusmodi sunt verbum Dei nuntiare, confessiones rite excipere, adesse infirmis praesertim morituris, ignaros fidei erudire, solari moerentes, reducere errantes, usquequaque imitari Christum: Qui pertransiit benefaciendo." (Act. 10, 38.)

Ime Krisztus Urunk, az Apostol, a pápa és szent hivatásunk egyaránt arra tanít, sarkal és buzdít bennünket, hogy tegyük magunkat hasznossá mások számára le egészen a szolgaságig, sőt rabszolgaságig. Ma már valóban nem elégséges a közönséges buzgóság és szolgálatkészség, többre van szükség, hogy tűzénél még híveink is apostoli tevékenységre gyulladjanak.

Legyünk szívesek és szolgálatkészek minden hívünkkel szemben. Sohasem felejttem el: egy francia papnál voltam, amikor bejött egy munkás külsejű ember és kérdezte, hogy mikor történhetnék meg fia temetése. A pap így válaszolt: „Monsieur, vous n'avez qu' à ordonner", ahogy Ön parancsolja!

Jézus példájára mindnyájunknak készeknek kell lennünk, hogy még a *mi* Judásainknak a lábát is megmossuk. Csak ha ez a hangulat és készség van meg bennünk, szabadna az Úr asztalához ülnünk.

És még mennyire szolgálatkészeknek kell lennünk nekünk, Isten szolgálóinak egymás iránt, amikor egyúttal a hívek érdekéről is szó van.

Például a nem lelkipásztorkodó papság ne nézze az ablakból a lelkipásztorkodók nehéz munkáját. Ha az Actio Catholica megkívánja még a világiaktól is, hogy vegyék ki részüket a papság munkájából, mennyivel jogosabb az a kívánság, hogy a nem lelkipásztor-

kodó papok és szerzetesek szálljanak le az emeletről és segítsék, támogassák, nem is a többi oltártestvér munkáját, hanem inkább és helyesebben Isten ügyét.

Micsoda megvetni való az a lusta, tunya, lomha közömbösség, amely a maga kis munkája elvégzése után inkább a kártyát, a délutáni alvást, korzózást, regényolvasást, bélyeggyűjtést, kávéházat vagy felesleges látogatást keresi, mintsem, hogy legalább karácsony táján vagy a nagybőjtben hébe-korba segítene gyónatni, vagy egy évben kétszer-háromszor egy-egy szentbeszédet tartana. Sajnos vannak ilyenek.

Ahogy vannak névleges, címzetes, anyakönyvi, náthás keresztények és katolikusok, úgy vannak névleges, címzetes, vérszegény, árnyék-életű papok és szerzetesek, akik magukra hagyják az Isten és Egyház ügyét, a maguk szűk hivatású körén túl senkivel és semmivel nem törődnek, csak a maguk zsölye-kényelmével, emésztésükkel, gondtalanságukkal, bogaraikkal és félszeg mivoltukkal!

Már a pap- és szerzetes-növendékeket telítsük a szolgálatkészség krisztusi és apostoli gondolatával „Ein Priesterseminar — mondja Eder — das einem offenen jungen Mannescharakter das Verstandnis und die Freude an dienender Liebe erschlossen hat, gehört zu den glücklichsten Erinnerungen des Lebens.”

A nyers természetnek idegen a szolgálatkészség. Ezért, mint minden erényre, rá kell nevelni és *szoktatni* a fiatal levitákat.

Még csak megjegyezzük, hogy nem illik az adott szívességért mindjárt ellenszolgáltatást kérni vagy igényelni. Mert ha ezzel a kimondott vagy elgondolt szándékkal teszek valakinek szívességet, ez voltaképen már nem is szívesség, hanem üzlet, közönséges csereüzlet. Az ilyen csereüzlettel megfosztom tettemet a szívesség jellegétől.

A rangsor

A békés társadalmi együttélés, a tisztelet, a tekintély elve és az alázatosság egyaránt megköveteli, hogy kölcsönös érintkezésben szem előtt tartsuk az ú. n. rangsort, amelyet az Egyház, az állam, a szokásjog és a társadalom megállapít.

Hogy mily fontos a rangsor megállapítása a kléruson belül is, mutatják az Új Egyházi Törvénykönyvnek kánonjai „De Praecedentia” és e kánonokhoz fűzött későbbi hivatalos magyarázatok.

A rangsor az összejöveleteken, menetekben, ülésrendben, névsorban stb. érvényesül.

A rendes és hivatalos rangsorban csupán a vendég jellege engedhet, illetve követelhet változtatást. A vendéget az egyenrangúak között mindig elsőbbség illeti meg, de személyének rangja vagy erkölcsi súlya a nála magasabb rangúak elé is biztosíthat előnyt. Néhány példa:

Papi koronán részt vesz egy kerületen kívülálló világi vagy szerzetes pap. Helye az esperes mellett van, mégpedig a vendég rangja, kora stb. szerint az esperes balján vagy jobbján. Egyházmegyei gyűlésen idegen egyházmegyei pap van jelen, teszem fel esperes. Az ülőrendben, mint vendég, az összes többi esperek előtt foglal helyet. Lehet őt még feljebb ültetni, de lejjebb semmiesetre sem, mert ez illetlenség volna. Tisztán papi társaságban a világít is hasonló vendégjog illeti meg. Természetesen, ha a vendég még hozzá valamely magasabb egyházi vagy világi méltóságot visel, rangsorolása ezen a címen is jobban módosul.

Az alsóbb rangúak a magasabb rangúaknak szívesen, alázatos lelkülettel, őszinte készséggel adják meg a kellő tiszteletet és elsőbbséget. Viszont a magasabb rangúak ne feledkezzenek meg az Úr szavairól, hogy „Így lesznek az utolsók elsőkké, és az elsők utolsókká.” (Máté 20, 16.) E földi életben sokszor a

gratiae humanae és a gratiae gratis datae döntenek, az örökkévalóságban pedig a gratiae acquisitae!

77. Fejezet

A „Te”-geződés

A tegeződésnek vannak jó és rossz oldalai. Vannak jó oldalai is, hisz ilyenek nélkül aligha terjedt volna el néhány országban. Ilyen jó oldal: a benső barátságnak, bizalomnak, közös sorsnak külső kifejezője. A tegezés mellett megtakarítjuk a tiszteletadással összekötött hosszabb címeket és udvarias kifejezéseket stb.

De valljuk meg, hogy a tegezésnek sokkal több az árnyoldala! Különösen hazánkban, ahol a tegeződés annyira elfajult már, hogy társaságban néha olyanok is tegeznek egymást, akik jóformán egymás nevét sem ismerik.

A nálunk divatos tegezés a cs. és kir. közös hadseregből származott át hozzánk. Ott szinte lélektani szükség volt rá, hogy a kilenc különféle nemzeti-ségű tiszteket ez a bizalmasabb megszólítás könnyebben közös nevezőre segítse. De már ott is többízben hangzottak komoly oldalról panaszok és kifogások e szokás ellen. A közös hadseregtől átvette a tegeződés szokását a mágánsvilág, majd a képviselőház és innen tovaterjedt a nép széles rétegeibe.

Mondhatjuk, hogy az egyházi személyek körébe még legkevesébbé hatolt ez a szokás. És jó is, hogy így van.

Éppen az egyházi személyekkel szemben a tegeződő felek gyakran visszaélnék a bizalommal. Igaz, hogy csak tapintatlan, neveletlen vagy buta embereknek szolgál a tegező viszony jogcímül, hogy a tisztelet határait túllépjék, de sajnos a tapintatos, finom érzésű és előkelő gondolkodású egyének átlag kisebbségben vannak.

A tegeződés sohasem emeli vagy fokozza a tiszteletet. Ezért látjuk, hogy tekintélyükre kényes emberek nem is engedték magukat tegezni. Még a közös hadseregben is az volt a szokásjog, hogy a magasabb rangúak tegezték az alsóbb rangúakat, de ezek csak akkor tegezheték vissza az előbbieket, ha köztük nagyon kicsiny volt a rangkülönbség. Szolgálatban pedig egyáltalán senki sem tegezhetette a másikat.

Ezért jól mérlegeljük, hogy mikor és kinek ajánljuk fel a tegeződést.

Élemedett korom sok tapasztalata alapján mondhatom, hogy a tegezést már sokszor megbántam, az ellenkezőjét még soha. A tegezés felajánlásával gyakran a későbbi neheztelés és harag magvait hintjük el. És jegyezzük meg jól, hogy a tegezést megkezdeni könnyű, de azt visszavonni úgyszólván sohasem lehet, mert ez sértés számba menne. Egy német könyvben olvastam e jó mondást: „Mit dem der Seelsorger per du ist, der ist für den Seelsorger perdu.”

Egyébként a tegeződésre a következő szabályok érvényesek.

1. Mindig csak az idősebb szólíthatja fel a fiatalabbat a tegező viszonyra. Egyetlen kivétel, ha a fiatal *jóval* magasabb rangú. Pl. a püspök letegezheti öregebb kanonokját, a főpát a nála idősebb rendtársat stb.

2. Az idősebb is kizárólag csak abban az esetben ajánlhatja fel a tegezést a fiatalabbnak, ha az egyenlő vagy nála alsóbb rangú. Megtörtént, hogy egy szerzetes tanár a nála egy évvel fiatalabb prelátus-kanonoknak felajánlotta a tegezést. Az ilyesmi lehetetlen modortalanság, tapintatlanság és tiszteletlenség számba megy.

3. Még ha idősebbek vagy rangban magasabban állók vagyunk is, jól mérlegeljük, hogy a tegezés szívünkben jön-e és hogy a másik fél ezt megtiszteltetésnek fogja-e venni, illetve örülni fog-e neki. Csak nagyon kipróbált barátnak és értékes személynek kínáljuk fel a tegeződést.

4. A korban vagy rangban fiatalabb tegeződő fél rendkívül ügyeljen arra, hogy a tegeződéssel vissza ne éljen. Nehogy most már felszabadítva érezze magát a kor, rang miatt köteles tartózkodástól. Sőt minél finomabb lelkű és előkelőbb érzésű a fiatalabb, annál nagyobb tisztelettel fogja kezelni a vele tegeződő viszonyban levő idősebbet, főképp, ha a kor vagy rangkülönbség nagy köztük. Ez a tartózkodó tisztelet meg fog nyilvánulni a modorban, előzékenységben, a hang zenéjében és főként a megszólításban. A „Te” szó elé vagy helyébe mindig hozzáfűzi az illetőnek rangot jelző címét, pl. arra a kérdésre hogy vagy, így fog válaszolni: „Köszönöm kegyelmes, v. méltóságos uram.” „Kérlek, Elek bátyám.” „Parancsolj, főigazgató uram” stb.

5. A tegeződők szeretik „szervusz” szóval üdvözölni egymást. „Egymást” csak akkor üdvözölhetik „szervusz” szóval, ha kb. egyenlő rangúak és idők. Ellenben, ha kettőjük között nagyobb e különbség, a korban vagy rangban idősebb használhatja a „szervusz”-t, de a fiatalabbik *soha!*

Ha magasabb rangúval jövünk össze, akivel tegező viszonyban vagyunk: vagy szó nélkül emeljük le előtte kalapunkat (illetve, ha kalap nélkül vagyunk mélyen meghajtjuk magunkat), vagy olyan üdvözlettel köszöntjük, amely nem fejezi ki részünkről az egyenlőséget. Pl. „Laudetur I. Chr.” vagy: „Üdvözöllek, tartományfőnök uram.” „Kezedet csókolom, kegyelmes Püspök Atyám” s hasonlókkal.

6. Ünnepestes alkalommal vagy a nagy nyilvánosság előtt az illem megköveteli, hogy a magasrangúakat még akkor se tegezzük, ha vele ilyen viszonyban volnánk. Pl. a plébános tegező viszonyban volna a püspökkel (tegyük fel, hogy osztálytársak voltak). Ünnepestes fogadáskor nem szólíthatja meg így: „Kedves Barátom” és az üdvözlő beszédben nem tegezheti, hanem köteles neki megadni a teljes címet és egyebekben is fel kell függesztenie a tegező viszonyt.

7. Nagy illetlenség, tapintatlanság és hivalkodó, pöffeszkedő lélekre mutat, ha valaki mások előtt

tüntet a magasabb rangúval való tegezéssel, úgyhogy a „te” szót gyakran ismétli vagy erősen hangsúlyozza.

8. Megtörténik, hogy nagyon magasrangú vagy nálunk sokkalta idősebb egyén tegez minket. Ilyenkor jogunk volna ugyan őt visszategezni, de az illem és a szerénység az ellenkezőt sugallja. Pl. gróf Majláth püspök úgyszólván minden papot tegezett, de nem hiszem, hogy egyikünk is merte volna őt visszategezni.

9. Viszont megtörténik, hogy valaki olyan személyt tegez, aki nála rangban vagy korban csupán kevéssé fiatalabb, aki azonban túlságos szerénységénél fogva nem meri az idősebbet visszategezni. Ilyenkor illik, hogy az idősebb külön felszólítsa a fiatalabbat a visszategezésre.

10. Írásban a „Te” szót nagy kezdőbetűvel írjuk.

11. Távolabbi rokonunkat lehetőleg ne tegezzük, legkevésbé a nőket.

12. Illik-e cselédünket, háztartási alkalmazottunkat, inasunkat stb. tegezni? Általában ne tegezzük őket. Csak aki igazán, szívből, őszintén, előkelő, úri tapintattal szereti, becsüli és értékeli alkalmazottját, tegezheti — de csak több év után és az illetőnek hozzájárulásával. „Ám ehhez csupán igazi úr ért!” mondotta egy nagy emberismerő.

13. Iskolában, az elemi iskolásokat esetleg tegezhethetjük, de a többi iskolást nem, legkevésbé a leányokat!

14. A tegezés néha sérti, bántja az önérzetet. Ezért ügyeljünk, hogy kit tegezzünk le. De ugyancsak bántó, sőt bizonyos hangsúllyal még sértőbb lehet a „maga” szó használata az „Őn” vagy „Kegyed” helyett.

78. Fejezet

Magasállású vagy rangú személyek előtt

Nagyon magasállású vagy rangú személyek iránt legyünk előzékenyek, udvariasak, szerények, adjuk meg nekik a kellő tiszteletet, a megfelelő címet, de e mellett

szokjuk meg előttük is a fesztelen, természetes, nyílt modort. Ne legyünk félénkek, félszegek, ügyetlenek, hanem legyünk méltóságunk tudatában és őrizzük meg mindenekfölött *alázatos függetlenségünket!*

Ne hizelegjünk, ne csússzunk-másszunk, ne dörgölődzünk hozzájuk. Ez alacsony lélekre mutatna. Sajnos, sok ember ú. n. nagysága voltakép számos embernek nagyon is alacsony voltán alapul. Aki túlságosan mélyen emeli meg kalapját, ne csodálkozzék, ha koldus-filléret dobna bele. Ne is akarjunk bizalmaskodni magasrangúakkal s állásúakkal.

Ellenben, ha szívességre kérnek fel minket vagy alkalmunk van ilyet tenni velük, örömmel vállaljuk, mert ezzel megnyerjük szeretetüket, melynek hasznát nemcsak magunk láthatjuk, hanem híveink is. Persze jobb, ha nem mi szorulunk rájuk, hanem ők reánk. Mily bölcsen mondja Sailer, a híres német püspök: „Kein Körnlein Weihrauch für die Grossen opfern — und die Grossen und Kleinen keins für sich opfern lassen!”

Aki senkitől sem fél, erősebb és messze felette áll annak, akitől mindenki vagy senki sem fél!

De elvről soha, semmi körülmények között ne mondjunk le nagy urak kedvéért. Sem szellemi, sem pénz vagy hatalmi, születési vagy rang-nagyság ne kísértsen arra, hogy a „világot” a Krisztus tanával kiengeszteljük. „Dagegen protestiert in alle Ewigkeit das Kreuz auf Golgotha.” (Eder.)

Bellarmin bíborosról olvasom, hogy a francia király követe ura nevében felkérte, hogy a pápánál közvetítsen oly ügyben, amely a bíboros lelkiismeretével nem nagyon ért össze. Bellarmin hivatkozva az Úr ama szavaira, hogy „Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, ha lelkének kárát vallja” — így válaszolt a követnek: „Mondd meg Ófelségének, hogy ha két lelkem volna, az egyiket szívesen kockáztatnám az ő kedvéért, de mivel csak egy lelkem van, ezt én az egész világért sem veszélyeztetem.”

Mi több, a nagy és legnagyobb urakkal szemben

is kötelességünk a correctio fraterna, ha ők ránk bízott híveink vagy gyónógyermekaink. Mert „Ha nem beszélsz, hogy megtérjen gonosz úttjáról — mondja az Úr Isten — a gonosz a saját gonoszsága miatt hal ugyan meg, de vérét a te kezeden keresem. Ha te azonban hirdeted a gonosznak, de ő nem tér meg gonoszságából és gonosz úttjáról, ő maga meghal istentelensége miatt, te azonban megmentetted lelkedet.” (Ezekiel 3, 18—19.)

79. Fejezet

A Szentatyánál

Aki pápai kihallgatást óhajt, ezt a vatikáni főkamaraasi hivatalban kell kérnie. Ez a hivatal a Portone di Bronzo-n át közelíthető meg. Hogy azonban a svájci őrség ide beengedje a kérvényezőt, ajánlásra van szükség, amelyet a Szentszék mellett működő követ-ségnél (nagykövetségnél) kell igényelni. Ennek az a módja, hogy itt a hivatalos órák alatt (hétköznapon délelőtt 11—13 óra között) jelentkezik az illető s elő-mutatva útlevelét, ajánlólevelet kér a pápai főkama-rás úr Ő Excellenciájához. Ezzel a levéllel jelentkezik először a bronzkapunál, majd (az első lépcsőforduló-nál levő) főkamaraasi hivatalban valamelyik tisztviselő-nél. Szerzetesek az ajánlólevelet római rendfőnök-ségüknél vagy prokurájuknál is megszerezhetik.

Ha a látogatónak kevés az ideje, a kihallgatást mindjárt aznapra is kérheti és ezt az ajánlólevélben is feltüntetheti. Ha pedig valaki megkülönböztetett vagy kellő indokolás esetén külön kihallgatást óhajt nyerni vagy kisebb csoporttal akar a Szentatya elé járulni, ez iránt való kérvényét a követséghez már legalább egy héttel előbb be kell nyújtania és a kérvényben (vagy külön levélben) meg kell okolnia, hogy milyen körülmény teszi a kért kegyet indokolttá. Ilyen meg-

okolás lehet pl. ha valaki ezüst- vagy aranymiséje alkalmával kéri Őszentsége áldását, valamely, saját maga írta, értékes, egyházi tárgyú munkát óhajt a Szentatyának átnyújtani stb. Ily esetben tanácsos a megyéspüspök vagy rendfőnök úrtól is ajánlólevelet hozni a főkamarási hivatalhoz, amelyet itt nagyon értékelnek. A kérvényben meg kell adni az állandó tartózkodási címen kívül a rómaít is, ahova a követség a választ, illetve az esetleges meghívót elküldheti. A meghívót rendszerint a kihallgatás napjának előestéjén kézbesítik. Természetes, hogy mindenkor a pápa egyéni elhatározásától, nemkülönbben egészségi állapotától függ, hogy mikor és mily módon fogad valakit.

A főkamarási hivatal meghívójával a kihallgatás megjelölt időpontja előtt legalább egy negyedórával a feltüntetett teremben kell lenni, tehát a bronzkapunál legalább félórával előbb kell ismét jelentkezni, ahonnan a svájci őrség és a pápai csendőrség tagjai kalauzolja a látogatót egészen a Sala Clementinaig, ahol skarlátszínű ruhába öltözött teremőrök veszik át a meghívót és kalauzolja a látogatót a kihallgatási terembe.

Vatikáni kihallgatások alkalmával világi papok, akiknek nincs valamely pápai udvari ranguk, egyszerű, fekete reverendában, cingulus nélkül (!), de ferrajoloneval (amit nálunk palliumnak neveznek) jelennek meg. *Egyházmegyei* kitüntetések a szabályok szerint csak az egyházmegye területén szabad viselni. Csupán *zarándokcsoportok* fogadásánál tűrik el, ha a nem vatikáni kitüntetést jelző piros övet hordják a kanonokok, c. apátok v. prépostok, esperesek, tanfelügyelők, püspöki v. érseki tanácsosok, zsinati bírák s általában azok, akiknek megyéspüspökük a piros öv viselésére jogot ad. A pápai káplánok és kamarások reverendájának gombjai és övük lila, palliumuk fekete, a prelatu-sok és protonotariusok gombjai rubinszínűek, övük és palliumuk violaszínű. Csoportos tisztelgésnél a palliumtól el is lehet tekinteni.

Szerzetesek a vatikáni kihallgatáshoz rendi ruhá-

jukban jelennek meg, de nem a liturgikus jellegűben, hanem abban, amelyet a világi ünnepségekhez használnak.

Ha a Szentatya a kihallgatási terembe lép, az itt tartózkodók illő csendben, térdelve fogadják őt és így maradnak mindaddig, míg Őszentsége el nem haladt előttük, csókra nyújtva gyűrűjét. A gyűrűs kezét megszorítani vagy megrázni nem illik. Ha a pápa trónszékén ülve beszédet intéz a résztvevőkhöz, ezek a beszéd tartamára felállhatnak, az áldást azonban ismét térdénállva kell fogadniok.

Ha reprezentatív jellegű csoporttal jelenünk meg a Szentatya előtt, amelynek jellege előzetesen ismeretes előtte, pl. egyházmegyei zarándoklattal, nagyobb iskolával stb., a pápa belépésekor *egyöntetű* (előre begyakorolt) „*Laudetur Jesus Christus*” köszöntéssel is fogadhatjuk őt, sőt *távozásakor* a lelkes éljenzést sem vették az utolsó pápák rossz néven, mivel a déli népek a feletteseket gyakran üdvözlík tapssal, evvívával és hasonló feltűnő külsőségekkel.

A pápai kihallgatások alkalmával általános alapelv, — és erre intsük a velünk levő világiakat is — hogy magatartásunkon és viselkedésünkön kifejezésre jusson a mélységes tisztelet és gyermeki hódolat Krisztus földi helytartója, szent egyházunk feje iránt.

*

A bíboros államtitkár előtt úgy jelenünk meg, mint Őszentsége előtt, de pallium nélkül. Palliummal csak akkor, ha *hivatalos* minőségben teszünk látogatást. Az államtitkár csak egyházhatósági ajánlatra vagy követségi közbenjárásra fogad, utóbbi pedig csupán külügyminiszeri utasítás alapján jár el a kihallgatás érdekében vagy ad ajánlólevelet.

Az államfőnél¹

Az államfőnél való megjelenés két okból történhetik. Az egyik, ha kihallgatást kérünk, a másik, ha meghívást kapunk.

Kihallgatást kérünk, ha akár olyan állást nyerünk, amellyel az államfő előtt való eskütétel jár, akár az államfőtől valamely nagyon magas kitüntetést kapunk, amelyet meg akarunk köszönni (pl. titkos tanácsosi címet, nagyon magas érdemjelet, nagykeresztet stb.). De előfordulhat más fontos ok is, amely miatt jogosult a kihallgatás kérése.

A kihallgatást nem magától az államfőtől kell kérni, hanem kabinetirodájától, akár levél, akár telefon útján. A kabinetiroda értesít minket a kihallgatás időpontjáról, amelyet természetesen hajszálnyi pontossággal kell betartani.

Ha pedig meghívót kaptunk az államfőtől, mielőbb jelentsük a kabinetirodának, hogy a meghívásnak eleget fogunk tenni, illetve, hogy a megjelenésben akadályozva vagyunk. Bár a meghívás az államfőtől (illetve Tőle és Feleségétől) jön, a választ a kabinetirodának kell megküldeni, mégpedig levél, nem pedig telefon útján, mert a meghívás is levél útján történt.

Példa a meghívás válaszára:

A Főméltóságú Kormányzó Úr kabinetirodájának
Budapest.

A Főméltóságú Kormányzó Úr és Főméltóságú Neje legmagasabb meghívását az 1941. év május hó 4-én este 7 órakor kezdődő ebédjére hódolatos köszönettel vettem és azon örömmel fogok résztvenni.

Kelt . . .

Aláírás.

¹ Ezt a fejezetet Magyarország Főméltóságú Kormányzójának kabinetirodájával egyetértésben írtam és az illetékes egyházi hatóságnak is bemutattam.

Az államfőnél való megjelenés alkalmával használt ruházat:

a) *Kihallgatásnál*: reverenda, illetve szerzetesi öltöny, pallium (ferrajolone), minden egyházi és állami kitüntetéssel, mégpedig eredetiben, nem pedig kisebbített alakban (en miniature).

Ha valakinek nagykereszt-szalagja van, ezt nem teszi fel, kivéve ha ennek elnyerését köszöni meg, vagy ha ezt bizonyos alkalommal külön előírják. Egyházi személyek a nagykeresztek szalagját hazánkban rendszerint nem félvállon át viselik, mint a világiak s katonatisztek, hanem többnyire nyakban, úgy mint a kanonoki jelvényt vagy püspöki keresztet, de a pallium alatt lehet az előbbi módon is viselni. A csillagot, vagy az I. oszt. érdemrendet a *bal* mellen viselik.

Világi papok a reverendához övet viselnek és kezükre fekete (vagy fehér) glaszé-kesztyűt húznak (püspökök lilaszínű selymeset). A díszkalapot csak a püspökök és a díszkalappal rendelkező főpapok és rendfőnökök viszik magukkal a kihallgatásra, a többi egyházi személy kalap nélkül jelenik meg.

Püspökök, protonotáriusok, prelátusok, pápai tb. kamarások, pápai tb. káplánok és hazánkban a c. apátok s c. prépostok lilaszegélyes és gombos reverendában jelennek meg (*nem* piros reverendában, mert ez liturgikus öltözet számba megy).

Ha az államfő előtt több egyházi személy jelenik meg egyszerre, kívánatos az előzetes megbeszélés az egyöntetű öltözködés végett.

Az államfő szobájába érve, őt mély (néma) meghajlással üdvözljük, majd három lépésnyi távolságra megállva előtte, addig nem szólunk, míg ő fel nem szólít rá vagy kérdést nem intéz hozzánk. Mondani, jelenteni- vagy kérnivalónkat röviden, értelmesen, alázatosan, de önérzetesen adjuk elő.

b) *Eskütételnél*: Ugyanúgy, mint a kihallgatásnál, de a nagykeresztek szalagjával. A többi közreműködő szalag nélkül jelenik meg, az esküt tevő csak azért

szalaggal, mert az eskü után kihallgatáson jelenik meg, hogy megköszönje a kinevezést.

c) *Ebédnél* (este 6—8 órai kezdettel): Úgy, mint eskütételnél, palliummal (amely étkezés közben is rajtunk marad), nagykereszt szalagjával, de kalap és kesztyű nélkül.

d) *Villásreggelinél* (dejeuner): Mint az ebédnél, de nagykereszt-szalag nélkül.

e) *Garden-party vagy délutáni tea* alkalmával: Mint a villásreggelinél.

f) *Diszestély* alkalmával: Mint az ebédnél.

g) *Diszfelvonulásoknál* (pl. országgyűlés megnyitása, idegen uralkodó fogadása stb.), amikor a polgári előkelőségek díszmagyarban jelennek meg: Mint ebédnél. A meghívón rendszeren jelzik, hogy a nagykeresztek szalagja viselendő-e vagy nem.

Az államfő palotájában állandóan fekszik egy könyv, amelybe azonban csak idegen állampolgári előkelőségek (hazánkban pedig csak egészen kivételes nagyságok) vezethetik be nevüket hódolatuk jeléül, akár azért, mert az államfő épp abban az időben nem tartózkodik székhelyén, akár mert az illető előkelőségeknek nem volt módjukban kihallgatást kérni (pl. átutazóban vannak).

Ellenben az államfő feleségének (a főméltóságú kormányzónénak) ugyanítt felfektetett könyvébe magyar állampolgárok is bevezethetik nevüket hódolatuk jelzésére, újévi, névnapi jókívánataik kifejezésére stb.

81. Fejezet

Az egyházmegye főpásztoránál és a rendfőnöknél

A világi papok olyan öltözetben jelenjenek meg Ordinariusuk előtt, amely megfelel az iránta érzett mélységes tiszteletnek, hódolatnak és köteles engedelmességnek.

A részleteket illetően a különféle egyházmegyékben más és más szokás dívik. De legalább is kifogástalan reverenciában, övvel és az Ordinarius vagy elődje ajándékozta vagy kieszközölte egyházi kitüntetések jelvényeivel jelenjünk meg előtte.

Ünnepélyes alkalommal (pl. valamely kitüntetés megköszönése, plébánosi beiktatás, a főpásztor jubileuma stb.) tanácsos palliummal megjelenni. Mivel azonban a pallium megvétele elég költséges, és így a szegényebb testvérek bajosan szerezhetnék meg, a csomagolása is nehézségbe ütközik, azért ajánlatos volna, ha minden aulában (rendfőnöki előszobában) volna egy vendég-pallium. A magas előjáró iránt érzett tisztelet kívánatossá teszi, hogy lehetőleg kesztyűben jelenjünk meg előtte.

A legtöbb egyházfő irodájában vagy palotája portásánál állandóan van egy ú. n. „Látogatási könyv”, amelybe azok a papok, szerzetesek és mások jegyzik be nevüket, akik az illető városban jártak, de mivel nincs idejük, módjuk vagy lehetőségük, hogy személyesen tisztelegjenek a főpásztornál, aláírásukkal jelentik szándékukat.

A „Látogatási könyv” rovatai: sorszám, kelet, a látogató neve és állása, a látogató pontos lakhelye, a látogatás célja.

A bejegyzésre példák:

„1941. V. 4. Horvát István kimlei plébános, Kimle, X. vm. Átutazóban hódolatát óhajtotta kifejezni.” Vagy:

„ . . . Nagyméltóságodnak gyengélkedéséből való szerencsés felépülése alkalmával örvendező hódolatát óhajtotta jelenteni.”

Az egyik udvari pap a „Látogatási könyvet” naponként vagy hetenként bemutatja a főpásztornak, aki ezt aláírásával igazolja.

Más egyházfőknél csupán néhány alkalomra fektetnek fel Aláírási ívet, pl. az illető főpásztor névünnepe, újév stb. alkalmával. Ily esetben elég a névnek aláírása és az állás jelzése. Minden más megjegyzés felesleges.

Szerzeteseknek rendfőnököik előtt való megjelenésére értelemszerűen érvényesek a fentiek, Csupán a kesztyű viselése marad el.

82. Fejezet

A barátság illemtana

A tapasztalat szerint a legtöbb embernek csak nagyon kevés, néha csak egy-két igazi, jó, meghitt barátja szokott lenni. Annál inkább meg kell ezt a keveset becsülni és értékelni.

Maga a Szentlélek figyelmeztet a jó barát kincses voltára: „A hűséges barát erős menedék, ki ilyenre akad, kincset talál. Az igaz barátnak nincsen mása, hűsége értékét nem lehet mérni arannyal, ezüsttel! A hűséges barát élet és halhatatlanság írja.” (Jézus, Sirák f. 6, 14—16.) Az igazi barátira gyakran jobban hagyatkozhatunk, mint a rokonokra, sőt néha, mint testvérünkre.

A barát megválasztása azonban elővigyázatot követel, mert van rossz, hamis, álbarát is. „Minden barát mondja: Én jó barát vagyok! De van barát, aki csak névszerint az.” (Jézus, Sirák f. 37, 1.) „Hamar kötött barátság olyan, mint a hosszú, de szűk talpú pohár, hamar feldől”, mondja a kínai közmondás. És nem hiába poharat említ, mert valóban a legkevésbé biztató barátság az, amelyet poharazás közben kötnek, akár a vendéglőben, akár másutt. Ilyenkor olyanokkal is barátságot kötünk és tegező viszonyba lépünk, akikkel máskor talán kezét sem fognánk.

Kutassuk azt is, hogy mi köt minket a barátunkhoz. Bizony nem egyszer rádöbbenünk, hogy nem is az ő jó, nemes tulajdonságai vagy lelkünk önzetlen vonzódása, hanem, mert *mellettük* nagynak tűnünk fel vagy mert általuk többek akarunk lenni.

Plébánosnak, püspöknek, hitoktatónak legkedve-

sebb, legféltebb barátai mindenestre a reájuk bízott hívek legyenek, különösen, ha ezek szívét kemény munkával, küzdelemmel vagy kezdetleges félreértés után nyerte meg. De ezektől elválva, Isten szolgájának legjobb, legmegértőbb és leghasznosabb barátja voltaképen ugyancsak Isten szolgálja lehet.

De bárki legyen is igaz barátunk, becsüljük meg és törekedjünk barátságát megőrizni. Ezért legyünk iránta különösen figyelmesek, résztvevők, udvariasak. Ez intelem talán feleslegesnek látszik, de lélektani megfigyelés, hogy néha idegenekkel szeretetreméltóbban viselkedünk, mint barátainkkal. Mi több, az idegenekkel való szeretetreméltóságunk mintegy magunktól adódik, míg barátainkkal szemben az néha szinte nehezünkre esik. Hiába, mint minden jó és minden erény, a „barátságos” viselkedés is gyakran lemondással jár.

Törekedjünk barátaink hajlamát, kedvelését, természetét megismerni és ehhez alkalmazkodni. Érdekes, hogy ellenségeinket rendszerint jobban meg szoktuk figyelni, mint legjobb barátainkat.

Ne adjunk alkalmat barátunknak a legkisebb panaszra sem. Ne érzékenykedjünk velük szemben. Ne is feszítsük túl a barátság húrját különféle vagy gyakori kérésekkel, követelésekkel, igényekkel, tolatkodással, alkalmatlankodással, *sőt nagyon gyakori vagy hosszú látogatással sem*, mert ezek szokták megásni a barátság sírját.

Ne várjunk barátainktól mindig csak kedves, hízelt szót. Inkább ragaszkodjunk azokhoz, akik kellemtelen *igazságokat* mondanak nekünk és legyünk bizalmatlanok azokhoz, akik mindig csak dicsérnek minket.

A legmeghittebb barátság se váljék soha túlságos bizalmassággá, hanem tartsunk mindig bizonyos távolságot. Mi több, legféltebb titkainkat se közöljük barátainkkal, mert vagy akaratlanul is kikottyantathatják vagy, ha később ellenségeinkké válnak, ellenünk fordíthatják. Maga a Szentlélek figyelmeztet erre: „Ha barátot szerzesz, ne bízzál meg benne túl hamar, mert

van barát, ki jó barát a maga idejében, de . . . van barát, aki ellenséggé válik, olyan, aki piacra viz gyűlölséget, vizályt és szitkot . . . Tartsd magadat távol ellenségeidtől és légy résen barátaiddal szemben." (Jézus, Sir. f. 6, 6—13.)

Ne felejtjük el, hogy mint Garay mondja, a legtöbb barátság csak kölcsön kapott pénz és ha egyszer felhagyunk a kamatokkal, a pénzt is visszakérik. Sőt Rochefoucauld a barátságot jó szolgálatok csereüzletének nevezi, amelyben az önszeretet mindig valamit nyerni remél.

Ne üzzünk tréfát barátunk rovására. Mások jelenlétében ne toljuk háttérbe.

Fentebb említettük, hogy nem szabad rossz néven vennünk, ha barátunk minket valamelyik hibánkra figyelmeztet. Mi is figyelmeztethetjük barátunkat hibájára, figyelmeztessük is, ha ez hasznára van és eredményt várhatunk tőle, de mindig a legtapintatosabb módon és meleg szeretettel vagy enyelegve, tréfásan. Az, aki elhallgatja barátja hibáját, éppoly veszélyes, mint az ellenség, aki azokat kihasználja. Az igaz barát figyelmeztet a hibákra, a hamis barát *mások* figyelmét hívja fel rájuk.

Természetes, hogy a barátság sohasem válhatik hivatásunk rovására. E tekintetben függetlenségünket minden körülmény között meg kell őriznünk. Szeretünk legyen mindenkié, szívünk csak Istené!

83. Fejezet

Még néhány gondolat a barátságról

1. Az olyan ember, akinek nincs egyetlen jó barátja, magára vessen, mert a legtöbb esetben, ő maga az oka. Érdekes, hogy vannak kiváló, tudós, eszes, jószándékú, adakozó, írói vagy szónoki tehetséggel megáldott egyházi férfiak, akik azonban nem

tudnak „barátok” lenni. Szivélyesek, udvariasak, előzékenyek, illetudók, de senkinek sem barátjai. Nekik sincs egyetlen igazi, jó barátjuk, csak tisztelők, hódolók, elismerők, más nem.

2. A barátok kitűnő hőmérők. Pontosan jelzik szerencsénk fokát. Sikereinkben mindig résztvesznek, balsorsunkban csak ritkán. „A szerencsétlenséget t. i. mindenki elítéli, hogy okot találjon távol maradhatni tőle” (Jókai). Viszont vannak olyan barátok is, akikkel valamely ritka nagy szerencsénket ajánlatos — nagyon kíméletesen közölni.

Katonatisztektől többször hallottam azt a tényt, hogy a közlegény voltaképp nem a feljebbvalója személyének tiszteleg, hanem a ruhájának. Hasonlóképp nem a szerencsésnek van sok jó barátja, hanem csak a szerencsének. Ha ezt más ember ölti magára: oda csődülnek a barátok, mint ahogyan a szúnyogok ott hagyják az eloltott villamoskörtét és körülrajozzák a szomszédot, ha ezt gyújtják fel.

3. A legtartósabb barátságot az ifjúkorban vagy a szenvedésben szerezzük. A későbbi korban vagy a sikerben fogant barátság rendesen felületes. A Szentírás ezt így tanítja: „Ne hagyj el régi barátodat, mert az új nem ér fel vele. Új barát — új bor. Mikor ó lett belőle, akkor igyad gyönyörűséggel!” (Jézus, Sir. f. 9, 14—15.)

4. Óvakodjunk attól, hogy barátunkkal összekülönbözzünk. Igaz, hogy ismét kibékülhetünk vele, de tudjuk, hogy zivatar után a légkör mindig hűvösebbé válik. Az elszakadt spárgát is újból összeköthetjük, de megmarad a csomó.

5. Régi, igaz közmondás: „Madarat tolláról, embert barátjáról ismerheted meg.” Ezt a közmondást minden nyelvben megtalálhatjuk, ha nem is e szavakkal. Még a Szentírás is tanítja: „Ki fél Istentől, jól barátkozik is, mert amilyen ő maga, olyan a barátja is.” (Jézus, Sir. f. 6, 17.) E sorok írásakor még él egy nyugalmazott katonapap, aki már 45 éve foglalkozik arcismével (fiziognómiával). Azt állítja, hogy minden oltártestvéré-

nek arcáról le tudja „olvasni“, ha az illető állandóan, vagy csak hosszabb időn át is halálos bűnben van. „Olvasni“, de a hívek néha ösztönszerűen „meg-érzik“ ezt.

A szentségtörő pap egész magaviselete, tekintete, arca, modora, szava valamelyes nyers durvaságot mutat és a megszentelő kegyelem állapotában levőkre gyakran rossz, bántó hatással van, kellemetlen érzést sugároz rájuk.

Viszont az ilyen, állandóan halálos bűnben élő szerencsétlen testvér szinte vonzza, húzza magához a — bűnös világot. Az ilyen testvér mindig és könnyen talál cimborákat, kártyásokat, ivókat, kéjenceket, akik azután szeretik, dédelgetik, védik, óvják, támogatják Istennek ilyen szerencsétlen szolgáját. Igaz viszont, hogy a jó papok, a szentéletű egyházi személyek néha a „világ fiaira“ hatnak taszítóan.

Ezért Isten szolgálait különösképp meg lehet ismerni *barátaikról*.

6. Még a legigazságosabb tanárnak is megvannak a maga „kedvelt“ tanítványai. De az életben rendesen nem ezek szoktak hálásak lenni, hanem többnyire a hamupipókék, akikre alig ügyeltünk, akiket alig vet-tünk számba.

Az életben is így van. A kereszten meghalt Krisztust körülállták a hivatásos hitvallók — távolról és némán: „Stabant autem omnes noti ejus a longe . . . haec videntes.“ (Lk. 23, 49.) Csak egy pogány katona, dölyfös tiszt, hivatalos személyiség hatódik meg annyira és csak az ő lelkét szállja meg oly fokban az igazság, hogy hősiekséggel a világba kiáltja: „Vere hic homo Filius Dei erat.“

És az Urat kik veszik le a keresztről? „Joseph discipulus occultus propter metum Judaeorum“ (Ján. 19, 38.), *audacter* introivit ad Pilatum et petiit corpus Jesu.“ (Márk. 15, 43.) „Venit autem et Nicodemus, ferens mixturam myrrhae.“ (Ján. 19, 39.) Ime! az Úr eltemetéséről nem János, a szeretet apostola gondoskodik és nem az, aki fogadkozik, hogy inkább meghal,

mintsem megtagadná Mesterét, nem is a csodálatosan meggyógyultak sietnek vagy bátorzkodnak előjönni és a sokezer ember, aki állandóan az Úr nyomában járt, hanem a zsidók sugdosásától remegő József és a gyáva, az Úrhoz csak az éj leple alatt osonó Nikodémus, csak ez a két húzdmegmagad, tizedrangúra becsülhető hívő ragadja meg a szent testet, az egyik „bátran” kihallgatást kér Pilátustól, átengedi a saját sírját, a másik meg férfi létére vállalja a temetéssel járó asszonyi munkát. Ki hitte volna?

Ma is sok papnak, főképp plébánosnak, házfőnöknek stb. van néhány, házához, rendházához bejárós, bizalmas, mindig körülötte settenkedő, mindig szépet jelentő, kedves lelkű, jóságos szívű, szeretetreméltó, sőt ajándékokkal kedveskedő embere. De amikor kedvezőtlen szelek fújnak, akár a világi hatóság erősen kellemetlenkedik, akár valamely ellenséges áramlat fenyeget, akár vakmerő rágalom szülte elhidegülés szelét érzi, akkor . . . Igen, ilyenkor a veszélynek, a magárahagyottságnak, a megvetésnek, az üldözésnek, a kítaszíttottságnak kálváriás napjaiban is mindig akad néhány nemes gyémánt-jellemű hívő, aki felkeresi, támogatja, segíti, védi, rejtí Isten szolgáját. Rendesen olyanok, akiket eddig talán észre se vettünk, akik alig kerültek szemünk elé, akik soha barátságos arccal nem üdvözöltek bennünket. A fentemlített házibarátok pedig? Ezekről jobb nem beszélni!

„Mikor az ember jól van, szomorkodnak ellenségei, de mikor bajban van, akkor látszik meg, ki a jó barát.” (Jézus, Sir. f. 12, 9.)

„A barátság nappal láthatatlan,

Éjjel ragyog csak, mint a fényárban!”

Petőfi.

7. Minden hű barát halvány jelképe, de egyúttal záloga is *Isten barátságának!*

A kartársi szeretet

Valamely kor törvényeiből meg lehet állapítani, hogy benne milyen bűnök uralkodtak. Ha e könyv esetleg többszáz év után valakinek a kezébe akadna, már jelen fejezet címéből is arra következtethetne, hogy írása idején némi hibák és fogyatékoságok lehetnek Isten szolgálóinak egymás közti szeretete körül, hogy a szerző szükségesnek tartotta külön hosszú fejezetben írni róla.

Igaz, hogy sorainkban a jó mindig többségben van. Legtöbbszörben a kartársi szeretet körül nincs hiba, a jó csupán ritkán tűnik fel, azt mindenki természetes adottságnak minősíti, míg az ellenkezője, a rossz, tehát a mi esetünkben a kartársi szeretetlenség, bántóan, élesen, kirívóan szemet szúr és erősen belevésődik az emlékezetbe.

Bármilyen kisebbség legyen is az, amely hibázik a kartársi szeretet ellen, érdekes ennek a voltaképpen lehetetlennek látszó tünetnek okait kifürkészni.

Hiszen tény az, hogy vannak testvérek, akik kerülnek egymást. Egyik püspök úrral meg szoktuk figyelni, hogy ha egyik-másik testvér meglát bennünket, nagy ívben kikerül minket vagy megfordul, avagy, ha az utca másik oldalán megy, úgy tesz, mintha észre se vett volna minket. De vannak súlyosabb esetek is. Két pap vagy szerzetes egy házban lakik, egy asztalnál ül a másikkal és megismétlődik az Írás szava: „És egy jó szava sincs hozzá.” Egy pap olyan kerületben működött, ahol példás, kölcsönös kartársi szeretet, egyetértés és együttérzés uralkodott, de másik kerületbe helyezték át. Innen azt írta nekem: „Itt oly rideg a papság, mintha mind utálná egymást”. És mily mélységeket takar pl. csak az a tény is, hogy manapság csaknem minden foglalkozási ágnak megvan a maga kórháza, üdülője, szeretet-intézménye, csak papok s

szerzetesek számára nem épültek s alakultak hasonló intézmények.

De hagyjuk a példákat és keressük e szomorú tünetek okát:

Az egyik ok: Azt mondja a közmondás, hogy *similis similibus gaudet*. De éppoly igaz az is, hogy *similis non gaudet simili*. Hiszen van erre is elég mondás: „Figulus figulum odit” vagy „Két dudás nem fér meg egy csárdában” és a német: „Gleich und gleich entzweit sich gern.”

Nemcsak a mi állásunkban, de szerte a többiben is azt tapasztaljuk, hogy az azonos pályán működők általában nem szeretik, sőt nem is tisztelik, értékelik egymást. A bíró nem szereti a bírót, az orvos nem becsüli az orvostársát, a tanár ki nem állhatja kollégáját, az egyik művész lebecsüli a másikat stb.

A másik ok: A mi állásunk, hivatásunk eszményi. Márpedig az eszmény és a valóság között óriási a különbség és távolság. Ámde ezt a nagy különbséget sohasem magunkon észleljük, hanem kartársainkon.

A harmadik ok: Mi Isten szolgálai, aszkétikailag nagyon ki vagyunk képezve, tehát külön, szinte kitegyezett érzékünk, finomabb szimatunk, erősebb megérzésünk, kifejtettebb képességünk van a hibák s gyarlóságok észrevezésére.

És ahogyan a fehér vásznon hamarabb feltűnik a folt, úgy mi, Isten többi szolgálainak tökéletességre szánt lelkén, modorán, szaván, viselkedésén is hatványozottan észrevezünk, sőt szinte nagyítva látjuk a hibákat, gyarlóságokat, amelyek minket éppúgy bántanak, sértenek, mint a nagy zeneművészt valamely zenejáték legkisebb hibái is, amelyeket mi, közönséges emberek észre sem veszünk.

Pedig, ha valakinek, hát legelsősorban nekünk, Isten szolgálainak, a szeretet vallása előljáróinak, hirdetőinek, vezetőinek, példaadóinak kell a szeretet érnét gyakorolni, nem is közönséges, közepes, valamilyes módon, hanem tüntetően, a legmagasabb, hősiecs fokban.

És ha valakit kell szeretnünk, ugyancsak elsősorban egymást, Isten szolgálait, helyetteseit, nagyköveiteit, kedveltjeit, barátait: „Ti az én barátaim vagytok . . . Már nem mondalak benneteket szolgálknak, hanem barátaimnak.” (Ján. 15, 14—15. V. ö. Lk. 12, 4.)

Fontos bennünk a buzgóság, a tevékenykedés, az engedelmesség, a tisztaság, az önmegtagadás, de sokkal fontosabb, sokkal lényegesebb, sokkal elengedhetetlenebb a fő-parancs teljesítése: „Szeresd a Te Uradat . . . Ez a legnagyobb és első parancsolat. A második pedig hasonló ehhez: Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat. E két parancsolaton függ az egész törvény és a próféták.” (Máté 22, 37—40.) „Megmarad a hit, a remény, a szeretet, de ezek között legnagyobb a szeretet.” (I Kor. 13, 13.) „Ha szeretetem nincs, semmit sem használ nekem.” (I Kor. 13, 3.)

Vigyázzunk tehát, nehogy minket is érjen a mi Urunk Jézus Krisztus rettenetes vádja: „Jaj nektek képmutató írástudók és farizeusok, akik tizedet adtok a mentából és kaporból és köményből, de elhagyjátok, ami fontosabb a törvényben!” (Máté 23, 23.)

Testvéri szeretet nélkül nincs Isten iránt való szeretet sem: „Ha valaki azt mondja: Szeretem az Istent és felebarátját gyűlöli, az hazug!” (Ján. 4, 20.) Egy tudós, agg szerzetes mondotta nekem egyszer: „Az én hitem, hála a jó Isten szent kegyelmének, ezidő szerint szikla-kemény. De ha valaha is kételkedni tudnék hitemben, csak az az egyetlenegy pont lehetne, hogy testvéreim nem mind szeretik egymást. Hisz Krisztus megmondotta: „Arról fogja mindenki megismerni, hogy az én tanítványaim vagytok, ha szeretettel vagytok egymáshoz.” (Ján. 13, 35.)

Ha a világ gyűlöl, utál, megvet és gyakran üldöz minket, annál szenvedélyesebben szeressük, támogassuk, kölcsönösen segítsük és emeljük egymást, akiket a szeretet nagy parancsán felül a közös nevelés, hivatás és eszmény fűz és kapcsol egybe.

Még tovább megyek: Ha valakinek olyan száraz, kietlen, érzéketlen, megkövesült lelke van, hogy nem

tudja szeretni pap- s szerzetestestvéreit, legalább sajnálja őket, legalább az igazi, mély, őszinte részvétlen és sajnálkozáson át törekedjék közelebb férni hozzájuk. Mert hát nem vagyunk-e sajnálatra és részvétre méltók? Mennyi lemondás, áldozat, megnemértés, csalódás, meggyanúsítás, kíméletlen bírálat a járuléka, kísérője, része Isten szolgájának! Hiszen minden pap és szerzetes Abraham a S. Clara szerint „a világból kivert kutya sorsához hasonló”!

Istennek az a szolgája, aki feddhetetlenül, tisztán, szentül él, annak az élete e földön örökös, vérnélküli, áldozatos vértanúság, örökös „hadi szolgálat”. Aki pedig nem így él, aki szabadjára engedi szenvedélyeit, annak a lelke már e földön pokol, annak nincs békéje, nyugalma, boldogsága, lelki pihenése, jócselekedeteinek nincs örök jutalma, az nem tud mosolyogni, őszintén nevetni, lelkiismeretére ráborul a bűn tudatának állandó köde, saját szerencsétlenségének és örök boldogtalanságának előrevetett gondolatától őrlő kínok szállják meg.

Ha tehát nem tudjuk egymást melegen szeretni, legalább őszintén szánjuk meg egymást! „Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei.” (Job. 19, 21.)

Végre már a jó példa kedvéért is, szinte tűntetően szeretnünk kellene egymást: „Verba movent, exempla trahunt.” „Mennyire szeretik egymást” — kiáltották bámulva a régi pogányok, amidőn megfigyelték az őskeresztények érintkezését egymással.

85. Fejezet

A kartársi szeretet aprópénzre váltása

I.

Vannak, akik áltatják lelkiismeretüket azzal, hogy erre vagy arra a kartársra nem haraguszna, őt nem gyűlölök, hiszen a viszony közöttük úri s kifogástalan.

Ám az Úr Jézus nem negatívumokat rendelt el testvéreinkkel szemben, hanem pozitívumokat: „Új parancsot adok nektek, hogy szeressétek egymást, amint én szerettelek titeket, hogy ti is úgy szeressétek egymást.” (Ján. 13, 34.) És ha az Úr Jézus megparancsolja, hogy ellenségeinknek is „jót tegyünk” (Lk. 6, 35.), annál inkább követeli a pozitívumot az ő szolgálói, helyettesei, követői javára.

Fontos, rendkívül fontos szabály, hogy engedjük minden kartársunkat úgy gondolkodni és cselekedni, ahogy ő azt Isten előtt jónak és célszerűnek véli: „Ne tegyetek magatoknak igazságot, hanem adjatok helyet az isteni haragnak, mert meg van írva: Enyém a bosszúállás, Én majd megfizetek . . . Ne hagyd magad legyőzni a rossztól, te győzd le a rosszat jóval.” (Róm. 12, 19—21.)

Csupán az előjáróra bízunk valakinek a helyreigazítását, mi csak a *correctio fraterna* alább említett szabályait követhetjük. De egyébként viseljük el egymás jellemhibáit, tökéletlenségeit, gyarlóságait és bűnöségeit. Kerüljük a surlódásokat, egyenetlenségeket, viszályokat, apró-cseprő tülekedéseket, személyeskedéseket, torzsalkodásokat.

Legyünk egymás iránt udvariasak, előzékenyek, szolgálatkészek, leginkább azokkal, akik nekünk ellen-szenvesek. *Megokolását lásd: Lukács Evang. 6, 31—36.*

Az eddiginél „figyelmesebben szeressétek egymást”. (I Pét. 1, 22.) „Örvendjete az örvendezőkkel és sirjatok a sírókkal. Egymás között ugyanazzal az érzéssel legyetek.” (Róm. 12, 16.)

Ugyancsak rendkívül fontos szabály, hogy értékeljük kartársainkat. Sajnos, nekünk egyházi személyeknek nagyon ritkán imponál egy másik egyházi személy, még ha az magas vagy legmagasabb rangban van is.

Mások előtt dicsérjük a mi kartársainkat, róluk soha rossz vagy terhelő szót ne ejtsünk, sőt mások ellen védelmezzük őket. Egy nagyon magasrangú bíró egyik rendház vendége volt. Természetes, mint ilyen-

kor szokás, felsorakoztatta az illető szerzetesrendből való ismerőseit. Kínosan feltűnt neki, hogy a jelenlevő rendtagok egyik felemlített rendtársukról sem szóltak melegen, dicsérően vagy lelkesedéssel. Sőt, ha a bíró valamelyik rendtársról dicsérően nyilatkozott, a jelenlevők nem adtak visszhangot, hanem hallgattak. Szabadna ilyesminek megtörténnie?

Papi, szerzetesi társaságban néha még világiak körében is, nem ritka eset, hogy bírálgatjuk pap-, szerzetestestvéreinket, tetteiket, működésüket stb. Ez még hagyján! De óvakodjunk távollevő testvéreink túlzott, erős, csípős vagy mindenáron való bírálgatásától, az igazságtalan bírálsról nem is szólva.

Azt mondják, hogy ha egy nő megbotlik, esetleg mindenkinél elnézést vagy valamelyes mentséget találhat, kivéve a saját neménél. És vannak sorainkban is megrögzött bírálók, akik talán szintén mindenki iránt megértést tudnának tanúsítani, csak a saját fajtájuk, a pap- vagy szerzetestestvéreik iránt nem.

Látogassuk meg kartársainkat, de mindig rövidke időre és ha csak lehet, előzetesen érdeklődjünk, hogy a szándékolt időben nem leszünk-e alkalmatlanok.

Et nunc venio ad fortissimum: Szívesen és örömmel segítsük ki testvéreinket szentmisével, gyóntatással, helyettesítéssel stb. Egy teológiai tanárról hallottam, hogy világi s szerzetesi kartársai közül senkit sem látogatott meg, nem is fogadott, attól való félelmében, hogy felkérik valami egyházi ténykedésre. Szerzetes-tanárokra is többször hallottam panaszt, hogy még saját iskolájuk növendékeinek gyóntatásában sem segítenek szívesen. Szinte el sem tudjuk hinni!

És álljunk ki egymásért! „Mindnyájan egyért és egy mindnyájunkért!”

Mikor a papságnak választania kellett a pápa és Napóleon között, sajnos több káptalan az utóbbi mellé állt, elannyira, hogy még a protestáns, szabadelvű Thiers is megütközött azon, hogy mily kevesen szálltak síkra VII. Pius pápáért (Thiers: Histoire du consulat et de l'empire. 1845—1862. 13, 38.).

Már a pap- s szerzetesnövendékeket neveljük rá a tettekben és áldozatokban is megnyilvánuló kartársi szeretetre. Az újmisések felszentelésük 10., 20. stb. évfordulójára adjanak egymásnak találkozt és lelki megújulással szenteljék meg e napot. A papi konferenciákon, esperesi koronákon, szerzetesi összejöveteleken legalább évenként egy-egy előadást rendeljünk el a kartársi szeretetről.

Hogy világi papok és szerzetesek egymást tiszteljék, szeressék, értékeljék és támogassák, arról fentebb már volt szó: „Kérlek azonban titeket testvérek, a mi Urunk Jézus Krisztus nevére, hogy mindnyájan ugyanazt mondjátok és ne legyenek köztetek pártoskodások, hanem legyetek tökéletesen egyek ugyanegy értelemben és ugyanegy véleményben.” (I Kor. 1, 10.)

Végtelenül sajnálatra méltó volna, ha a világi papság és valamely szerzetesrend „riválisok volnának, amelyek közül egyik a másikat lenézi”. (Spengler Oswald: Untergang des Abenlandes II. 419.)

Különféle és ugyanama szerzetesrendek tagjainak egymáshoz való viszonyáról később lesz szó a *Szerzetesekről* szóló fejezetekben.

Az illetnek és kartársi szeretetnek egyik, sajnos, néha elhanyagolt módja valamely állomásra vagy szerzetházba újonnan érkező kartársnak vagy szerzetes társnak szeretettel teljes, meleg fogadása. Az új kollégát ne mérjük végig, ne vallassuk ki rendőr vagy bíró módjára. Már az első benyomása az legyen, hogy örömmel és szeretettel fogadjuk. Mily jól esik neki, ha elébe megyünk a vasútállomásra, ha szobáját virággal feldíszítjük, ha rögtön felajánljuk neki szolgálatunkat stb.

Hasonlókép az állomásról vagy szerzetházból végleg távozó testvér iránt is mutassuk ki szeretetünket, távozása miatt érzett sajnálatunkat és együttérzésünket. Segítünk neki a csomagolásban, kikísérjük a vasút-, hajó- vagy repülőgép-állomásra vagy legalább is ott megjelenünk az elindulás idejére.

Idegen egyházi személyekkel legyünk különösen

figyelmesekek, előzékenyek, udvariások és szolgálatkészek. Milyen jól esik nekünk is, ha idegen helyen meleg szeretettel fogadnak és karolnak fel minket.

Persze olyan egyházi személyeket, akiket nem ismerünk, egyúttal nagy óvatossággal is fogadjunk, mert manapság nagyon sok a csaló, illetve ál-pap s szerzetes. É sorok írója egész adat-halmazt gyűjtött össze ilyen ál-papok, sőt ál-püspökök, ál-érsekek és ál-apácák (mint kémek!) üzelmeiről.

Idegen egyházi személyekkel szemben különösen akkor legyünk óvatosak, ha akár anyagi előnyöket igényelnek (lakás, szállás, segély, gyűjtési engedély), akár istentiszteleti működést akarnak kifejtteni.

A kartársi szeretet a szomszéd testvérek kölcsönös látogatásában is megnyilvánul. Csak ne időzzünk soká egymásnál. Lehet hónaponként egy meghatározott napot is kijelölni a találkozásra. Milyen üdvös ilyenkor a kölcsönös megbeszélés lelkipásztori, egyesületi, iskolai stb. ügyekről. A szomszédnál látunk egy új könyvet, folyóiratot, röpiratot, amely minket különösképp érdekel stb.

Fontos fejezet a latin és görög szertartású katolikus egyházi személyeknek többszöri érintkezése és a testvériség érzésének nagyobb elmélyülése. A Szent-szék nagyon igazságosan fenntartani kívánja a szertartásbeli különbségeket, de ezen túl lehet és kell is módot keresnünk a szorosabb együttműködésre és kölcsönös jóhatásra.

Ismerek községet, amelyben az úrnapi körmeneten a latin és görög szertartású plébános felváltva viszi az Oltáriszentséget, egy másikban a középiskola Mária-kongregációban együtt szerepel, illetve vendégszerepel a latin és görög szertartású hitoktató és ezzel is kimutatják és hangsúlyozzák az Egyház egységét.

Úgy értesültem, hogy illetékes hely felvetette Rómában a gondolatot, hogy nagyon szegény községekben vagy falukban a latin és görög szertartású hívek közös templomot emelhessenek.

A kartársi szeretet aprópénzre váltása

II.

Látogassuk meg, segítsük, gyámolítsuk a beteg egyházi személyeket. 40 éves papságom ideje alatt azt tapasztaltam, hogy beteg egyházi személyekkel — különösen ha alsóbb rangban vannak, nyugdíjasok vagy nagyon tehetetlenek — némely oltár- vagy szerzetes „testvér” (?) hihetetlen részvétlenséget mutat. Néhány szomorú példát már fentebb felemlítettem. Ismertem egy nagyon magasrangú papot, aki sietve sietett minden világi beteg ismerősét felkeresni a legkülönbébb kórházakban, különösen, ha magas vagy befolyásos állásúakról volt szó, de a saját fajtáját, a papot fel nem kereste. Egyik egyházi testületnek tagja csaknem félévig feküdt nyomorult elhagyatottságban a kórházban. Ugyanannak a testületnek sem a feje, sem a helyettese, sem más tagja nem kereste fel a beteget, annak ellenére, hogy egy városban laktak és a beteg nem ragályban szenvedett.

Hány beteg pap s szerzetes panaszolhatja el a Zsoltárossal: „Gyalázatot és nyomorúságot szenved a szívem. Kerestem, ki szánakozzék rajtam, de nem akadt senki sem, ki vigasztaljon engem, de senkit sem leltem.” (68. zsolt. 21. v.)

Megismétlem, amit fentebb már megemlítettem, hogy amikor manapság már csaknem minden nagyobb testületnek megvan a maga külön, nagyszerű kórháza, szanatóriuma, üdülője, a mi számunkra az ilyen intézmények fehér holló számba mennek és ha vannak is, gyakran harmad-, tized- s huszad-rangúak.

Mennyire szolgáinak lelke mélyébe látott az édes Üdvözítő, amikor az irgalmas szamaritánusról szóló példabeszédben a részvétlenség típusául papot és levitát szerepeltet!

Testvéreim! Gondoljuk el, valamikor mi is bete-

gek leszünk! Mily jól fog esni nekünk is, ha kartársaink meleg, résztvevő szeretettel felkeresnek, vigasztalnak, megörvendeztetnek minket, felajánlják szolgálataikat, segítségünkre sietnek.

Amit akarunk, hogy nekünk cselekedjenek kartársaink, mi is cselekedjük nekik. Ha az Úr Jézus az utolsó ítéletnél a szerint fog bennünket örök jutalommal boldogítani vagy kárhozatba dönteni, amint betegeket felkerestünk-e vagy nem, mennyivel szigorúbban fog bennünket megítélni, ha nem akármilyen betegeket, hanem az ő szorosabb értelemben vett szolgálát, helyetteseit, barátait, neki szentelt személyeit kerestük fel vagy tagadtuk meg tőlük e szeretet-szolgálatot!

És szeretve szeressük öreg, munkaképtelen, beteg kartársainkat! Milyen szálnalmas a sorsuk! És a legszörnyűbb a lelki elhagyatottság: nem tudnak misézni, nem gondolnak a szentgyónásra és áldozásra, szemük nem bírja a breviárium betűit . . . in tenebris et in umbra mortis ülnek és elpusztulnak.

Ismertem egy öreg papot, aki így elhagyatva éven át nem gyónt és nem áldozott. És ismertem egy 85 éves nyug. plébánost, gazdasszonya 87 éves volt, de süket és erősen lábfájós. Voltam nála, nagyobb piszkot, tisztátalanságot, rendetlenséget, portömeget még életemben nem láttam és hasonló bűzt is keveset éreztem, mint szobának csúfolt helyiségében. Egy jámbor nővel kitisztíttattam a lakást; mikor pedig egy rózsafüzért adtam át öreg oltártestvéremnek, vagy tízszer megcsókolta és szeméből könnyek özöne fakadt.

Édes Testvéreim, drága Olvasóim! Két kézzel könyörgök önökhöz, menjenek, nem, hanem siessenek e szegény, öreg, beteg, tehetetlen, nyomorult kartársaikhoz és segítsék őket szóval és tettel, pénzzel és imával, ajándékkal és szívességekkel!

Testvérek! Egykor mi is öregek leszünk! „Boldogok az irgalmasok, mert majd önekik is irgalmaznak.” (Máté 5, 7.)

Bizony ideje volna annak is, hogy minden ország

kitűnő menhelyet építsen elaggott testvéreink testi és lelki gondozására.

Terjesszük ki szeretetünket az elmeegógyintézetben sínylődő testvérekre. Budapesten a világháború után hat esztendeig volt a Schwarzer-féle intézetben egy rangos pap. E hosszú idő alatt csupán egyetlen pap kereste fel a szegényt.

Végre terjesszük ki szeretetünket elhunyt kartársainkra is. Azt hiszem, ma már nincs egyházmegye és szerzet, amely ne gondoskodnék elhunyt tagjaiért végzendő szentmisékről. Itt csak megemlítem azt az óhajt, hogy az ilyen szentmisét lehetőleg altare privilegiatum-on végezzük és minél előbb.

Szép és megható szokást vezetett be a váci egyházmegye. Ennek nagyharangját az egyházmegye minden papjának halála alkalmával meghúzzák: „Nagyharangjának panaszos hangjával búcsúzik az elhunyt paptól az anyaegyház, amelyben a papi felszentelés és küldetés kegyelmét nyerte.”

Természetes, hogy egyházi személy temetése alkalmával stólát, honoráriumot nem kérünk. Ennek ellenkezője nagyon csúnya, fukar, pénzsóvár és szeretetlen lelkületre mutatna és az elhunyt hozzátartozóit is joggal megbotráncoztatná. Arról, hogy egyházi személy temetésén minél nagyobb számmal jelenjünk meg, már szólottunk. A nekrológok is legyenek meleghangúak.

87. Fejezet

Előd — utód

Szeretetünknek ki kell terjeszkednie hivatalban vagy állásban elődeinkre és utódainkra is. Egy jezsuita atya mondotta papi lelkigyakorlat alkalmával: Van rá eset, hogy egyházi személyt megszáll két fekete, sötét, ördögi, pokoli vonás. Az egyik: az ártani vágyás kartársának, a másik: az előd és utód között

ébredt vetélkedés (rivalitás) és féltékenység. Adja Isten, hogy a jó atya tévedett legyen. Annyi mindenesetre bizonyos, hogy ha helyünket más foglalja el, utódunk iránt legalább is szigorúakká válunk s működését erős bírálattal figyeljük.

Elődünk iránt elsősorban hálásak legyünk, mert működése előkészítette számunkra a talajt. „Én aratni küldöttelek titeket, amit nem ti munkáltatok; mások fáradoztak és ti azok munkájába álltatok be.” (Jézus szavai: Ján. 4, 38.)

Tiszteljük elődünk személyét, értékeljük munkásságát féltékenység nélkül.

Amit az előd épített, ne romboljuk le, hanem építsük tovább és tökéletesbítsük.

Mindegyikünknek van valamilyen erős oldala, előszeretete, buzgóságunknak különös iránya, amely az elődben hiányzott, mert neki ismét más volt az erős oldala. A kettő között előtűnő különbséget és űrt hidaljuk át kíméllettel, szeretettel, megértéssel és lelkipásztori okossággal.

Újítások bevezetésénél ügyeljünk még annak a látszatnak az elkerülésére is, mintha elődünk eljárását helyteleníteni akarnók. Ugyancsak kerüljünk mindent, ami elődünk érzékenységét sérthetné.

Maradjunk elődünkkel személyes vagy levélbeli érintkezésben. Az egyik új plébános első nyilvános imája elődjéért szólt és ezzel rendkívül kedvező hatást ért el híveinél.

Üdvös, szép s nemes szokás a plébánia, szerzetház, intézet stb. egyik szobájában vagy termében az elődök arcképét kifüggeszteni, mindegyiken jelezve az illető nevét és működésének éveit. Ez a hívekre is jó hatással van. Az egyik káplán elődeinek fényképeit díszes albumban helyezte el, helyet hagyva utódai képeinek is.

Egy idegen főpap a vendéglátó plébános ebédlőjében észrevette a plébáns elődeinek olajfestményes arckép-sorozatát. A főpap megjegyezte: „Bizony ezek a képek nem valami mesteri alkotások!”

— Ez természetes, — felelte a plébános — hiszen ezeket az archépeket mindig az utód festeti meg.

— Ez még a jobbik eset — válaszolt a főpap. Mert milyen rosszak lennének ezek a képek, ha megfordítva, az elődök festetnék meg utódaik képét!

Személyi cserével kapcsolatos „átadás” alkalmával, a későbbi kellemetlenkedések elkerülése végett, előd és utód egyaránt vizsgáljon át minden átadandó illetve átveendő dolgot és ezeket, valamint *ezek állapotát részletes* jegyzékbe foglalják 3 példányban. Épp így felette kívánatos a javadalmi megosztás részleteit is írásba foglalni (vetőmag, adó, illetékek, hívek részéről teljesített munkaszolgáltatás, alapítványi szentmisék stb).

Gondozzuk elhunyt elődeink emlékét is. Az egyik főpásztor megkívánta, hogy mindegyik plébános írja meg elődjének rövid életrajzát. Mily szép gondolat! Egyik plébánián halottak napjának nyolcada alatt az elhunyt plébánosokért gyászmisét és esti gyászistentiszteletet tartanak s ez alkalommal rövid szentbeszédben megemlékeznek az elhunyt lelkipásztorok érdemeiről. Mily szép, nemes, előkelő és mindenekfölött követendő szokás! Vezessük be minél több helyre!

Ha valamely községben egyik-másik papnak vagy szerzetesnek kiváló érdemei voltak, legyünk rajta, hogy szobrot állítsanak emlékére, utcát vagy teret nevezzenek el róla.

Az Egyházi Törvénykönyv előírja, hogy az egyházi személyek holttestét a temető kiváltságos helyén temessük el. (1209. c. 2. §.) Gondozzuk elődeink sírját is. Ha másképp nem, gyűjtés útján állítsunk illő sír-emléket. Legyen ez egyszerű, tartós, kimondottan keresztény jellegű és tüntesse fel az elhunyt egyházi jellegét is.

Elődeink sírjának gondos ápolása ránk is jó fényt vet. Viszont mit kell gondolniok a híveknek, ha látják, hogy elődeink éskartársaink sírjai az egész temetőben a leggondozatlanabbak s legelhanyagoltabbak. A mi sír-

jainkat is valószínűen úgy fogják gondolni, mint mi gondoljuk elődeinkét.

Jó, szép, hatásos sírfeliratok vagy sírversek is mély nyomot szoktak hagyni a lelkekben.

Ami pedig utódunkat illeti, szeretettel és türelemmel vezessük be a magunk vezette hivatalba vagy állásba, közöljük vele tapasztalatainkat, lássuk el őt jó tanácsokkal és tájékoztassuk a személyi s tárgyi körülményekről. Az átadásnál ne csináljunk neki nehézséget, ne kicsinyeskedjünk s aprólékoskodjunk. Ellenben kövessük a Szentírás intelmét: „Amit átadsz, számláld és mérd meg.” (Jéz., Sir. f. 42, 7.) Clara pacta, boni amici!

Ne legyünk féltékenyek utódunkra. Ne tudakozdjunk működése s ennek eredménye felől. Ha lehet, ne is járjunk sokszor előbbi állomáshelyünkre. Ha bizonyos „jó” barátok vagy hízelgők utódunkról leki-csinylően vagy rosszakaratúan nyilatkoznak, vegyük őt védelmünkbe. Milyen szép példát adott nekünk Keresztelő Szent János, amidőn így szólt: „Aki utánam jövő, hatalmasabb nálamnál, akinek nem vagyok méltó saruit hordozni.” (Máté 3, 11—12.)

Fejezetünkbe kívánczik a klérus utánpótlásának kérdése is. Ébresszük és ápoljuk az ifjakban a papi s szerzetesi hivatást. Az Egyházi Törvénykönyv külön szakaszban (1353. c.) hívja fel figyelmünket, hogy minden pap, elsősorban plébános, (hittanár, gyóntató, író stb.) tartsa kötelességének, hogy oly fiúkban, akiknél az egyházi hivatás zsenge jeleit észleli, ezt a hivatást ápolja.

A felhalmozott munka miatt egyházi személyek utánpótlására s ezért a hivatások ápolására égető szükség van. „Az aratás ugyan bő, de a munkás kevés.” (Máté 9, 37.)

Eszközök és módok:

a) Előadásainkban, szentbeszédeinkben beszéljünk többször a papi s szerzetesi hivatás szépségéről, fenségéről, áldásáról, lelki örömeiről, érdemeiről, személyi meg anyagi függetlenségéről.

- b) Személyi érintkezés.
 - c) Szülők befolyásolása.
 - d) Az eucharisztikus lelkület elmélyítése: „Vessetek szentostyákat, és papokat fogtok aratni.”
 - e) A liturgikus mozgalom előmozdítása.
 - f) Példaadásunk! Valamennyi szerzetesrend meg-alapítója elsősorban saját példájával alapította meg és terjesztette rendjét. Exempla trahunt.
 - g) A kántorbőjti ájtatosságok (pl. minden kántorbőjti szombat este).
 - h) Ahol szegénység áll a tehetség és hivatás út-jába, segítségük elhárítani az akadályt.
- Dr. Csernoch János bíboros hercegprímás mondotta 1925-ben a budapesti eucharisztikus papi gyűlésen: „Szomorúan értesültem, hogy akadnak papok, akik lebeszélnek az ifjakat az egyházi pályáról. Ez gyilkosság és kétszeres bűn pap részéről.” (Euch. Értesítő, 1925. IX. 9.)

88. Fejezet

Isten szolgája és rokonsága

I.

E fejezetben inkább a világi papságot tartjuk szem előtt, mert ők jutnak abba a helyzetbe, hogy otthont adjanak rokonaiknak vagy anyagilag segítsék őket.

Rokonságunkhoz való viszonyban kerülünk két végletet.

Az egyik véglet, hogy fejünkre hagyjuk nőni őket, nem tudjuk tőlük megőrizni függetlenségünket vagy teljesen kiszolgáltatjuk magunkat nekik. A másik véglet a durva, szeretetlen távoltage.

Rokonságunkat még más felebarátunknál is jobban kell szeretnünk, de két megszorítással. Irántuk való szeretetünket ne csak a szív irányítsa, hanem az eszünk

is, és ezt a szeretetet mindenkor szent hivatásunk alá kell rendelni.

Az Úr Jézus 12 éves korában azt mondja panaszkodó édesanyjának: „Miért, hogy engem kerestetek? Nem tudtátok-e, hogy az én Atyám dolgaiban kell lennem?” (Lk. 2, 49.) És amikor később figyelmeztetik az Urat, hogy anyja és atyafiai kint állnak és keresik őt, így felelt: „Ki az én anyám és kik az én atyámfiái? . . . Aki Atyám akaratát cselekszi, az az én fivérem és nővérem és anyám.” (Máté 12, 48—50.) Ezzel Krisztus azt akarja mondani, hogy amikor Isten ügyéről és szent hivatása gyakorlásáról van szó, nem veheti tekintetbe a test és vér kötelékét, még ha olyan páratlanul szent és kiváló anyáról van is szó, mint az övé.

„Jézus kemény, hivatásában nem ismer anyát, testvért, ki útjába álljon. Felsőbb, parancsoló szeretet int feléje: a szellem áll a testtel s vérrel szemben s neki kell győznie.”

Isten szolgálja: szeresse szülőjét, (gör. szert. a feleségét, gyermekeit), rokonságát, de soha az isteni szeretetnek és szent kötelesegteljesítésének rovására.

Semmiféle körülmények között se engedjük meg övéinknek, hogy beleavatkozzanak vagy beleszóljanak lelki, hivatásbeli vagy hivatalos ügyeinkbe, vagy hogy híveinket bármikép is megbotránkoztassák.

Mindjárt kezdetben irtsuk ki némely rokonnak azt a túrhetetlen rossz szokását, hogy a látogatókat kikérdezzék vagy kivallassák jövetelük célja felől vagy hogy tanúi akarjanak lenni híveinkkel való érintkezésünknek.

A pap szorítsa házanépét és elsősorban rokonságát Jézus Szíve szerint való, példás életre. Az a pap, aki saját házában nem tud hivatása magaslátán maradni és aki még saját legszűkebb környezetét sem tudja az Evangélium tanítására nevelni, az a lekipásztorkodásból már előre megbukott: „Hisz aki a maga házát nem tudja vezetni, hogy tudná gondját viselni az Isten Egyházának?” (I. Tim. 3, 5.)

Rokonainkat azzal, hogy házunkba fogadtuk, ne

akarjuk eredeti társadalmi helyzetükből kiemelni, mert ennek többnyire mindig rossz vége szokott lenni. Ismeretes XI. Benedek pápa példája. Amikor pápává választása után szegény mosónő-anyja fel akarta keresni és az udvari papok rábeszélésére úriasszonynak öltözött, a pápa azt mondotta: Ez nem az én anyám. Amikor azután régi, szegényes ruhában jelent meg előtte, leszállt a trónjáról, elébe sietett és gyengéd szeretettel ölelte magához, mondván: Ez az én *igazi* édesanyám. P. Szent Vincéről is olvassuk, hogy sohasem akarta szüleit szegény és alacsony állapotukból kiemelni. Kluch József nyitrai püspök az édesatyját csak drótostót ruhájában fogadta. Egy prelátus-kanonok megtiltotta a szolgálónak, hogy hűgát „Nagysádnak” szólítsák. „Ő nem Nagysád, legfeljebb kisasszony, de nevezzétek őt csak Katinak”, volt a kurta parancs. És Katinak éppúgy kellett dolgoznia a házban, mint a Marcsa cselédnek. Kalapot le az ilyen előkelő gondolkozású és nem ostobán nagyzó papok előtt!

Ne vigyük alacsonyabb származású rokonunkat előkelőbb házakba, mert lehet, hogy minket mint papot és művelt embert szívesen látnak, de kevésbé a rokont.

Kérdés, hogy rokonunkat étkezés alkalmával asztalunkhoz engedjük-e ültetni? Különböztetek: Ha más papi vagy egyházi személy nincs a házunknál, semmi akadálya sincs annak, hogy a *legközelebbi* rokonunk (szülő, testvér) asztalunknál étkezzék. Ha idegen, de nem egyházi személy a vendégünk, vagy ha egyházi személy is, de nem állandó asztaltársunk, rokonunknak asztalhoz ültetése attól a finom megérzésunktől függ, vajjon az illető vendégnek kellemes lesz-e rokonunk társasága. A szülőt ilyen esetben bátran az asztalunkhoz engedhetjük.

Ha ellenben asztalunknál *állandóan* egyházi személyek ülnek, pl. püspöknél udvari papok, plébánosnál káplánok, sokkal tanácsosabb, ha a rokonok külön ebédelnek. Mert lehetetlen megállni, nem is volna üdvös, ha az asztalnál elő nem fordulnának lelki ügyek, lelkipásztori vagy hivatalos kérdések. Márpedig vilá-

giak jelenléte mindig feszélyezné az ilyen ügyek vagy kérdések tárgyalását.

Nádasdy váci püspök fején szokta találni a szeget, ha az orvosságot nem is mindig pilulában adta be. Az egyik plébánián a bérmlási asztalhoz szép fiatal nő akart leülni. A plébános bemutatta, hogy unokatestvére. A püspök egészen nyíltan kijelentette, hogy a női káplánokat nem szereti és az unokatestvér kénytelen volt az asztalt elhagyni. A püspök úr azóta másutt se akadt női káplánokra. Ellenben egy másik plébánián meg hiányolta a plébánosnak jószágáról, éretnyes életéről ismert s általánosan becsült édesanyját, akit a fia nem mert a püspöki asztalhoz ültetni. A püspök kiment érte, karonfogva behozta s maga mellé ültetvén, így szólt a plébánoshoz: „Nem szeretem a plébániákon a fiatal unokatestvéreket, de annál jobban a tiszteletreméltó matrónákat.”

Görög szertartású házas papnak családja legyen miniatűr- és minta egyházközség és plébánia, legyen prédikáló szék a plébániának minden családja részére. Ezért a gör. szertartású teológus legyen rendkívül óvatos és körültekintő élettársa kiválasztásánál. Erre való tanácsokat könyvünk II. kötetében fog találni. Már korán kezdje buzgó imádságát arra a célra, hogy Isten jelöljön ki számára olyan hitvest, akivel az Ő di-csőségére, a hívek épülésére és egymás javára él-hessen együtt.

89. Fejezet

Isten szolgája és rokonsága

II.

Boldog az az Isten szolgája, akinek még élnek szülei és még boldogabb, ha velük együtt éihet. A szülők a pap egyedüli rokonai, akikben feltétlenül bíz-hatik, akik legönzetlenebbül szeretik, ösztönszerűen

érezik, mi válik javára és ezért nagyon gyakran a pap legjobb tanácsadói is.

A IV. parancs minket, Isten szolgáit a példaadás címén még külön is kötelez. A felszentelési jelleg vagy örökös fogadalom nem szakítja széjjel a vér kötelékét, hanem megnemesíti és megszenteli azt. A szentmisében külön Oratio van a pap szüleiért. De viszont a papi jelleg és Istenhez kötöttség egyúttal bizonyos szakítást is jelent a fiú és szülei között, amennyiben utóbbiak nem lehetnek akadályai, fékjei, megnehezítői vagy hátráltatói magasabb, szent hivatásának.

Szüleink szegény voltát vagy alacsony származását ne resteljük. Azt mondják, hogy az a szülő, aki jól nevelte gyermekét, kétszer adott neki életet; azt a szülőt pedig, aki Istennek adott és nevelt gyermeket, minden jó keresztény szemében kiváló méltóság illeti meg.

Egy gyakorlati tanács: ismertem egy szegény nyugalmazott plébánost, akinek betegsége miatt korán kellett nyugdíjba mennie, 51 éves korában meg is halt. Kevés ruha, fehérenemű, néhány könyv és legszükségesebb bútortán kívül nem maradt utána semmi, illetve még valami: némi adósság és egy 77 éves, törődött, beteges, félig vak édesanya, minden fillér, vagyon és megélhetési alap nélkül. Ezért, testvérek, ha még él egyik vagy mindkét szegény szülőnk, idején kössünk biztosítást javukra halálunk esetére. Ha már fiatalabb korunkban kezdjük a biztosítást, a járulék oly csekély, hogy megerőltetés nélkül bírjuk fizetni. A kereszten függő Jézus is gondoskodott anyjáról azzal, hogy őt Szent János gondjaira bízta.

Sajnos, előfordulhat, hogy a pap szülője a lelkipásztorkodás kerékkötője vagy a hívek megbotrántoztatója. Pl. az apja részeges vagy szoknyavadász, az anyja a község hírharangja, a hívek összevesztője stb. Ilyenkor a pap elsősorban törekedjék szép szóval vagy eréllyel szüleit megjavítani s megtéríteni. Ha ez nem sikerül, nem marad más hátra, mint a szakítás. Vagy felosztatja a háztartást vagy szüleiéről a házon, illetve

a községen kívül levő helyen gondoskodik. Nehéz sors, kemény elhatározás, de épp ilyen esetre vonatkozik az Úr szava: „Ha valaki hozzám jön és nem gyűlöli atyját és anyját, fivéreit és nővéreit, sőt még önnön lelkét is, nem lehet az én tanítványom.” (Lk. 14, 26.) „Ne véljétek, hogy békét jöttem hozni a földre, nem jöttem békét hozni, hanem kardot. Mert elválasztani jöttem az embert atyjától . . . és ellenségei az embernek az ő házanépe.” (Máté 10, 34—36.)

Ami az egyházi személy nőtestvérét illeti, ha őt házába fogadja, ezzel nem emeli nemesi rangra és nem ad neki jogot sem uralkodásra, sem páváskodásra. Jais azt mondja, hogy ha a nővér visszaélni látszik jószágunkkal, már az első héten kergetssük el.

Okos nő sok van, de megértő vajmi kevés! És a legkevesebb éppen papi és főpapi házakban. Értem azt a nőt, aki paptestvére hivatását elébe tudná helyezni a saját maga szeszélyeinek, kívánságainak, nagyzolásának és legfőképen hiúságának. Ismerek angyali jószágú nőket, akik paptestvérüknek őrzőangyalai voltak, de ismertem olyanokat is, akik paptestvérüket anyagilag rettenetes adósságokba kergették és anyagi, illetve ezzel egyúttal erkölcsi romlásba is süllyesztették.

A többi nőrokon közül a fiatalabbakat és távolabbiakat jobb, ha nem vesszük házunkba.

Dr. Hittmair Rudolf volt linzi püspök különösen az „unokanővérektől” óvta papjait, még az igaziaktól is. Sajnos, már volt rá eset, hogy idegen nőket unokanővérekként szerepeltettek. Pedig az ilyesmi előbb-utóbb mindig kisül, inkább előbb, mint utóbb, csak maga a pap tudja meg legutolsónak, hogy már a verebek is csiripelik az ál-rokonságot.

Nagyon elítélendő, ha a pap vagy szerzetes idegen helyen fiatalabb nőrokonával jár-ke, vagy kocsin, autón, vasúton, hajón, repülőgépen utazik vele, mert egyiknek sincs a homlokára írva, hogy rokonok vagy testvérek és az emberek ugyancsak hajlamosak mindig a rosszabb eset feltételezésére. *Non tantum caste sed et caute!*

Papok férfitestvérei is gyakran hálátlanok, ha vele egy fedél alatt laknak. Paptestvérüket akárhányszor csak fejőstehén számba veszik. Maga a Szentírás utal erre: „Jobb a szomszéd a közelben, mint a testvér távolban.” (Példab. 27, 10.)

Ami pedig a távolabbi rokonokat illeti, Kerschbaumer azt mondja, hogy néha az irgalmasság valóságos lelki cselekedetei közé tartozik, ha némely rokonunkkal szemben kérlelhetetlenek vagyunk.

Vannak ugyan nemes, önzetlen, önfeláldozó, hálás rokonok is, de a tapasztalat, sajnos, azt bizonyítja, hogy egyházi személyek rokonsága gyakran kellemetlen, telhetetlen, hálátlan és zaklató teherként a házban.

Természetes, hogy a *valóban rászoruló, szegény* rokonunkat magunkhoz vehetjük, anyagilag segíeyezhetjük, segíeyezzük is. Ez a vér kötelessége. De gondoljuk meg, hogy nem rokonságunk anyagi javaiért lettünk Isten szolgálói és ezért elsősorban saját híveinkről vagyunk kötelesek gondoskodni, ha ezek jobban rászorulnak segítségünkre, mint rokonaink.

Az erkölcsen különbséget tesz bona patrimonialia, industrialia, parcimonialia és ecclesiastica között. Az előbbi háromból a pap tetszése szerint rendelkezhetik, de az egyházi jövedelemből az állásszerű kiadásokon felülmaradt részt köteles egyházi célra vagy szegények javára fordítani. Tehát visszaélés, ha a pap az egyházi jövedelemből akár életében, akár végrendeletileg *rá nem szoruló* rokonoknak juttat. Az ilyen adományon, ugyancsak a tapasztalat szerint, nincs is Isten áldása.

A nagy XI. Ince pápa, aki nemcsak bámulatos erélyével és szívósságával, hanem hatalmas adományaival is felszabadította hazánkat a török megszállástól, mondomta: „Isten nem azért adta a pápai méltóságot, hogy rokonainknak kedvezzünk, hanem az Egyház és a keresztény népek üdvéért.” (De Gubernatis gróf „Quinternetto della memoria” című művében).

A magyar egyháztörténelemben alig volt adakozóbb főpap, mint Széchenyi György prímás, esztergomi

érsek (1592—1695). De rokonaira roppant kimérten költötte a pénzt. Hasonlóképp tett gróf Esterházy Károly, az utolsó egri „püspök”, aki püspöki javadalmát az utolsó fillérig közcélokra használta fel. (99 templomon kívül ő építtette az egri líceumot, a pápai s tatabányai templomot.) Midőn ennyi költsékezés után valaki azt kérdezte tőle, hogy hát mit hagy rokonainak, azt felelte: „A nevemet.”

Hogy a rokonok néha milyen kegyetlenül hálátlanok az örökölt papi javakért, arról majd a végrendeletéről szóló fejezetben fog esni.

Házunkban levő minden rokonunktól követeljük meg, hogy látogatókkal, vendégekkel és idegenekkel udvariasak, előzékenyek legyenek, tudjanak titkot őrizni, békességes természetűek legyenek, ne legyenek hírhordók és minden tekintetben példás katolikus életet folytassanak.

A szorgalmas, becsületes, hűséges, ragaszkodó, hálás rokont, aki megosztja velünk házunk gondjait: tisztelet, becsület, hála és elismerés illeti meg, de a széllelbélelt, ingyenélő, léhűtő, csak a pap pénzét, kosztját fogyasztó vagy nem példás életű rokont minél előbb távolítsuk el a házunktól!

Amennyiben valamely rokonunk egyúttal házvezetőnőnk, feltétlenül olvassuk el a „Házvezetőnő” című fejezetet is. (II. kötetben)

90. Fejezet

Alkalmazottaink

I.

E fejezetben a sokszor előforduló „alkalmazott” szót „A.” betűvel fogjuk jelezni. Egyúttal előrebecsálom, hogy a házvezetőnőkről, az ú. n. gazdasszonyokról könyvünk következő kötetében még külön és terjedelmesen lesz szó.

Az A. (gazdasszony, cseléd, inas, kocsis, béres, bejáró, zsellér stb.) felvételénél legyünk nagyon óvatosak. Gyakran imádkozzunk, hogy házunkba csupán olyan A.-ak kerüljenek, akik Isten dicsőségére, lelki s testi javunkra és a hívek épülésére szolgáljanak. A szentmisét is felajánlhatjuk erre a szándéokra. Majd a kiszemelt vagy ajánlkozó A.-t addig nem vesszük fel, míg kellően nem tudakozódtunk felőle.

Csak katolikus vallású, erkölcsös, szerény, alázatos, jólelkű, minden gyanún felül álló személyeket alkalmazunk.

A XIII. Leó pápa kiadta „Rerum novarum” kezd. körlevélnek (1891.) a munkaadókra vonatkozó fejezete e szavakkal kezdődik: „A munkaadó legfőbb kötelességei közé tartozik, hogy munkásait ne tekintse rabszolgáknak, tisztelje bennük az emberi méltóságot, amelyet keresztény voltuk még megneemesített.” Azt mondják, a világ kereke megfordult, amikor Szent Pál apostol Onesimus nevű rabszolgát testvérnek (Kol. 4, 9.), majd lelki fiának nevezte (Fil. 10. v.) és kérte Filemont, hogy fogadja úgy, mint saját (t. i. Pál) szívét (u. o. 12. v.).

A.-akkal legyünk jóakaratóak, szelídek, türelmesek, nyugodtak, megértők. Igyekezzünk lelkükhöz férkőzni. A közöttünk levő társadalmi különbséget hidaljuk át szeretettel.

Régi igazság, hogy jó embernek mindig akad jó cselédje. Az A.-kal való bánásmódról következtetni lehet a gazda lelkének finomságára vagy durvaságára. Jól mondja dr. Tóth Tihamér püspök: „Talán semmiből könnyebben nem lehet megismerni, hogy valaki valóban lelkileg is művelt-e, vagy csak külsőleg kente be magát a civilizáció mázával, mint abból, hogyan bánik alantasaival, szolgálkkal s cselédekkel. Az a hang, ahogyan az emberek az A.-kal bánnak és ahogyan *róluk* beszélnek, jobban tanúskodik az igazi művelt lélekről, mint bármely kiöltözöttség vagy manikűrös kéz.”

Egy érsek asztalánál panaszolták a vendégek, hogy hajdanában milyen jó A.-ak voltak; egy-egy

cseléd haláláig elszolgált egy helyen. „Hová is lettek azok a jó cselédek?” — kérdezte valaki. Mire az érsek emígy válaszolt: „Elmentek oda, ahová a jó urak.”

Csak a pogány korból származhatott a mondás, hogy: „Quot servi, tot hostes” (Seneca 47. lev.). Seneca kortársa, Petronius Arbiter helyesebben állapította meg: „Qualis dominus, talis est servus”; Amilyen az úr, olyan a szolgája.

Lássuk meg, vegyük észre, értékeljük és becsüljük az A.-ban a jó tulajdonságokat, érdemeket, hűséget és becsületességet. Ismerjük el, dicsérjük, sőt időnkint (pl. karácsonykor, névnapjukon, 5. 10. stb. szolgálati évfordulójukon, ha betegágyunkon ápoltak minket stb.) külön is jutalmazzuk meg szolgálatukat. Singer írja leveleiben egy pap-tanárról, hogy gazdasszonya fél-éven át szinte éjjel-nappal gondosan ápolta, éjeleket virrasztott ágya mellett, de mindezért semmi külön jutalmat nem kapott, holott gazdája elég jómódú és szentéletű ember hírében állott. Milyen antiszociális, igazságtalan és méltatlan viselkedés!

Legyünk igaz részvéttel is az A.-ak iránt. Bizony nehéz a sorsuk, talán egész életükben nem ülnek saját asztaluknál, soha sincs igazi „otthonuk”. Egész életükben mások akaratához, szeszélyeihez kell alkalmazkodniok. Szolgálatuk egyhangú, szürke, mindennap ugyanúgy megismétlődő. Náluk nincs előléptetés, kitüntetés, jobb jövő reménye. Ellenkezően, minél idősebbek lesznek, személyük annál kevesebb értékű és ha megöregednek, még saját rokonaik, talán még gyermekeik is kinézik őket. Bármikor felmondhatnak nekik és kikerülhetnek az utcára, a bizonytalan jövőbe, gyakran árván, egyedül állva a világban. Pedig mennyi drágagyöngy és kristály lélek van közöttük!

Azért bánjunk az A.-akkal atyai módon. A kisebb hibákat nézzük el jóindulatúan. Különösen az első bal lépést soha ne kezeljük szigorúan, hanem intézzük el megfelelő intéssel vagy kitanítással. Megtorlással csak súlyos és ismételt esetben éljünk.

Ne legyünk keményszívűek, türelmetlenek, zsém-

besek, házsártosak, nyaggatók, kínnók, kiállhatatlanok, kíméletlenek, kiabálók, gorombák, durvák.

Szent Kajetán egy alkalommal tanúja volt annak, hogy gróf Caracciolo keményen megbüntette egyik A.-t valami kisebb engedetlenségért. Az A. eltávozása után a Szent megkérdezte a grófot, hogy vajjon ő is oly pontosan és készségesen engedelmeskedik-e Istennek, mint ahogyan megkívánja ezt az A.-tól. Azóta a gróf is enyhébben kezelte A.-it.

Ne legyünk szeszélyesek: ma jók, holnap durvák. Idegenek előtt ne korholjuk az A.-at.

Ne adjunk az A.-nak felesleges munkát. Az egyik káplán napjában háromszor, négyszer is kitisztíttatta cipőjét. Egy szerzetes-tanár pedig folyton madarainak és kalitkáinak szolgálatára csengette fel a harmadik emeletre az inast.

Káplánok tekintsék a személyzetet a plébános személyzetének és ne a sajátjaiknak, szerzetesek, prefektusok stb. a ház és nem személyük alkalmazottainak! Ha az A.-ak ellen panaszunk van, ne magunk civakodjunk velük, hanem jelentsük azt az A. közvetlen főnökének.

Az A.-ak nem szeretik, ha nekik többen parancsolnak, munkájukba többen beleszólnak.

Vallási, lelkiismereti és szociális kötelességünk az A. lelki javáról gondoskodni, vallási kötelességük (szentmisehallgatás, gyónás, áldozás) teljesítésére időt engedni (1524. canon). Ezenfelül legyen gondunk lelkük művelésére és megszentelésére. Havonként kétszer tartsunk nekik keresztény oktatást (509. can. 2. §. 2. p.), ha csak mások hasonló oktatásaira nem küldjük őket. Lehetőleg küldjük őket évenként vagy 2—3 évenként lelki gyakorlatra. Kötelességünk az A.-at távoltartani a kísértésektől és bűnalkalmaktól (korcsma, mozi, másneműekkel való gyanús ismeretség). Lássuk el az A.-at szellemi színvonalukhoz mért jó olvasmánnyal. Ahol kat. jellegű körök vagy egyesületek működnek, engedjük el őket oda. Már felfogadásuk alkalmával kötelezzük őket arra, hogy amennyiben napi- vagy hetilapot

óhajtának járni, ez csak kimondottan katolikus irányú lehet. A káromkodást semmi szín alatt ne tűrjük. Mindenekfelett pedig jó példánkkal neveljük és emeljük őket. Fennesz János sopronszentmartoni esperes házában harangszóra az esperes, káplánja és minden férfi és női A. összejött és együttesen mondták el az Űrangyalát.

Gyönyörű beállítása az A. szerepének és hivatásának az, hogy Isten szolgájának munkáját elősegíti és támogatja. T. i. ha nekünk magunknak kellene az A. munkáját elvégezni, nagyon kevés időnk maradna a felsőbb rendű, lelki ügyek elvégzésére. Azzal, hogy A.-aink ezeket helyettünk elvégzik, egész időnket szent hivatásunknak szentelhetjük. Ekként közvetve munkatársaink legfelsőbb szolgálatainkban. Ez töltse el őket szent büszkeséggel, viszont a mi szemünkben emelje őket értékben. Viszont mi sem veszítünk méltóságunkból, ha itt-ott mi is segítünk az A.-nak a testi munkában. Pl. súlyos tárgyat kell emelnie, vagy vihar közeledtével a mezőn segítünk a széna felrakásában stb.

Szoktassuk az A.-kat arra, hogy mindenki velük udvariasak, szívesek, előzékenyek, kedvesek legyenek (még a telefon kagylón át is!), de egyúttal óvatosak is. Ne legyenek hírmondók és hírharangok. Ami a házban történik, nem kell arról tudnia az egész hitközségnek. Szobájuk ne legyen a pletykák és intrikák főhadiszállása.

Szoktassuk őket a kíváncsiság legyőzésére is. Ne olvassák el leveleinket, iratainkat, ne fürkésszenek és kutassanak szekrényünkben és íróasztalunk fiókaiban.

Semmiestre se engedjük meg, hogy lelki vagy hivatalos dolgainkba beleavatkozzanak vagy bele szóljanak.

Kerüljük A.-akkal a bizalmaskodást, tréfálkozást és barátkozást, az ilyesmit az ő részükről se tűrjük meg. Lehetőleg ne tegezzük, de ne is urazzuk őket, legjobb keresztnevről szólítva magázni őket. Azt a bizonyos „három lépés távolságot” tartsuk be mindkét fél érdekében.

Ne jelenjünk meg A. előtt pongyolában, levetközve vagy hiányos öltözetben.

Azt szokták mondani, hogy inasa előtt senki sem igazi úr. Én fordítva mondanám: Igazi úr az inasa előtt is az!

91. Fejezet

Alkalmazottaink

II.

Az igazi úr nem érezteti A.-aival alárendelt helyzetüket. Nem parancsoló hangon és modorban intézkedik, hanem *mindent kér és megköszön*.

Mindent türelmesen megmagyarázunk nekik, munkájukat ellenőrizzük ugyan, de nem zavarjuk és nem zaklatjuk őket folyton kapkodó intézkedésekkel.

Adjunk nekik alkalmat a kibeszélésre, panaszaikra, lelkük kitárására és többször érdeklődjünk az ő és otthoni övéik sorsa és helyzete felől.

A *cseléd* és *család* szó a magyar nyelvnek és a magyar léleknek ugyanabból a gyökeréből sarjadt. A jobbágy szó is a „jobb-ágy”-ból, tehát jobb sors, jobb életszínvonal fogalmából eredt. Tartsuk is meg a papi és szerzetesi ház A.-ainak ezt a jobb sorsát és családhoz való tartozás jellegét.

Az A.-al való szociális bánásmódnak megható példáját láttam egy polgári házban. Dr. Hausz Ede ny. törzssorvos családja körében. Épülésül elmondom: karácsonyestén a szobában két karácsonyfát gyújtottak fel. Az egyik a családé volt, a másik a szolgálóleányé. Ezen az estén a szolgáló az urakkal egy asztalnál vacsorázott. A karácsonyfagyújtás előtt és után közös ima volt, az ajándékok szétosztása előtt pedig a családtagok egymást megcsókolták, a ház úrnője pedig megcsókolta a cselédet is.

Én is résztvettem a vacsorán. Hallottam, hogy

a háziasszony azt mondja a cselédnek: „Ma az ezüst evőeszközt rakja ki.” Ki is rakta, csak saját magának nem. Erre az úrnő kicserélte a cseléd evőeszközét is ezüsttel. A lány szemei megteltek könnyel. És ez alkalommal a háziasszony szolgálta ki valamennyit, a cselédjét is. „Ma az én vendégem”, mondotta. A vacsora után a karácsonyfát ünnepélyesen átvitték a cseléd szobájába.

Ez a lány, gondoltam, sohasem lesz kommunista. Dr. Hauszék pedig bocsássák meg nekem ki-szerkesztésüket.

Az A.-ak iránt érzett meleg szeretetnek egy másik megható példáját láttam, amikor az egyik kanonok egy rendkívül hideg napon kihajtatott az erdőbe és az ott dolgozó munkásoknak egy-egy literes termosz-üvegben forró teát osztott ki. A munkások a kellemes meglepetéstől szinte szótlanná váltak.

Már a pap- s szerzetesnővendékeket szoktassuk és neveljük az A.-tal való helyes bánásmódra és irántuk való szeretetre, értékelésre és ennek gyakorlati módjára.

Kötelességünk az A. testi javáról is gondoskodni. Elsősorban fizessük őket érdemük szerint. Ne legyünk szűkmarkúak. Egyik gazdáról mondotta A.-ja, hogy a munkát úgy kívánja, mint egy herceg és úgy fizet érte, mint egy napszámos. Azután fizessük meg a bért *pontosan* is.

Számos szomorú tapasztalat alapján azt tanácsoljuk, hogy az A.-tól a nekik adott bérrel mindenkor kérjünk nyugtát, vagy pedig vezessünk rendes könyvet a bérfizetésekről. Ebben az A.-ak havonként, illetve esetről esetre aláírásukkal elismerik, hogy esedékes fizetésüket megkapták. Több egyházmegye e könyv vezetését előírta és az esperes köteles látogatása alkalmával ezt a könyvet ellenőrizni és aláírni. A hagyaték körül a legtöbb baj az évekre visszamenő, állítólag ki nem egyenlített tartozásokból, vagy ki nem elégített A. követeléseiből származik. A váci egyházmegye „Hivatalos közleményében” (1936. 3. sz.) olvasom,

hogy ilyen írásbeli elismervény híján még 40, mondj negyven évre visszamenően is követeltek utólag a hagyatékból kielégítést, még hozzá az időközben elhunyt A. örökösei. Egy másik esetben a helyéről haraggal távozott A. bosszúból perelte volt pap-gazdáját állítólag 8 évi bérhátralékért.

Ha az A.-ak nem rossz akaratból, szándékosan vagy engedetlenség következtében, hanem akaratlanul tettek kárt, ne vonjuk le a kár összegét fizetésükből, illetve ne fizettessük meg azt vele.

Az A.-ak élelmezése bőséges és kifogástalan legyen. Ételekből ne a maradékot vagy hulladékot juttassuk nekik, hanem a részükre előre megállapított rendes adagot.

Gondoskodjunk arról, hogy alkalmazottaink lakása, szobája egészséges, tiszta, száraz, szellőztethető és télen jól fűtve legyen. Ágyuk, ágyneműjük legyen emberhez méltó. Öltözködésük közben ne zavarjuk őket. Legyen alkalmuk a fürdésre, lábfürdőre és alapos tisztálkodásra, ami különben a mi érdekünk is.

Más jogos kívánságuk teljesítésétől se zárkózzunk el!

Ne használjuk ki az A. munkaerejét és idejét. Legyünk tekintettel testi szervezetükre, nemükre, korukra és egészségi állapotukra. Betegségük esetére ne hagyjuk el őket, segély nélkül ne bocsássuk el őket, hanem gyakoroljuk velük az irgalmasság testi s lelki cselekedeteit. Munkájuknál ne hanyagoljuk el az életbiztonsági szabályokat.

Adjunk nekik alkalmat pihenésre és évenként szabadságra is, hogy övéiket meglátogathassák.

Oly államokban, amelyekben az A.-ak betegség esetére való biztosítása kötelező vagy lehetséges, ezt semmiesetre se mulasszuk el. Üdvös volna az A. öreg-ségi és rokkantsági kötelező biztosítását minél előbb minden államban előírni és végrehajtani.

Ha az A.-ak sokgyermekesek, könnyítsük meg helyzetüket családi pótlékkal vagy más kedvezményekkel.

Több alkalmazott között támadt ellentéteket igazságosan és tapintatosan vezessük le.

Arról, hogy Isten szolgálja kezét emeljen A.-jára, szó sem lehet. Ez nemcsak rendkívül méltatlan, céltalan és bűnös eljárás volna, de egyúttal szégyenletes gyáva-ság is, mert visszaélés volna az A. védtelenségével és kiszolgáltatottságával.

Bármily becsületes és megbízhatók legyenek is az A.-ak, pénzt és értékeket rejtő szekrényeinket és fiók-jainkat tartsuk állandóan zárva. A könnyelműség már sokszor megbosszulta magát: „Alkalom szüli a tolvajt.” A Szentírás is erre tanít: „Ahol sok a kéz, tarts mindent zár alatt. Amit átadsz, számláld és mérd meg.” (Jéz., Sir. f. 42, 7.) Simor primás udvarában lelepleztek egy „rég, hűséges” inast, akiről kitűnt, hogy már évek óta dézsmálta ura fiókját. Elcsapása után — budapesti háziúr lett. Gróf Széchenyi Miklós nagyváradi püspök 30 üveg régi évjáratú nemes bort küldött ajándékba a bécsi pápai nunciusnak. Bécsben azután kitűnt, hogy 26 üvegben bor helyett víz volt, mert Széchenyi püspök nem ivott bort, egyik A.-ja pedig tudva ezt, sorban ki-itta a nemes nedűt.

Viszont, ha valami dolgunk elveszett vagy azt azonnal nem találjuk meg, könnyelműen ne gyanúsít-suk meg az A.-at. Az ilyesmit soha el nem felejtik. Az alaptalan gyanúsítás nem egyszer az öngyilkosság örületéig izgatja az A.-at.

A.-at tanítsuk ki, hogy távollétünkben idegeneket ne engedjenek lakásunkba, még akkor sem, ha roko-nainknak vagy jó barátainknak adják ki magukat, mert a szélhámosok sokszor ehhez a fogáshoz nyúlnak.

Ugyancsak oktassuk az A.-t, hogy hirtelen meg-belekedésünk (pl. szélütés), tüzeset, betörés, hirtelen halálunk esetén mitévők legyenek. Ha telefonunk van, írjuk ki számukra a legközelebbi plébánia vagy zárda (provisio miatt), orvos, tűzoltó, rendőrség számait. Arra is oktassuk ki az A.-t, hogy ha a rendes, megszokott időben nem jelentkezünk, érdeklődjenek hollétünk felől.

Okulásul néhány példa:

Egy magyar, városi plébános holttestére a saját plébániáján csak halála után kb. 10—12 óra után akadtak. A vizsgálat a következő körülményeket derítette ki. A plébános már előtte való este a szobájába vonult és maga után bezárva az ajtót, elkezdett dolgozni. Majd rosszul érezvén magát, az ágyához ment és ott *többízben* csengetett. A házvezetőnő hallotta a csengetést, a plébános szobájába be is akart nézni, de ezt zárva találván, úgy gondolta, hogy máshonnan jön a csengetés és így a plébános hiába várta a csengetés eredményét. Másnap a plébános a korai szentmiséről elmaradt. Noha a rendkívül lelkiismeretes plébános mindenegyes alkalommal bejelentette távozását és a távozás helyét, senki sem kereste, kutatta, hogy hol van, vagy miért késik. Csak későn, féltízkor jutott a házbeliak eszébe, hogy a pap után nézzenek. Persze már csak holttestét találták.

Teljesen hasonló eset történt egy szerzetes-tanárral is.

Egy harmadik eset: egyik megyéspüspök felkérte másik püspöktársát, hogy távolléte alatt helyettesítse. Utóbbi a megyéspüspök házában éjjel nagyon rosszul lett. Egymásután gyakran és hosszan csengetett, de senki sem jelentkezett. Kitűnt: az inas felhasználva gazdája távollétét, az éjjelt a házon kívül töltötte. A püspök háztartását vezető és a püspöki palota földszintjén lakó apácák hallották a többszöri és feltűnően hosszú, tehát veszélyt jelentő csengetést, de — elég okatlanul — azt hitték, hogy ők mint nők s apácák nem mehetnek fel éjjel a vendégszobába. Tőlük a vendég-püspök meghalhatott volna. Az eset után ki is tanították őket nemcsak figyelmességre, éberségre, de okosságra is.

Negyedik eset: egy kisebb község plébánosa gutaütést kapott. A gazdasszonya emlékezett arra, hogy többször ájulásba esett nővére feje alól az orvos elvetette a vánkosoakat, ami *ájulás* esetén helyes is. A gutaütött plébánossal is ugyanezt tette. Holott az Apop-

lexia cerebri esetén éppen a fejnek magasra polcolása a legfőbb mentőeszközök egyike. A másnap érkező orvos kétségbeesve látta a fordított műveletet és ennek tulajdonította, hogy a plébános menthetetlenné vált.

A szerzetes segítőtestvérekről (laikus fráterek és segítőnővérek) a szerzetesekről szóló fejezetek keretében lesz szó!

92. Fejezet

A sekrestyéről

A sekrestyés (egyházi, templomgondozó) az Egyház személyzetéhez tartozik, a pappal együtt Isten házának gondozója, felügyelője, felelős alkalmazottja. Hivatása fontos, felelősséggel teljes és szent.

Ezért sekrestyésnek (hasonlóképp harangozónak, templomtakarítónak stb.) csak mélyen vallásos, példás életű, tisztaság-szerető, szorgalmas, jómodorú, finom-érzésű egyént alkalmazzunk.

Tanácsos a sekrestyést 1—3 évi próbaidőre felvenni és felfogadása előtt szolgálati szabályzatot készíteni, amely a sekrestyés kötelességeit és javadalmasát pontosan és részletesen felsorolja.

Illik, hogy a S.-t (ezentúl „S” betűvel rövidítjük a sekrestyés szót) munkatársunknak tekintsük, őt és hivatását őszintén s komolyan értékeljük, lelke üdvét s tökéletesbülését erősen szívünkön viseljük és azon legyünk, hogy kötelességét minél lelkiismeretesebben és példásabban teljesítse.

Nevezetesen szorítsuk rá a S.-t, hogy a templomban mintaszerű tisztaság és rend uralkodjék. Az ampolnák folt nélküliek, a szőnyegek molymentesek, a képek, szobrok, falak por- s pókhálómentesek, a réztárgyak ragyogók legyenek stb. Szükséges a templomban minden áldott hétköznapon törölni, mindennap

legalább egyszer szellőztetni és legkevesebbszer hetenkint alapos takarítást végezni.

Roppant fontos, hogy a S.-t az egyházi ruhák és szerek *kíméletes* és szakszerű kezelésére neveljük. Hány nagy érték ment már idő előtt veszendőbe kíméletlen, ügyetlen vagy szakszerűtlen kezelés következtében. Hányszor látjuk, hogy a miseruhákat úgy rakják el, mintha szennyesnemű lenne. Gyakran szenved az egyházi ruha a S. piszkos kezétől is. Egy újonnan szerzett gyönyörű szentség-velumon rövid idő után látható volt a S. tenyerének pontos lenyomata.

Kelyhek, ciboriumok, monstranciák előkészítését, elrakását, oltárhoz vagy oltártól való vitelét és tisztogatását nem szabad a S.-re bízunk. Ez a pap dolga! Az ostyasütést ne bizzuk rá, az ostyához se nyúljon a S.

A S. az istentiszteleti ténykedéseknél és az oltár körül lehetőleg egyházi öltözetben jelenjék meg. A Sanctissimum előtt való *térdhajtása legyen előírásos és példaadó!* Ez ellen rendkívül gyakori a panasz.

A S. kötelessége, hogy a sekrestyét minden tisztetlenségtől megóvja és ügyeljen arra, hogy ott a ministránsok is áhítatosan viselkedjenek.

A S.-ek ellen a leggyakoribb panaszok a következők:

a) Emberi természetükkel jár, hogy a legrosszabbat is, a legszentebbet is annyira megszokják, hogy sem a rossznak, sem a szentségnek jellege idővel nem hat rájuk: *Quotidiana vilescunt*. Ezért mondotta Simor bíboros hercegprímás, hogy „A S.-ek vagy Jánosok vagy Júdások!”

b) Az előbbiből folyik, hogy némely S. bántóan bizalmas az Úr Istennel, mintha mindketten együtt nőtt cimborák lennének. Mások meg a templom urainak tekintik magukat. Az egyik S. a sekrestyei kézmosónál végezte reggeli mosakodását és fogainak tisztítását, közben nagyokat köpve a Lavabo medencéjébe. Egy másik a templom padlóját szenteltvízzel locsolta. Egy harmadik valóságos zsúrokat rendezett időnkint a télen jól fűtött sekrestyében, ahol a kártya mellé

még bor is került. 1937 jún. 24-én a budapesti lelkipásztori konferencián említette egyik oltártestvér, hogy a sekrestyés a tabernákulumban „felejtette” a pipáját.

c) A S.-ek közül némelyek ugyancsak kellemetlenül bizalmasak a papokkal. Idővel nemcsak félretolják a köteles tiszteletet, hanem még gorombák, visszafeleselők, tapintatlanok, sőt szemtelenek lesznek akár a plébánossal, akár csak a káplánokkal vagy idegen papokkal. Ha az új plébános vagy templomigazgató valamely visszaélést meg akar szüntetni, némely S. lelke egész dühével szidja, megszólja, rágalmazza az új főnökét és rossz hírét költi.

d) Akad S., aki szidja, gúnyolja, pofozza a ministránsokat és ezzel ellenszenvenné teszi a gyermekvilágot, sőt a szülőket is a templomszolgálat és talán a vallás iránt is.

e) És most jövők a S.-ek leggyakoribb és legáldatlanabb hibájára.

A S.-ek egy részéből teljesen hiányzik a hívekkel szemben a türelem, a méltánylás, a tisztelet, előzékenység, udvariasság, jószág, figyelem, szívesség és szolgálatkészség. Kaszárnyszerű, hideg, kurta, sokszor bántó hangú és sértő modorú válaszokkal intézik el a gyónás, áldozás, misehallgatás stb. felől érdeklődő finomlelkű, minden méltánylást megérdemlő legjobb híveket. Különösen, ha nincs jelen a plébános vagy házfőnök, sütkéreznek a rendelkező, hivataloskodó, önkényes és fölényes „valaki” szerepében. Ha valaki gyónni, áldozni, misét szolgáltatni akar, azt úgy fogadják, mintha alkalmatlankodnék nekik, mintha kellemetlenkedő koldusok, kéregetők közelednének feléjük. Helyesen minősítette valaki égbekiáltó bűnnek, ha egy durva S. szívat elriaszt vagy távoltart Isten házatól és szolgáitól.

Sajnos, nagyon szomorú, hogy még laikus szerzetes-sekrestyések között is akad hasonló fajta, akinek hangja kemény, érdes, visszautasító, és kérdezősködésre csak odavetett szóval, fölényes vagy barátságtalan, udvariatlan modorban válaszol. Még köztük is ritka a

finomlelkű, barátságos, előzékeny, udvarias, mosolygós arcú, készséges, úri modorú, eucharisztikus lelkületű.

f) Végre némely S. még a VII. parancs megszegésétől sem riad vissza. Az egyik az olajat dézsmálja, a másik a gyertyákat viszi haza, a harmadik a misebort kóstolgatja és a negyedik a perselyek tartalmában osztokodik.

Ahol a hívek a mise-stipendiumot a S. kezébe fizetik, fontos, hogy a S. misepénz-kezelését szigorúan ellenőrizzük.

Ám valljuk meg, a sekrestyések hibáinak vagy bűneinek nagyon gyakran mi vagyunk az okai. Együnkünk azért oka, mert látjuk, észrevesszük a visszaéléseket, de közömbösségből, nemtörődömségből, néha gyávaságból nem szólunk. Akad azután köztünk olyan is, aki akár nagyon bizalmas a S.-sel, akár ellenséges viszonyban van vele. Utóbbinak gyakran szintén magunk vagyunk az okai. Némely pap u. i. mogorva, goromba, szeszélyes, hamar felingerlődő, sőt talán durva, sértegető modorú, aki minden csekélységen fennakad és a sekrestyést úgy kezeli, mintha rabszolgája lenne. Csoda azután, ha ez feni rá fogát?

És legfőképen nem mi vagyunk-e okai annak a nagyon gyakori visszaélésnek, ha a S. öltöztetésünk közben mindenféle újsággal kedveskedik nekünk? Ott ragyog a sekrestye falán az aranybetűs felirat: „Silentium” vagy „Deus audit et videt omnia!”, de mintha a S. vagy nem, vagy fordítva értené e szavakat.

De a többé-kevésbé hibás S.-ek kisszámú képcsarnokáról fordítsunk a valóságnak másik, bizonyosan terjedelmesebb oldalára is!

Bizony illik, méltó és igazságos, hogy e helyen kalaplevéve és mélyen meghajolva, hálátelt lélekkel és magasztaló dicsérettel emlékezzünk meg azokról a derék, becsületes, hűséges, példás életű, kifogástalan jellemű, kiváló S.-ekről, akik a mi örömünk, vigasztaló munkatársunk és egykor a mennyben jutalmunk megosztói lesznek; és azokról az áldozatos lelkű, felbecsülhetetlen értékű S.-ekről, akik a magyarországi

kommunista forradalom, a mexikói és spanyol pap-
üldözések idején bátran, kitartóan, hangosan mellénk
állottak és szembe nézve a rájuk váró veszélynek,
uruk személyének és ügyének védelmére keltek, sze-
rény falatukat vele megosztották, a menekülésben segítõ-
társukká és kalauzolóikká váltak.

Akik pedig e hűségüket börtönnel, megcsonkítás-
sal, vagyonelkobzással, sőt halálukkal pecsételték meg,
azokért — e sorok olvasása után — térdenállva imád-
kozunk egy Miatyánkot, hacsak inkább mi nem szo-
rulunk az ő imájukra és közbenjárásukra.

Ha tőlem függne, én valahol Rómában vagy egy-
egy ország valamely székesegyháza közelében szobrot
vagy emlékkövet állítanék e derék, áldozatos, hűséges,
jó S.-ek érdemeinek megörökítésére.

És hogy minél több ilyen, hivatása magaslatán
álló, példás életű, buzgó, lelkiismeretes, kiváló S.-ünk
legyen, főképp négy eszközt javasolok:

a) Üdvös volna időnként S.-tanfolyamok rende-
zése. Ezekben a S.-eket kiképeznék a katolikus hit-
tanban és liturgiában, az egyházművészetben, az oltá-
rok díszítésére alkalmas virágok nevelésében és gon-
dolásában stb. Az első ilyen „S.-szemináriumot”
Németországban a Grüssau-i bencés apátság nyitotta
S.-ek számára a boroszlói érsek kezdeményezésére. A
tanfolyam nyolc hétig tartott és hallgatói ez idő alatt
a monostorban laktak. Eredménye rendkívül hatásos
volt!

b) Üdvös volna a S.-ek számára egy Útmutató-
könyv megírása és megszerzése, amely rövid fejezetek-
ben, könnyű, érthető és kedves stílusban tárgyalná a
S. körébe vágó ismereteket és tudnivalókat.

c) Szükségesnek vélném a S.-ek számára külön,
zárt lelkigyakorlatok tartását. A S.-ek minden 3. vagy
5. évben résztvennének ilyen lelkigyakorlaton a templom-
pénztár terhére.

d) A sekrestyés szolgálati szabályzatába vegyük
fel, hogy amennyiben napilapot, vagy folyóiratot járát,
ez kimondottan katolikus szellemű legyen.

e) Végre, amit első helyen kellett volna megemlítenünk, S.-választás vagy kiszemelés előtt állhatatos és buzgó imádsággal kérjük az Urat, hogy adjon mellénk olyan S.-t, aki az Ő dicsőségére és a hívek épülésére méltókép tölthesse be szent hivatását.

93. Fejezet

Az ajándékozás illemtana

A felebaráti s kartársi szeretetnek, a jótévők iránt érzett hálának, valamint alárendeltjeink és alkalmazottaink érdemei elismerésének vagy jutalmazásának egyik külső megnyilvánulása az ajándékozás.

Ajándékot adhatunk hálából, elismerésből, örömerzésből és viszonzásképp.

„Az ajándék — mondja a Szentírás — tágassá teszi az utat az ember számára.” (Példab. 18, 16.)

(Az ajándék szót a következőkben „A.” betűvel jelezzük.)

Az A. becse nem csupán anyagi értékén múlik, hanem egyúttal szándékunk kiérzésén, az A. ügyes kiválasztásán és az eljuttatás módján.

Törekedjünk A.-unkkal valakinek örömet szerezni. Az A. szívből jöjjön és szívhez találjon.

Kellő szimattal, tapintattal, gonddal és emberismerettel válasszuk meg kinek-kinek a megfelelő A.-t, nehogy akár csalódást, akár bosszúságot szerezzünk az illetőnek. Az A. megválasztásánál ne a mi, hanem a megajándékozott ízlését, igényét, szükségletét vagy óhaját tartsuk szem előtt, hogy „eltaláljuk”, mi okoz neki örömet. Az A. ne legyen nyomasztó vagy megcsúgyenyítő hatású. Különös tapintattal és óvatossággal válasszuk meg az A.-t akkor, ha feltehetjük, hogy a megajándékozott viszonzni fogja figyelmünket.

Az A. anyagi értékét pótolni lehet ötlettel, figyelemmel és ügyességgel. Az anyagi érték persze az

ajándékozó és ajándékozott viszonyától és előbbinek anyagi helyzetétől függ. A legeszményibb A. az, amelyből az A.-ozott kiérzi, hogy mi gondolkodtunk rajta és megerősítettük eszünket, hogy milyen A.-kal szerezzünk neki örömet.

Végre az A. becse az eljuttatás módjától is függ. Személyesen adjuk-e át vagy mással küldjük; előbbi esetben minő szavak, jelek, külsőségek kíséretében; utóbbi esetben névjegy vagy saját kezünk írta levél csatolásával. Még a csomagolás is számba jön. Legyen „mutató”, de ne legyen áltató, vagyis ne sejtessen a valónál többet.

Közös, többek (pl. testület) nevében adott A.-hoz többnyire ajánlást fűzzünk.

Lélektani tény, hogy apróbb, de gyakori A.-ok jobban hatnak és sokkal szorosabbra fűzik a barátságot, mint ritka, noha értékesebb A.-ok.

Az A. soha ne legyen fizetés-jellegű!

Fényképet csak egyen- vagy alsóbbbrangúnak A.-ozhatunk; magasabb rangúnak csak felszólításra.

Nem illik az A.-ról többé említést tenni vagy azt felidézni.

Mi, Isten szolgái leginkább olyan A.-okat adjunk, amelyek szent hivatásunknak legjobban megfelelnek (pl. vallásos könyveket). Fiatalabb nőknek lehetőleg egyáltalán ne adjunk A.-t, de ha mégis, ez csak vallási jellegű lehet, pl. ima- vagy más vallásos tárgyú könyv, szentkép vagy szobor, olvasó stb. Tiszteletdíj (honorárium) és ú. n. borraivaló gyanánt is üdvös pénz helyett valamely jó, katolikus folyóíratra előfizetni a megjutalmazandó részére, vagy nekik valamely jó könyvet, füzetet, naptárt adni.

Chileben karácsonykor nem a jómódú gyermekek kapnak ajándékot a kis Jézustól, hanem ők adnak ilyet Jézusnak. Minden gyermek a karácsonyfa alá teszi jó, vagy elhasznált játékát. Ezt a mesteremberek 24 óra alatt kijavítják és ez mind a szegényeké lesz. „Boldogabb adni, mint kapni!” Neveljük erre is híveinket!

Egy-két szó arról az A.-ról is, amelyet mi kapunk: Az első kötelesség természetesen a hála és elismerés, amelyet illik szíves szavakkal, örömről szóló arckifejezéssel is kimutatni.

Kerüljünk két végletet: Az egyik, ha elvből minden A.-t visszautasítunk. Ez bizonyos fokban szeretetlenség. De még azért is helytelen túlzás és különködés, mert az A. sokszor nem is a mi személyünknek szól, hanem egyházi jellegünknek, az Isten szolgájának!

A másik véglet, ha olyantól is elfogadunk A.-ot vagy A. jellegű szolgálatot, aki arra maga is rászorul, akinek az nagy anyagi vagy erkölcsi áldozatot jelent.

Fontos szabály, hogy előjáró és hozzátartozója az alárendeltekől és ezek hozzátartozóitól, úgyszintén tanár és hitoktató tanítványaitól soha ne fogadjon el anyagi értékű ajándékot. Mivel pedig a már megvett vagy felajánlott A. visszautasítása mindkét félre kellemtelen, az előjárók, tanárok, hitoktatók már eleve és idejében közöljék elhatározásukat, hogy A.-t nem fogadnak el az említettektől.

94. Fejezet

A testvéri figyelmeztetés

(Correctio fraterna)

A kellemtelen, de annál hasznosabb lelki ajándékok közé tartozik a testvéri figyelmeztetés vagy intés, az irgalmasságnak ez a lelki cselekedete. (A következőkben Tf. betűkkel rövidítjük.)

E fejezetben nem az előjárók, lelkipásztorok, hitszónokok, tanárok, intézeti vezetők és hitoktatók részéről a reá bízottak kötelező figyelmeztetéséről szólnunk, hanem arról, amely Isten szolgái részéről kölcsönösen kötelező és kívánatos.

Sajnos, sok papot és szerzetest egész életén át senki sem figyelmezteti erre vagy arra a hibájára,

modortalanságára, félszegségére, bogarára, különcködésére, bűnének vagy szenvedélyének veszélyére vagy arra, hogy mit tart, gondol vagy beszél róla a világ. Akárhányszor megtörténik, hogy egyházi személyről hamis, téves, becsületsértő hírt terjesztenek, amiről neki sejtelve sincs. (V. ö. Jézus, Sir. f. 19, 13—15.)

Megtörténik, hogy egyik-másik hívőnkkel nap-hosszat elbibelődünk, de pap- vagy szerzetestársunktól visszahúzódunk, gondolva Kainnal: „Talán bizony özöje vagyok én a testvéremnek” (I Móz. 4, 10.) vagy hogy neki „megvan a kora”. (Ján. 9, 21.) A bibliai pap s levita módjára kitérünk testvérünk lelki sebei elől. A helyett, hogy testvérünket Szent Pál módjára „szemtől-szembe” figyelmeztetnők hibájára, néha inkább az illető háta mögött százakkal közöljük azt és szeretetlen, gyáva s bűnös kibeszéléssel, megszólással vagy csípős bírálattal akarunk könnyíteni megbotránkozásunkon vagy nemtetszésünkön.

Sajnos, elmondhatjuk, hogy a felebaráti és kartársi szeretetnek talán egyik ágát sem hanyagoljuk úgy el, mint a Tf.-t. Valószínűleg azért, mert kevés erény gyakorlása tételez fel mindkét félben akkora jellemnagyságot, mint a Tf., amelyben az önzetlen, meleg szeretet és a mély alázatosság nyújt egymásnak kezét.

Pedig a Szentírás megköveteli, hogy még akkor is, ha valamit suttognak barátodról, „kérdezd meg előbb őt, hátha nem is tud róla . . . Ha pedig megtette, *intsd*, hogy ne tegye többé”. (Jézus, Sir. f. 19, 13.) Ha pedig valami nem hozzá illő szót tulajdonítanak neki, „kérdezd meg a társat, hátha nem is mondotta? Ha pedig mondotta, *intsd*, hogy ne mondja többé”. (U. o. 19, 14.) „Ha pedig vétkezik . . . atyádfia, menj és *intsd* meg őt négyszem között” (Mt. 18, 15. és Luk. 17, 3.).

Szent Pál apostol meg merte kockáztatni bíráló megjegyzését „szemtől-szembe” Szent Péterrel szemben (Gal. 2, 11.), Keresztelő Szent János a királlyal, Szent Irenaeus Szent Viktor pápával, Szent Ciprián

István pápával, Szent Bernát III. Jenő pápával, Sziénai Szent Katalin szintén az Egyház fejével szemben!

És tessék csak felütni bármely kat. erkölcstani művet, látni fogják, hogy a Tf. mily súlyos kötelesség és gyakran halálos bűn terhe alatt kötelez. „Ha te nem hirdeted neki (a gonosznak) és nem beszélsz, hogy megtérjen gonosz útjáról . . . vérét a te kezeden keresem.” (Ezek. 3, 18.)

Testvérek, vizsgáljuk meg lelkiismeretünket, hogy hányadán vagyunk a Tf. dolgában!

De szóljunk a Tf. módjáról!

Már a tényleges Tf. *előtt* jól, alaposan és minden oldalról fontoljuk meg az ügyet. Nevezetesen mérlegeljük:

a) Szükség van-e a Tf.-re vagy talán az illető magától is rá fog jönni a hibájára?

b) Remélhető-e eredmény a Tf. révén?

c) Nem akad-e más, nálunk alkalmasabb egyén, aki a Tf.-t magára vállalná?

Kérjük ki esetleg mások tanácsát és imával készülünk a Tf.-re. Közvetlenül előtte szedjük össze gondolatainkat és állítsuk össze mondanivalónkat, szóval készülünk a Tf.-re.

Magát a Tf.-t kezdjük alázatos mentegetődzéssel, helyesebben bocsánatkéréssel, hogy bátorkodunk az illető figyelmét erre vagy arra felhívni. A figyelmeztetés pedig történjék alkalmas időben és helyen, mindig barátságos szeretettel, tisztelettel, alázattal és kíméletesen, hogy szavunk ne sértsen vagy sebezzen, hanem gyógyítson.

Az illetőnek ki kell éreznie szavunkból és viselkedésünkől jóakaratomkat és nemes szándékunkat. A Morális szerint *súlyosan* vétkezik az, aki mást súlyos haragból vagy gyűlöletből fedd meg, hogy őt megszégyenítse, megsértse vagy megalázza. A Tf.-nek semmi köze sincs a szeretetlen vagy szertelen bírálgatáshoz, jogtalan beleszóláshoz, büszke leintéshez vagy fölényes letorkoláshoz.

Sohase legyünk nyersekek, érdesek, gorombák. Még

akkor sem, ha a megintett nem méltányolná a Tf.-t, haragra gyulladna, erélyesen kikérné magának az intést, vagy részéről konok rosszakaratot tapasztalnánk. Ime, az Úr Jézus milyen csodálatos szelídséggel és finom tapintattal kezelte Júdást az utolsó vacsorán! (V. ö. Gal. 6, 1.)

A Szentírás parancsa alapján a Tf. elsőízben mindig négy szem között történjék, hacsak az illető hibája nem nyilvános.

Néha nagyon ajánlatos a Tf.-t enyelegve, jóságos, mosolygós arckifejezéssel kapcsolatban vagy tréfásan, adoma alakjában adni. Máskor meg magunkat is belefoglaljuk a kifogásolt hibába, pl. „*Velem együtt te is kedveled az alkoholt, de . . .*” vagy „*sajnos, minket az egész város goromba fickóknak tart . . .*” Kezdhetjük a Tf.-t az illető egyik jótulajdonságának kiemelésével, dicséretével.

Egy szentéletű püspökről olvastam, ha előtte valamelyik papja egy másik pap ellen nyilatkozott vagy vádat emelt, első kérdése az volt: „Figyelmeztette-e előbb az illetőt négy szem között?” Ha nem-mel válaszolt, kötelezte a Tf.-re, sőt arra, hogy ezt a megintendőnek aláírásával igazolja. Csak az ilyen igazolvány vétele után járt el maga a püspök vagy megbízottja.

Még egy szót arra az esetre, ha minket figyelmeztet testvérünk valamely hibánkra! Legyen bennünk annyi igazságérzet, alázatosság, sőt önszeretet, hogy elbírnjuk, értékeljük és hálával nyugtázzuk az őszinte, jóakaratú figyelmeztetést.

Egyik hitbuzgalmi lapban olvastam a következő bölcs mondást: „Aki hibáidat elnézi, jó embered; aki hibáidra figyelmeztet, az előbbinél jobb embered; aki segít hibáidat leküzdeni, a te legjobb embered.”

Ha hibáinkra vagy bűneinkre figyelmeztet valaki minket és ennek ellenére megkeményedünk, Isten hatványozottan fogja azt tőlünk számonkérni. Ezt kiáltja fülünkbe Ezekiel próféta, könyvének 3. és 33. fejezetében.

Már a fiatal pap- s szerzetesnővendékeket hozzá kell szoktatni a Tf. kötelességére, *helyes módjára és tanulságos elfogadására!*

95. Fejezet

Isten szolgája, mint vendég

Az étkezésre hívott vendég illemtanáról az étkezés, társaság, társalgás, érintkezés, tapintat és látogatás illemtanáról szóló fejezetekben már részletesen szoltunk. E helyen csak a fontosabb szabályokat összefoglalva megismételjük és azokat néhány újjal kiegészítjük.

Mindenekelőtt kérjük a kedves Olvasót, hogy könyvünk 53. és 61. Fejezetét újra átolvasni szíveskedjék.

Általános szabály, hogy csak olyan, étkezéssel összekötött vendégségre mehetünk, amelyre kellő módon *meghívtak* minket. Ha pedig *minket* hívtak meg, nem vihetünk magunkkal ugyanarra a vendégségre meg nem hívott személyt. Ez a vendégszeretettel való kíméletlen visszaélés volna.

Mint vendégek, öltözködésünkre különös súlyt fektessünk.

A meghívóban jelzett időpontra *pontosan* érkezünk! Azelőtt szokás volt a jelzett időpont előtt 5—10 perccel előbb érkezni. Ma ez divatját multa. Sajnos, ma az emberek inkább késni szoktak, de ezt a rossz, tapintatlan, figyelmetlen és neveletlen szokást ne utánozzuk. A pontosságban is példaadók legyünk! A pontatlanság nemcsak jellemhiba, hanem vele a vendéglátónak és a konyha-személyzetnek sok bosszúságot okozunk, sőt a vendégtársaknak is, akiknek miattunk kell várakozniuk. Ha azonban tőlünk független okból mégis később érkeznének, a vendéglátóktól, illetve az asztalelnőktől bocsánatot kérünk.

Nagy illetlenség, ha étkezésre hívott vendég kutyát visz magával. Csak minket hívtak meg, nem pedig kutyánkat is, márpedig csak meghívottak kísérhetnek el minket a vendéglátó asztalához.

Az étkezés megkezdése előtt tartózkodjunk tisztes távolságban a terített asztaltól.

Az ülőrendet a vendéglátó határozza meg, mégpedig vagy közvetlenül az asztalhoz való ülés előtt vagy a tányérunk mellé helyezett név-cédulák útján. Szabad választás esetén, mindegyikünk szerény helyet válasszon.

Világiak között szokás, hogy a hölgyeket a férfiak karonfogva vezetik a helyükre. Egyházi személy soha ne kínálja fel karját hölgynek, hanem engedje át őt más férfinak! Ha mégis beosztanák ilyen szerepre, a hölgyet jobbjára engedve, *karonfogás nélkül* vezesse a helyére.

Az asztali imát mindenkép végezzük el. Ha mi vagyunk a fővendég, imádkozhatunk hangosan, egyébként a többihez alkalmazkodva. Oly házban, ahol nem imádkoznak és előttünk s utánunk, mi emberi tekintet, de egyúttal feltűnés nélkül, feltétlenül végezzük el. Lásd Máté evang. 10, 32—3.: „Aki megvall engem az emberek előtt . . .”

Eszembe jut egy fejezet vitéz Schöndorfi Schönnér Odilo m. kir. altábornagy hadinaplójából: Amikor a világháború folyamán csapataink Lagunba érkeztek, a tisztikar étkezése a katolikus plébánosnál kért s kapott helyiséget. A tisztiek viszont a maguk asztalához hívták vendégül a plébánost, akit az oroszok minden élelmiszertől kifosztottak. Az első közös vacsora előtt a pap felállt és hangosan kezdte imádkozni az asztali áldást. Erre a tisztiek is önkénytelenül felálltak és összekulcsolt kézzel hallgatták a pap szavait. Ez az ima és a pap átszellemült arca — írja az altábornagy — annyira meghatotta, szinte megigézte a tiszteket, hogy mire a pap leült, ők még egy darabig összekulcsolt kézzel állva maradtak.

Addig ne foglaljunk helyet a terített asztalnál,

míg a háziasszony, illetve az asztalfőn ülő le nem ült. A leülés minél hangtalanabban történjék.

Az asztalhoz se nagyon közel, se tőle nagyon távol ne ülünk, ne könyököljünk rajta, hanem csupán kezünk a csuklóval vagy alsókarunk nyugodjék rajta fesztelenül.

Az asztalkendőt közvetlenül az étkezés előtt kibontjuk és térdünkre fektetjük, nem pedig nyakunkba szorítjuk! Az asztalkendővel nem illik a tányért kitörölni vagy az evőeszközt áttisztítani (ezt legfeljebb vendéglőben tehetjük meg).

Az étkezés és az egyes ételek-italok fogyasztási módjáról fentebb (85. old.) részletesen szoltunk.

Viselkedésünk legyen illemtudó, de fesztelen, természetes. Társalgásunk legyen kellemes, derűs, üdítő. Asztaltársaink iránt legyünk figyelmesek, udvariasak, előzékenyek, szolgálatkészek. *Mindkét* szomszédunkkal foglalkozzunk. Illetlenség, ha csak az egyik, pl. az előkelőbb, magasabb vagy nőszomszédok esetén a nekünk kedvesebb társalgunk és a másik asztal-szomszédot elhanyagoljuk.

Egy savanyú képű, székszavú, komor természetű, nyers modorú főapról mondotta a polgármester: „Mindened meg hívják, de mindenütt boldogok, ha nem jelenik meg.”

Ne kezdjünk olyan beszéd tárgyat, amely az ellentéteket könnyen kirobbanthatja.

Általában jelenlétünkkel, fennkölt példánkkal, igazi papi, illetve szerzetesi lelkületünkkel mintegy kereszteljük és szenteljük meg az étkezőasztalt.

A fogások behozatalakor ne fürkesszük messzire kinyújtott nyakkal, kíváncsian és sóvárgóan, hogy mily éltelt szolgálnak fel. Csúnya és bántó illetlenség az, ha Isten szolgája valakivel beszélget, de a behozott új fogást észrevéve, szemét a beszélőtársáról hirtelen a tál felé irányítja. Az ilyesmi fegyelmezetlenségre és nagy érzékiségre vall. Fegyelmezett, igazi úriember csak akkor tekint az ételes tálra, amikor rajta a sor, hogy kivegye a részét.

Testvérek, a fegyelmezett mértékletességre nagy gondunk legyen! Ne faljunk, habzsoljunk és lapátoljunk! Még ha a legszívesebben lát is minket a házigazda, ő is, de főképp a vendégtársak figyelnek minket és megütköznek Isten szolgájának nagyétkűségén, falánkságán és mohóságán. Egy országszerte ismert magasrangú papról számtalan helyen és alkalommal hallottam az efféle megjegyzéseket: „de jól tud enni”, „szereti a gyomrát”, „hatalmas étvágyú ember”. Egy másik papról később maga a vendéglátó háziasszony beszélte barátnőinek: „X. alig nyúl az előételhez, levesből meg egyáltalán nem merít, hogy annál bőségesebben pótolja a pecsenyéből, amelyet már előre megszimatol.”

Milyen megszégyenítő, szomorú esetek! Maga a Szentlélek Isten int bennünket: „Ne légy mohó semilyen lakomán és ne vesd magad bármely étel után!” (Jézus, Sir. f. 37, 32.)

Pohárköszöntéskor, általános koccintáskor ügyeljünk arra, hogy ne mellőzzük a vendéglátókat és az asztalfőn ülőket.

Dohányzásra a háziasszony, házigazda vagy az asztalelnök ad jelet. Előbb nem illik a dohányzást megkezdeni.

Említenünk sem kell, hogy nagy illetlenség és neveletlenség süteménynek, gyümölcsnek, cukorkáknak stb. zsebredugása.

Ha mi vagyunk az asztalelnök vagy a fővendég, az étkezés befejezte után ne keljünk fel azonnal, de ne is időzzünk soká. „Felkelés idején — int a Szentírás — ne húzódozzál; menj haza jó korán s ott vigadj s ott szórakozzál.” (Jézus, Sir. f. 32, 15.) A többi vendég a háziasszony, vendéglátó, illetve az asztalelnök példáját követi az asztalbontásban. Ha az asztalelnök, illetve a háziasszony, házigazda vagy a hölgyek felálltak, nem illik ülve maradni.

Ha rövidebb vagy hosszabb időre *szállást is élvező* vendég vagyunk, ügyeljünk a következőkre:

Arra törekedjünk, hogy a vendéglátót és család-

ját minél kevésbé zavarjuk, alkalmazottait minél ritkábban vegyük igénybe. A megérkezés napján, legkésőbb másnapján délelőtt tisztelgő látogatást végzünk a házigazdánál (házfőnöknél, igazgatónál stb.) és esetleg a ház más lakóinál (pl. püspöki irodaigazgató, titkár, alperjel, templomgondnok stb.).

A tisztaságra nagy gondunk legyen. A bútortárat és berendezést a legnagyobb óvatossággal és kíméllettel kezeljük.

A pamlagra ne feküdjünk cipőstől. Mosdáskor ne fröccsentsük tele a közelálló bútortárat. A borotvapengét ne töröljük a törölköző kendőbe. A villanyt ne hagyjuk égve, ha akár a szobából, akár a folyosóról vagy a W. C.-ről távozunk. Utóbbi hely tisztaságára különösen ügyeljünk. Ha itt felemelhető ülőke van, ezt kis szükség esetén a férfi mindig emelje hátra, hogy tisztán tartása biztosítva legyen.

Ne maradjunk soká vendégek. A legkedvesebb vendéget is megúnják idővel. „A vendég és a hal 3 nap után bűdösödni kezd” — mondja a nemzetközi mondás. Még a legkedvesebb vendégnek is kétszer szoktak örülni: ha jön és ha megy. Sőt egy régi könyvben olvastam: „Az első nap megbecsülik a „kedves” vendéget, a 2-ik napon megelégedik a „kellemetlen” jövevényt, a 3-ik nap kezdenek haragudni a „szemtelen” alakra, 4-en megútálják az „arcátlan” tolakodót és az 5-ik napon nyíltan is éreztetik vele, hogy undorodnak tőle.” A szíves marasztalást se vegyük mindig komolyan.

A távozás napján vagy előtte való napon búcsúlátogatást végzünk; ezúttal azonban már nemcsak a házigazdánál, hanem azoknál is, akik ugyanabban a házban laknak, asztaltársaink voltak és valamiképp szolgálatunkra voltak, pl. püspöki palotában az udvari papoknál, szerzetesházban a házfőnök-helyettesnél, templom- s házgondnoknál stb.

Távozáskor ismételten megköszönjük a szíves vendéglátást és a kiszolgáló személyzetet ellátjuk a megfelelő borralalóval.

Elutazás után, aznap vagy másnap, levélben újra megköszönjük a vendégszeretetet. Ha csupán egy napig élveztük a vendégjogot, elég, ha köszönetünket képes levelezőlapon fejezzük ki. Ellenben, ha a vendéglátás nagyon meleg, áldozatos volt vagy hosszú ideig tartott, különös hálánk és elismerésünk jeléül, hazaérkeztünkkor azonnal sürgönyileg köszönjük meg a vendéglátók jószágát.

96. Fejezet

Isten szolgája, mint vendéglátó

A keresztény erények közé tartozik a vendégszeretet is. Krisztus Urunk első földi helytartója írja: „Legyetek vendégszeretők egymás iránt!” (I Péter 4, 9.) és nagy apostoltársa: „Gyakoroljátok a vendégszeretetet” (Róm. 12, 13.) és másutt: „Ne feledkezzetek meg a vendégszeretetről.” (Zsid. 13, 1.) Timotheus püspöknek meghagyja, hogy az Egyház szolgálatára csak olyan özvegyet válasszon, aki „legalább 60 éves és vendégszerető volt.” (I Tim. 5, 10.)

Különös érdemül számítja az Úr, ha az ő követit és szolgáit karoljuk fel vendégszeretettel: „Aki titeket befogad, engem fogad be és aki engem fogad be, azt fogadja be, aki engem küldött. Aki befogad egy prófétát, mint prófétát, az a próféta jutalmát nyeri.” (Máté 10, 40—41.)

A vendéglátásnak az ok, cél, jelleg és alkalom különfélesége szerint nagyjában öt faja van. Vegyük őket sorba:

A) A váratlan vagy alkalmi és rövid időre jött vendég fogadása.

Ha hozzánk óhajt valaki jönni, az első szabály, hogy „fogadjuk” őt! A hozzánkférférhetőségről szóló fejezetben (185. old.) már részletesen szóltunk erről. Ne

gubózkodjunk be! Álljunk mindazoknak rendelkezésére, akik ránk szorulnak.

Az Egyházi Lapokban olvastam (1933. 87. old.), hogy egyik dunántúli plébániára két papi látogató érkezett. A plébános nőtestvére harsány ijedtséggel jelentette ki a jövevényeknek: A fivérem *nincs itthon!* . . . A két látogató erre névjegyet adott át az ijedező amazonnak azzal, hogy csupán tiszteletét óhajtotta tenni a plébános úrnál. Ezzel a két látogató el is távozott. A nő bevitte a névjegyeket, a plébános pedig mély restelkedéssel és sajnálkozással olvassa a két nevet: Vaszari Kolos bíboros hercegprímás és Kohl Medárd püspök . . . De a sajnálkozás ezúttal már késő volt.

Ad vocem: „Nincs itthon.” Valóban előfordulhatnak esetek, amikor itthon vagyunk és mégsem fogadhatunk. Csak kapásból néhány példa: a fürdőkádban vagyunk, tanár minőségünkben éppen órára kell mennünk, rosszul érezzük magunkat, a következő percben nekünk kell pontos időhöz kötött látogatásra mennünk vagy más magas vendéget várunk, elhalaszt-hatatlanul sürgős munkánk van, avagy olyan személy óhajt hozzánk jönni, akinek jelenléte semmiképp sem kívánatos stb. Kérdés, hogy ily esetben megengedhet-jük vagy főképp meghagyhatjuk-e alkalmazottunknak, hogy a vendégnek azt mondja, nem vagyunk itthon? Nem hazugság-e ez?

A „Nincs itthon” ilyen esetekben nem hazugság. Ez az alak a nemzetközi társadalmi nyelvhasználat alapján finoman annyit jelent: a gazda nem fogadhat. A „Magyar Génusz” már 1894-ben megírta: „A nincs itthon nem hazugság, mert a társadalomban jártas egyének értik, mit jelent. Ez csak forma, amellyel egyszerűen kikerüljük a mentegetődzéseket, amelyekkel meg kellene okolni, miért nem fogadhatunk.” (108. old.)

A társadalmi érintkezésnek azért van szüksége a szóban levő alakra, mert ha otthon vagyunk ugyan, de *fontos okból* nem fogadhatunk és ezt így egysze-

rően kiüzentetjük, a látogató könnyen azt hiheti, hogy csak az ő számára nem vagyunk otthon. Ezenfelül mindkét fél kellemetlen helyzetbe jut és felesleges időt veszít, míg tisztázódik a helyzet, ha ugyan a tisztázás helyett a kölcsönös viszony nem mérgesedik el.

Másik szabály, hogy a látogatót ne várakoztassuk soká se a bejárat előtt, se az elő- vagy fogadó (vendég)-szobában. Már alkalmazottainkat neveljük rá, hogy ha bárki csenget is a kapun, sietve nyissanak ajtót. A hosszú külső várakoztatás a háziak közömbösségének és kíméletlenségének jele. Ha rajtunk kívülálló okból meg kellett valakit várakoztatnunk, utólag bocsánatot kérünk tőle.

Igazi úri lélek *mindenkinek* a szobába lépésekor felkel helyéről és állva fogadja a jövevényt. Ha éppen munkában voltunk, azt félbeszakítjuk, hacsak kivételesen sürgős ügyről nincs szó, amely esetben a látogatótól engedélyt kérünk. Felkelve helyünkről a látogató elé megyünk, szívélyesen üdvözljük őt és *ülőhellyel kínáljuk meg*. A vendéget állva hagyni, a nélkül, hogy előzetesen és azonnal ülőhellyel kínáltuk volna meg: nagy figyelmetlenség és modortalanság. Az előre bemondott magasrangú vendég elé a kapuig megyünk.

Egy püspöki város új honvéd állomásparancsnoka, tábornok, bemutatkozó tiszteletét óhajtotta tenni a város plébánosánál. Dél tájban kopogott a plébánosnál, aki káplánjaival éppen ebédelt. A tábornok udvariasan köszöntött és épp az asztalhoz közeledett, hogy bemutatkozzék, amikor a plébános *ülve(!)* kérdezte: „Mi tetszik?” Erre a rendkívül udvariatlan modorra a tábornok vigyázz-állásba helyezkedett és méltatlankodását eléggé eláruló hangon csak ennyit mondott: „Semmi, csak bemutatkozni óhajtottam!” Erre sarkonfordulva, elhagyta a plébániát. Az esetet súlyosbítja, hogy a tábornok előre bejelentette látogatása napját.

Ha feltehetjük, hogy látogatók jönnek és még inkább, ha bemondott vagy előre látott látogatásról van szó, gondoskodjunk arról, hogy szobánkat idején

rendbehozzák és szellőztessék, *télen kellően fűtsék*, szóval úgy intézzünk mindent, hogy a látogató kellemesen érezze magát. Általában otthonunk mindig rendben legyen, annál is inkább, mert állandóan tiszta, rendes és ápolts otthonra elsősorban nekünk van szükségünk.

A látogató iránt legyünk barátságosak, előzékenyek, figyelmesek, kedvesek.

Egy szerzetes-tanárról hallottam, hogy a szülőket szinte hadvezéri pózban fogadta, kezét nem szorította velük, le nem ültette őket, szóval úgy bánt velük, mint a századparancsnok a közlegényekkel kihallgatásuk alkalmával. A másik szeretetreméltó volt, de míg a „fogadó óra” idején a folyosón 8—10 anya is várakozott, a tanár úr egy-egy anyával félórát is tanácskozott, nem törődve a kint várakozók türelmetlenségével és jogos méltatlankodásával.

Ezért tanárok, hitoktatók, de leginkább lelkipásztorok bizonyos együttérzéssel fogadják és kezeljék a hozzájuk fordulókat.

Tábori főesperesi körutamon éppen tanúja voltam a következő jelenetnek: Szerzetes „atyához”, aki egyúttal plébános is, beállított egy iparos híve és jelentette, hogy meghalt a leánya. A szerzetesnek egy izma sem mozdult meg, ellenben érzéketlen, rideg, bürokratikus hangon kérdezte, hogy mikor és milyen legyen a temetés. Nem tartotta érdemesnek, hogy csak egyetlen szóval is kifejezze részvétét vagy érdeklődjék az elhunyt betegségének lefolyása, halála körülményei felől, avagy megkísérelte volna vigasztalni az apát. Pedig sokszor az ilyen találkozás dönti el egy egész életnek vagy a jövő viszonyoknak jellegét és irányát.

A látogatót megkínálhatjuk dohányneművel. Harapni- vagy innivalóval csak a nagyon közeli ismerőst. E célra legyen készletben mindig valami kínálni való.

Ha a látogató távozni készül, esetleg kifejezhetjük sajnálkozásunkat a gyors távozás miatt, de nem szükséges a látogatót marasztalni.

Távozáskor minden látogatót az ajtóig, hozzánk melegebb viszonyban levőt vagy előkelőbbet az előszobába, magasrangút pedig a kapuig, illetve autójáig (kocsijáig) kísérünk, tőle szívélyesen elbúcsúzunk és szavunkkal meg viselkedésünkkel jelezzük a látogatás felett érzett örömünket. De a búcsúzás helyén ne tartóztassuk fel a látogatót beszélgetésünkkel. Ha a látogatót az előszobába vagy azon keresztül kísérjük, itt rásegítjük a felső (téli) kabátot.

B) Étkezéssel összekapcsolt vendéglátás lelkipásztori vagy más szent cél érdekében.

Illik, hogy a lelkipásztor társadalmi érintkezést tartson fenn híveivel. Ám a társadalmi érintkezésnek legkedvesebb, legközvetlenebb és leghálásabb módja a megvendégelés, vagyis az étkezéssel kapcsolatos vendéglátás. Ez közös nevezőre hozza a résztvevőket, növeli az együvértartozás érzetét, kiegyenlíti az ellentéteket és kedvező közszellemet teremt.

Sem egyéni, sem lelkipásztori szempontból nem közömbös, hogy hol és milyen légkörben és milyen környezetben ismerkedünk, tanácskozunk, tárgyalunk és határozunk.

A lélektan, a tapasztalat és a lelkipásztori okosság egyaránt igazolja, hogy püspökök, plébánosok, szerzetes-házfőnökök stb. sok szent ügyet jobban, könnyebben, sí mábban, ügyesebben, kényelmesebben, kedvezőbben, gyorsabban tudnak elintézni vagy elintéztetni vendéglátó asztaluk körül, mint akár a maguk, akár mások hivatalos helyiségében vagy egyszerű levélváltással.

Ha vannak „érdek-vacsorák”, miért ne lehetnének „szent érdekből” rendezett ebédek, vacsorák vagy uzsonnák?

Az L.-i plébániatemplom már tűrhetetlen állapotban volt. A plébános hiába levelezett, folyamodott, kérelt és könyörgött, a kegyúr teljhatalmú megbízottja az ujját sem mozdította meg. Jött az új plébános. Megismerkedett az illető úrral. Egy szóval sem említette neki a templom ügyét, hanem kies fekvésű vidéki plé-

bániájára kirándulás címén hívta meg őt jóízű, ropogós malacpecsenyére, megemlítve, hogy szakácsnője kitűnően tudja azt elkészíteni. Az illető úr el is jött, jól is lakott, és néhány hét múlva már elkezdődött a templom tatarozása, amiről a plébános az említett ebéd után csak egészen „mellékesen” tett említést.

A régi, szabadelvű korban az egyik püspök egyházmegyéjének legkényesebb ügyeit a fehér-asztalnál beszélte meg a fő- s alispánnal, polgármesterrel, pénzügyigazgatóval stb. Soha nem kért személyi ügyet és soha mást, mint ami jogos és igazságos volt, de azt sem tudta volna elérni a rendes, hivatalos úton, főképp abban az időben, amely éppen nem kedvezett a katolikus érdekeknek.

Azért azoknak, akiket illet, nagyon ajánlom, hogy évenként néhányszor, nem sokszor, hívják meg vendégszerető asztalukhoz azokat, akik lelkipásztori, zárdai, intézeti stb. működésükre közvetlen vagy nagyobb hatással lehetnek, vagy akik e pontban különös érdemeket szereztek.

Ne feledjük el, hogy maga az Úr Jézus — bizonyára nem fontos ok nélkül! — legfontosabb kijelentéseit és intézkedéseit étkezés keretében tette. Példák: első csodatétele a kánai menyegzőn, a legfelségesebb Oltáriszentség szerzése az utolsó vacsorán, Emmauszban, a feltámadás utáni megjelenése az étteremben (halat kért), a Tiberias tavánál stb. Az Úr asztala mellett a tanítványok jobban érezték, hogy egy család tagjai, az Úrnak nemcsak szolgálói, hanem vendégei, asztaltársai s kenyér megosztói, egymásközt pedig testvérek.

Az ilyen lelkipásztori vagy más szent célra történő vendéglátás ne legyen gazdag, fényűző, tüntető, nagyzoló! Ilyenkor ne az evés-ivás legyen a főcél, hanem hogy testvériesen, kedélyesen, fesztelenül együtt legyünk. És nem is azon fordul meg a lényeg, hogy mit adunk, hanem hogy hogyan adjuk azt: a szent szándék ünnepiességével és a jóságos szeretet melegével.

Az ilyen ú. n. lelkipásztori vendéglátásra legyen szabad csupán még három tanácsot adni.

Az első: Az ilyen jellegű meghívásra mindig csak saját személyünkön kívül álló jogcímet adjunk, pl. a pápa koronázási évfordulója, Úrnap, búcsú stb., ellenben soha saját személyünkkel összefüggőt, pl. névnapunk, ezüstmisénk stb., mert ilyen címen a D) pont alatti vendéglátást javasoljuk.

A második tanács: Lehetőleg kisebb társaságot hívjunk meg. Minél kisebb a társaság, annál meghittebb, melegebb, közvetlenebb a hang és annál több alkalmunk van az egyesekkel érintkezni. Ezenfelül a mai drágaság miatt a költségesebb ebédek és vacsorák helyett inkább az olcsóbb, kényelmesebb és a célnak sokkal megfelelőbb délutáni teára hívjuk meg az illetőket. Ilyenkor nem közös asztal mellett ülünk, egyestől esetleg távol, hanem fesztelen csoportokat alakítva, mindegyik vendégünkkel közvetlenül, fesztelenül cseveghetünk vagy értekezhetünk.

A harmadik tanács: Az ilyen teákra necsak az ú. n. hatósági embereket hívjuk meg, hanem akár velük, akár külön, az irodalom, sajtó, tudomány és művészet kimagasló és számottevő embereit is. Sőt hívjuk meg az iparnak, kereskedelemnek és földművelésnek egy-egy legérdemesebb tagját is, a példás életű rőfőst, az adakozásról ismert pékmestert, a keresztény mozgalomban érdemeket szerzett asztalos-segédet, gyári munkást vagy fiatal földművest is!

Hasonlítsen a mi asztalunk is bizonyos tekintetben az eucharisztikushoz, amelyről Aranyszájú Szent János azt mondja: „Nem világi lakoma, ahol a gazdag dőzsöl s megveti a szegényt. Itt ugyanaz az asztal áll szolgálatára gazdagnak és szegénynek egyaránt. A gazdag semmivel sem teheti gazdagabbá az asztalt, a szegény sem kap semmivel sem kevesebbet.” Sőt azok az ú. n. hivatalos egyének (alispán, polgármester, főszolgabíró, járásbíró, katonai, csendőr- stb. parancsnokok, rendőrkapitány, tanfelügyelő stb.) már nem is tartják nagyon megtiszteltetésnek, ha őket a püspök, szerzetfőnök vagy plébános meghívja. Ezt magától értődőnek tartják, szinte el is várják. Ellenben a kereskedő, iparos,

földműves, munkás a meghívást oly megtiszteltetésnek és kitüntetésnek tekinti, amelyre egész életében büszke marad, az írásos meghívót még az unokája is büszkeséggel fogja megőrizni. Az ilyen emberek azután néha tűzbe mennének a meghívással őket megtisztelő egyházi személyért. És azt se gondoljuk, hogy annak a tekintélyes kereskedőnek, iparosnak, földművesnek, segédnek vagy munkásnak a tömegekre való hatása kisebb és jelentéktelenebb, mint a főszolgabíróé, tanfelügyelőé vagy tábornoké. Sok esetben fordítva áll a dolog!

C) A hivatalos vagy ránk kényszerített vendéglátás.

Ide tartozik a bérmlás, esperesi korona, rendi káptalan stb. alkalmával adott vendéglátás; előljáróink, barátaink, hivatalos személyek vendéglátása, valamint azoké, akik azt kéri tőlünk és akiktől azt megtagadni tiltja akár a szeretet, akár az illem vagy az okosság. Hiszen vannak olyan kötelezettségeink, amelyekről nem mondhatunk le a nélkül, hogy egyéni életünk vagy szent hivatásunk ne szenvedjen kárt.

Az ilyen jellegű vendéglátást is hassa át a szeretet: „Szeressétek a jövevényt!” (V Móz. 11, 19.) Az ültetésben, figyelmességben, sorrendben, kedveskedésben adjuk meg a vendégnek, ami őt mint ilyen megilleti, de az étkezésben szükségtelen a vendégszeretet túlhajtása és a szokásos házi kereteknek nagyobb fokú kiszélesítése. Inkább maradjunk meg az illő szerénység keretében.

Ma már még a legtöbb püspök s érsek is mérsékletre inti alárendelt papságát a saját hivatalos elszállásolásával kapcsolatban.

Az egyik egyházmegyei zsinat határozataiban olvasom a püspök atyai szavait: „Conformari Nos volentes paupertati visitandorum contenti erimus cum omni esculento et poculento quod in domo parochiali reperitur et procuratur. Pro lecto sufficiunt stramina aut arborum folia et pro victuali panis, caseus, poma, castaneae, legumina et pro potu aqua frigida, mustum pomarium, lac recens aut concretum et quae sunt hu-

jus generis. Habitatio seu diaeta etiam simplicissima sufficit: cum lecto vel tantum cum lectulo vulgo sophanominata et cum mensa et unico sedili." (Actiones der Lavanter Diözesansynode. 1900. 512. old.) Egy dunántúli püspök körlevélben figyelmeztette papjait, hogy amennyiben látogatása alkalmával asztalára háromnál több fogást szolgáltatnának fel, azonnal felkel és eltávozik. Egyik rendünk tartományfőnöke pedig hivatalos látogatása idejére szigorúan eltiltott a szokásos ételmezéstől való minden eltérést.

Sokkal jobb, ha vendégeink a távozáskor azt mondják: „Ezt otthon is megkaphattuk volna”, mint ha így szólnak: „Ha valaki jót akar enni-inni, hát a csuhásokhoz menjen.”

Amit a vendéglátás szerény kereteinek megtartásával megtakarítunk, azt inkább a szegényeknek juttassuk.

D) A személyünkkel kapcsolatos vendéglátás.

Értem rajta a nevünk napján, kinevezésünk, beiktatásunk, ezüst-, aranymisénk, más jubileumunk, kiüntetésünk s hasonló alkalmakkor történő vendéglátást.

Testvéreim! Az ilyen jellegű vendéglátásra vonatkozóan csupán az Evangélium tanácsát közlöm le, de ezt dúlt betűkkel, nyomatékosan és erősen hangsúlyozva. Mégpedig azért, mert az Evangéliumnak, illetve az Úr Jézusnak éppen ezt a magasztos, felséges, szociálisnál szociálisabb, áldásos tanácsát olyan nagyon ritkán követjük. Szól pedig a szent íge a következőkép. Olvassuk el hangosan, ünnepélyesen és ismételten:

„Mondá pedig (t. i. Jézus): *Mikor ebédet vagy vacsorát szerzel, ne hívjad barátaidat és testvéreidet, se rokonaidat és gazdag szomszédaidat, nehogy ők is viszont meghívjanak és visszaadják neked; hanem mikor lakomát adsz, hívd meg a koldusokat, bénákat, sántákat és vakokat. És boldog leszel, mivel nem tudják viszonzni neked; de majd visszafizettetik az neked az igazak feltámadásakor.*” (Lk. 14, 12—14.)

Bizony, meg kell vallanunk, hogy a világiak Jézus fenti tanácsának követésében néha megszegyenítenek

minket. 1936-ban Wolf Károly, a nagynevű keresztény politikus tisztelői ú. n. „csendes bankettet” rendeztek, vagyis a bankettek rendes kiadási árát befizették egy helyen és ezen nagyon sok szegényt vendégeltek meg. Egy magyar középiskola érettségizett tanulói az „érettségi bankett” helyett összeadtak annyi pénzt, hogy rajta tehenet vettek egy nagyon szegény, többgyermekes falusi családnak. Egyik világi ismerősöm többször ígérte, ha pörét megnyeri, hatalmas pezsgős vacsorát szerez barátainak. Pörét meg is nyerte, de valakinek a tanácsára a pezsgős vacsora helyett 2000 pengőt küldött a Charitasnak 500 szegény megvendégelésére.

Igen, Testvéreim! A szorosan személyi ünnepnapokon ne az előkelőket, hangadókat, vizsonzókat, hízelgőket és barátainkat vendégeljük meg, hanem elsősorban a rászorult *testvéreket*. Mi annyiszor tanítjuk és hirdetjük, hogy mindnyájan Isten gyermekei és egymás között testvérek vagyunk. A tömeg ezt a megtisztelő ténnyt el is könyveli a javára, sőt a nyomor, nélkülözés és szenvedés napjaiban ezzel a tudattal vigasztalódik és nyugszik meg. De ha mi papok és szerzetesek e fönséges ténynek s igazságnak csak karikatúráját mutatjuk és visszáját gyakoroljuk, akkor társadalmi törés áll elő és világnézeti szakadás jön létre.

E) Az öncélú vendéglátás.

Értem rajta azt a vendéglátást, amelynek egyedüli célja, hogy jól együnk, illetve etessünk, pompásan szórakozzunk, kitűnően mulassunk és tölünk telhetően élvezzünk, avagy hogy vendéglátásunk révén nagyobb tekintélyre, befolyásra, közelebbi összeköttetésekre tegyünk szert, nevünk forgalomba kerüljön, asztalunknak híre menjen és hasonlók.

Akad olyan is, aki „virtust” csinál abból, hogy híres vendégszeretőnek tartsák, nem gondolva arra, hogy a vendégszeretet ellen nemcsak per defectum, hanem per excessum is lehet vétetni!

Isten szolgálja ne pazarolja drága idejét és pénzét az ilyen öncélú vendéglátásra. „Ne tedd magadat

koldussá kölcsönpénzből adott lakomákkal". (Jéz., Sir. f. 18, 33.) Főkép zajos, zenés mulatságot soha ne tartunk és ne tűrjünk házunkban, rendházunkban, kertünkben, szőlőnkben! A vendéglátás soha ne fajuljon dínomdánommá. Az öncélú vendéglátásnak következménye csaknem mindig bántó hálátlanság, megszólás és megbotránkoztatás.

Igen, a hálátlanság! Hány példát tudnék rá felhozni. Csak kapásból néhány:

Napóleon így emlékezik meg Szent Ilona-szigeten egy olasz kanonokról: „Felkerestük. Jól tartott bennünket. Az élénk rakott ételek válogatottak voltak . . . Vezérkaromat egészen elragadta, hogy egy papot talált, aki nem volt bigott. A poharak mind gyorsabban teltek és ürültek. Mi az ő egészségére ittunk, ő meg fegyvereink szerencséjére. Azután elbúcsúztunk . . . Nevettünk a kanonokon, élcelődtünk a szenten . . . oh, ha a jó ember hallott volna minket.” (Antommarchi: „Denkwürdigkeiten über die letzten Lebensstage Napoleons.” Leipzig. 1825. I. 73—75. old; 1820 okt. 12-iki feljegyzése.)

Ismertem egy prelátus-plébánost. Névünnepe mindig két disznót öletett. Ezen a napon csak úgy hömpölyögtek a jó „hívek” a dúsan terített asztalok köré és görnyedtek fölé. Több évtizedes plébánoskodás után a prelátus súlyos betegségbe esvén, lemondott plébániájáról, de volt plébániája területén maradt, ahol még három évig élt, többnyire ágyhoz szegezetten. E három év alatt mindössze 3—4 volt híve nézett be hozzá hébe-korba.

Egy harmadik példa: az egri egyházmegye egyik községében járt egy adókimetési hivatalnok. Persze a plébános vendégszeretetét vette igénybe. Volt is jó ebéd, finom bor, pompás szivar. És a hála? A jó ember azonnal felemeltette a pap adóját azzal a megindokolással, hogy aki ilyen pompás ebédeket tud adni, az fizethet is, mint a köles. Pedig ez esetben nem is öncélú vendéglátásról volt szó.

Az öncélú vendéglátás megszólásra is bő okot

ad. Egy kolduló szerzetesház főnöke szüreti mulatságra hívott meg a rend szőlőskertjébe néhány vendéget, világiakat is, sőt utóbbiak közül kettőnek a feleségét is.

A szüreti multság után a hazafelé vezető úton az egyik házaspár között a következő párbeszédet leste el a másik.

Férj: „Teringettét, milyen jó dolguk van ezeknek a barátoknak. Ide kell jönnünk, ha valami tisztességeset akarunk enni.”

A feleség: „Hallatlan, hogy ezek a barátok hogyan el tudják rontani a jót. A pecsenyét agyonsütötték és egészen póriasan tálalták. A torta olyan száraz volt, alig tudtam lenyelni, sajtjuk meg már egy hete állhatott felszeletelve. Ezeknek az embereknek semmi izlésük sincs.” Stb.

Hogyan is mondja a Szentírás? „*Igaz férfiak legyenek asztaltársaid!*” (Jéz., Sir. f. 9, 22.) E mondat első két szavának mindegyikén hangsúly van!

Gazdag és gyakori öncélú vendéglátásunkon méltán meg is ütközhetnek a szegényebbek, a szűkebb sorsúak. Hiszen ha tekintetbe vesszük bizonyos széles népkörök rettentő nyomorát és kínzó nélkülözését, nem tapintatlanság, érzéketlenség, sőt kihívó tüntetés-e, ha egyházi személy gyakori zajos ünnepségeket rendez, hangos disznótorokra csődíti barátait vagy pezsgős névnapi tömegvacsorákra költi a pénzét?

Elődeink túlzott vendégszeretetét sem kell utánoznunk. Aranyuszájú Szent János életrajzában olvasuk: Patriarcha-elődje nyílt, főúri házat vitt, Szent János pedig beszüntetett minden vendégséget, a püspöki udvar ékszereit és drága evőkészletét pedig eladta, hogy annál jobban segítségére lehessen szegény híveinek.

Kiket ne hívjunk asztalunkhoz

a) Lehetőleg ne hívjunk 7—8 személynél többet. 6—8 személy még biztosítja a társalgás egységét. Ennyi személy mellett még az egész asztallal egyszerre közölhetjük mondanivalónkat. Több személy esetén a társaság társalgási csoportokká hullik szét. Ezenfelül gyakorlati szempontok is a kisebb társaság mellett szólnak. 7—8 személy esetén elég egy felszolgáló, az étkezők számára 1—1 tálban lehet felszolgálni és borból elegendő 1—1 palack egyszeri betöltésre. 8 személynél tágasabb társaság elveszti családias, közvetlen, meghitt jellegét.

b) Ne hívjunk „parádés” vendéget, vagyis olyan előkelőséget, akivel csupán az a célunk, hogy vele büszkélkedjünk.

c) Ne hívjunk olyanokat, akikről feltehetjük, hogy nem szívesen, nem örömmel vennének részt asztalunkon. Például sok öregúr nem szívesen fogadja a meghívást, mert vagy nagyothalló, vagy a nagyobb étkezés és hosszabb fennmaradás kellemetlenül befolyásolja emésztését és alvását. Mások állandóan, pl. óránként bizonyos orvosságra vagy más egészségügyi beavatkozásra szorulnak, stb.

d) Ne hívjunk olyan vendéget, akire a meghívás elfogadása nagyobb időbeli vagy pénzbeli áldozattal jár.

e) Végre ne hívjunk meg olyan személyeket, akikről tudjuk, hogy ellenlábасak, egymást nem szívlelik vagy együttlétük vitatkozásra, szócsatára, összeveszésre adhatna okot.

A vendéglátás illemtana

A) A vendéglátás módja.

Étkezéssel kapcsolatos meghívásokat lehetőleg 3—8 nappal előbb, de legkésőbb 48 óra előtt kell a meghívotthoz juttatni. Az aznapi vagy egy nap előtti meghívás csak akkor igazolt, ha a meghívás előbb nem történhetett meg. Egyébként rögtönzött vagy késői meghívás sértésszámba megy vagy legalább is súlyos illemhiba.

A meghívás történhetik levél (képeslevelezőlap) útján, személyesen vagy telefonon. Utóbbi módon inkább csak rokonokat és jó ismerőseket szoktunk meghívni, viszont nagyon magas személyeket személyesen illik meghívni.

Kézírással meghívás esetén tanácsos teljes, vagyis mindkét nevünket aláírni, nemcsak a keresztnévünket, mert a meghívottnak más „János”, „Pista” vagy „Lajos” nevű barátja is lehet és tévedésből ezek egyikéhez állíthat be ebédre vagy vacsorára. Már megtörtént!

A meghívóban mindig pontosan jelezzük a vendéglátás kezdeti időpontját. Pl. „Május hó 17-én, csütörtökön esti 8 órakor.”

Ha nagyon udvariasak akarunk lenni, minden meghívottal közöljük, hogy rajta kívül még kiket hívunk meg. Ennek több hasznos oldala van. Sőt az is megtörtént már, hogy egy előkelő család minden meghívottnak információs lapot mellékel leendő asztal-szomszédjáról. Rajta volt ennek teljes neve, állása, nős vagy nőtlen-e és megszólítási címe. Az ilyen előzetes közlés már előre biztosítja vagy legalább is megkönnyíti az élénkebb és közvetlenebb társalgást.

Az udvariasságnak egy másik módja, hogy vendégeinkkel közöljük, minő ruhában jöjjenek, pl. „Ne méltóztassék szmokingban jönni, hanem kényelmes öltözetben.” Vagy: „Kérem a legegyszerűbb ruházatban megjelenni.”

B) Előkészítés.

Nagyon is ünnepélyes alkalomra idején gondoskodjunk menülapokról,¹ névkártyákról, asztali virágról, kifogástalan asztalterítőről, asztalkendőkről. Előre meghatározzuk az ételsort a hozzátartozó italokkal és az ültetési rendet, a személyzetet jól kioktatjuk a felszolgálás helyes módjára, a fogások sorrendjére, a szakácsnőnek lelkére kötjük, hogy pontos időre elkészüljön a fogásokkal.

Gondoskodjunk az étkező helyiség szellőztetéséről, kellő hőmérsékletéről² és megvilágításáról.

C) Ételrend.

Az ételrend felállításában ne törekedjünk fényűzésre. Ne arra, hogy a legválogatottabb vagy legértékesebb ételneműeket nyujtsuk, de viszont túlzottan szerények se legyünk. Legjobb az arany középút. Legfeljebb arra törekedhetünk, hogy az ételrend ne legyen sablonos, hanem legyen benne némi eredetiség. A főszúlyt fektessük inkább a vendégek ízléséhez való alkalmazkodásra, az élelmi anyagok ügyes csoportosítására, minden ételnek a legmegfelelőbb módon való elkészítésére, a terítés és tálalás ízléses voltára.

Az ételrend összeállításánál vegyük figyelembe a vendégek egészségi állapotát és különleges étkezési szokásait. Lehetőleg olyan ételrend összeállítására törekedjünk, amely egyaránt kielégítse az egészségest és a diétán élő, a fiatal és öreget. Semmiesetre se adjunk oly ételeket, amelyeket együttvéve csak erős gyomor

¹ A menükártya alkalmazása a figyelmességnek egyik jele. Gyakorlati haszna, hogy a vendég tájékozódhatik az egyes ételek felől. Hiszen lehet, hogy az egyik nem tudja megenni a halat, a másiknak, mert cukorbeteg, tartózkodnia kell a szénhidrátos és keményítős ételtől, a harmadiknak, mert vesebeteg, a sós és fűszeres fogásoktól. A menükártya révén az egyes ételekből mindenki mégis annyit fogyaszthat, hogy jóllakjék.

² Nagyon forró időben ajánlatos az ú. n. száraz jégnek, vagyis fagyasztott szénsavnak a szobába való helyezése. Egy közepes méretű szobába elég 1 kg-nak elhelyezése. Csak pusztán kézzel ne nyúlunk hozzá és ne helyezzük a vendégek közvetlen közelébe (pl. asztal alá vagy fölé), mert meghűlhetnek tőle.

bír el. Manapság, sajnos, nagyon sok a gyenge vagy beteges gyomrú avagy vesebajos, azért ne fűszerezzük és sózzuk túlságosan az ételeket.

Ha csupán egy vagy kevés vendéget hívunk meg, előre érdeklődhetünk kedvelt ételei iránt, vagy ha beteg, minő étel válik inkább javára. Óvakodjunk oly ételek felszolgálásától, amiket a tapasztalat szerint sokan nem kedvelnek, pl. bárányt, vadat, békát stb.

Ha olyan vendéget fogadunk (pl. bérmlő püspököt), aki körülton van, nem szükséges érdeklődnünk kedvelt étele után, mert megtörténhetik, hogy mindenütt ugyanazt az ételt kapja egészen a megundorodásig.

Ha olyan vendéget fogadunk, aki diétás kosztra szorul, mi is ugyanazt fogyasszuk, ha pedig maga a vendéglátó szorul diétás ételre és nem eheti meg a vendég ételeit, a maga számára csináltathat ugyan külön kosztot, de ez sohase legyen jobb, kitünőbb, szóval kívánatosabb, mint a vendégé.

Minden főételhez adjuk a neki megfelelő vagy szokásos körítést vagy mártást.

D) Délutáni teán (uzsonnán, büffén) akár egy nagyobb asztalra tálalunk fel ízlésesen minden ehető dolgot egyszerre, tányérokat, evőeszközt, asztalkendőt, teáscsészét, rumot, citromot, tejet stb., akár kis asztalon avagy kerekasztalkán tálaljuk az ételneműeket és teát.

Az ételnemű csupa hideg dolgokból áll: szendvicsek, sonka-, nyelvszeletek, pástétom, sós és édes sütemények, gyümölcs stb. A szendvicseket állva vagy ülve, evőeszköz nélkül is fogyasztathatjuk. De lehet a délutáni teát az étteremben rendesen terített ebédlőasztalon is tálalni, amely esetben mindenki ülve fogyaszt el mindent, akárcsak ebédkor.

Délután nem szokás szeszesített feladni.

E) A terítés (ebédre, vacsorára).

Az asztal helyes terítési módjáról már szoltunk a 18. fejezetben. E helyen a fönti tanácsokat csak a következőkkel pótoljuk: az (összeállított) asztalt úgy helyezzük el, hogy ne zötyögjön. Magán az asztalon

minden tündököljön a tisztaságtól: az asztalterítő, asztalkendő, vázák stb. A tányérok, evőeszközökön, főképp a villák hegyei között ne maradjanak se ételmaradékok, se törlőrongy-foszlányok.

Ebédhez és vacsorához fehér, uzsonnához, teához akár fehér, akár színes abroszt használunk. Az asztalt díszítsük (de ne borítsuk el) élővirággal. A vázák ne legyenek olyan karcsúak, hogy könnyen felborulhassanak és ne olyan magasak vagy szélesek, hogy az átellenes személyek arcát eltakarják. Az asztalterítőre lazán és ízlésesen széthintett virágok is kedvesen hatnak.

A terítékek se túlságosan közel, se túlságosan messze ne legyenek egymástól. Az előbbi eset a kényelem, a másik a kedélyesség rovására volna. Két teríték között a legalkalmasabb a 75–80 cm távolság.

Az asztalkendőt egyszerűen összehajtva, a bal-kéz ügyébe helyezzük, esetleg ráhelyezhetünk zsemlyét, menükártyát, névjegyet, de persze nem mind a hármat egyszerre. Az asztalkendőt ne engedjük keményre és fényesre vasalni. Ez már rég divatját múlta és a használhatóság rovására van.

A kést a tányértól jobbra, a villát balra, a kanalat a tányér mögé vagy esetleg elé rakjuk.

Ne feledkezzünk meg az asztalra helyezni a kenyérkosarat a kenyérrel, a sótartót, vizesüveget és étkezés végéztével a gyujtót és hamutartót.

Gyümölcsökhöz *kis* ezüstpengéjű kést és *papír*-szalvétát adunk; előbbit azért, mert a gyümölcsnedv a vasat megfogja, ami viszont ízét kellemetlenné teszi, utóbbit azért, hogy a vendég ne a vászon-szalvétába törölje ujjait, amitől állandó foltot kaphat.

A délutáni tea, uzsonna, büffé alkalmával való terítés módjáról már főntebb szóltunk. Ilyenkor mindenhez csak kisebb tányérokra használunk.

F) Ülőrend.

Az ülőrend helyes megállapítása nagyon fontos, de egyúttal nagyon kényes feladat, mert sok nehezte-

lésre és sértődésre adhat alkalmat, lévén az emberek jórésze hihetetlenül kicsinyes és nagyratartó.

A vendéglátó gazda a vendégek rangja, kora és állása szerint vagy az asztalfőn vagy az asztal végén vagy a vendégek között foglal helyet. Nagy általánosságban, hacsak egy-két vendége van, a főhelyet engedje át a rangidős vendégnek. Viszont nagyasztal esetén jobb, ha az asztalfői helyet maga foglalja el, kivéve, ha egyházi előjárója vagy valamely hozzá viszonyítva nagyon előkelő vagy magasrangú egyén a vendége.

Szerzetesek asztalánál tartsuk meg a régi rendi hagyományt, amely minden szerzetben kialakult. Amennyiben azonban a szabályok külön nem tiltják, bizony üdvös volna, ha a rend *állandó* (tehát nem vendég) tagjai minden hónapban más-más ülőrend szerint foglalnának helyet a közös asztalnál (pl. sors-húzás útján), csupán a házfőnök és helyettese maradna meg a két főhelyen. Sok és nagy lélektani ok szólna e javaslat mellett. A testvéri szellemet is növelné és az előjáróknak is több alkalmuk lenne a többi rendtárs közelebbi megismerésére. Ha éveken át mindíg ugyanama szomszéd mellett ülünk, még a beszéd-tárgyból is kifogyhatunk.

A vendégek ültetésénél három szempontot kell figyelembe venni. Az egyik a rang és a kor. A másik a vendég fogalmi köre. Pl. ha egy magyar bencés rendház vendégül lát egy másik magyar bencés rendház tagját, egy külföldi bencést és egy külföldi piaristát, egyébként egyenlő feltételek mellett az ültetés rangsora a következő: a piarista, a külföldi bencés, a magyar bencés vendég.

Az ültetésnél követendő harmadik szempont, illetve kívánság, hogy a vendégek közül lehetőleg a jó barátokat ültessük össze, illetve nem ültessük össze azokat, akikről tudjuk, hogy kevésbé értik meg vagy szeretik egymást, pl. két politikai ellenfelet. Viszont testvéreket, házastársakat, közeli rokonokat nem szoktunk egymás-mellé ültetni.

Ha két személy közül nem tudjuk, hogy az ülő-

rendben melyiknek adjunk elsőbbséget, a kérdést úgy oldjuk meg, hogy nyíltan megkérdezzük a kettőt, melyik a korban idősebbik és ezt ültetjük a másik elé. A magasabb kor előtt mindenki meghajlik.

Hosszú asztalnál a *főhely* akár az asztalnak kelleme-esebb, illetve mutatósabb vége akár a közepe. Előbbi esetben az asztalelnöktől jobbra eső ülés rangban a második, balra a harmadik stb. Utóbbi esetben a második hely az asztalelnökkal szembe, a harmadik és negyedik az asztalelnöktől jobbra és balra eső hely.

Leghelyesebb az ültetés sorrendjét még a vendégek érkezése előtt rendezni.

Névkártyát csak akkor helyezünk a teríték mellé, ha több (legalább 8—10) vendéget hívtunk meg. Kisebb vendégszám esetén a házigazda mutatja meg kinek-kinek a helyét.

G) A vendégek fogadása.

Az ajtót nyitó szolga vagy szolgáló tisztességes és tetőtől-talpig tiszta ruhában fogadja a vendéget. Illem-tudóan köszöntse, segítse a kalap, ernyő, felsőkabát stb. elhelyezésében és nyissa ki vagy legalább mutassa meg a vendégnek a fogadó szoba (vagy ebédlő) ajtaját, nehogy helytelen ajtóra nyisson.

A házigazda pedig, mihelyt megpillantja vendé-gét, menjen eléje, barátságosan üdvözlje, kínálja meg hellyel, fejezze ki örömét jövetelén és érdeklődjék az illetőnek s családjának hogyléte felől. Nagyon előkelő vagy magasrangú személyt már a lépcsőház elején, földszintes házban a bejáratú ajtónál, még előkelőbbet pedig már az autónál (kocsinál) fogadjuk.

Ha a vendégek egymás előtt ismeretlenek, a házi-gazda őket bemutatja egymásnak. Az ő feladata, hogy vendégeit az étkezés megkezdéséig szórakoztassa.

H) Az étkezés megkezdése.

Az étkezést legillendőbb és legcélszerűbb a meg-hívóban jelzett időpont után 10—15 perc múlva meg-kezdeni („quart d'heure de grâce”). Későbbi kezdet

már pontatlanság a ház részéről. Tovább legfeljebb akkor lehet várni, ha különösen magasrangú vendég késnék, ámbár épp a magasrangúak és előkelőek szoktak legpontosabbak lenni. Több várt vendég esetén egy (vagy két) késedelmező vendégért nem kell a többit megvárakoztatni. Persze, ha csak egyetlen vendéget hívtunk meg, arra várni illik.

Ha a vendégek együtt vannak, a házigazda előbb a ranglegidősebb, majd a többi felé hajolva jelenti, hogy tálalva van és kéri őket, hogy fáradjanak az ebédlőbe (vagy: az asztalhoz).

Az étkezést a házigazda mindig imával kezdi.

1) Tálalás és felszolgálás.

Erről is szoltunk már a 18. fejezetben. E helyen a fontosabb részleteket megismétljük és másokkal kiegészítjük.

A helyes tálaláshoz ízlés és gyakorlat szükséges. A tálakat ne halmozzuk túl, díszítésük is egyszerű, de mutatós, kedves legyen. Az adagok inkább kisebbek legyenek, mint nagyobbak. A gyakorlatiasságra is legyen gondunk, pl. a pecsenyéstál ne legyen színültig tele lével, nehogy esetleg a vendég ruhájára csurogjon; körítésből se tegyünk köréje annyit, hogy kikanalizása közben egy része az asztalra hulljon, stb.

A felszolgáló személyzet ruhája is kifogástalan, tiszta legyen. Ünnepeyesebb alkalmakkor a férfi felszolgáló fehér cérnakesztyűt, a nő pedig fehér kötényt és fején fehér vagy fekete kis bóbitát hordjon. Kezüket előzetesen alaposan mossák meg, körmeiket tisztítják meg. Ha valamennyi vendég elhelyezkedett, a személyzet azonnal megkezdi a kínálást.

A felszolgáló a tálal *bal* tenyerére helyezze, de előzetesen a tenyerére összehajtott, tiszta szalvétát tegyen. Ennek az a célja, hogy a forró tál ne égesse meg kezét és ne csúszhasson ki tenyeréből.

Az ételt mindig a vendég baloldalán nyújtjuk, a használt tányérokot és evőeszközöket pedig jobbfelől vesszük el.

A kínálást az asztalfőn ülőnél, illetve, ha itt maga

a házigazda ül, a ranglegidősebb vendégénél kezdjük el és tőle jobbra folytatjuk. Két felszolgáló esetén, az egyik az asztalfőn ülőnél kezdi a kínálást, azután balfelé halad, a másik az asztalelnöktől jobbra ülőnél kezdi, majd jobbfelé tart.

Szabály, ha az asztalnál 8 személynél többen ülnek, két tálban kell tálalni, ha azonban mégiscsak egy felszolgáló lenne, a körítéseket, salátát, mártást stb. a vendégek maguk adják tovább kézről-kézre.

A felszolgáló úgy tartsa a tálat a vendég elé, hogy ez kényelmesen vehessen belőle. Nagyon ügyeljen arra, hogy a tálakat mindig vízszintesen tartsa, nehogy a lé vagy a körítés valamely vendég ruhájára hulljon. Attól is óvakodjék, hogy ujja a tába érjen.

A felszolgáló a tányérokat, poharakat, evőeszközöket ne pusztá kezében, hanem mindig tálcán hozza be. Nagyon ügyeljen arra, hogy a tányért úgy fogja meg, hogy ujjának nyoma ne lássék meg a tányér szélén. Ha az evőeszközöket helyezi el, ezeket a nyelük végén fogja meg, nem pedig a használati oldalukon. Két felszolgáló esetén a tányér leszedésénél az egyik elszedi a tányérokat és evőeszközöket, a másik rögtön ujakat tesz helyükbe.

A felszolgáló ügyeljen arra is, hogy ne keresztbe, a vendég orra előtt nyúljon valamiért. Törekedjék minél zajtalanabban működni, az ajtókat ne csapdossa, az evőeszközöket ne csörömpöltesse stb.

Még egy szót a kínálásról. A vendéget illik az egyes fogások fogyasztása után még egyszer vagy kétszer megkínálni. Ez a kínálás legyen kedves és szívből jövő, de sohasem túlzott és erőszakoló! Erőltetett kínálás és marasztalás nem udvariasság és figyelmeség, hanem teher, néha kín a vendégre. A házigazda részéről, a vendég tiltakozása ellenére, újabb adagnak a vendég tányérjába rakása: barbár erőszakosság!

Említettük már, hogy újabb időben a vendég részéről az evőeszköznek a tányéron keresztalakban való fektetése azt jelenti, hogy az illető kínálás esetén

még kapható újabb adag elfogadására. Ez esetben tehát illő újabb kínálással próbálkozni.

Az italt (az ételnemével ellentétben!) jobbkéz felől töltjük. Ha új palackot kezdünk, előbb a magunk poharába töltünk néhány cseppet, nehogy a dugónak esetleges részecskéi a vendég poharába kerüljenek.

Ajánlatos a személyzetet jó előre alaposan kioktatni a felszolgálás szabályaira, gyorsaságára, pontosságára és a figyelmességre (pl. kenyér, ital stb. dolgában), mert az ügyetlen vagy járatlan felszolgáló kínos galibákat okozhat.

J) A házigazda kötelessége étkezés közben.

A házigazda étkezés közben necsak két szomszédjával vagy csupán „díszvendégeivel” foglalkozzék, hanem törődjék az egész asztallal, még annak végén ülőkkel is.

A házigazda legyen mindenben vendégeinek segítségére (Róm. 16, 12.) és arra törekedjék, hogy mindnyájan otthonosan érezzék magukat. Törődjék vendégeinek hangulatával a nélkül, hogy a társaság középpontja akarna lenni. Hevesebb vita vagy ellentétek kirobbanása esetén a beszélgetést terelje más irányba.

Szerzetesi, intézeti stb. asztaloknál, ha idegen vendég foglal helyet (pl. egy világi úr), a mellette ülőknek elsősorban vele kell foglalkozniuk és társalogniuk, nem pedig a kebelbeliekkel, mégpedig lehetőleg oly tárgyról, amely a vendéget érdekli.

A házigazda ne dicsérje ételét és magasztalja italát. Ne erőszakolja vendégeire a grammofoonját vagy rádió-zenéjét. A legtöbb ember nem szereti ezt idegen helyen, mert zavarja a társalgást. Legfeljebb tapintatosan megemlítheti, hogy van a lakásban rádió vagy grammofoon. Ha azután a vendég *kéri* megszólaltatásait, meg lehet indítani rövid, kísérleti időre. Ne is kérdezzük a vendéget, hogy „nem zavarja kérem a rádió”? Mert a legtöbb udvariasságból is nemmel válaszol.

A feketekávé tálalása előtt vagy közben megkérdezzük a vendégektől, hogy tisztán vagy tejjel kíván-

ják-e. Cukrot sohasem tetetünk előre a kávéba, ezt a vendégre bízunk.

Az étkezés végeztével a házigazda kezdi a dohányneművel való kínálást, de ha nem ő az asztal-elnök, akkor előzetesen ettől engedélyt kér, hogy a vendégek és ő rágyujthassanak.

Az asztaltól való felkelés idejét a házigazda a legelőkelőbb vendégre bízta. Csak, ha istentiszteleti, szerzetesrendi vagy más hivatalos ténykedés akár őt, akár a vendégek többségét (pl. szerzetesházban, plébánián) előbb elszólítja az asztaltól, *kezdemenyezheti* a házigazda ranglegidősebb vendégnél az asztalbontást pl. e kezdő szavakkal: „Ha úgy parancsolja . . .” vagy: „Ha méltóztatik . . .”

A hálaadó ima az utolsó fogás elfogyasztása után, illetve a feketekávé tálalása előtt történhetik vagy pedig az asztalbontás után.

Ebédre hívott vendéget uzsonnára vagy vacsorára marasztalni nem szokás. A vendéglátónak és a vendégnek is drága az ideje, ettől ne fosszuk meg egyikünk sem.

A vendég távozásakor ismételten kifejezzük örömmünket vagy hálánkat a megtisztelésért és reményünket, hogy máskor vagy mielőbb megismétli a látogatást. A távozót kikísérjük az előszoba ajtajáig, nagyon előkelőt a kapuig, még előkelőbbet az autójáig vagy kocsijáig.

99. Fejezet

Szálló-vendég tartása

Szálló-vendégnek tekintjük azokat, akik egy vagy több napig veszik igénybe szállásunkat, legyen az akár püspök a plébánián, szerzetes-elöljáró a rendházban, akár valamely egyházi vagy világi barátunk, ismerősünk vagy más szállást kérő vendégünk.

A vendéget felkészültséggel illik fogadni. Már előzetesen és gondosan úgy készíttjük elő a vendég szobáját, hogy az a kedves, vonzó otthon érzetét és marasztaló hangulatát keltse.

Gondoskodjunk arról, hogy a szobában ne hiányozzék semmi, amire a vendég rászorul. Legyen benne: tiszta ágý éjjeli szekrénnyel, lehetőleg egy nappali heverő, néhány széket vagy karosszéket, vízvezetéki mosdó hiányában mosdóasztal, mosdótál (telítve vízzel), vödör, amelybe a használt vizet önthesse, korsó víz (a megismétlendő mosdáshoz), kancsó víz az iváshoz, két pohár (egyik az iváshoz, a másik a szájkimosáshoz), szappan, törülközőkendő, ruhakefe, kézítükör, kiüresített szekrény, hamutartó, gyertya gyújtóval (még ott is, ahol villany van!). Minden szobában legyen csengő vagy más jelzőkészülék arra az esetre, ha a vendégnek valamire szüksége lenne vagy hirtelen baja támadna. Télen és hidegebb időben ne az utolsó órában fűtsünk, hanem annyira előre, hogy ne csak a szoba levegője, hanem falai is átmelegedjenek.

Ha a vendégnek csak egy szobát bocsátunk rendelkezésre, ez inkább hálószoba-jellegű legyen, mert a vendégnek leginkább ilyenül szolgál. Ezért főképp nagy gondunk legyen az ágý minőségére! A legfőbb feltétel persze a feltétlen és ragyogó tisztaság. A második fontos feltétel a kényelem. Ne adjunk a vendégnek nyáron vastag dunnát, télen pedig csupán vékony paplant. A vendégnek legyen választása a szerint, amint inkább a melegebb vagy kevésbé meleg takarót, egy vagy több vánkost kedvel-e.

Ha a vendég meghatározott időpontban érkezik, illik, hogy akkor otthon legyünk. Ha pedig előkelő, közelálló vagy nagyon kedves vendégünk vonaton vagy hajón érkezik, lehetőleg már itt várjuk s gondoskodunk kocsiról, a poggyász átvételéről stb.

A vendéget mindjárt szobájába vezetjük (megmutatjuk neki a W. C. helyét és kulcsát!), kívánjuk neki, hogy jól, kellemesen, otthonosan érezze magát és megkérdezzük tőle, nincs-e valami különös kíván-

sága. Utána rögtön kb. 15—30 percre magára hagyjuk a vendéget, hogy kicsomagolhasson, megmosakodhassék, átöltözhessék s elvégezhesse emberi szükségletét.

Fontos szabály, hogy módunkban legyen bármikor a vendég szolgálatára állni, de viszont engedjünk neki teljes mozgási és cselekvési szabadságot, vagyis ne kössük le őt nagyon, ne gyámkodjunk felette, ne ülünk állandóan a nyakán.

Ha oly hivatalos vendégünk van, akinek hivatalos és magán napirendjét mi állapítjuk meg, ez sohasse legyen zsúfolt, hanem gondoljunk arra, hogy a magas vendég nemcsak pihenésre, de emberi dolgainak diszkrét elvégzésére is szorul.

Egy püspökkel történt meg bérmlálaskor, hogy a ráerőszakolt sok látogatástól, tisztelgéstől és ünnepléstől nem lévén ideje és alkalmá elvonulni, bizonyos ügyét folyton továbbra és továbbra kellett halasztania. Végre már arra gondolt, hogy majd a vonaton intézheti el. Itt azonban annyira tömve volt a kocsi, amelyben a püspök utazott és a folyosó is, hozzá többnyire nőkkel, hogy a nagyon szemérmes püspök e miatt azt gondolta, hogy ismét el kell halasztania azt, amit a természet parancsolt. A következmény? A vonatról úgy kellett leemelni és két teljes hónapi orvosi kezelésre szorult!

Vendéglátó Olvasóm! Minél nagyobb úr a vendég, annál inkább gondolj arra, hogy ő is ember!

Vendégünknek azzal is kedveskedhetünk, hogy szobájába teszünk néhány olyan könyvet, amelyről feltehetjük, hogy érdekli, napilapot és néhány folyóiratot.

Reggelire, uzsonnára megkérdezzük, hogy otthon mit szokott fogyasztani vagy mi a kívánsága.

Necsak mi legyünk a vendég iránt kedvesek, udvariasak, figyelmesek és szolgálatkészek, hanem a házbelieket és a személyzetet is neveljük és szoktassuk erre.

A házban nyugalom és csend uralkodjék.

Este ne felejtjük el a vendég cipőjét kitisztíttatni

és még az este vagy másnap *korán* reggel az ajtóba visszahelyezni. Akárhányszor magammal is megtörtént, hogy korán reggel szerettem volna menni szentmisére, de nem tehettem, mert a cipőmet még nem hozták vissza.

Még egy nagyon kényes pontról kell szólnom. Szerettem volna ezt latinul közölni, de sok esetben épp a laikus testvéreket is érdekli az ügy, ezért kénytelen vagyok azt magyarul szóvátenni.

Példával kezdem. Nagyon magasrangú pappal történt. Rendkívül vendégszerető házban töltötte el az éjjelét. A szoba kifogástalan volt, az ágy a legkényelmesebb, de egy bizonyos edény (erről van szó!) oly átható bűzt árasztott magából, hogy a főpap nemcsak nem tudott elaludni, hanem oly undort kapott, hogy több heti orvosi kezelésre szorult. Ami ezt az edényt illeti, ez soha ne hiányozzék a vendégszoba éjjeli szekrényéből, tisztaságára és teljes szagtalanságára a személyzet fektessen nagy súlyt, a házigazda pedig ellenőrizze azt.

Katonai mivoltom következtében magam is rengeteg helyen voltam elszállásolva, előkelő püspöki és szegényes zárdai, egyházi, katonai és polgári házakban egyaránt. De a legtöbb helyen azt tapasztaltam, hogy a vendéglátók többnyire csak az ebédlőt és az étkező asztalt ellenőrzik, kevésbé a vendégszobáknak tisztaságát, rendjét és felszerelését. Csak néhány példa:

Az egyik helyen az elődöm eldobta vagy földre esett rothadt körte teljes hétig feküdt asztalom alatt. Egy másik helyen az ablaktáblák oly piszkosak voltak, hogy a szó szoros értelmében átlátszhatatlanokká váltak. Egy harmadik helyen a szoba televolt pókhálókcal. Nagyon gyakori eset, hogy a személyzet a vendégszobában heteken át egyetlen ablakot nem nyit ki, nem szellőztet, az ágyneműt nem forgatja meg, nem seper, vagy ha igen, csupán felszínesen, úgyhogy az ágy, díván, szekrény stb. alatt ujnyi vastagon emelkedik a por és piszok. Az egyik helyen a kályha mellett álló faládában penészes narancs- és citrom-

héjak, gyümölcsmagvak, cigarettavégek és hasonló szemét-részletek egész rakománya rothadt és bűzlött.

Vendéglátó Olvasóim! Tartsatok a vendéglátás előtt és főképp közben többször szigorú szemlét. A vendég szeme sokkal élesebb, mint a házigazdaé, ezért a vendég szemével, a figyelem, udvariasság és tisztaság-érzet nagyító lencséjével nézzünk körül!

Még egy utolsó intelem! Ha vendégünk autóval, kocsival jött, a sofforról és kocsisról is gondoskodjunk *illően és szeretettel!*

100. Fejezet

A miséző vendég kezelése

A misézővel szemben való eljárásról *egyházi és liturgiai* szempontból az Egyházi Törvénykönyv 804. canonja intézkedik.

E helyen inkább a miséző vendég iránt kötelező illemszabályról essék néhány szó.

Olyan helyen, ahol ritkán fordul meg idegen pap, illő, hogy minden ellenszolgáltatás nélkül engedjük őt misézni. Sőt, jól esik oltártestvérünknek, ha meghívjuk reggelire is.

Ahol több az idegen miséző, a templom jövedelmétől és templom-gondnok gavallérságától függ, kér-e ellenszolgáltatást.

Viszont olyan szegény templomokban, ahol nagyon gyakori vagy szinte állandó az idegen papok misézése, illő és igazságos, hogy a misebor, ostya, gyertya, ministráns stb. fejében valamelyes ellenszolgáltatást kérjünk. Ilyen templomok nagyobb városok központi fekvésű vagy kedvelt templomai és a fürdőhelyeké. Ámde az ilyenekben is óvakodni kell a túlzástól és nyereszkeskedési vágytól.

Az egyik — és hozzá éppen nem szegény — templomban csak az misézhetett, aki az itt assignált mise-

szándékra ajánlotta fel szentmiséjét. Egyik fürdőhely plébánosa minden misézés előtt 80 fillért követelt a celebrálni szándékozó paptól. Az ilyesmi a pap jószándékával való visszaélés és uzsoráskodás. Azért legjobb volna, ha nagyobb forgalmú vagy fürdőhelyeken levő templomok javára az Ordinarius állapítaná meg a misézés fejében kérhető összeg nagyságát, amelyet túllépni nem szabad. Az Egyházi Törvénykönyv 1303. canonja különben is úgy intézkedik, hogy az Ordinarius csak a szegény templomoknak engedheti meg a miszésért való ellenszolgáltatást. („Si qua ecclesia paupertate laborat, potest Ordinarius permittere etc.”)

Gondoljunk csak a szegény papokra! Különösen a nyugdíjasokra, akiket a nagyobb ellenszolgáltatás kötelezettsége visszatartana a mindennapi miszéséstől, ami bizonyára nem kívánatos.

A vendég-misézőtől mindig kérdezzük meg, hogy milyen időben, milyen oltáron és (a megfelelő napokon) milyen színben óhajt misézni.

101. Fejezet

Illemszabályok külföldi vendégekkel szemben

Külföldről hozzánk érkező vendégekkel legyünk mindig és mindenben barátságosak, előzékenyek, szívesek, jókedvűek, de egyúttal önérzetesek, nem pedig szolgálékúek. Viselkedjünk velük úgy, ahogy mi szeretnők az ő viselkedésüket, ha az ő országukban lennénk.

Kerüljük az idegennek kíváncsi vagy tolakodó vallását, hogy honnan, miért jött, hová megy, meddig marad nálunk stb. Az ilyen kérdések terhesek az illetőre. Általában semmiféle felesleges dologgal ne terheljük a külföldit. A beszédet is mindig arra kell terelni, ami őt érdekli. A jó vendéglátó nem vezeti a külföldit, hanem ezzel vezetteti magát.

Ne tüntessünk és ne kérkedjünk semmivel, mert ez a felcseperedettek (parvenuk) jellemzője. Az előkelő ember mindig szerény. Ha étkezésre hívjuk az idegent, asztalunk legyen jó, kifogástalan, de ne kiabáló, tüntető, és ne a túlságos jólét gondolatát felkeltő. Nem az a fontos, hogy mit adunk, hanem hogy *hogyan* adjuk. Az idegen érezze ki mindenből szívünk őszinte jóakarátát és szeretetét.

Nem szabad politikánkkal, panaszainkkal agyonzaklatni az idegent, különben rögtön gyanút fog, hogy propagandát akarunk üzni személyén keresztül. Bajainkat, sérelmeinket, fájdalmunkat illetőleg meg kell várni, míg ő kérdez, ami rendesen nem marad el, főképp ha mi hallgatunk e pontban. Kérdéseire méltóságteljesen, túlzás nélkül válaszolunk.

Az idegen és a mi országunk között szóbakerülő összehasonlítások alkalmával emeljük ki az illető országának, népének értékeit, nevezetességeit és döntünk az ő országa javára. Ez rendkívül kellemesen hat rá — és mi nyerünk vele.

Nagy hiba, ha a saját dolgainkat és értékeinket felsőfokban vagy túlzottan dicsérijük. Elég, ha felhívjuk rá a figyelmet és megvárjuk, míg az idegen dicsér. Például: Megmutatjuk neki a Szépművészeti Múzeumunkat. Annak ellenére, hogy minőségre nem marad el a külföldi múzeumok mögött, mégis kb. ilyenformán készíthetjük elő az idegent: „Itt nem fog találni olyan nagyterjedelmű, értékes és régi műveket, mint az ön hazájában, de nem is várhatja ezt, mert mi magyarok, ezer esztendőn át folyton a harcokban voltunk. Nálunk az ellenség inkább a régi értékeinket pusztította, mintsem hogy sok újjal gyarapodhattunk volna, stb., stb. Tehát ne várjon nagyon sokat.” A műértő idegen ezek után már a 3. teremben nem győz csodálkozni a látottakon és az önként fakadt meglepődés és dicséret az igazi, a maradandó, a lélekbe ható, a felejtethetetlen, az egyedüli értékes.

Ne is beszéljük rá erősen az idegent, hogy ezt vagy azt tekintse meg. Ismeretes, hogy az 1918—1921.

években a főváros némely helyén ezrével voltak vagonlakók. Nem mutattuk az idegeneknek a szegénységnek e nyomorhelyeit. Egy alkalommal a Nemzetközi Vörös Kereszt kiküldöttjei ültek a dunaparti kávéház teraszán. A vagonlakók éppen tüntető menetben vonultak el a Dunaparton. A magyar kiküldött a szobájukba tanácsolta az idegeneket azzal a megokolással, hogy nem kellemes látvány a nyomorultul öltözött, éhségtől beesett arcú vagonlakók szomorú menete. De az idegenek épp e különös, szomorú menetet kívánták megfigyelni, sőt utána mentek és az ő nyomukban indult meg akkor a hollandi, belga és svájci segítő akció, amelyet csak a pápai akció előzött meg. Minden idegen az eredetét keresi s követeli.

Ne mondjunk soha rosszat ellenségeinkről. Ez imponál. Egy példa: Amerikai ujságírók éppen Csehországból jöttek hozzánk. Tőlük tudtuk meg, hogy ott sok mindenféle rosszat fogtak reánk. A vendégek a Szent Gellért-szálló termében jóízűen fogyasztották a magyar sört, amelyet nagyon megdicsértek. „Ugyan kérem, — mondotta egyikünk — ne tessék dicsérni a mi sörünket, hisz Önök Csehországból jöttek, ahol a világhírű pilzenit élvezhették!” Ez rendkívüli hatást váltott ki. Azóta minden szavunkat elhitték, mert ellenfeleinkről az első szó dicséret volt.

Vásárlásoknál kísérjük el őket, mert sokan visszaélnék az idegenek pénzismeretének hiányával. Adjunk nekik tanácsot, hol étkezhetnek vagy vásárolhatnak jól és olcsón, mert ma már elmúlt az az idő, amikor az idegenek szórhatták a pénzt.

Ne bírálgassuk és legkevésbé kifogásoljuk az ő államaik szokásait, intézményeit, hacsak ők maguk nem kezdik és felfogásuk a mienkével egyezik.

Oly idegen nyelvűekkel, akik csak gyengén beszélnek a mi nyelvünket, beszéljünk lassan, érthetően, kimérten, tagoltan és használjunk egyszerű szavakat rövid mondatokban. Idegen egyházi személyekkel ismertessünk meg hazai egyházi személyeket. Ilyenek nagyon érdeklik őket.

Ha így viselkedünk az idegennel, még akkor is megkedveli személyünket és rajtunk keresztül hazánkat, ha elfogultsággal vagy előítéllettel jött is közénk. Úgy jár, mint az egyszeri ember: messziről valami elképesztő nagy alakot pillantott meg; közelebb érve látta, hogy az ember és amikor egészen közel ért hozzá, ráismert, hogy a saját testvére.

Idegennel, külföldiekkel *tartsuk is fenn* a barátságot. Egy-egy alkalmi képeslevelezőlap néha többet ér, mint a búcsúzást nyomon követő és az ismeretség melegében kitermelt 8 oldalas levél.

102. Fejezet

Kiket ne hívjunk lakásunkba?

A másneműekről több, külön fejezetben bővebben lesz szó. E helyen csak elözetesen adom a jó tanácsot, hogy nőket soha ne hívjunk, ne rendeljünk és ne idézzünk lakásunkba és ha mégis kénytelenek volnánk rá, lehetőleg tanú előtt, szerzetházban az üvegajtájú vendégszobában.

Egy magyar püspök mondotta nekem, hogy ő nőt kizárólag csak egyik udvari papja jelenlétében vagy — a gyóntatószékben fogad.

És lehetőleg soha ne vigyünk, hívjunk, hívassunk vagy rendeljünk gyermeket a szobánkba, se fiút, se leányt! Ha a gyermeket valamire ki akarjuk oktatni, ott van a templom, iskola, szülői ház, szerzetesi fogadószoba. Fogadják meg olvasóim e tanácsot akkor is, ha ezt megokolatlannak vagy túlzottnak találják is. Én pedig nem ok és nem tapasztalatok nélkül írtam e sorokat.

Atyánkat, anyánkat, férfi- és női testvéreinket természetesen mindenkor a legmelegebb és a legáldozatosabb szeretettel fogadjuk. De nem ajánlom, hogy

mindenfajta sógorunkat, sógornőnket *gyakori látogatásunkra szoktassuk*.

Végre a negyedik fajta embertársunk, akit necsak soha ne hívunk, de ne is engedjünk szobánkba: az ügynök, különösen, ha ismeretlen. Ha jelentkezik: végezzünk vele az ajtón kívül, de legjobb, ha szoba se állunk vele! Az is megeshetik, hogy álügynök jelentkezik, voltaképp pedig betörő, aki az ügynökség ürügye alatt kikémleli lakásunkat, az irodát, hogy később ügyesebben, óvatosabban és eredményesebben működ-hessék.

103. Fejezet

A pohárköszöntő

A vendégeskedéssel és vendéglátással kapcsolatban az asztali felkészítésekéről is szólnunk kell.

A jó és szellemes pohárköszöntő egyik szellemi fűszere az asztaltársaságnak. Viszont a hosszú, száraz, gondolatszegény, rosszul elmondott köszöntő a hallgatókra nagy és kínos türelempróba.

A jó pohárköszöntőnek (toast olv. tósztt) négy főkelléke, hogy legyen benne valamely értékes vezérgondolat; legyen szellemes; legyen előadása folyékony, érthető és legyen minél rövidebb.

A pohárköszöntőre is készülnünk kell. Ilyenkor ne a szavakat tanuljuk be, hanem a gondolatokat és ezek sorrendjét.

Kerüljük a pohárköszöntőben a közhelyeket, frázisokat. Ne hízelegjünk, ne túlozzunk, ne tömjénezzünk, ne legyezzük mások hiúságát. A toastok leggyakoribb és legkellemetlenebb hibája a hosszúságuk. Viszont a legnagyobb hatásúak a humoros pohárköszöntők szoktak lenni vagy amelyeket egy-egy anekdótával fűszerezünk.

Nagyon ünnepélyes vagy rendkívül fontos jellegű

alkalmakkor, amidőn minden szavunkra s kifejezésünkre ügyelnünk kell, leírhatjuk és felolvashatjuk a pohárköszöntőt, különösen, ha öregebbek vagyunk és emlékezőtehetségünk már nem olyan erős. Nehogy pedig ilyenkor zokon vegyék a felolvasást, ezt kb. ilyen szavakkal vezethetjük be: „Tiszteletből a megjelent magas személyek iránt és hódolatból a fenséges eszme iránt, amelyet képviselek, a legszabatosabban óhajtottam közölni gondolataimat, ezért gonddal leírtam azokat és becses (v. magas) engedelmmükkel felolvasom . . .”

A pohárköszöntő időpontját illetőleg: minél előkelőbb jellegű az összejövetel, a toastot annál később kezdjük. Külföldön pl. rendszeren az étkezés végével hangzik az első pohárköszöntő, nálunk a főétel elfogyasztása után, de mindig olyankor, amikor a hangulat már kialakult.

A pohárköszöntő technikája: A szónok vagy a szomszédja megcsendíti a poharat, utána felkel és a csend beálltával megkezdi a beszédet, amely mindig valamely jó kívánsággal fejeződik be. (A megszokott alak: „Emelem poharamat a . . .”) A beszédet követi a koccintás a szomszédokkal (esetleg az átellenesekkel) és a néhány korty ital fogyasztása. A boros (vagy pezsgős) pohárral való vándorlás az egész asztal körül, valamint az a helytelen szokás, hogy a toast után fenéig ki kellett üríteni a poharat, most már teljesen kiment a szokásból.

Nagyon ünnepies alkalommal és nagyobb asztaltársaság esetén az első felköszöntőt a ranglegidősebb jelenlevő a pápára vagy az államfőre, illetve mindkettőre mondja. E felköszöntőt mindig állva kell meghallgatni. Ha az ily felköszöntő után a zenekar a himnust játssza, ennek éneklése közben is feszes állásban kell maradnunk és a pohárból (amelyet jobbkezünkben mellmagasságban tartunk) csak a himnus elhangzása után iszunk.

Ha minket valaki felköszönt, illik rá röviden válaszolni.

Nagyobb, tömegesebb társas asztali összejöveteleknél nagyon tanácsos jóelőre megállapítani, hogy kik és mily sorrendben mondhatnak pohárfelköszöntőt és ezt a sorrendet előzetesen vagy közvetlenül a kijelöltek felszólalása előtt ki lehet hirdetni vagy egy cédulán feltüntetve minden résztvevő elé helyezni, nehogy a szerepelni vágyók tömegének szóáradata veszélyeztesse az asztal jó hangulatát.

Ami a manapság divatba jött ünnepélyes, ú. n. „serlegbeszédek” illeti; ezeknek kettős a célja: Az egyik, hogy valamely nagynevű személy emlékét felidézzék és röviden méltassák, a másik, hogy az illetőnek egyéniségét, törekvéseit, eszméit stb. a mai korszellemmel összeegyeztessék.

104. Fejezet

A levelezés illemtana

A) A levél

Mindenekelőtt tudnunk kell, hogy ha valakivel írásos közölnivalónk van, nem mindegy, hogy ezt levél, képeslevelezőlap, közönséges levelezőlap vagy névjegy alakjában tesszük-e.

Elöljáróinknak, magasabb rangúaknak, továbbá mindenkinek, akit ünnepélyes alkalommal üdvözölni akarunk vagy akitől valamit kérünk, csakis *levelet* küldhetünk.

Levéelhez nem szabad bármilyen papírt használni, hanem csak kimondott „levélpapírt”. Ennek terjedelme az ízléstől és a szokástól függ; ellenben előljáróinkhoz vagy magasrangú személyekhez intézett „*magán*”-jellegű levelet csak az ú. n. kvart-alakú papírra írhatunk (mérete kb. 23×29 cm). Míg a *hivatalos*-jellegű vagy tartalmú iratokra a hosszúkás alakút használjuk (21×33·5 vagy 21×30 cm), kisebb jelentőségű hivatalos ügyeknél pedig ennek a felét (21×17·75 cm). Ünnepé-

lyes alkalmakkor vagy nagyon magasrangúakhoz írt levelekhez nehéz, finom papírt használunk, egyébként csak jó, de könnyebb minőségűt.

Magánlevelekben a papír-tér beosztására is ügyelnünk kell. Például az ú. n. kvart-alakú levélpapíron a címzés a felső szélről 7 cm-nyire, a szöveg pedig a címzéstől 3 cm-re kezdődik.

A bekezdések első sorának első betűje a bal lapszéltől 5, a többi sor 4 cm távolságra essék, a jobb oldalon nem szükséges szegélyt hagyni.

A levél befejezésére öt sort szánunk. Az első a kérés, köszönet vagy tiszteletnyilvánítás ismételtesére, a második a megszólításra, a harmadik a keltezésre, a negyedik a címzethez való viszonyunk megjelölésére, az ötödik nevünk aláírására szolgál. Ez öt sor egymásközi távolsága: az 1. és 2., valamint a 2. és 3. sor között 2 cm, az 5. sor és az ív alsó széle között 3—4 cm köz maradjon. *(Lásd e mű zárókötetének függelékében az 1. számú mintát.)*

A levélpapír 2—4 oldalán az írást olyan magasságban kezdjük, mint az első oldalon a címzést.

A levélben a címzés mindig fejezze ki a címzett iránt érzett tiszteletünket, tehát adjuk meg mindenkinek az öt megillető³ címet. A plébános ne címezze káplánját a neki küldött levélben „Amice” vagy „Kedves Testvér” szóval, hanem „Főtisztelendő (káplán) Úr!” Legfeljebb alcímül hozzá fűzheti: „Kedves Barátom” vagy „Szeretett Oltártestvérem”. Annál inkább kell megadnunk a teljes címet, ha felfelé írunk, még az esetben is, ha egyébként tegező viszonyban volnánk az illetővel. Pl. egy püspököt a volt osztálytársa, aki most teszem fel kanonok, nem címezhet egyszerűen „Tisztelt Barátomnak” vagy „Kedves Józsim”-nak, hanem köteles levélcímül a következő vagy vele egy értékű címzést használni:

„Nagyméltóságú Püspök Úr!” Amelyhez alcímül *esetleg* hozzáfűzhet egy bizalmasabb jellegű pl. „Szeretett volt osztálytársam!” vagy hasonlót.

Ha olyan valakinek írunk, aki csupán valamely

címzetes méltóságot kapott, a címzetes jelleget fel-tüntethetjük a borítékon, de soha a levél címzésében. Pl. egy címz. kanonokot levélben nem címezhetek így: „Nagyságos Címzetes Kanonok Úr”. Csupán a *felülről* jövő és *hivatalos* levelek címzésében írjuk ki a „cím-zetes” szót.

A levélben előforduló minden megszólítást jelző szót nagy kezdőbetűvel írunk, pl. Méltóságod, Főtisz-telendő Úr! Ön stb.

A *magán*-levelekben nem szabad a levélpapír második lapját letépnünk, még akkor sem, ha arra levélszövegünk rövidsége miatt, nem lenne szükségünk. Ellenben a nem személyhez (pl. püspökhöz), hanem hivatalhoz (pl. Egyházmegyei Hatósághoz) intézett *hiva-talos* levelekhez elég egy lapot használni, de ilyenkor a levágást ügyesen végezzük, nehogy a használt lap széle fűrészres vagy szaggatott legyen.

Leveleinken — főképp a magasabb rangúakhoz intézetteken — ne legyen tinta- vagy más folt, se törlés, vakarás, a rendes sor fölé vagy alá szúrt be-toldás és ú. n. utóirat (P. S.). Okmányokon és fontos írásműveken a mégis szükségessé vált javítást az idő-pont megjelölésével és külön aláírással (és hiv. pecséttel) igazoljuk.

Levelünk *terjedelme* természetesen részint a tárgy-tól, részint a címzethez való viszonyunktól függ, de lehetőleg mindig rövid legyen. Kerüljük a felesleges, hosszas bevezetéseket vagy mentegetőzéseket. És számoljunk azzal, hogy az idő nemcsak nekünk, ha-nem a címzettnek is drága.

Levelünk *stílusában* természetesen szintén alkal-mazkodnunk kell a címzett személyhez és az érintett tárgyhoz, de általában legyen egyszerű, keresetlen, ter-mészetes (ám ne pongyola!), világos, áttekinthető. Kerüljük a közhelyeket, a cicomás kifejezéseket, a dagályosságot. A feljebbvalókhoz intézett leveleket jellemezze a tisztelet, szerénység, udvariasság és alá-zat, amely azonban soha nem süllyedhet szolgálai meg-alázkodássá, hízelgessé és önző tömjénezéssé.

A hivatalos levelezés főkéllékei a rövidség, világosság, szabatoság és az igazság; tartalma és alakja legyen komoly, udvarias és szent állásunkhoz méltó. Kerüljünk benne minden tiszteletlenséget, személyeskedést és felesleges kitérést.

Soha ne kezdjük a levelet (és lehetőleg a mondatot) az „Én” szóval!

Mindenféle levelezésnek lényeges pontja a helyes keltezés, vagyis a levélírás helyének és időpontjának pontos megjelölése, pl. „Budapest, (I., Pauler-u. 8. I. em. 9.) 1942. júl. 2-án.” A keltezés vagy a levél legfelső, jobb sarkában történhetik vagy (ami szokásosabb) alul a baloldalon a név aláírása előtt. A honvédség hivatalos irataiban a keltezés a címzés és szöveg közé esik.

Kérdés, hogy levelünket írhatjuk-e írógéppel? A világháború előtt még nem illet magasrangúakhoz intézett leveleket írógépen írni. Ma már *mindenkihez*, mindenféle ügyben írhatunk írógéppel. Sőt olyanoknak, akik nem tudnak olvashatóan írni, szinte illemszerű kötelességük, hogy írógépet vásároljanak és ezen írják meg leveleiket.

Bántó, illetlen, sőt magasabb rangúakkal szemben sértő, ha valaki oly hanyagul, gyorsan vagy hebehurgyan ír, hogy levele alig vagy csak nehezen olvasható. Nem mindenki tud szépen írni, de olvashatóan írni minden művelt és illemtudó embernek tudnia kell!

De ne csak a levél, hanem névaláírásunk is legyen *olvasható*. Ha már valaki mindenáron ákombákomszerű aláírással akar tüntetni, legalább olvashatatlan neve alá írja zárójelben olvashatóan a nevét vagy nyomassa levele felső jobbsarkára a teljes nevét. Általában névaláíráskor írjuk ki mindkét nevünket.

A levélpapírt először balról jobbra hajtjuk össze, azután alsó felét hátrafelé törjük és így helyezzük a borítékba.

Ajánlott levelet kétféle okból küldünk. Az egyik: ha olyan levelet vagy tárgyat (pl. okmányt) küldünk, amelyet az elveszéstől mindenkép óvni akarunk. A

másik: ha magasrangú személyek iránt való tiszteletünknek nagyobb súlyt akarunk adni.

B) Levelezőlap

Képes-levelezőlapot küldhetünk utazás, nyaralás vagy másfajta távollét alkalmával bárkinek, de ha nagyon magasállásúnak szánjuk a képeslevelezőlapot, ezt levélborítékban küldjük el.

Rendes levelezőlapot csak lefelé, tehát alárendelünknek vagy rangban, korban fiatalabbaknak küldhetünk, egyenlők között a közönséges levelezőlap csak kisebb jelentőségű üzenetre és hivatalos vagy üzleti jellegű ügy jelzésére szolgálhat. Tilos levelezőlapon olyasmit közölni, ami bizalmas jellegű, amit harmadik személy nem olvashat vagy aminek idegen részről való ismerete akár a küldőre akár a címzettre kellemetlen következményekkel járhat.

C) Névjegy, nyomtatvány, távirat

Névjegyet levél helyett csak velünk egyenlő vagy nálunk rangban, korban fiatalabb egyéneknek küldhetünk kisebb jelentőségű ügyben vagy általánosan szokásos alkalmakkor, pl. újévkor.

Nyomtatványt levél helyett szintén csak velünk egyenlő vagy nálunk rangban, korban fiatalabbaknak küldhetünk és olyan alkalmakkor, amikor tömeges szétküldésre szorulunk, pl. kinevezésünk alkalmával befutott üdvözlő avagy részvétet kifejező levelekre kell válaszolnunk vagy meghívókat küldünk széjjel. De ilyenkor is illik, hogy a nálunk magasabban vagy hozzánk közelebb állók címére küldött nyomtatványt legalább sajátkezű névalírással lássuk el (kivéve a meghívókat!).

Táviratot intézünk sürgős ügyben vagy ha valamely érzelmünk nyilvánításának (pl. üdvözlésnek, részvételnek stb.) ünnepesebb jelleget akarunk adni.

Ha a távirat kérést tartalmaz vagy azt egyházi elől-

járónkhoz intézzük, „válaszos táviratlapot” kell használnunk, vagyis a viszontválaszt is nekünk kell előre megfizetnünk.

D) A levélboríték

A levélborítékon nagy súlyt helyezünk a címzett teljes nevének és címének helyességére. A legtöbb ember rendkívül érzékeny e pontban. Rossz néven veszi, ha Veoreos helyett Verest írunk. János helyett Józsefet vagy tanácsos helyett titkárt. Kétes esetben érdeklődünk a címzett nevének pontos írása és állásának jellege felől.

A boríték-címzést szépen, *olvashatóan* írjuk és a címzett lakhelyét *pontosan* jelezzük (ország, megye, város, kerület, utca, házszám, emelet). A helybe szóló levelekre nem elég a „Helyben” vagy „H.” jelzés, mert a levél más városba is elkallódhatik.

A boríték hátán mindig pontosan jelezzük a feladó nevét és lakását.

Másnak szóló levelet, sürgőnyt, zárt levelezőlapot, még ha fel is volt bontva, nem szabad, még kevésbé illik elolvasni, másnak mutogatni vagy felolvasni.

A Congr. S. Officii-nek 1901 aug. 23-i rendelete értelmében a Congregatiókhoz ügyvivő útján küldendő iratokat úgy kell borítékolni, hogy a titkos felnyitás lehetetlenné váljék.

A leveleket és egyéb póstai küldeményeket súly és minőség szerint megfelelően bélyegezzük fel, nehogy a címzettnek a hiányzó bélyeg kétszeres árát kelljen leróni.

Ha valakitől levélben válasszal kapcsolatos szíveséget kérünk, illik, hogy levelünkhöz válaszbélyeget csatoljunk, kivéve, ha oly hatósággal levelezünk, amely portómentességet élvez, vagy pedig a címzettel benső baráti vagy rokon viszonyban vagyunk.

E) A válaszunk

Minden levélre illik válaszolnunk, mégpedig a legjobb s legcélszerűbb, ha azonnal vagy mielőbb válaszolunk. Bizonyos alkalmakkor a levelek, levelezőlapok, sürgönyök stb. tömegét kapjuk, pl. kinevezésünk, kitüntetésünk, nevünknepje, újév, gyászunk stb. alkalmával. Minden finomlelkű, hálás és illetudó ember ilyenkor is válaszol, legfeljebb úgy könnyítünk ez illemtötelességünkön, hogy nyomtatott válaszokat küldünk, kivéve előjárónkat és a nálunk magasabb állásúakat. A tapasztalat szerint azok, akik a legtöbb levél válaszával adósak maradnak, rendszerint diszharmonikus vagy beteg lelkek.

A válasz póstai alakja mindig a kapott levél küldőjének állásától (rangjától), illetve a hozzánk való viszonyától s természetesen a levél tárgyától is függ.

Például, nagyjában egyenlő rangú feleket feltételezve, ha valaki minket levélben vagy sürgönyileg üdvözl, nem válaszolhatunk neki levelezőlapon; ha képes-levelezőlapon üdvözl, nem köszönhetjük meg közönséges levelezőlapon.

Amilyen alakban kaptuk a levelet, olyan vagy még illőbb alakban kell válaszolnunk, főképp ha a levélíró magasabb rangú. Csak lefelé szabad e szabályt mellőzni. Pl. ha egy fiatal pap a püspököt levélben vagy sürgönyileg üdvözl, ez levelezőlapon vagy nyomtatvánnyal is válaszolhat. Viszont a nagyon magasrangúakkal szemben a szabály fordított. Pl. egy papot üdvözl a püspöke levelezőlapon, a pap ezt nem köszönheti meg levelezőlapon, hanem csak kvartalakú levélben stb.

F) Jó tanácsok a levelezéssel kapcsolatban.

a) Minden levelezést előzetesen jól gondoljunk át, sőt fontos ügy esetén előbb készítsünk fogalmazványi példányt. Nagyon fontos leveleket két példányban ajánlatos készíteni.

b) Minden levelünket az aláírás, illetve elküldés előtt újra olvassuk át (legjobb hangosan).

c) Fontos, kényes ügyben, főképp ha ingerült vagy haragos hangulatban vagyunk, az írást halasszuk el egy időre: „Aludjunk rá egyet!” „Most haste, worst speed” — mondja a régi angol mondás. Ha t. i. szóval vétünk, azt rögtön helyreigazíthatjuk, visszavonhatjuk vagy kimagyarázhatjuk, de ha levélben elhirtelenkedtünk egy szót, ezt nem vonhatjuk vissza: „Scripta manent.” Sőt a címzett joggal felteheti, hogy az illető szót vagy mondatot megfontolással vetettük papírra. A címzett sokszor nem is ismeri személyesen az író-t és csak levele alapján ítél róla.

d) Legeslegfőképp legyünk óvatosak nőkhöz intézett levelekben. Ezeket mindig úgy írjuk meg, hogy, ha bárki idegennek kezébe kerülne is, nem vallunk vele szégyent és nem hárulhat ránk hamis gyanú. Hány nő használta fel már pap és szerzetes levelét zsarolásra! És hányan mutogatták azt dicsekedve barát-nőiknek, akik aztán a tartalmát elferdítve, hamisan magyarázva vagy erősen kiszínezve tovább adták. És hányszor került már ilyen levél avatatlan kézbe és ezzel írói önmaguk adtak fegyvert rossz akaratúak kezébe! Főképp a levél megszólításában és záradékában úgy tompítsuk a kifejezéseket, hogy soha, senki előtt a legkisebb gyanúba se essünk!

Ha mi kapunk nőktől levelet, válaszunkban mindig hivatkozzunk a tőlük kapott levél keltezésére és az abban foglalt kérésre, hogy az avatatlan olvasó is láthassa, hogy a levelezés nem tőlünk indult ki. Egy-ízen ez a körülmény mentett meg egy papot nagyon kellemetlenné válható bírói ítélettől.

Szerzetesnőknek férfiakhoz intézett leveleire értelemszerűen vonatkoznak a fentiek.

e) Felhívom összes olvasóimnak, de legfőképpen az egyházi hatóságok fejeinek, szerzetes főnökeinek és kimagasló egyházi állások betöltőinek figyelmét arra a kevéssé ismert tényre, hogy kivétel nélkül minden államban, már századok óta hivatalból titkon felbontanak és elolvasnak minden levelet, amelyet követek, a kormány szemében gyanús vagy érdekelt személyek

pósta útján küldenek vagy kapnak. Épp így azoknak a leveleit is, akiknek állásfoglalása, nézete, felfogása, intézkedése az államhatalmat bármely (politikai, hadi, rendőri stb.) tekintetben érdekli. Főkép háborús és zavaros időkben gyakoriak a levelek ilyenén ellenőrzése, de békeidőben is szokásos, ha van rá ok.

E tekintetben a titkos írás sem sokat használ, mert minden államnak vannak e téren szakemberei, akik a titkos írást megfejtik, eltekintve attól, hogy már maga a titkos írás is erős gyanút kelt. A legtöbb államban minden nagyobb (központi) pósthivatalban működik titkos, ú. n. póstai rendőrség. Már Napóleon eldicsekedett Szent Ilona-szigetén, hogy az összes államok fejedelmeinek és követeinek minden titkát megtudta a póstai levelek ügyes felbontása révén. (O' Mera: Napoleon in der Verbannung. Dresden. 1822. IV. 25—27. old.) Ő maga mondja: „Hányszor kellett nevetnem, amikor idegen államok követei és mások szinte lenyaldosták lábamról a port, holott már aznap reggel olvashattam a személyemet rágalmazó és szidalmazó jelentéseiket“ (O'Mera i. m. IV. 27—28. old).

Nem használ e téren a legerősebb boríték és ennek lepecsételése sem. Már Napóleon mondja, hogy ő az összes európai hatalmak és rengeteg magánszemély pecsétjének birtokában volt. És ha oly levél vagy pecsét került kezébe, amelyről még nem volt fac-simile, ezt félnap alatt elkészítették (O'Mera: i. h.) És ez nem Napóleon találmánya volt, ő is örökölte elődjétől (O'Mera IV. 29.).

Ezért ma már követségek és katonai hatóságok a titkos és bizalmas tartalmú iratokat kizárólag személyi futárokkal továbbítják.

f) Ne zaklassuk, terheljük s háborgassuk ismerőseinket és barátainkat felesleges, gyakori s céltalanul hosszú levelekkel. Fogjuk rövidre mondanivalónkat. Egyesek 4—6 oldalt is teleírnak olyasmivel, amit féloldalon is bőségesen meg lehetne írni.

Ha bennünk meg is van a hajlam a túlzott levélíráshoz, ne hitessük el magunkkal, hogy az címzettben

is megvan. És ha netalán nekünk volna is felesleges levelekre vesztegetni való időnk, ne gondoljuk, hogy a címzett is ennyi szabadidővel rendelkezik.

Fontos szabály annak előzetes mérlegelése, hogy a címzettet *érdekli-e és mily mértékben* a szándékolt közlés. A *neki* kellemes és *reá nézve* fontos közléseket bővebben, a csupán reánk vonatkozókat pedig röviden érintsük.

A rövidség magának a levélírónak is érdeke, mert a hosszú leveleket a címzett csak akkor tudja nyugodtan elolvasni, amikor ráérő ideje van.

Ami az újévi, névnapi stb. évfordulókat illeti, ezek mindenesetre ritkán kínálkozó s értékes alkalmak az ismeretség ébrentartására és a barátság felújítására, de mielőtt ez alkalmakkor felkeresnénk valakit, gondoljuk meg, hogy az illető *örül-e neki*, vagy bosszankodik a neki okozott munkatöbblet vagy tömeges bélyegkiadás miatt, sőt nem veszi-e megemlékezésünket tolatkodásnak, illetlen dörgölődzésnek, az ő jóakarátát biztosító vagy kihasználó ürügykeresésnek!

Bármennyire illik is, hogy minden levélre mielőbb válaszoljunk, mi magunk ne várjuk, hogy a címzett azonnal feleljen levelünkre. Hiszen nem tudjuk, hogy a mi levelünkkel egyidőben nem kapott-e az illető több, fontosabb és sürgősebb elintézésre szoruló levelet, nem volt-e a levél érkezésekor beteg? stb.

Ismertem egy nyugalmazott szerzetes-tanárt, aki reggeltől estig gyártotta a leveleket és ha a címzettek-től nem kapott hamarosan választ, neheztelő sorokkal ostromolta újra őket a válasz elmaradása vagy késedelme miatt. Ments meg, Uram, minket az ilyen levélgépfegyveresektől!

g) Elöljárók, magasrangú vagy nagy hatáskörű egyházi személyek jól teszik, ha névünnepek, újév s hasonló alkalmak előtt jóelőre kérik (pl. püspöki körlevélben, sajtó útján stb.) alárendeltjeiket, hogy a szokásos szerencsekívánatok kifejezésétől eltekinteni sziveskedjenek. Mindkét felet megszabadítják időtrabló, felesleges munkatöbblettől. Az általános tapasztalat szerint,

az alárendeltek mindíg nagyon örülnek az ilyen leintéseknek és szívükben hálásak érte.

h) Kérő leveleket csak komoly szükség esetén írjunk. Apró-cseprő magánérdekekkel ne terheljünk és zaklassunk másokat.

i) Ha valamely személyt ajánlunk pártolásra, ki nevezésre stb., jól fontoljuk meg az ajánlást kísérő megokolást, mert minden ajánlással felelősséget vállalunk a címzettet szemben. Becsület dolga, hogy ajánlás esetén az ajánlott érdemeit ne túlozzuk.

j) Levelünkben közölt fontosabb tudósítások és felvilágosítások valódiságáról előbb mindíg győződünk meg!

k) Leveleinkben ne közöljünk titkokat!

l) Másoktól kapott leveleket addig ne dobjunk el, míg nem válaszoltunk rájuk. Válasz előtt újra olvasuk el azokat. Válaszunk után *csak* drága övéink írásait és oly leveleket őrizzünk meg, amelyeknek tartalmára később szükségünk lehet, de ezeket azután rendezve és zárt helyen őrizzük. Ellenben soha ne tartunk vissza oly levelet, amely esetleg halálunk után veszélyeztethetné emlékünket.

(A nyugtákat őrizzük meg tíz évig! A tíz évnél régebbieket semmisítsük meg.)

m) Ne hagyjuk a hozzánk érkezett leveleket fróasztalunkon heverni, hanem zárjuk el azokat.

Gondunk legyen az ú. n. papírkosárra is! Különösen a női személyzet roppant kíváncsi; képes a legnagyobb türelemmel összerakni a szét tépett leveleket. Ma a kémek egy része is a papírkosarakra veti magát.

n) Végre, amit legelsősorban kellett volna ajánlanunk: minden levelünkben törekedjünk keresni valamely vonatkozást Istenre vagy a lelkek javára. Ahogyan egy vak koldus Stolz Albán néhány szavából kiérezte, hogy pap szól hozzá, úgy a mi levelünkéből is érződjék ki mindíg Isten szolgálójának felsőbbrendű küldetése. Ismerek egy papot, aki újévi, névnapi stb. üdvözlő leveleinek szövegét a Szentírásból veszi, pl.: „Exaudiat, protegat . . . mittat auxilium . . . memor sit omnis

sacrificii tui . . . tribuat tibi secundum cor tuum . . ."
Sőt leggyakrabban nem is írja le a Szentírás szövegét,
csak jelzi, pl: „Fil. 4, 23. vagy II Tim. 4, 22. és Tit.
3, 15.”

105. Fejezet

A szolgálati út

Hivatalos jellegű leveleket mindig szolgálati úton terjesztünk fel. Értjük rajta, hogy felsőbb hatóságokhoz (személyekhez) intézett hivatalos jellegű leveleinket ama közbeeső hatóságok útján terjesztjük fel, akik felettünk állnak vagy akiket az ügy érdekel. Pl. a káplán szabadságot akar kérni püspökétől. Ezt csak a plébánoson át teheti, a plébános hasonló esetben az esperesen át, a szerzetes rendfőnökéhez csak a közvetlen előjárója útján fordulhat stb. Hasonlóképp a világi hatóságokkal (pl. minisztériumokkal) való érintkezésben is be kell tartani a szolgálati utat, vagyis az odartartozó ügyeket is az egyházi hatóság útján kell felterjeszteni, amennyiben az ügyhöz utóbbinak is köze van. Viszont a felsőbb hatóságok is törekedjenek lefelé a szolgálati utat betartani.

Kivételek: Mindenki közvetlenül is fordulhat a római szent Poenitentiario-hoz, de csak pro foro interno. A folyamodványt bármely nyelven írhatjuk. A levél címe: „Eminentissimo ac Reverendissimo Domino Cardinali Poenitentiario Majori, Stato Della Città del Vaticano (vagy: Roma), Italia.”

Az Egyh. Tvk. 611. c. alapján mindkét nembeli bármely szerzetesnek joga van arra, hogy zárt levelet intézhessen (amelybe a közvetlen előjáró nem tekinthet bele) a római Szentszékhez, az apostoli nunciushoz, a rend bíboros védnökéhez, az egyházmegye illetékes főpásztorához, az esetleg távollevő házfőnökhöz, az illető rend magasabb előjáróihoz; apácák pedig,

akik valamely férfi-szerzet felügyelete alá tartoznak, a férfi-szerzet magasabb előljáróihoz is fordulhatnak közvetlenül.

106. Fejezet

Névtelen levelek

Névtelen levelek küldése a legtöbb esetben a rágalmazás bűnének egyik legocsmányabb fajtája. Veszélyes is azért, mert sok ember nehezen tud ellenállni a kísértésnek, hogy ne higgye el embertársáról a rosszat. Innen a latin közmondás: *Calumniare audacter, semper aliquid haeret*.

Épeszű, jellemes úriember nem vetemedhetik névtelen levélre, Isten szolgálja tehát még a gondolatától is irtózzék. Érdekes különben, hogy a névtelen levelek sohasem közölnek kellemes dolgot, mindig csak kínos dolgokra akarnak fényt vetni.

A névtelen levélnek csak egy esetben lehetne némi jogosultsága: amikor a rendőrség figyelmét akarná valaki felhívni közveszélyes bűnösre vagy tervezett súlyos merényletre, ellenben joggal tarthatna a bűnös ember bosszújától, amennyiben a rendőri vagy bírói tanúvallomás alkalmával kitudódnék a feljelentő kiléte.

De mitévők legyünk, ha mi kapunk névtelen levelet? Különböztetnünk kell: Ha a levél ellenünk szól és esetleg igazságot tartalmaz, vegyük alázatosan tudomásul és okuljunk belőle.

Ha ellenben a névtelen levél mások (pl. alárendeltjeink) ellen vádat tartalmaz: legfeljebb elküldjük az érdekelt félnek, de azzal a megjegyzéssel, hogy mi a magunk részéről nem veszünk tudomást a levél tartalmáról, vagy hogy az ügyet a névtelenség miatt elintézettnek tekintjük.

Mi magunk semmiesetre se adjunk hitelt a névtelen levélnek, mert aki felelőtlenül, kockázatot nem

vállalva és a vádért helyt nem állva, alattomos módon akar mást beszennyezni, arról igazán a legkevesebb az, ha feltesszük, hogy hazudik.

107. Fejezet

A távbeszélő illemtana

Ha valakit felhívunk, mindig mi mutatkozunk be, vagyis mi mondjuk be először a nevet, csak aztán tudakozhatjuk udvariasan, hogy ki jelentkezett a másik oldalon.

Ahol még kézikapcsolású (nem önműködő) távbeszélőhálózat van, csak röviden kell csengetni és a hívott állomás kapcsolási számát érthetően, lassan, tagolva kell bemondani, és pedig úgy, ahogy azt a névsor feltünteti. Pl. 2—65 számot így kell bemondani: „Kettő hatvanöt”, nem pedig: „Kétszázhatvanöt”. Tévedések elkerülése végett a távbeszélőn a 2, 4 és 7-es számjegyet az összetételekben kettőnek, négyesnek, hetesnek mondjuk.

Az összeköttetést *kérni* kell. A felhívás után pár percet türelmesen várunk, mert a központban néha tízen is csengetnek egyszerre és a szegény hivatalnok csak sorban bonyolíthatja le a feleket.

Ha minket csengetnek fel, ne várakoztassuk a hívót, hanem a hallgató felemelésével tüstént jelentkezünk.

Ha a felhívó nem mutatkozik be, jogunk van őt megkérdezni: „Szabad kérdezni, ki a felhívó?”

Távbeszélőn a rendes társalgás hangján beszélünk, de különösen tiszta kiejtéssel. Ne hebegünk és se sebesen, se vontatottan ne beszéljünk. A kagylót ne tartsuk se nagyon távol, se túlságosan közel szánkhoz, mert beszédünk mindkét esetben érthetelenné válhatik.

Egyik legfontosabb távbeszélő illemszabály, hogy

ne soká beszéljünk. A rövidség udvariasság. Hiszen nem tudhatjuk, hogy a felhívott a felcsengetés idején nem ebédel-e, nem borotválkozik, nem hallgat-e érdekes rádió-előadást vagy színművet, nem kell-e a vasútra sietnie stb.

Előljárónkat vagy magasabb rangú ismerőseinket távbeszélő útján sem nem üdvözölhetjük, sem meg nem hívhatjuk magunkhoz, ellenben látogatási szándékunkat náluk is bejelenthetjük telefon útján, illetve érdeklődhetünk, hogy fogadnak-e és mikor. Részvétünket azonban senkinek sem fejezhetjük ki távbeszélőn.

Minden távbeszélő útján adott felvilágosítást illik megköszönni, még akkor is, ha azt az inas vagy szolgáló adta.

A felhívó félnek nincs joga a kapcsoló közeget kioktatni, dorgálni, felelősségre vonni vagy vele vitatkozni. Ha panaszunk van ellene, ezt a főnöknek vagy a távb. ellenőrnek jelentjük.

Ha tévesen hívtunk fel valakit, bocsánatot kell kérnünk.

Távbeszélőn gorombáskodni nemcsak illetlenség, hanem gyávaság is.

Idegen helyen csak a tulajdonos engedélyével használhatjuk a távbeszélőt s utána ajánljuk fel érte a használatos beszélgetési díjat.

Felhívom az olvasó szíves figyelmét a távbeszélővel kapcsolatban, három irányú nagy *óvatosságra* is!

Vigyázzunk és ügyeljünk minden szavunkra, amelyet távbeszélőn leadunk, különösen zavaros időkben és ha személyünk vagy állásunk elég jelentékeny. Tudnunk kell u. i., hogy manapság kivétel nélkül minden államban vannak ú. n. lehallgató távb. állomások, részint olyanok, amelyeket a központi megbízott személyesen lehallgat és gyorsírással rögzít, részint, amelyeknek beszélgetéseit önműködő hangfelvevő készülék veszi fel.

Igy a legtöbb államban rendszeren lehallgatják a politikai ellenzék főbb embereinek, befolyásos személyeknek és gyanús egyéneknek távb. beszélgetéseit.

Sok városban még számos utcai, ú. n. nyilvános telefon kagylói is önműködő felvevő készülékekkel vannak összekötve.

1938 januárban az Amerikai Egyesült Államok szenátusi bizottságában Louis R. Glavis, a belügyminisztérium detektívosztályának főnöke a bizottság kérdésére elmondotta, hogy Ickes belügyminiszter saját alkalmazottainak távb. beszélgetéseiről is lemezeket készíttetett. Arra a kérdésre, hogy a Fehér Házba vezető telefonvonalakat is bekapcsolták-e a beszélgetések alatt, Glavis igennel felelt. A telefonbeszélgetésekről készített lemezek alapján a minisztériumnak számos tisztviselőjét nyugdíjazták vagy elbocsátották. („Liberty”, Cleveland, 1938 jan. 19.)

Ha, főképp éjjel, távbeszélő útján hívnak fel minket, hogy súlyos beteghez menjünk, kérdezzük meg pontosan a felhívó nevét és telefonszámát, a kagyló letevése után hívjuk fel mi magunk az illető számot, hogy meggyőződjünk, valóban az illető helyről hívtak-e fel minket. Csak, ha az illető nyilvános (utcai) fülkéből hívott fel, nem ellenőrizhetjük az adat hitelességét.

Vége ne ülünk fel telefon banditáknak. Sajnos, ma nem ritkán éretlen vagy rosszakaratú egyének gonosz tréfákra is felhasználják a távbeszélőt (pl. valamely közelállónk hirtelen halálesetét közlik velünk stb.) Óvatosság!

A „Függelék”-be utalt fejezeteket a záró kötetben fogjuk közölni.

Vége az I. kötetnek.

A következő kötet főbb fejezetei:

A) Az egyes állapotok

- Az előjárók illemtana
- A felsőbb előjárók (püspök, rendfőnök stb.) illemtana
- Az alárendeltek illemtana
- Az udvari papok "
- A plébános "
- A káplán "
- A hitoktatók "
- A szószék "
- A gyóntatószék "
- A szerzetesek "
- A miséző "
- Laikus testvérekről
- A tisztaság erénye
- Isten szolgálója és a nő
- A szerelem
- A coelibatus
- A gazdasszony-kérdés
- Az apácák
- A tanítókkal
- Az orvossal
- Az öreg kor illemtana
- Az Isten szolgálóinak jó tulajdonságairól
- Az Isten szolgálóinak hibáiról, bűneiről, rossz szokásairól és szenvedélyeiről

B) Különféle helyzetek illemтана

Az utcán
Utazáskor
Ünnepségeken
Az üzletben
A fürdőben
A bíróság előtt
Az egyesületekben
A politika

C) A passzió illemтана

A szenvedésről általában
Az egyházi személyek különleges szenvedéséről
Gondjaink
Csalódások
Idegesség
Betegség
Gyász eset
Ellenségeink
Forradalmak
Egyházi személy mint fogoly és rab
Igazságtalanság
Üldözések idején
Háború esetén
Pánik esetén

Tartalommutató

Előszó		3
Bevezető		5

I. RÉSZ

Illemszabályok önmagunkkal szemben

1. Fej. Otthonunk	9
2. " Vita communis	30
3. " Az idő	32
4. " Napirend	34
5. " Az alvás	41
6. " Az álmatlanság	44
7. " A délutáni alvás	48
8. " Testünk gondozása	49
9. " A fejjápolás	52
10. " A száj- és fogápolás	54
11. " Kezünk	56
12. " Lábaik	58
13. " Az egészség	59
14. " Ruházat	65
15. " Az előírástos ruha	67
16. " Visszaélések a ruházatban	73
17. " Egyes ruházati cikkek	77
18. " Az étkezés illemtana	85
19. " Még néhány általános étkezési szabály	102
20. " Néhány különleges étel s ital fogyasztási módja	108
21. " Az étkezés felügyelője	115
22. " Az étkezőasztal szelleme	116
23. " Az étkezésnél kerülendő bűnök	118
24. " A dohányzás illemtana	120
25. " A burnótozás illemszabályai	128
26. " Az önművelés	129
27. " Könyvtárunk	135

28.	Fej.	Hivatalos és kölcsönkönyvtárak	140
29.	"	Pihenés, üdülés és szórakozás	143
30.	"	A vendéglő	147
31.	"	A kávéházi viselkedés illemtana	155
32.	"	Lakodalomban	157
33.	"	A színházban	158
34.	"	A mozgószínház (mozi)	161
35.	"	A rádió illemtana	166
36.	"	A kártyázás illemtana	170
37.	"	A vadászat és halászat	177
38.	"	A korcsolyázás	180
39.	"	A tánc	180
40.	"	Táncmulatság és bál	181
41.	"	Kirándulás	182

II. RÉSZ

Illemszabályok másokkal szemben

42.	Fej.	Hozzámkérhetőség	185
43.	"	Az elkülönülés lélektana	190
44.	"	A helybenlakás	193
45.	"	Az érintkezés	196
46.	"	A köszöntés és üdvözlés	204
47.	"	Az üdvözlés	212
48.	"	A „kezét csókolom”	214
49.	"	A köszöntés viszonzása	215
50.	"	Egyházi személyek kölcsönös köszöntése és üdvözlése	217
51.	"	A kéznyújtás és kézszorítás	222
52.	"	A kézcsók	225
53.	"	A bemutatkozás szabályai	227
54.	"	A látogatásról általában	231
55.	"	A bemutató látogatás	242
56.	"	A lelkipásztori látogatás	247
57.	"	A barátsági látogatás	248
58.	"	Visitatio fraterna	251
59.	"	Üdvözlő látogatások	253
60.	"	Résztvevő látogatások	255
61.	"	A beteglátogatásokról	255
62.	"	Meghívás folytán tett látogatások	261
63.	"	Köszönő látogatások	263
64.	"	Búcsúlátogatások	264
65.	"	A látogatások viszonzása	264

66.	Fej.	A névje	266
67.	"	A társaság	269
68.	"	A társadalmi érintkezés általános szabályai	I. 273
69.	"	"	II. 278
70.	"	A társalgás művészete	282
71.	"	A tapintat	305
72.	"	A tisztelet	307
73.	"	Az előzékenység	311
74.	"	Az udvariasság	312
75.	"	Szívenység és szolgálatkészség	315
76.	"	A rangsor	318
77.	"	A "Te"-geződés	319
78.	"	Magasállású vagy rangú személyek előtt	322
79.	"	A Szentatyánál	324
80.	"	Az államfőnél	327
81.	"	Az egyházmegye főpásztoránál és a rendfőnöknel	329
82.	"	A barátság illemtana	331
83.	"	Még néhány gondolat a barátságról	333
84.	"	A kartársi szeretet	337
85.	"	A kartársi szeretet aprópénzre váltása	I. 340
86.	"	"	II. 345
87.	"	Előd — utód	347
88.	"	Isten szolgája és rokonsága	I. 351
89.	"	"	II. 354
90.	"	Alkalmazottaink	I. 358
91.	"	"	II. 363
92.	"	A sekrestyéről	368
93.	"	Az ajándékozás illemtana	373
94.	"	A testvéri figyelmeztetés	375
95.	"	Isten szolgája, mint vendég	379
96.	"	Isten szolgája, mint vendéglátó	384
97.	"	Kiket ne hívjunk asztalunkhoz	396
98.	"	A vendéglátás illemtana	397
99.	"	Szálló vendég tartása	406
100.	"	A miséző vendég kezelése	410
101.	"	Illemszabályok külföldi vendégekkel szemben	411
102.	"	Kiket ne hívjunk lakásunkba?	414
103.	"	A pohárköszöntő	415
104.	"	A levelezés illemtana	417
105.	"	A szolgálati út	428
106.	"	Névtelen levelek	429
107.	"	A távbeszélő illemtana	430

Tower Vilmos egyéb művei,

amelyek alkalmasak papok és szerzetesek számára:

1. **A hipnotizmus elméleti, gyakorlati, pedagógiai, orvosi és jogi szempontból.**
E művet annak ajánljuk, aki nagyobb, szélesebb és gyakorlatibb emberismeretre vágyik. E művet a m. kir. Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter és az Országos Ifjúsági Irodalmi Tanács hivatalból ajánlotta Ára: 3 P
2. **A pápák szerepe hazánk megmentésében és fennmaradásában.** Vastag, nagyterjedelmű mű.
Ára: 5 P
3. **Amit Napóleon életrajzai elhallgatnak.** E feltűnést keltő művet az összes kultúrnyelvekre fordítják Ára: 3 P
4. **Papi és szerzetesi diéta.** Bel- és külföldi orvosok közreműködésével. Azoknak ajánljuk, akik egészségüket óvni, életüket meghosszabbítani óhajtják.
Ára: 3 P
5. **A képességvizsgálatok** Ára: 1 P
6. **A katolikus hitvallás.** II. kiadás. Katolikus hittan a művelt nagyközönség számára . . . Ára: 5 P
7. **Krisztus Igazsága.** (Hittan.) V. kiadás. Ára: 70 fill.
8. **Krisztus Akarata.** (Erkölcstan.) IV. kiad. Ára: 90 fill.
9. **Krisztus Közelsége.** (Szertartástan.) Ára: 70 fill.

10. **Krisztus országa.** Az egyedüli magyar nyelven
szellemtörténeti irányban megírt egyháztörténelem.
Ára: 1 P 40 fill.
11. **A búcsúnap megünneplése.** A Pázmány Péter
Tudomány Egyetem által megjutalmazott mű.
Ára: 3 P
12. **Instructio Practica de Messis Votivis et de Requie.**
II. kiadás Ára: 3 P
13. **Reformeszmények a papnevelést illetőleg.** Ára: 3 P
14. **Ece Sacerdos.** Ritus recipiendi Ponticem. Ára: 2 P
15. **A gyónótükrökről** Ára: 1 P
16. **Szent Borbála.** A m. kir. Ludovika Akadémia
kiadása Ára: 3 P
17. **Die Heil. Barbara** Ára: 3 P
18. **Der Monismus u. seine Richtungen** . Ára: 3 P
19. **A fegyelmezés természetes eszközei.** (A II. ki-
adás előkészületben.)
20. **Levelek egy szülőhöz** Ára: 2 P

A könyvek kaphatók a szerzőnél (Budapest, I. ker., Logodi-u. 9.) és a katolikus könyvkereskedésekben. Előbbinél 10⁰% engedménnyel, de kizárólag csak a pénz előzetes elküldése esetén. Csekk-száma: 58,394.

